
3 1761 08112210 3

EPISTOLAE

IMPERATORVM, ET REGVM HVNGARIÆ

FERDINANDI PRIMI

E T

MAXIMILIANI SECVNDI

A D

SVOS IN PORTA OTTOMANICA

ORATORES

ANTONIVM VERANTIVM, FRANCISCVM ZAY, AVGERIVM BVSBEK, ALBERTVM WYSS, ET CHRISTOPHORVM TEVFFENPACH.

QVAS

EX AVTOGRAPHIS

EDIDIT

IAC. FERDIN. DE MILLER.

PESTINI,

TYPIS MATHIAE TRATTNER. C. R. PRIV. TYP.

1 8 0 8.

Exempla ex vetere memoria, et monumentis, ac literis, plena dignitatis, plena antiqnitatis: haec plurimum solent et autoritatis habere ad probandum, et iucunditatis ad audiendum.

Cic. 5. Act. in Verr.

LECTORI HVNGARO

EDITOR

S.

QVVM nuper Epistolas Archipraesulum Hungariae GEORGII, et PAVLI SZÉCHÉNY, *a)* ex autographis Tabularii Czenkensis

a). Prodierunt illae in duobus Tomulis sub hoc titulo: ***Epistolae Archiepiscoporum Georgii Strigoniensis, et Pauli Colocensis e Comitibus Szécshényi ad Pontifices, Imperatores, Reges, Electores, Principes, Ministros, Belliduces, aliosque illustres aeui sui Viros datae, et vicissim ab illis acceptae, quas ex autographis edidit Iac. Ferdin. de Miller 8. m. Pestini typis Mathiae Trattner*** 1807. *Partes II.* Prior continet paginas 320. Posterior 325. Quas tamen frustra in Biblio

edendi, fortunam nanciscerer, in Praefatione iisdem praemifsa *a*) pollicitus sum, me curaturum diligentifsime, vt inedita hactenus diuersi argumenti Manuscripta, quibus Bibliotheca Regnicolaris iam in mille, et centum Voluminibus potitur, quorumue Catalogus a me concinnatus propediem lucem aspecturus est, *b*) per interualla publici iuris efficiantur, sicque

---

poliis quaesieris, quum Excell. C. FRAN. SZÉCHÉNYI illas duntaxat inter Cognatos, Viros illustres, et familiares suos distributas esse velit.

a). *Pag. 7.*

b). Dum Bibliothecam Regnicolarem memorandi se offert occasio, temperare mihi non possum, quo minus Legem de huius securitate in proximis Comitiis anni 1807. Budae conditam, huc transcribam: Articulus XXIV. *De Bibliotheca Hungarica Széchényiano-Regnicolari.* „Grata mente recolunt Status, „ et O.O. Regni Hungariae illam Comitis „ Francisci Széchényi Cubiculariorum Regalium Magistri liberalitatem, Studiumque „ erga incrementum publici commodi, quod „ vestigia laudabilis memoriae antenatorum „ suorum premendo, amplam, lectamque „ Bibliothecam suam, Nummos item rariores, et Arma insignium Familiarum, vti

vno excuso, mox alterum prelo subiiceretur; nisi fortassis haec inter comprehenderentur talia, quae cum Status Ratione pugnant, aut plane aeternis operienda essent tenebris.

Memor huius mei promifsi, nihil mihi promtius, alacriusque praestandum fuerat, quam, vt, consultis Viris, quos profundior rerum patriarum cognitio commendat, illa cumprimis ex tot, tantisque litterariis Regni thesauris vulganda deligerem, quae eorundem iudicio praeci-

---

„ etiam Mappas, et Icones, nec non Ma-
„ nuscripta, peculiari cura, fumtibusque per
„ se collecta, vsibus Nationis Hungarae ple-
„ no Iure transcripserit, hisque fundamenta
„ erigendi *Musei nationalis* zelo laudabili
„ posuerit. "

„ Status, et O.O. Regni insigne hoc,
„ et imitatione dignum Studium, vt eius
„ in publicis etiam Regni Legibus memoria
„ fupersit, benigne anuente sua Maiestate
„ Sacratissima, inarticulandum decreuerunt. "
Institutum istud celeberrimum incredibiles sub Benigno Serenissimi Archiducis IOSEPHI, Regni Palatini Praesidio, et per id mirum in modum excitato Hungarorum studio, nunc accefsiones facere, in omnium oculis est.

puum tulerint calculum. Visum est plerisque, me impensius sollicitare, ad communicandas otius cum Eruditis autographas Epistolas Augustissimorum Romano-Germanicorum Imperatorum, et Regum Apostolicorum FERDINANDI I. et MAXIMILIANI II. quas ipsi, ad ſuos in Porta Ottomanica Oratores, ANTONIVM VERANTIVM, FRANCISCVM ZAYVM, AVGERIVM BVSBECKIVM, ALBERTVM VYSSIVM, et CHRISTOPHORVM TEVFFENPACHIVM, pro negotiorum, quae illis exequenda praecipiebantur, varietate, atque grauitate olim dimiserunt, quum in his nonnulla continerentur, quae Hungaricam Seculi XVI. Historiam quoquo modo collustrare viderentur.

Diffiteri non possum, me laborem etsi iucundum, sat, ſuperque tamen difficilis operae ſuscepisse. — Non paucae enim numerantur Epistolae, si non per totum, saltim plurima in parte Ziffris exaratae *a*), quas haud immodico studio ad verum ſensum reducere oportuerat,

a). Conf. epistolam VIII. IX. X. XI. XIII. XIV. XVII. XVIII. XX. XXI. XXII. XXIII. XXIV. XL. XLI. XLII. XLIV. XLVI.

tametsi mihi persuadeam, iam pridem eas ante me ab aliis etiam transcriptas, ſeu (vt aiunt) deciffratas fuisse. — Quoniam vero autographis noſtris nulla versio adiecta sit, confugiendum erat ad Claues, cuius generis plures praesto sunt, vt earum ope cuiusuis epistolae tenor eruere-tur. — Non vtique vnas, easdemque in singulis adhibitas eſse notas, adperte commonefacit Epistola XXIV. *a*) — Vsus itaque prae caeteris ſum diligentia Iosephi Strázsay, Caussarum Fori vtriusque ad Excelsam Curiam Regiam iurati Aduocati, et ad Bibliothecam Hungaricam Széchényiano-Regnicolarem Scriptoris, qui sine cunctatione paratas mihi praebuit manus, quo otius isthaec Editio ea plane ratione, et forma, qua Epistolarum Széchényianarum a me adornata est, in publicum prodiret.

Neque poenituit fatigiorum. — Namque stupescendum est, quantis cum curis, studiis, ſumtibus, et difficultati-

---

a). Consuetae Oratorum regiorum notae mutandae, aliaeque ſubstituendae fuerunt, quod priores ad manus famuli apud Agentem Venetiis deuenerint.

bus Augustissimi Principes diuisas Hungariae Prouincias rursum vnire, communes funestissimorum illorum temporum calamitates fortiter ſustinere, ac ſuperare, populum ad incitas iamiam redactum, faucibus Barbarorum eripere, totamque Christianitatem a proximo interitu vindicare contenderint. — Publica Salus postulauerat, vt quae Seculo XVI. hanc in rem cum Turcis tractanda fuerunt, silentio premerentur altiſsimo, Legatisque nuncianda, peregrinis ſcriberentur characteribus, ne cryptographica, si in manus ſubdoli hostis quodam fato deuoluerentur, a quopiam intelligi, ac explicari quirent. At tristiſsima illius aeui facie per pietatem, et fortitudinem Austriacam in prosperrimam Ciuium ſortem commutata, quod Ratio Status ante duo, et dimidium Seculum in ſecreto tenendum iusserat, nostra aetate iam desiit eſse arcanum, illudque sine periculo Supremae Potestatis, et Reipublicae, ad laudem, gloriam, et magnitudinem Augustiſsimae regnantis Domus in apricum tuto proferri poſse, neque Prudentiae ciuilis, neque Historiarum peritus, spero, amplius dubitauerit.

Istis scilicet Epistolis posthac in acceptis referendum erit, quod nonnullorum Historiographorum Narrationes, fortassis obscurae, aut in dubium vocatae, fide diplomatica, synchronisque testimoniis vel confirmentur, vel refutentur, vel denique vberius illustrentur. Num istae a RR. KATONA perlustratae iam fuerint? me omnino fugit. — Responsa complura, quae memorati Oratores Principibus fuis reddiderunt, Virum celeberrimum ex *Manuſcriptis Verantianis* magna cum diligentia transumsisse, et congruis locis *Historiae criticae Regum Hungariae Stirpis Austriacae a)* inseruisse, exploratum est. Haec nunc cum nostris Epistolis attentius combinata, clarum profecto acceptura funt lumen, tum quoad seriem chronologicam, tum quoad Personas, quarum nomina occurrunt, ac denique quoad res ipsas, quae narrantur.

Epistolarum, quas hoc Volumine damus, memoriam primus excitauit MARTINVS GEORGIVS KOVÁCHICH in *Elencho chronologico Monumentorum litterariorum Chartophylacii Verantiano-Draganichiani*, iam Gram-

a). Scilicet Tomo XXII. XXIII. XXIV. XXV.

matophilacii Széchényiani a) quae nunc ſub rubrica: *Autographa Verantiana*, tribus thecis conclusa in Bibliotheca Regni conseruantur.

Neque tamen in iis omnes FERDINANDI I. et MAXIMILIANI II. Epistolas, quas ad Oratores ſuos Constantinopoli commorantes miserunt, comprehendi, mihi persuadeo, quum ingens illa Manuscriptorum multitudo, quae ſub nomine ANTONII VERANTII circumferuntur, haud vno in loco aſseruari, ſed partem eorum hic vnam, alibi aliam haberi, mihi perbene cognitum sit. — Praeter enim has Epistolas autographas quaedam adhuc alia etiam edita, et inedita Pestini videri poſsunt, vt dictum est, in Bibliotheca Regnicolari: nonnulla latent in Scrinio Rerum Hungaricarum NICOLAO-IANKOVICHiano: plura Budae in Archiuo Excelsae Camerae Regiae Hungarico-Aulicae existunt: non pauca in Tomos congesta possidet Agriae Bibliotheca Lycei Archiepiscopalis: *b)* quatuor manuscrip-

---

a). Conſ. EIVSDEM *Scriptor. Rer. Hungaricar. minor.* Tomul. II. pag. 389. Num. XXV.

b). Quae ibidem reperiri potuerunt, in suos vsus ſapienter conuertit RR. KATONA.

tarum Verantianarum Epistolarum Volumina extant Posonii in Tabulario Strigoniensis Archiepiscopatus: in Dalmatia adhuc multa Verantiana quaerenda esse, mihi fidedigne nunciatum est. De iis, quae Quinque-Ecclesiis reperiuntur, RR. Iosephvs Koller Cathedr. Eccl. Quinque-Ecclesiensis Praepositus Maior, et Canonicus, etc. *a*). in haec verba difseꝛrit. „ Alia, quae ad Familiam Comitum
„ Draganich-Veranzio Sibenicensium,
„ Antonii nostri Haeredum delata sunt,
„ fere omnia, memorabili dono Comitis
„ Francisci, et Filii eius Casimiri,
„ ego pofsideo. Ea ego iudicio Itinerarii
„ Dalmatici Alberti Fortis *b*) detexi,
„ et datis ad Comitem Franciscvm Lit-
„ teris, vsus item commendatione clarae
„ memoriae Cardinalis Garampii, tunc
„ Apostolici Nuncii Vindobonensis, al-
„ terius Nuncii Veneti, item Sibenicensis
„ Episcopi annis 1780. et 1781. tum et
„ consequentibus impetrare studui. Plero-

---

a). *In Hist. Episcopat. Quinque-Eccles.* Tom. V. pag. 337.

b). *Viaggio in Dalmatia. Volumi due, colle XV. Stampe. 4. Venet.* 1774.

„ rumque compos factus ſum anno 1798.
„ quae in quinque Volumina in folio, et
„ vnum in Quarto redegi. Ea inter cen-
„ tena Originalia Diplomata, atque Epi-
„ stolae, Opera integra, et mutila Hi-
„ storica, quaedam ANTONII VERANTII
„ manuscripta reperiuntur. GEORGIVS
„ KOVÁCHICH aliqua edidit *Scriptorum*
„ *Hungaricorum Minorum Tomo I.* Omnium
„ quae a DRAGANICHIIS Comes FRAN-
„ CISCVS SZÉCHÉNYI comparauit, Re-
„ censionem edidit *Tomo II. pag.* 389. *et*
„ *seqq.* Quae, cum ego, paucis exceptis,
„ atque perinde designantur, autographa,
„ apographa, integra, mutila, in meis
„ numerem, qui id possit existere, non-
„ dum datum est mihi assequi *a*). Quid-
„ quid ea de re sit, reliqua haec Monu-
„ menta Verantiana ſummam ANTONII in
„ vtraque Republica celebritatem, exi-
„ stimationemque doctrinae plane confir-
„ mant. "

Atque hic locus Viri celeberrimi me praecipue commonuerat, vt in ordi-

---

a). Qui id accidere potuerit, meam coniecturam, fortasse haud penitus reprobandam, exposueram in *notis* ad *Epistolam IX*.

nem chronologicum redigendis istis, quae curae meae creditae ſunt, Epistolis continuo admouerem manum, ſpe fretus, aſsurecturum mox industrium aliquem, atque bonum Patriae Ciuem, qui non aspernetur vigilias impendere, vt omnia, quae nunc hinc, et inde dispersa vagantur Manuscripta Verantiana, in vnum corpus congregentur, et sua cum integritate posteris transcribantur. — Hac fortassis ratione euenturum est, vt Epistolae gloriosissimorum Imperatorum, et Regum noſtrorum etiam illae, quae in hac Collectione adhuc desiderantur, alicubi inuentae, in publicam lucem olim protrahantur, et omissae a me lacunae largiter resarciantur. — Mihi eas aliunde ſupplendi neque occasio, neque animus fuerat, quum propositi mei scopus sit, ea duntaxat in vulgus dimittere, quae Suppellectilis Libraria Regni suis in scriniis complectitur.

Dignissimus iam in promtu est Nationi Locus, futurus ſemper Palatinalis Officii Praesidio, et Protectioni obnoxius, in quem omnis generis litterariae cupediae, Patriam nostram, quoquo modo concernentes, tutissime deinceps com-

portari valeant. — Huius ſecuritati in proximis Regni Comitiis per specialem Legem *a*) ab Inclytis Statibus, ac Ordinibus, anuente Sacratissima sua Caesareo-Regia, et Apostolica Maiestate, clementissimo Patre Patriae FRANCISCO I. adeo sapienter prospectum est, vt tanta iam incrementa sperare liceat, quanta scilicet ad erigendum *Museum Hungaricum* omnino suffectura esse videbuntur. — Neque amplius desunt illustri huic Instituto munifici Promotores, qui, magnanimam Excellentissimi Fundatoris mentem, atque Donum nouis, iisque selectissimis accessionibus in dies magis, atque magis amplificare, et liberaliter succollare pergunt *b*). Optandum sane, vt praeclara haec amoris in Patriam exempla nunquam deficiant, *c*) et, vt per eadem

---

a) Art. XXIV. anni 1807.

b). Nomina eorum, qui famigeratum hoc iam per vniuersam poene Europam regnicolare Institutum cuiuscunque generis dono promouere student, ad perennem memoriam Protocolo inserere, altiori iussu praeceptum est.

c). - - - - exempla domestica magnis subeant animos autoribus. - -

IVVENAL. *Satyr. XIV.*

populari quodam aemulationis sensu famae consulatur. — Est enim (monet Cicero *a)*): hominis ingenui, et liberaliter educati, velle bene audiri, eaque de caussa futurae post mortem famae, etiam detracto vsu, consulendum esse.

Quum salutaria haec aliquando monita firmiores in Ciuium animis radices egerint, nequaquam dubitandum est, huc conuolatura plurima, quae iam diu multis studiis frustra quaesita fuere. — Infinita adhuc latent in Priuatorum cistis Diplomata, Litterae, Inquisitiones antiquae, Metales, Protocola, diuersae Connotationes scientificae, immo persaepe integra Volumina, quae ad explicandos obscuriores in nostra Historia, et Iure locos non raro maximi momenti continent indicia. — Mitto Bullas, Sigilla, Scuta Familiarum, aliasque patrias Antiquitates, quae passim mucedine corrumpuntur, aut a blattis, et tineis absorbentur, vel per glires, et mures penitus corroduntur. — Ingemiscendum est Documentis, quae non tam superiorum, et nostrorum temporum iniuria, quam Possessorum in-

---

a). Lib. III. *de Finib.*

curia perdidit. Sed enim etiamnum reperias homines in hoc genere admodum auaros, qui vel faciendi lucri caussa, vel vanitatis pruritu abrepti, talismodi litterarias opes variis viis, et modis congerunt, easque studiosissime celant, aut subinde vnam, aliamque similem raritatem suam cum iactantia praedicant, quin tamen earundem vsum Viris rerum peritis indulgendum esse putent *a*): quamquam alios non plane improbando iurium pandendorum metu cohiberi, optime nouerim. — Atuero huc non alia sub publicam custodiam inferenda sunt, quam, quae possessionaria Familiarum Iura ne eminns quidem contingunt, nihilominus elucubrandis Patriae rebus maximopere suffragantur.

Quidquid autem horum sit, et eueniat, parum moror. — Mihi nunquam non volupe accidet, quod per nouum istum Epistolarum adparatum nouis rursus dulcissimae nostrae Patriae Eruditos donare potuerim subsidiis, quae ad intelligendas Archiepiscopi Strigoniensis, in

---

a). In hominum aetate multa eueniunt huiusmodi.
PLAVTVS in *Amphit.*

rebus gerendis dexterrimi, ANTONII VERANTII, binarias, quas in Turciam duorum Principum imperio pro salute publica suscipere iussus est, Legationes, *a*). atque ad eiusdem complures Litteras, apud RR. KATONA prostantes, in hunc vsque diem desiderabantur. — Equidem mihi polliceor, eas Lectori Hungaro tanto gratiores futuras, quanto diutius illae obmutuerunt, et quadraginta annis supra duo secula tamdiu variorum manibus versabantur, donicum ad securum tandem portum integrae, et incolumes pertingerent.

Ne tamen prorsus nudas Lectores perciperent Epistolas, id mihi cumprimis

---

a). De his consulendi sunt MARTIN. GEORG. KOVÁCHICH *Scriptor. Rer. Hungaricar. minonores*, qui Tomo II. produxit Num. XVI. pag. 157. *De itinere, et legatione sua Constantinopolitana Antonii Verantii cum fratre suo Michaele Dialogum.* Num. XVIII. pag. 180. *Summam successus vltimae Actionis Legatorum Ánt. Verantii, Fran. Zay, et Augerii a Busbeche apud Principem Turcarum Zoleimanum habitae* 1557. *mense Augusto. Ad Sacratissimam Regiam Maiestatem Dominum suum clementissimum.*

faciendum existimaui, quod in editione Epistolarum Széchényianarum praestare non neglexi. — Scilicet: Series chronologica cum die, mense, et anno expeditionis vbique in margine adnotata est. Singulis Epistolis praemissae sunt perbreues Rubricae, e quibus contextus primo obtutu perspici valeat. — Istae in Indice chronologico, sub finem Opusculi adiecto fideliter repetuntur. — Notae, quae in nonullis locis comparent, haud aliud fere complectuntur, quam citationes Auctorum, vel inuiationes ad Scriptores, si non coaeuos, certo suppares, qui in suis narrationibus argumenta Epistolarum prolixius explanant, vel illustrium, et memorabilium, quorum Epistolae meminerunt, Virorum biographias, hausta ex indubitatis fontibus notitia, in suis Operibus recitant, vel denique Arcium, Ciuitatum, et Oppidorum, quae in Epistolis memorantur, vicissitudines descripserunt. — Responsa quoque ad vtriusque Imperatoris, et Regis Epistolas indicata sunt. — Orthographiam autem, quam Scriba in formandis locorum, et personarum nominibus quandoque perperam adhibuit, studiose retinere placuit, vt di-

crimen inter modernam,et veterem seu scribendi,seu enunciandi rationem actutum cognosceretur. — Diuersae denique Dignitatum, Officiorum, et Seruitiorum prae primis Turcicorum adpellationes exponuntur, vt Lectores pensitandi fatigio subleuarentur. Vltra haec nihil a me praestitum est.

Auctarium perinde ex autographis summa cum industria desumtum est, ac Instrumenta a Littera A. usque M. immediate ad Historiam vtriusque Legationis Verantianae pertinent, quorumue ipsi Augustissimi Principes suis in Epistolis mentionem interseruerunt. — Caetera vero, quae a Littera N. vsque R. transcripta habentur, eruditionis, et meritorum, quibus Antonivs Verantivs sua aetate eminebat, publica sunt testimonia, Rerum patriarum studiosis haud futura, crediderim, ingrata.

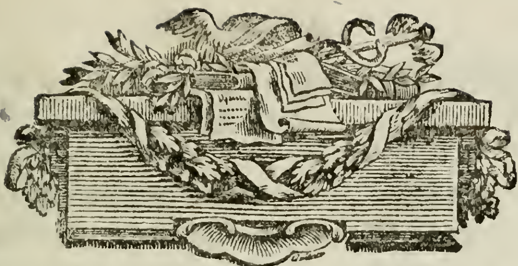
Tota itaque Epistolarum collectione hunc in modum ad typum adornata, edendi facultatem impetrandam existimaui, quo promissi soluerem fidem, Patriaeque, quod vnum in votis habeo, iis, quae a me proficisci possunt, studiis meam seruiendi promtitudinem nouo rursus documento palam contestarer. — Hac

autem per interpositionem Serenissimi Archiducis Iosephi, Regni Palatini, benigne obtenta *a)* curandum vtique haud aliud erat, quam vt ista vetustatis monumenta otius prelo subiiciantur.

Dabam Pestini in Bibliotheca
Regni Széchényiano-Hungarica
ad diem XIV. Maii Anno MDCCCVIII.

---

a) Decret. Aulic. de 29. Aprilis 1808. Num. 4212.

I.

Ad Ant. Verantium, et Paul. de Palyna.

Ferdinandus I. Imp. Rom. et Rex. Hung. Antonio Verantio Praeposito, et Paulo de Palyna demandat, vt, acceptis Salui Conductus Literis, se Budam conferant, ad tractandum cum Turcis de Induciis. Graecio d. 29. Mart. 1553.

VENERABILI, et Egregio Fidelibus Nobis Dilectis ANTONIO VERANTIO, Praeposito Pornensi, *a*) Secretario nostro, ac PAVLO LITTERATO

---

a) *Verantium* Die 3. Nouemb. 1551. Abbatia B. Margarethae de Porno Ord. Cisterc. ea lege donatum fuisse, vt infra tempus a SS. Canonibus praescriptum Ordinis habitum induere teneatur, nisi ab hac obligatione per Sedem apostolicam dispensatus fuerit, docet ex Diplomate collationali RR. KOLLER *Hist. Episcop. Quinque-eccl.* Tom. V. pag. 333.

a) de PALYNA, Nunciis nostris BVDAM b) emandatis. (L. S.)

29. Mart. 1553. FERDINANDVS Diuina fauente clementia Romanorum, Hungariae, Bohemiae, etc. Rex.

Venerabiles, et Egregie, Fideles Nobis Dilecti! — Cum praesentibus Litteris nostris habuistis Litteras ſecuritatis, vel Salui-Conductus, quas Bassa Budensis c) ad nos superioribus diebus pro Vobis transmiserat, vt tuto vos ad ipsum, et sine periculo tractandi de Induciis gratia conferre, rebusque confectis, vel infectis ad nos redire possetis. — Quocirca Vobis clementer committimus, vt, acceptis praesentibus, iter vestrum in Dei Optimi Maximi nomine prosequamini, rectaque *Budam* pergatis, et ibidem pro vestra singulari erga Nos ſide, obseruantia, ac industria, rerumque gerendarum dexteritate commissa Vobis negotia cum Bassa illo iuxta Praescriptum Instructionis Vobis datae tractetis, et ex animi nostri sententia

---

a) *Litteratorum* adpellatio a primis Hungariae seculis deriuatur. Ad publica Scripta conficienda adhibitos vernaculo sermone *Déák*, latine *literatos* nominare moris fuit, quod postea nomen integris adhaesit familiis. Etiamnum *Scribam* hungarice *Déák* nuncupamus.

b). *Budae* ab an. 1541. quo à Turcis fraudulanter ococcupata fuit, vsque annum recuperationis 1686. *Gubernator* Pannoniae residebat suo cum Senatu.

c) Erat is tum nomine HALY.

ad gloriam Dei Omnipotentis, et pro fidelium Subditorum nostrorum commodo, ac tranquillitate Inducias istas concludere studeatis, quemadmodum Nobis de vestra fide, sollicitudine, ac ingenio plane pollicemur. — In qua sane Instructione nihil Nobis occurrit, quod emendandum, magisue, et dilucidius explicandum esse videatur praeter vnicum articulum, nempe si alteri vestrum per Postas ad Nos veniendum erit, quod sicut ex Instructione intelligere potestis, eo casu futurum est, si Bassa Budensis ad acceptandas conditiones Induciarum a Nobis propositas, nullo modo induci posset, aut tales difficultates Vobis obiicerentur, quas non possetis explanare, vberiore informatione a Nobis habita, et propter quas diutius Vobis isthic haerendum fore videretur; tum enim volumus, vt tu *Vrantie* ad Nos celeriter venias, tu vero *Paule* reditum *Vrantii* isthic *Budae* expectes. — Praeterea potestis ipsi Bassae etiam significare, quod citius Vos ad ipsum expediuissemus, statim scilicet, postquam Saluum Conductum pro Vobis accepimus, sed quando cognouimus Litteras Principis Turcarum iam Budam allatas esse, et quod ipse Bassa easdem per vnum ex Aulicis, et Familiaribus suis ad Nos mittere statuisset, Nobis satius fore visum esse, vt vestram Expeditionem tamdiu differemus, quoad Literas Principis Turcarum videremus, mentemque Magnitudinis suae inde intelligeremus, prout hoc etiam Nos ipsi per Lit-

teras ei significauimus. — Deinde transmittimus Vobis cum hisce Litteris nostris alias Credentiales ad Bassam Budensem, ne quid difficultatis propter errorem in tuo *Paule* nomine admissum exoriatur. — Caeterum in praemissis exequemini bene gratam, ac expressam voluntatem nostram Regia nostra Gratia erga Vos recognoscentes. — Datum in Oppido nostro *Gratz a*) Die XXIX. mensis Martii Anno Domini MDLIII. Regnorum nostrorum Romani XXIII. aliorum vero XXVII.

Ferdinandus m. p.

Ad mandatum Sacrae
Regiae Maiestatis proprium

I. Iordanus m. p.

Redditae vltima Martii 1553.

II.

Ad Ministros Ottomanicos.

Ferdinandus I. Imp. Rom. et Rex Hung. Litteras Credentionales cum plena tractandi potestate Antonio Verantio, Francisco Zay, et Ioan. Mariae Maluezio, Oratoribus suis ad Portam Ottomanicam concedit. Viennae d. 13. *Iunii* 1553.

13. Iun. 1553. Ferdinandvs Diuina fauente Clementia, Romanorum, Hungariae, Bohemiae, etc. Rex,

---

a) Id est *Graecium* Vrbs hodie praecipua Styriae, quam *Ferdinandus I.* Oppidum nominat, fortasse, quod serius in metropolim euecta sit, et florem suum repetat ab aetate *Ferdinandi II.* qui,

semper Augustus, Infans Hispaniarum, Archidux Austriae; Dux Burgundiae, Marchio Morauiae, Comes Tyrolis, etc. Recognoscimus, et notum facimus tenore praesentium Vniuersis; quod cum Nos pro quiete, et tranquillitate vniuersali, et praecauenda imposterum maiori vniuersorum nostrorum Subditorum, et Colonorum oppressione, humanique Sanguinis effusione cupiamus cum Serenissimo, et Potentissimo Principe Domino Sultano *Soleymano a*) Imperatore Turcarum, ac Asiae, et Graeciae amicitiam, et bonam, stabilem, firmamque Pacem, vel Inducias inire, ac firmare: idcirco plenam, indubitatam, et singularem fiduciam gerentes de fide, integritate, prudentia, rerumque agendarum dexteritate, et experientia Reuerendi *Antonii Vrancii*, Episcopi Quinque-Ecclesiensis, *b*)

antequam fasces Imperii assumsisset, ibidem habitauit. V. groſſ. Univerſal. *Lexicon* XI. Band pag. 507.

a) Huius Gesta in Hungaria, adaequate enarrat SAGREDO in *Memorie istoriche de Monarchi Ottomani* 4. *Venet.* 1688.

b) *Ferdinandus* haud contentus particularibus cum Bassa Budensi initis Induciis, firmam Pacem constabiliturus, ablegauit Constantinopolim *Verantium* cum sibi adiunctis, quem tamen ante discessum creauit 6. Iunii 1553. Episcopum Quinque-Ecclesiensem. KOLLER *Hist. Episcop. Quinque-Eccles.* Tom. V. pag. 334.

et Praepositi Pornensis *a*), ac Magnifici *Francisci Zay b*) Nazadistarum *c*) nostrorum Generalis Capitanei, *d*) nec non Nobilis ***Ioannis Mariae** Maltezii e*) pristini nostri ad excelsam Portam Oratoris, Consiliariorum nostrorum, fi-

a) Praepositura haec anno 1135. fundata fuit pro Ordine Cisterciensium, tum collata Collegio Sopronensi S. I. hodie ad Fundum Studiorum pertinet.

b) *Franciscus Zay de Csömör*, Vir erat admodum illustris, qui toga, sagoque suam testatus est fidelitatem. Eius merita, quae sub Imperio Regum FERDINANDI, et MAXIMILIANI posuit, paucis enarrantur in FR. BVDAI *Magy. Orsz. hist. Lexic.* Tom. III. pag 605.

c) *Nazadistae* dicebantur olim milites Classiarii in Danubio, nostris *Csaikistis* hodie aequiparandi, a *Nászád* id est: *Liburna*, vel nauis *Liburnica*, quae species erat nauigiorum minorum, leuiorum, angustiorum, et oblongiorum; Hungari *könnyü kartsú Hajó* vocant. Inde *Nászados*, seu *Nauarchus, Naumachus.* Vsitata etiam fuisse in antiquis Chartis vocabula *Nassa*, *Nassalé*, *Naca*, a germanico Nachen, pro minoribus nauigiis perhibet CAR. DVFRESNE in *Glossar. ad Scriptor. med. et infim. Latinit.* Tom. IV. pag. 1132. et 1142.

d) Id est: Classis Danubianae Praefectus. ISTVÁNFI *Hist. Reg. Hungar.* Lib. XIX.

e) Illustre Marchionum de *Maluezzi* genus adumbratur in groß. Universal. *Lexico.* Tom. XIX. pag. 813. *Ioannes Maria* Constantinopoli in carcerem coniectus fuit, sed libertati post eductam e Transiluania *Isabellam* restitutus, et *ad Ferdinandum* cum Literis missus. WOLF. BETHLEN *Hist. de reb. Transiluan* Lib. IV. Tom. I. pag. 547.

delium Nobis dilectorum, eosdem sponte, et ex certa nostra scientia, animoque bene deliberato, omnibusque melioribus modo, via, iure, caussa, et forma, quibus meliús, et efficacius potuimus, et debuimus, possumus, ac debemus, Oratores, Commissarios, Mandatarios, Actores, Factores, negotiique nostri infrascripti gestores, et Nuncios speciales, et generales, ita tamen, quod specialitas generalitati non deroget, nec e contra, elegimus, nominauimus, creauimus, fecimus, et deputauimus per praesentes: dantes, ac concedentes eisdem tanquam legitimis, et indubitatis Oratoribus, Commissariis, et Mandatariis nostris plenam facultatem, auctoritatem, et potestatem nostro nomine, loco, et vice vnionem, amicitiam, et Pacem perpetuam, vel saltem Inducias ad aliquot annos cum praefato Serenissimo, ac Potentissimo Turcarum Imperatore, Illustrissimis, ac Magnificis Bassis, aut Comissariis suis, ad hoc interuenire habentibus, et ab eo eligendis, ac deputandis pro Nobis, filiis, et haeredibus, ac vniuersis Regnis, et Dominiis nostris, eorumque Subditis quibuscunque tractandi, concludendi, et firmandi, atque super omnibus ab huiusmodi Pace vel Induciis dependentibus, emergentibus, annexis, et connexis concordandi, et transigendi iuxta Conditiones, quas a nobis in mandatis acceperunt, Nosque superinde erga ipsum Potentissimum Turcarum Impera-

torem, vel praefatos illius Bassas efficaciter obligandi, et obstringendi, ac etiam, si opus fuerit, Iuramentum de obseruandis, et adimpiendis omnibus iis, quae per eos nostrò nomine iuxta Articulos desuper conficiendos conclusa fuerint, praestandi, et generaliter omnia alia, et singula faciendi, tractandi, concludendi, et firmandi, quae Nosmet facere, tractare, concludere, et firmare possemus, si praemissis omnibus, et singulis praesentes, et personaliter interessemus, etiamsi talia forent, quae Mandatum exigerent magis speciale, quam praesentibus est expressum. Promittentes insuper, et pollicentes in verbo nostro Regio, Nos perpetuo gratum, firmum, validumque habituros totum id, et quidquid per supradictos Oratores nostros actum, factum, gestum, tractatum, pactum, et conclusum fuerit, in praemissis seu quolibet praemissorum, nec contra illud vnquam tempore directe, vel indirecte facturos, aut contrauenturos, omni dolo, et fraude semotis *a*). Harum testimonio Litterarum manus nostrae subscriptione, ac Sigilli nostri appensione munitarum. Datum in Ciuitate nostra *Vienna* Die decima tertia mensis Iunii, Anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo tertio, Regno-

---

a) Plenipotentia haec insoliti fere est exempli, quae oppido sincerum, et adpertum FERDINANDI Regis paciscendi, et ineundi Foedus cum Barbaris, animum indicat.

rum nostrorum Romani vigesimo tertio, aliorum vero vigesimo septimo.

Ferdinandus Rex m. p. *a*)

Ad mandatum Sacrae
Regiae Maiestatis proprium

I. Ionas D.
Vice-Cancellarius m. p.

(L. S.)

III.

Ad Ordinarios Regni Iudices.

Ferdinandus I. Rom. Hung. et Boh. Rex largitur Litteras prorogatorias in quibusuis Caussis Antonio Verantio Episscopo-Quinque-Ecclesiensi pro tempore, quo Legati munus ad Portam Ottomanicam sustinuerit. Viennae d. 17. *Iunii* 1553.

FERDINANDVS Diuina fauente clementia Romanorum, Hungariae, Bohemiae etc. Rex, sem- 17. Iun. 1553.

---

a) Quod FERDINANDVS non *Imperatorem*, sed *Regem* se subscribat, duplici de caussa factum fuisse putatur; primum: quod ante annum 1555. quo scilicet frater CAROLVS V. curis Imperii Romano Germanici renunciauit, neutiquam ei licuerit vti imperatoriis Titulis; tum vero: quod haec Legatio caeteroquin non Imperium immediate ferire potuerit, sed solummodo Regna, et Prouincias, quae illum, vt legitime electum, ac coronatum Hungariae Regem attinebant, pro obiecto negotiationis suae habuerit.

per Augustus, Infans Hispaniarum, Archidux Austriae, etc. Fidelibus nostris, Reuerendissimo in Christo Patri, Domino *Francisco* ab *Vjlak*, Episcopo Agriensi, Comiti perpetuo Heuesiensi, ac Locumtenenti nostro in Hungaria *a*) nec non Spectabili, et Magnificis Comiti *Thomae* de *Nádasd*, Perpetuo Terrae Fogaras, et Comitatus Castri ferrei Comiti, Iudici Curiae nostrae, *b*) *Francisco* de *Réwa*, Comiti Comitatus Thurocziensis, et vacante officio Palatini Regni nostri Hungariae Locumtenenti, *c*) Consiliariis nostris, et Egregio *Michaeli* de *Mére*, *d*) Personalis Praesentiae nostrae in Iudiciis Locumtenenti, nec non eorundem Vicesgerentibus, item Magistris Protonotariis, et Iuratis Sedis nostrae Iudiciariae Assessoribus, cunctis etiam aliis quibuscunque Iudicibus, et Iustitiariis dicti Regni nostri Vngariae Ecclesiasticis, et Secularibus praesentes visuris Salutem, et Gra-

---

a) Vtut SCHMIDTIVS *Episcop. Agrien. Tom. III. pag.* 7. et PRAYVS *Hierarch. Hung. Part. I. pag.* 218. Catalogo *Praesulum* Agriensium *Vjlakium* anno sequenti inserant, quum tamen Mandatum isthoc prorogatorium sub medium anni 1553. vulgatum sit, videtur vtriusque error hoc loco corrigendus esse.

b). V. in *Curia Iudicum Regni Hung.* pag. 70.

c) Conf. de hoc Viro FRAN. BVDAI *Magy. Orsz. hist. Lexic.* Tom. III. pag. 167. et seq.

d) Vid. de Eodem FRAN. BVDAI *Magy. Orsz. histor. Lexic.* Tom. II. pag. 688.

tiam. — Quum nos fidelem nostrum Reuerendum *Anthonium Verantium* Episcopum Quinque-Ecclesiensem, Praepositum Ecclesiae Albae-Iuliae Transsiluaniae, *a*) Consiliarium nostrum etc. in certis nostris, et Regnorum nostrorum negotiis in Oratorem delegerimus, eumque ad Caesarem Turcarum ad peragenda eadem negotia miserimus, nec possit propter illa nostra, et Regnorum nostrorum negotia caussis suis motis, vel mouendis, in sua absentia ob Locorum magnam distantiam inuigilare: propterea Nos vniuersas, et quaslibet caussas, tam per ipsum contra alios, quam per alios quoslibet contra eundem quibuscunque ex rationibus motas, vel mouendas intra spatium id temporis, quo praemissis nostris, et publicis negotiis occupabitur, et ab ipso Caesare Turcarum ad Maiestatem nostram reuertetur, a die datarum praesentium computando gratiose differendas, et prorogandas duximus, immo differimus, et prorogamus praesentium per vigorem. *b*) Quocirca Fidelitati Vestrae, et cuilibet Vestrum harum

---

a) Hodie *Alba Carolina* dicitur. Praeposituram hanc cum obitu Georgii Monachi Ferdinandvs iterum Verantio die 6. Iunii 1553. restituit. Koller *Hist. Episcop. Quinque-Eccles.* Tom. V. pag. 534.

b) Math. *Decr. I. art.* 1. *Decret. II. art.* 6. *Decret. VI. art.* 7. et Vlad. *Decr. I. art.* 71. ac *Decr. II. art.* 14. definitum est, vt ii, qui caussa Reipublicae extra Regnum commorantur, nullis impetitionibus iudiciariis sint obnoxii.

serie mandamus firmissime, quatenus praefatum *Anthonium Verantium* tempus intra praemissum ad quorumuis Instantiam in quibusuis caussis vestro adstare Iudicatui compellere, vel Res, et Bona eius propterea impedire, et molestari facere nullatenus praesumatis, vel vniuersas Caussas, tam per ipsum contra alios, quam per alios contra ipsum motas, vel mouendas tempus intra praemissum sine omni difficultate, et allegatione differre, et prorogare debeatis, et teneamini, secus nullo modo facere praesumatis, praesentibus perlectis, exhibenti restitutis. — Datum *Viennae* decima septima Iunii Anno Domini Millesimo Quingentesimo Quinquagesimo tertio.

Ferdinandus m. p.

(L. S.)

Nicolaus Olahus a)
Archiepiscopus Strigonien.
m. p.

---

a) Olahi nomen hic subscriptum legitur, quum is *Aulae Regiae Cancellarii* dignitate adhuc Episcopus Zagrabiensis iam anno 1543. decoratus fuerit, eandemque tum Praesul Agriensis, tum Archiepiscopus Strigoniensis vsque an. 1567. doceatur apud Prayvm in *Serie chronologica Cancellariorum, et Vice-Cancellariorum* pag. 132. tenuisse, quae illius *Syntagmati historico de Sigillis Regum, et Reginar. Hung.* pag. 123. adiecta est.

IV.

Ad Antonium Verantium.

Ferdinandus I. Rex iubet Episcopum Antonium Verantium Constantinopolim demandatae Legationis caussa quantocius iter ingredi. Viennae d. 15. Iulii 1553.

Reuerendo Deuoto Fideli Nobis dilecto Antonio Verancio, Episcopo Quinque-Ecclesiensi, et Praeposito Transiluaniensi, nostro Consiliario, ac ad Serenissimum Principem Turcarum destinato Oratori.

(L. S.)

vbi fuerit — Cito Cito Cito

Ferdinandvs Diuina fauente Clementia, Romanorum, Hungariae, Bohemiae, etc. Rex 15. Iul. 1553.

Reuerende, Deuote Nobis Dilecte!

Intelleximus Te, et Collegam tuum in prosequendo itinere commissae Vobis Legationis vltra permissum Vobis tempus, quo res domi componeretis, ita et tamdiu tardasse, vt ne *Budam* quidem adhuc perueneritis, sed potissimum id ex Collegae tui *a*), quem *Comaromii* iam aliquot diebus exspectasses, mora accidisse. *b*) Cum autem negotia illa, propter quae ab-

a) Erat is Fran. Zay.

b) Videtur haec Epistola esse responsoria ad illam, quam *Verantius* 3. Iulii 1553 *Comaromio* Regi *Ferdi-*

legati estis, magnae sint importantiae, magnamque celeritatem requirant, et non solum nostra, ac Regnorum, et Dominiorum nostrorum, sed totius Reipublicae Christianae intersint, istiusmodi tarditatem, et cunctationem profectionis tuae, et Collegae tui non immerito molestissimo animo accepimus. — Et propterea Tibi firmissime committimus, et mandamus, vt si fortasse Collega tuus nondum Tecum esset, cures, vt Vos quamprimum coniungatis, et sine vlteriore mora, adhibita posthac acceleratione, et diligenti negotiorum omnium, quemadmodum de Vobis confidimus, procuratione compensare studeatis. — Et quando apud Bassam Budensem eritis, Nos excusetis, ostendendo ei, quod licet iam ante plures dies a Nobis dimissi fueritis, vt recta ad Excelsam Portam pergeretis, Vos tamen coactos fuisse propter nonnulla vestra priuata negotia aliquot diebus subsistere, sed cum intellexeretis, Nobis id magno-

---

nando scripserat. Quum enim Episcopus ibi frustra Collegam exspectaret, ZAYVM 9. Iulii monuit, vt quantocius veniret. Quo tandem adpellente, Bassae Budensi 13. Iulii insinuauit, se propediem *Budam* cum suo Collega aduolaturum; prouti diem sui discessus *Comaromio* 16. Iulii iterum *Ferdinando* significauit. — Omnes has *Verantii* Epistolas, cum caeteris, quas Legati ex itinere, et *Constantinopoli* expediuerunt, publica donauit luce RR. KATONA *Hist. Crit. Reg. Hung.* Tom. XXII. pag. 457.

pere displicuisse, Vos daturos esse operam, vt tarditatem hanc, adhibita posthac celeritate, compensetis, in quibus nostram expressam exequeris voluntatem. — Datum in Ciuitate nostra *Vienna* Die XV. Mensis Iulii Anno Domini MDLIII. Regnorum nostrorum Romani XXIII. Aliorum vero XXVII.

Ferdinandus m. p.

Ad mandatum Sacrae
Regiae Maiestatis proprium

I. Ionas D.
Vice-Cancellarius m. p.

I. Iordanus m. p.

V.

Ad Ant. Verantium, et Fran. Zay.

Ferdinandus Rex mittit Ant. Verantio, et Fran. Zay duplicam Litterarum ad Turcarum Imperatorem quoad moram expeditioni Oratoris sui Ioan. Mariae Maluezii interpositam. Viennae d. 5. Decemb. 1553.

Reuerendo, Deuoto, ac Magnifico, fidelibus Nobis dilectis, ANTHONIO VRANTIO, Episcopo Quinque-Ecclesiensi, et Praeposito Pornensi, ac FRANCISCO ZAY *de Chemor*, Nazadistarum nostrorum Generali Capitaneo, Consi-

liariis, et Oratoribus nostris ad Serenissimum Turcarum Imperatorem destinatis.

(L. S.)

5. Dec. 1553. FERDINANDVS Diuina fauente clementia Romanorum, Hungariae, Bohemiae, etc. Rex.

Reuerende Deuote, ac Magnifice, Fideles Nobis dilecti! — Mittimus ad Vos cum hisce Litteris nostris duplicam, vel potius exemplum earum Litterarum, a) quas per viam *Budae* tum ad Serenissimum Principem Turcarum, tum ad Vos dedimus circa istam paruam moram, quae expeditioni Oratoris nostri *Ioannis Mariae Maluezii* cum resolutione nostra remittendi, interponitur, quodsi fortassis illae in itinere perirent (quod tamen non credimus) saltem ex his percipiatis, quae ad Vos, et ipsummet Principem Turcarum perferri voluerimus, vel saltem, si hae illas anteuerterent, eo plus spacii, ac temporis habeatis ad cogitandum, deliberandumque, quomodo Litterae illae nostrae ad Magnitudinem eius primo quoque tempore expediri queant, ne Magnitudo eius hanc remittendi *Maluezii*, vel alterius cum resolutione nostra expediendi dilationem in sinistram partem interpretur. Licet non dubitemus habita ratione, prudentiae, rerumque gerendarum dexteritatis vestrae, Vos alias sedulo laborare, et

a) Istas Bibliotheca Regnicolaris non possidet.

cogitare, vt omnia ex vsu nostro, et omnium Regnorum, Dominiorumque nostrorum, totiusque Christianitatis commodo gerantur, et succedant, ideoquo Vos etiam nulla admonitione indigere arbitramur, sed hoc Vobis non obscurum esse volumus, fidem et diligentiam Vestram, quam in hac Legatione declaratis, Nobis maximopere probari, neque Nos eiusdem immemores futuros esse. Datum in Ciuitate nostra *Vienna* Die quinta mensis Decembris, Anno Domini MDLIII. Regnorum nostrorum, Romani vigesimo tertio, aliorum vero vigesimo septimo

Ferdinandus m. p.

Ad mandatum Sacrae
Regiae Maiestatis proprium.

I. Ionas D.
Vice-cancellarius m. p.

M. Singkmoser m. p.

VI.

Ad Eosdem.

Ferdinandus I. Oratoribus suis Verantio, et Zayo insinuat Miluezium aduaersae valetudinis caussa ad Imperatorem Turcarum expediri non potuisse, Tarnoczium vero ad Budensem Bassam fine obseruandarum Induciarum missum esse. Viennae d. 5. Decembr. 1553.

Reuerendo, ac Magnifico, Fidelibus, Nobis dilectis, ANTONIO VRANTIO Quinque-Ecclesiensi, et Praeposito Pornensi, nec non FRANCISCO ZAY, Nazadistarum nostrorum Generali Capitaneo, Consiliariis, et Oratoribus nostris ad Serenissimum Principem Turcarum destinatis.

(L. S.)

Redditae 22. Ianuarii 1554.

5. Dec. 1553. FERDINANDVS Diuina fauente clementia Romanorum, Hungariae, Bohemiae, etc. Rex.

Reuerende Deuote, ac Magnifice, Fideles Nobis Dilecti! — Quamquam Nos pro eo desiderio, quo tenemur, renouandae, et confirmandae cum Serenissimo, ac Potentissimo Principe, Domino Sulthano *Soleymano*, Imperatore Turcarum, ac Asiae, et Graeciae, etc. vicino nostro honorando, pristinae amicitiae, et pacis, quam superioribus annis cum Magnitudine eius iniueramus, ac constitueramus, lubenter iam statim Oratorem nostrum *Ioannem*

Mariam Maluezium a) cum resolutione nostra ad Magnitudinem eius remisissemus; cum tamen negotium hoc magni sit momenti, et spatium aliquod honestum deliberandi requirere videatur, ipseque *Maluezius* tarde etiam ad Nos venerit, impeditus nimirum valetudine, qua etiam nunc vtitur satis incommoda, vsque adeo, quod non putetur posse tam longinqui itineris labores, et molestiam adhuc tolerare, visum fuit Nobis has adiunctas Litteras ad Magnitudinem eius scribere, vt saltem Magnitudo eius caussas morae intelligat, et acceptis Litteris nostris eo aequiore animo Oratorem, et responsum nostrum expectet, sicuti Magnitudinem eius pro animi sui aequitate facturam esse non dubitamus: nam prout et Magnitudini eius scribimus, negotia ista non sumus remoraturi, sed post pauculos dies aut *Maluezium*, aut aliquem alium, si hic per valetudinem mitti non poterit, cum resolutione nostra expediemus, quae omnino talis erit, quod confidamus, Magnitudinem eius illi amice et beneuole acquieturam, et intellecturam, quod Nos praeter honestatem, et aequitatem nihil postulemus, sed amicitiam Magnitudinis suae, sincero, et candido animo expetamus. —

a) Cur *Ferdinandus* in Aula Ottomanica *Maluezii*, antea Constantinopoli carceribus mancipati, mox Viennam cum obligatione redeundi missi, longiorem ibidem commorationem per Oratores excusatam habere voluerit? ex BVSBEQVIO narrat PRAYVS *Annal. Reg. Hung.* Tom. V. pag. 494.

Porro, quo tutius coepti Tractatus absolui, et Oratores, Nunciique nostri hinc inde proficisci queant, expediuimus his proxime diebus ad Bassam Budensem, Egregium fidelem Nobis dilectum *Andream Tarnoczy*, *a*) et ab ipso certiores fieri voluimus, num ipse interim in omnibus Confiniis inducias firmiter obseruandas curare velit, redidimusque ipsum vicissim securum, quod etiam nostra ex parte eas obseruari curaturi simus, prout ista omnia fusius ex annexis Litterarum exemplis cognoscetis. — Eaque propter Vobis clementer committimus, vt Serenissimo Turcarum Principi Litteras nostras primo quoque tempore transmittatis, atque pro vestra etiam parte medio Bassarum, et Consiliariorum suorum melioribus, quo poteritis, modis, ac viis efficere studeatis, ne Magnitudo eius paruam moram istam, quae interponitur expeditioni *Maluezii b*), et responsi no-

---

a) De *Andrea Tarnoczio* nonnulla connotauit FRAN. BVDAI in *Magy. Orsz. Histor. való Lexic.* Tom. III. pag. 388. *Ferdinandus* Rex illum in Litteris suis d. 24. Ian. 1554. ad Eperiessienses, Aulae suae Regiae Familiarem nominat.

b) *Maluezius* omnino cum responso *Ferdinandi* semet itineri accinxit, munus Oratoris porro *Byzantii* continuaturus, sed inopine vitae ereptus, successorem nactus est Belgam perquam eruditum *Augerium Lusbequium*, qui 20. Ianuar. 1555. ad Portam Ottomanicam quidem peruenit, sed, quod Legati Regis ad vnum duntaxat semestre indu-

stri aegre ferat: quia quantum in Nobis erit, nihil sane praetermittemus, quod ad firmandam stabilendamque inter Serenissimum Turcarum Imperatorem, et Nos bonam, et firmam Pacem, atque amicitiam pertinere videbitur. — Caeterum Vos exequemini in his bene gratam, et expressam voluntatem nostram, Regia nostra benignitate erga Vos recognoscendam. — Datum in Ciuitate nostra *Vienna* Die Quinta mensis Decembris Anno Domini MDLIII. Regnorum nostrorum, Romani XXIII. aliorum vero XXVII.

Ferdinandus m. p.

Ad mandatum Sacrae
Regiae Maiestatis proprium

I. Ionas D.
Vice-cancellarius m. p.

M. Singkmoser. m. p.

---

cias, nondumque Pacem impetrauerint, continuo cum *Solymani* Litteris Viennam reuersus est. WOLFG. BETHLEN *Hist. de Reb. Transsil.* Lib. IV. Tom. I. pag. 547.

VII.

Ad Wolffgangum Dersffy.

Wolffgangus Dersffy Arcis Szigethiensis Capitaneus inhibetur per Ferdinandum ab inuasione Bonorum, quae ad Antonium Verantium Episcopum, caussa Legationis absentem, spectant. Viennae d. 18. *Februar.* 1554.

18. Febr. 1554. FERDINANDVS Diuina fauente clementia Romanorum, Hungariae, Bohemiae, etc. Rex, semper Augustus, Infans Hispaniarum, Archidux Austriae, etc. Fideli nostro Egregio *Wolffgango Dersffy a)* Arcis, et Oppidi nostri *Zi-*

a) *Dersfiorum* genus cum *Szerdahelyiis* vnum, idemque esse, plurium Diplomatum, et Litterarum autoritate euictum est: ita e. g. in *MS. Codice Istvánfiano*, quem Bibliotheca Regnicolaris possidet, leguntur *pag* 85. Relaxatoriae Birsagiorum huius tenoris. „ *Martinus Ders de Zeredahel*, „ Vice-Palatinus Regni Vngariae, etc. Memoriae „ commendamus, quod nos vniuersa Birsagia, „ et quaeuis Iudiciorum onera, in quibus *An-* „ *tonius Blasius* et *Clemens* filii *Dionysii de Bol-* „ *dogaszszonyersi* contra *Ladislaum* filium *Nico-* „ *lai Stephanum* filium *Ioannis*, et *Georgium* fi- „ lium *Gregorii de Boklár* in praesentia Palati- „ nali in quibuslibet terminis conuicti, et ag- „ grauati fore dignoscuntur, ad nostram videli- „ cet portionem cedentia, ad instantem petitio- „ nem honorabilis Viri Domini *Georgii* Cantoris „ Ecclesiae Aquilegiensis, Aulaeque Regiae Maie- „ statis Notarii specialis, duximus relaxanda, „ immo relaxamus, et reindulgemus, ac quietos

geth a) Capitaneo Salutem, et Gratiam. — Expositum est Maiestati nostrae pro parte, et in persona fidelis nostri Reuerendi *Antonii Verantii*, Episcopi Quinque-Ecclesiensis, Consiliarii nostri, etc. graui cum querela. *b*) Quod licet Nos antea quoque ad humilem Supplicationem pro parte eiusdem factam, per Litteras nostras serio tibi mandassemus, vt ab occupatione, et damnificatione, ac quavis molestatione Bonorum eiusdem Episcopatus sui, te, et sub tuo Capitaneatu existentes, contineres, Tu autem non curato eiusmodi Mandato nostro, te in certa Bona ipsius Episcopi, et Ecclesiae suae praefatae ingerendo, maiorem partem Decimarum pro te occupari curasses, insuper aliquos eiusdem Colonos certa pecuniarum sum-

---

„ superinde committentes, pariter et absolutos
„ harum nostrarum testimonio Litterarum. Da-
„ tum Tyrnauiae in festo Epiphaniarum Domini,
„ Anno eiusdem Millesimo Quadringentesimo
„ primo. "

a) *Szigethum* in Historia Patriae olim haud obscurus locus fuerat, qui sub Capitaneatu *Wolffgangi Dersffy* pene in nidum Praedonum conuersus fuit, depopulantium cum primis regionem ad *Korotna*, *Babotsa*, et *Kaposvár*. Aliquas loci vicissitudines ex LAD. TVROCZII *Hungaria* in notis ad MATH. BELII *Compendium Hung. Geographic.* pag. 176. IOAN. SEVERINVS adiecit.

b) Grauissimas *Verantii* querelas contra *Wolff. Dersffy* ad Regem delatas refert FRAN. BVDAI in *Magy. Orsz. Histor. Lexic.* Tom. I. pag. 587.

ma indebite mulctasses, Gubernatore Episcopatus, et Officialibus eiusdem pri. perinde non requisitis, qui, si eos requisiuisses, negocium tuum, si quod contra eos, vel aliquos Colonos ipsius exponentis habuisses, rectificare non neglexissent. — Supplicatum est igitur Maiestati nostrae in persona praefati Episcopi Quinque-ecclesiensis, vt cum idem nunc non solum in nostris, verum etiam totius Reipublicae Christianae seruitiis apud Thurcarum Imperatorem existat, ac propter eiusmodi suam longinquam ab Episcopatu suo absentiam, Bonis suis prouidere non possit, dignaremur clementer prospicere, vt dictus Episcopatus suus, et omnia Bona eiusdem tam a sua, quam aliorum quorumuis Subditorum nostrorum turbatione, et infestatione, libera, et pacifica esse possint. — Nos itaque tum propter praemissa seruitia ipsius exponentis, tum quia Dei gratia instar aliorum Diuorum quondam Hungariae Regum, nostrorum Praedecessorum Supremus omnium Ecclesiarum Dei in isto Regno nostro Hungariae Patronus *a*) sumus, et ideo ferre non possumus, vt per te, vel quoscunque alios Subditos nostros, ea, quae olim per pios homines Ecclesiis applicata, Deoque dicata sunt, profanis manibus occupentur, in vsumque suum impune conuertantur, et per hoc diuinus cultus aut cesset, vel diminuatur, committimus

---

a) *Part. I. Tit.* 11. et *Art. IX. an.* 1553.

Tibi harum serie firmiter, et mandamus aliud omnino habere nolentes, quatenus statim acceptis praesentibus, et praemissis ita se habentibus, ad requisitionem dicti Gubernatoris, vel Officialium eorundem cum praesentibus fiendam, sine vlla dilatione, et tergiuersatione omnia ablata manibus damnificatorum integre reddere, ac restituere, ac imposterum te, tuosque ab eiusmodi factis diligenter continere debeas, nam alioquin certus sis, nos prouisuros, vt tu, et tuo exemplo alii quicunque Bona Ecclesiastica attingere, et quouis modo molestare non audeant. Secus igitur non feceris, praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum *Viennae* decima octaua Februarii Anno Domini Millesimo Quingentesimo Quinquagesimo Quarto.

Ferdinandus m. p.

(L. S.)

Nicolaus Olahus
Strigoniensis Archiepiscopus
m. p.

VIII.

Ad Ant. Verantium, et Fran. Zay.

Ferdinandus Oratoribus suis Ant. Verantio, et Fran. Zay ad complures eorundem Litteras respondet, et res vsque aduentum Maluezii Constantinopoli exequendas committit. Posonii die 15. *Aprilis* 1554.

Reuerendo, deuoto, ac Magnifico Fidelibus Nobis Dilectis, ANTHONIO VRANTIO Episcopo Quinque Ecclesiensi, Praeposito Pornensi, et FRANCISCO ZAY *de Chemor a*) Nazadistarum nostrorum Generali Capitaneo, nostris Consiliariis, et Oratoribus ad Serenissimum Turcarum Imperatorem destinatis Constantipoli.

(L. S.)

Cito Cito
Cito Cito
Cito Cito

Redditae 11. Iunii 1554.

15. April. 1554. FERDINANDVS Diuina fauente clementia Romanorum, Hungariae, Bohemiae, etc. Rex.

Reuerende, Deuote, ac Magnifice, Fideles Nobis dilecti! — Postquam *Lucam de Rádo* Ragusinum ad Vos expediuimus, redditae fue-

---

a) Hodie *Csömör* in Comitatu Pestiensi. VALY *Magy. Orsz. Leirása.* Tom. I. pag. 444.

runt Nobis senae a Vobis Litterae, nempe de 27. Nouembris *a*) 3. 13. et 16. *b*) Decembris proxime elapsi anni quinquagesimi tertii, item de 17. Ianuarii *c*) cum Appendice, 18. 20. et 22. diebus eiusdem mensis adiuncta, nec non de 7. et 8. *d*) Februarii huius anni Quinquagesimi quarti datae. — Ex illis Litteris diffuse intelleximus omnia ea, quae interim isthic Vobis occurrerunt, quae gesta sint, et de quibus denique pro fide vestra Nos edocendos esse duxistis. Neque parum sane grata illa Nobis fuerunt, quandoquidem Nobis comprobarunt luculentissime, singularem vestram obseruantiam, fidem, et rerum gerendarum dexteritatem, adeoque non solum comprobarunt, testatamque fecerunt, sed maximopere etiam commendauerunt. Quare nolite dubitare, quin omni Vos benignitate prosequamur. — Hortamur autem Vos, quasi calcar currentibus addentes, vt imposterum quoque Nos de omnibus rebus subinde certiores faciatis, quas scire Nos operae pretium fore existimaueritis. — Caeterum quoniam Lit-

---

a) De hoc Dato Oratorum ad *Ferdinandum* Litteras producit R. P. KATONA *Hist. crit. Reg. Hungar.* Tom. XXII. pag. 491.

b) Vide eas apud KATONA Tom. XXII. *Hist. crit. Reg. Hung.* pag. 492.

c) Vide illas apud KATONA *Hist. crit. Reg. Hung.* Tom. XXII. pag. 548.

d) RR. KATONA easdem pag. 553. et seq. inseruit Tom. XXII. *Hist. crit. Reg. Hung.*

terae vestrae plures sunt, et tractant maxime de praesenti rerum Turcicarum statu, non putamus necesse esse, vt singilatim ad omnia Capita Vobis respondeamus: hasce nempe Litteras ad Vos dedimus, ut sciatis expeditionem *Maluezii*; quia iam deliberatum est Nobis, ipsum intra quindecim dies vna cum Tributo Transiluanico, *a*) certisque Honorariis isthic distribuendis, ac sufficientibus expensis ad Vos expedire, et is adferet secum plenam Instructionem, quomodo quoad reliquum etiam Legationis vestrae conficere debeatis, subiungemus tamen insuper pauca quaedam in hisce Litteris nostris, quae mature vos scire oportere existimamus, ne omnino vacua ad Vos epistola ista perferatur.

Ac primum quidem scripsistis ad diem 17. Nouembris *b*) datis, ex quo *Hrusztanus* Bassa fortassis obitus est eorum, quae ad nos per

---

a) Crediderim hoc loco intelligi tributum, quod WOLFG. BETHLEN in *Hist. de reb. Transil.* Tom. I, Lib. II. pag. 341. et Lib. III. pag. 416. Isabellam ex Transiluania annis 1540. et 1543. *Solymano* soluisse perhibet: probabilius idem exegisse a *Ferdinando* Turcas, colligitur ex Litteris Oratorum regiorum de 17. Nouemb. 1553. quae in RR. KATONA. *Hist. crit. Reg. Hung.* Tom. XXII. pag. 487. existunt. Ab Hungaria enim nullum depensum fuisse, docet BENCZVR in *Hung. semp. libera* Cap. III. pag. 77.

b) Apud RR. KATONA *loc. cit.*

Petrum Horváth a) de missione Oratorum nostrorum scripserat, vt exemplum earum Litterarum ad vos mittere dignemur, Nos vero non recordamur, *Hrusztanum* Bassam aliquid ad nos vnquam scripsisse: at, qui, ne vlla ex parte vobis desimus, iubemus describi, et *Maluezio* ad vos perferenda dari exempla illarum Litterarum, quas tam per *Petrum Horváth*, quam antea de missione Oratorum nostrorum ad ipsum dederamus; deinde gratum quoque Nobis accidit, quod Nos de Legatione Nunciorum b) Reginae *Isabellae*, et *Petri Petrovyth* ad Turcarum Imperatorem expeditorum certiores reddideritis, et quod Nuncius Transsiluanus cum *Cheván* Chiaussio, c) ac Litterae nostrae tam opportune illuc adpulerint. Curandum itaque

---

a) Iste videtur prouinciam Tabellarii sustinuisse penes Legationem. In Litteris Verantianis frequentius fit illius mentio.

b) Factionibus istorum imputandum est, quod Legatis regiis confirmationem Pactorum cum *Isabella* de Transsiluania *Solymanus* abnegauerit, eos *Constantinopoli* abire iusserit, *Ferdinando*que Regi bellum minatus sit, ni Transsiluania actutum excesserit. FELMER *Prim. Lin. M. Princip. Transsil. Hist.* §. 216. pag. 160.

c) *Chiausii* sunt Seruitores publici, quos Imperator non raro ad exequenda sua mandata in Prouincias dimittit. Est iis proprius Praefectus, quem *Chiausbassa* dicunt. V. Neues Zeitungs = *Lexicon* zum Türkenkriege pag. 28.

Vobis erit, vt etiam expeditionem, et responsum illorum diligenter, ac exacte cognoscatis, quemadmodum vos facturos esse, non ambigimus.

Quod autem Bassae non innotuerit, vos rerum Turcicarum statum per quemdam *Ioannem Toth*, Brassoviensem ad Nos, et Episcopum, *a*) Vaiuodasque nostros Transsiluanienses *b*) perscripsisse non absque molestia intelleximus. Facile enim videmus, quantum periculi inde ad vos redundare possit. Proinde iam ea de re caute *Stephanum Dobó c*) admonueris, ita, quod nullo modo intelligi queat, rem istam a vobis detectam esse, et plane equidem confidimus in posterum, quae secrete habenda sunt, non alios, quam vos scire necesse sit, isthic perlatum iri, nihilque amplius negotii vobis inde expectandum fore.

---

a) Erat is PAVLLVS BORNEMISZA apud PRAY *Hierarch. Hung.* Part. I. pag. 178. quem alias etiam *Abstemium* nominatum fuisse, refert SZEREDAI in *Serie antiqu. et recent. Episcop. Transsil.* pag. 203.

b) Scilicet *Fran. Kendi de Szent Iván*, et *Steph. Dobó de Ruszka*. V. *Calendar. maius Titular. pro anno* 1782. *M. Princip. Transsil.* pag. 121. Datae ad eos ab Oratoribus *Ferdinandi* 17. Nouemb. 1553. Constantinopoli Litterae extant in RR. KATONA *Hist. crit. Reg. Hung.* Tom. XXII. pag. 488.

c) Biographia illius prolixe exhibetur in FR. BVDAI *Magy. Orsz. Hist. Lexic.* Tom. I. pag. 545.

De praxi vero *Hrusztani* Bassae, per quam Banum Croatiae, *a*) aliosque fideles nostros regnicolas Hungaros a fidelitate, et obedientia nostra remouere vellet, prudenter sane, et fideliter fecistis, quod tempestiue Nos admonueritis, talis namque illa est, quae nullatenus negligenda, aut spernenda esse videtur, quocirca vobis benigne committimus, vt de nomine famuli quondam *Mathiae Allia b*) qui huius rei instrumentum esse debet, diligenter inquiratis, et, an rebus confectis *Constantinopolī* iam redierit, item num Presbyter ille *Franciscus Pica*, qui cum Instructione ad praedictum Banum, et alios profecturus erat, discesserit, perscrutemini, Nosque his postea primo quoque tempore edoceatis, quo facilius, et commodius homines pestiferi clam intercipi, ac iuxta consilium vestrum in tenebris supprimi, et tandem merita poena affici queant.

Porro vt fines nostri, et Turcarum pacati essent, ac Induciae sancte obseruarentur, hactenus enixe studuimus, studebimusque quotidie

---

a) Fuerat tum C. *Nicolaus Zrini*, de quo plura congessit RÁTKAI in *Memor. Reg. et Banor. Dalmat.* pag. 124.

b) *Mathiae Allia* nomen in pluribus Oratorum regiorum epistolis, quas ä RR. KATONA *cit. l.c.* in lucem protractas esse dictum est, occurrit. — Hunc antea Turcam fuisse, iidem Oratores referunt in Litteris suis ad Regem de 9. Septemb. 1553.

in posterum, licet in tanta amplitudine, et interuallo Confiniorum, in tanta multitudine Latronum, atque Praedonum, qui latrociniis, et rapinis exercendis assueti sunt, nec stipendio vllo viuunt, damna, et depraedationes non vndique facile praecaveri possint, verum tamen nostra ex parte nihil, quod ad conseruandam, stabiliendamque inter Nos, et Principem Turcarum amicitiam, ac pacem pertinere videbitur, negligemus. — Atque haec sunt, quae modo ad vos scribenda esse duximus. Caetera, quae vos scire intererit, Deo dante, ab ipsomet *Malvezio* coram intelligetis: hoc tantum annectimus, vos in praemissis rite, recteque exequendis tum voluntati nostrae, tum expectationi, quam de fide, solicitudine, et industria vestra concepimus, satisfacturos, magnamque apud Nos gratiam inituros esse. — Datum in Arce nostra *Posoniensi* Die XV. mensis Aprilis Anno Domini MDLIIII. *a*) Regnorum nostrorum, Romani XXIIII. Aliorum vero XXVIII.

Postscripta: Dum praesentes Litterae conscriberentur, superuenerunt et aliae vestrae Calendis Martii *b*) datae, quas non minus benigno

---

a) Haec epistola, paucis interiectis periodis, in autographo pene tota cryptographica est, scripta Posonio tertia die post Sanctionem Articulorum in Diaeta anno 1554. ibidem conditorum, et *Corpor. Iur. Hung.* Tom. I. pag. 459. insertorum.

b) Legi illae possunt in RR. KATONA *Hist. Crit. Reg. Hung.* Tom. XXII. pag. 558.

animo, quam priores accepimus, placet namque Nobis plurimum, quod tam distincte, tamque fideliter, et diligenter de omnibus rebus, quae in dies isthic occurrunt; et ad notitiam vestram deducuntur, Nos crebro certiores reddatis. Et quoniam hoc tempore nihil habemus, quod respondeamus, maxime, cum iamiam discessurus sit *Maluezius*, satis de omnibus informatus, id tantum hoc tempore in hac Appendice addere voluimus, vos mentem nostram ex Instructione, quam feret *Iohannes Maria*, intellecturos, quid faciendum vobis sit, si Orator Regis Franciae sacram Imperatoris nostri personam, et Regem suum in hac pace includi vellet. Litteras autem praeter illas, quas *Lucas de Rádo* Ragusinus de 8ua Ianuarii ad vos perferendas accepit, et quas redditas vobis esse confidimus, vel per *Budam*, vel aliam viam nullas expediuimus; itaque non est, quod ea de re quidpiam addubitetis. Vtimur enim maximo via Veneta, quandoquidem Nobis et tutissima, et expeditissima videtur. — Datum vt supra *a*)

Ferdinandus m. p.

Ad mandatum Sacrae
Regiae Maiestatis proprium

I. Ionas. D.
Vice-cancellarius m. p.

M. Singkhmoser m. p.

---

a) Postscriptum totum ziffris exaratum est.

IX.

Ad Eosdem.

Ferdinandus certiores facit Ant. Verantium, et Fran. Zay de perceptis eorum Litteris, et de Maluezio tamdiu Comaromii mansuro, donec intentionem Imperatoris Turcarum quoad Transsiluaniam intellexerit, commendat praeterea illis vltro etiam diligentiam in perficiendis negotiis, miraturque nullas Oratoribus redditas esse Litteras. Viennae 21. Iunii 1554.

Reuerendo Deuoto, ac Magnifico, Fidelibus nostris Dilectis ANTHONIO VERANTIO Episcopo Quinque-ecclesiensi, ac Praeposito Pornensi, FRANCISCO ZAY, Generali Nazadistarum nostrorum Capitaneo, Consiliariis, et Oratoribus nostris ad Principem Turcarum destinatis.

(L. S.)

C.

Redditae 7. Aug. 1554.

21. Iun. 1554. FERDINANDVS Diuina fauente clementia Romanorum, Hungariae, Bohemiae, etc. Rex.

Reuerende, Deuote, ac Magnifice, fideles Nobis dilecti! — Redditae sunt Nobis Litterae vestrae die 10. proxime praeteriti mensis Maii datae, gratoque, et clementi animo inde accepimus, singularem illam vestram diligentiam,

et fidem, quam non solum in tractandis, exequendisque, sed etiam in perscribendis ad Nos omnibus, quae isthic in diem occurrunt, adhibetis, quibus sane Litteris, ne nihil responderemus, visum est, Vos per praesentes certiores reddere de omni rerum nostrarum statu: nempe: quod vani sint rumores illi, qui isthic feruntur, Nos arma in fines Imperatoris Turcarum moliri, quia in eadem sententia adhuc perseueramus, qua eramus antea, cum Vos hinc expediremus de ineunda cum Imperatore Turcarum firma, et bona Pace, atque amicitia, modo honestae illae Conditiones, quas *Ioannes Maria Maluezius* a Nobis accepit, isthic per Vos proponendas, acceptatae fuerint. Significauimus autem Vobis per Litteras nostras de 25. Maii *a*) duplici via, Veneta scilicet, et per Budam ad Vos datas, postquam iam praefatus *Maluezius* cum Resolutione nostra, et Tributo in Transsiluaniam hinc discessisset, superuenisse *Ioannem Végh b*) cum Litteris dicti Imperatoris ad Vaiuodam, et Regnicolam nostrum

a) Istae in Collectione Manuscriptorum Verantianorum, quae Bibliotheca regnicolaris possidet, desiderantur.

b) Huius opera vsi sunt in mittendis Constantinopolim Litteris Ferdinandei Vaiuodae Transsiluaniae FR. BVDAI *Magy. Orsz. histor. Lexic.* Tom. III. pag. 712. Litterae Oratorum ad eundem de 23. Ian. 1554. sunt in KATONA *Hist. crit. Reg. Hung.* Tom. XXII. pag. 552.

Transsiluanum scriptis, vnde, cum manifeste Vos intellexisse consilia, et conatus Turcarum de eripienda Nobis Transsiluania, durantibus etiam Induciis, et non expectata resolutione nostra, iamque Moldauus, et a Transalpinus infestis Signis irrupturi esse, visi fuissent, Nos aliter facere non potuisse, quam vt ipsum *Maluezium* aliquamdiu *Comaromii*, vbi etiam nunc est, subsistere iuberemus, donec motus istos subsidere videremus, et a Turcarum Imperatore certi redderemur ante finem horum Tractatuum, in quibus cum Magnitudine eius de ineunda Pace stamus, et vestrum ad Nos reditum nihil prorsus impedimenti, vel molestiae Nobis in possesione Transsiluaniae exhibitum iri, sed Inducias in omnibus Confiniis sancte obseruandas fore, prout tunc etiam pro huiusmodi assecuratione ad Magnitudinem eius diligenter scripsimus, facta etiam Vobis Litterarum illarum nostrarum copia, quae quamprimum venerit, et motus praedicti reuera cessauerint, spopondimus *Maluezium* andare, *a*) vt ceptum iter sine omni mora prosequatur, quas sane Litteras Vobis vel per vtramque, vel per alteram viam *b*) redditas fuisse, nulli dubitamus. — Quo-

---

a) *Andare* vox barbara est, ex italico sumta tantundem significans ac *ire*.

b) Hic locus illustrat, qui accidere potuerit, vt RR. Praepositus Quinque ecclesiensis Ios. KOLLER in *Hist. Episcop. Quinque-eccl.* Tom. V. Pag. 337. assereret, se quoque omnia Manuscripta Veran-

niam autem nouissime a Vobis intelleximus, *Hebray* Bassam a Turcarum Imperatore in Locumtenentem Constantinopolitanum delectum esse cum summa et plena authoritate agendi, et perficiendi omnia, quae intercesserint, tanquam ipsemet Imperator Turcarum, nominatimque ei etiam demandatam esse rem totam Legationis vestrae. Vbi quid certi a Nobis venerit, existimauimus non abs re fore, cum ipso de componendis motibus contra quietem Transsiluaniae, et fidelium Subditorum nostrorum, vt antea diximus, susceptis, et petita per Nos a Turcarum Imperatore assecurratione tractare, si modo talibus Tractatibus se loco Principis sui ingerere voluerit. Nam si ipse motus eiusmodi reuera composuerit, atque Nos nomine Domini sui vigore potestatis sibi a Magnitudine eius tradita assecurauerit, Transsiluaniam cum omni reliqua Ditione nostra imposterum etiam vsque ad finem Tractatuum istorum, et vsque ad reditum vestrum ab omni inuasione, et hostilitate liberam fore; perinde Nobis erit, ac si ipsemet Imperator Turcarum id fecisset, quin et statim saepe fatum *Maluezium* ad Vos pergere iubebimus, casu vero, quo ipse per valetudinem labores itineris ferre non possit, alium ipsius loco citra omnem mo-

---

tiana in origine possidere, quae Bibliotheca regnicolaris perinde autographa tenet. Singulae enim Litterae bis expeditae, et diuersis viis missae fuerunt ad Oratores.

ram expediemus, eamque ob rem expeditae sunt in personas vestras adiunctae Credentiales ad Bassam istum *Hebrai*, vt illis (si tamen consultum vobis videbitur) in tractandis his, et aliis quibuslibet negotiis nostris apud ipsum vti queatis. — Quidquid autem effeceritis, de eo curate, vt primo quoque tempore notitiam percipiamus, quemadmodum etiam hactenus facere consueuistis, eoque nomine non vulgarem apud nos gratiam iniuistis.

Porro molestum accidit Nobis, quod scribitis, vos a mense Ianuario nullas a Nobis nec Litteras, nec Noua certa accepisse. — Nam in mense Ianuario ad diem scilicet 14am expediuimus *Lucam de Rádo* Ragusinum, qui certe dudum ad vos debuisset peruenisse, quas vero post illius discessum ad vos dedimus Litteras facile credendum est, nondum eo perlatas esse: nam in Februario, et Martio nihil plane scripsimus, in Aprili autem expediuimus alterum illum Ragusinum *Ioannem de Rádo*, idque ad diem 24am eiusdem mensis, licet Litterae *Posonii* 15a. *a*) datae fuerint, et Duplicata illarum Literarum misimus ad vos eodem tempore per viam Venetam; praeterea in proxime praeterito, et instanti mensibus praeter illas, de quibus supra diximus, et hasce praesentes nullas ad Vos dedimus, quod et ipsum vobis significare voluimus, vt sciatis, an aliquae Lit-

---

a) Vide eas *Num. VIII.*

terae in itinere perierint? — Reliquum est, vt vos cohortemur, quod deinceps etiam eadem fide, cura, ac solicitudine rebus, et negotiis nostris inuigiletis, et Nos de omnibus subinde certiores reddere pergatis, *b*) — In eo exequemini bene gratam, ac expressam voluntatem nostram, gratia nostra regia erga Vos recognoscentes. — Datum in Ciuitate nostra *Vienna* Die XXI. mensis Iunii Anno Domini MDLIV. Regnorum nostrorum Romani XXIV. aliorum vero XXVIII.

Ferdinandus m. p.

Ad mandatum Sacrae
Regiae Maiestatis proprium

I. Ionas D.
Vice-cancellarius m. p.

M. Singkhmoser. m. p.

---

b) Huc vsque Litterae istae in autographo ziffris scriptae sunt.

X.

Ad Eosdem.

Ferdinandus Rex Ant. Verantium, et Fran. Zay suos ad Portam Ottomanicam Oratores de subdola, Mahmuthi apud Turcarum Imperatorem Interpretis consuetudine, et de modo posthac ad se mittendi Litteras edocet; significatque, dispositum esse, ne, quae scribunt, secretiora pandantur: probat praeterea ad Tractatum de Transsiluania Ibrahimam Bassam muneribus pelliciendum, et Mirandam e captiuitate redemtum esse. Viennae 2. *Iulii* 1554.

Reuerendo, Deuoto, ac Magnifico, fidelibus nostris dilectis Anthonio Verantio, Episcopo Quinque-ecclesiensi, Praeposito Pornensi, ac Francisco Zay *de Chemor*, Generali Capitaneo nostro Nazadistarum, nostris Consiliariis, et Oratoribus ad Serenissimum Imperatorem Turcarum destinatis

Constantinopoli

Cito
Cito
Cito

25. Aug. 1554 perceptae Constantinopoli.

2. Iul. 1554. Ferdinandvs Diuina fauente clementia Romanorum, Hungariae, Bohemiae, etc. Rex.

Reuerende, Deuote, ac Magnifice, fideles Nobis dilecti! — Ad diem 28. proxime

praeteriti mensis Iunii appulit ad Nos Ragusinus quidam *Radosor Gallo* cum Litteris vestris de 3a, et 8va superioris mensis Maii *a*) datis. Inde clementi animo intelleximus ea omnia, de quibus Nos humiliter informandos, admonendosque censuistis, non obscure perspicientes, quanta diligentia, et prudentia ad consequendum bonum, et optatum Legationis vestrae finem in omnes occasiones intenti sitis. Quare vos eo nomine benigne laudamus, et omni clementia nostra regia prosequi propensi sumus, et licet de his rebus antea quoque Nobis nonullis Litteris satis copiose scripseritis, Nosque desuper vobis abunde etiam responderimus, visum tamen est ad praesens pauca quaedam scribere, cum quibus hic Nuncius ad vos reuertatur, ne plane vacuus Litteris nostris hinc discedat. Primum autem est, quod in Litteris vestris scripsistis de *Mahmutho* Interprete Imperatoris Turcarum, *b*) quae vobiscum communicauerit, et quam magnanimam promtitudinem, et diligentiam ad praestandam Nobis operam suam in negotio Transsiluaniae iactitet, Nos eam grato equidem animo acceptaremus, nisi malam hominis voluntatem, et insignem nequitiam probe experti, penitus perspectam habe-

---

a) Recitat vtramque Epistolam RR. KATONA in *Hist. crit. Reg. Hung.* Tom. XXII. pag. 576. et 580.

b) De hoc *Mahmutho* pluries fit apud KATONA *loc. cit.* mentio in Litteris Oratorum regiorum.

remus: anno quinquagesimo, cum a Turcarum Imperatore Orator ad Nos ablegatus fuisset, exceptus est a Nobis benigne, et honorifice, donatus muneribus haud exiguis, vtpote, quae ad aliquot millia florenorum ascendebant; ibi mira Nobis de negotio Transsiluaniae est pollicitus, adeo, quod Nobis etiam aliquam rei recte conficiendae, et a Turcarum Imperatore obtinendae spem iniecerit. Sed homo malignus simul atque a Nobis recessit, nihil eorum, quae hic a Consiliariis nostris intellexerat, conticere poterat, sed Secretario nostro, cum quo *Constantinopolim* vsque profecturum hic promiserat, in itinere relicto, *Senderouiae a*) Danubium traiecit, ac in Transsiluaniam recta contendit, ibique Reginae *Isabellae*, et Fratri condam *Georgio b*) rem omnem, vt a Nobis acceperat, aperuit, quin etiam postea in Porta Imperatoris Turcarum res nostras non modo nihil promouit, sed omni studio, ac conatu impediuit. Quapropter nolite illi posthac quidquam vel credere, vel confidere, sed eadem illum arte eludere, qua ille fortassis Vos spe lucri deludere intendit.

Porro de Litteris, propter quas *Achmet* Bassa, et ipse quoque Imperator Turcarum

---

a) Hodie *Semendria*, inter praecipuas Vrbes in Seruia, cuius vicissitudines descripsit KRECKWICZ in Beschreib. des Königreichs Hungarn pag. 736.

b) Id est: *Martinusio*.

contra Te Quinque-ecclesiensem commotus fuisse dicitur, hactenus nec ex Polonia, nec aliunde quidquam audiuimus. Sed si quid postea de ea re ad Nos perferetur, humillimae vestrae informationis, ac excusationis clementer memores erimus. — Nam scimus te Quinque-ecclesiensem honeste, et cum laude tua e seruitiis Reginae *Isabellae*, suique filii discessisse, teque propterea benignitate nostra lubenter complectimur. Ad haec ex iis, quae hucusque per vos isthic acta sunt, facile iudicamus, quidquid id est, quod scripsistis, etiamsi Imperatori Turcarum, et suis Bassis non omnino placuerit, tamen vos in rem nostram bona intentione secundum eius vestram scripsisse, ideoque illa vestra Scripta non nisi benigne probamus.

Caeterum rerum nostrarum hic est status: Nos adhuc in ea deliberatione sumus, quam iam antea vobis per viam Turcicam, et Venetam scripsimus, nempe quod nolimus mittere *Maluezium*, vel alium Oratorem cum nostra resolutione, et Tributo Transsiluaniae priusquam optatum responsum a Turcarum Imperatore accipiamus, et a Magnitudine eius certi, et securi reddamur ante finem horum Tractatuum, vestrumque ad Nos reditum tam Transsiluaniam, quam reliquam omnem Ditionem nostram ab omni inuasione hostili liberam, ac tutam fore. Quodsi tamen *Ibran* Bassa pro summa sua auctoritate, qua modo Constantinopoli fungi dicitur, loco Principis sui, id quod a suo Princi-

pe postulamus, reuera fecerit, Nos bene contenti erimus, et *Maluezium*, aliumue aliquem confestim expediemus, ideoque vobis nuper comisimus per Litteras nostras die 21. proxime praeteriti mensis Iunii per *Venetias* datas, *a*) vt cum eo de his tractaretis, si modo talibus Tractatibus se ingerere voluerit, quem sane, quod aliquo munere honorare, Nobisque conciliare constitueritis, valde Nobis placet, quin etiam Nos eum in expeditione Oratoris nostri munere aliquo prosequi non negligemus *b*).

Quod Nos humiliter, fideliterque admonetis, quod iubeamus, quando Transsiluani deinceps Nuncium, vel Nuncios ad Imperatorem Turcarum missuri sunt, vt Virum solidum, et Rerum scientem mittant, memoria tenebimus, et cum opus fuerit, ita fieri iubebimus.

Praeterea et illud non obliuiscemur, vt vobis posthac per Turciam scribamus, si quae vos isthic publice agere voluerimus, ac idem quoque deinceps faciendum existimamus, quando non occulte ad Nos scribere volueritis, maxime, cum frequenter inde Chiausii *Budam* trans-

a) Vide illas *Num. IX.*

b) Conferendae sunt Oratorum Litterae de 8. Maii apud KATONA *Hist. crit. Reg. Hungar.* Tom. XXII. pag. 580. Fertur eunuchus *Ibram* iam antea in Hungaria militasse, pluribusque Hungaris cognitus fuisse.

mitti

mitti soleant. Quodsi clam ad nos Litteras mittendas putaueritis, commodiorem viam, quam Venetam non habetis. Isthac enim Litterae vestrae, et citissime, et tuto ad Nos perferentur, nec opus erit Tabellariis conductis, quia nimis itineri immorari videntur, prout Litterae vestrae de 10 Maii *a*) datae vndecim dies ante huius Tabellarii aduentum Nobis redditae fuerunt.

Negotia secretiora, de quibus Nobis subinde pro fide, et diligentia vestra scribitis, quod Nos sciamus, nemini hactenus patefacta sunt, quam paucis illis, quorum consilio, et opera ad deliberationem, et expeditionem eorundem vtimur, nec credimus, vnquam hinc aliquid eo relatum esse, vnde periculum vobis intentari posset. Nam id in Transsiluania antea accidit, imposterum fortassis non fiet, quia illico tunc Vaiuodam nostrum *Stephanum Dobo* caute, vobis non nominatis, admonuimus, vt de homine inquirat, qui rem omnem, quae a Nobis, vel ab aliis ad ipsum perscribuntur, *Petro Petrovyth*, suisque Complicibus prodidit *b*).

Quod ad expensas attinet, non dubitamus, quin illa duo millia Ducatorum ab hominibus

---

a) Vid. eas apud RR. KATONA *loc. cit.*

b) Deficienti postea a *Ferdinandi* partibus *Francisco Kendio* propter simultates cum *Dobone* interuentas WOLF. BETHLEN in *Hist. de reb. Transsil.* Tom. I. pag. 564. totius rei culpa data est.

Petri della Veghia a) acceperitis, quae *Maluezius* vobis per cambium isthuc iussu nostro iam dudum ordinauit.

Postremo clementer Nobis probatur, quod *Mirandam b*) redemeritis, curabimusque vobis pretium hic restitui, cum redieritis, ipsumvero vel vobiscum retinete, vel, nata occasione, remittite, si modo tuto fieri poterit, vel alias consultum fore videbitur. *c*) Et haec sunt, quae ad praesens vobis rescribenda duximus. Caeterum vos exequemini, in praemissis bene gratam, et expressam voluntatem nostram, benigne erga vos recognoscendam. Datum in Ciuitate nostra *Vienna* Die secunda mensis Iulii Anno Domini MDLIIII. Regnorum nostrorum, Romani XXIIII. aliorum vero XXVIII.

Ferdinandus m. p.

Ad mandatum Sacrae
Regiae Maiestatis proprium

I. Ionas D.
Vice-cancellarius m. p.

M. Singkhmoser m. p.

---

a) Erat Campsiator Venetus.

b) *Miranda* de illustri Hispaniae familia in Hungaria militauit, sed in praelio captus, a Turcis Constantinopolim missus fuit.

c) Finiit hic epistola cryptographica: reliqua consuetis elementis latinis expressa sunt.

XI.

Ad Eosdem.

Ferdinandus laudat Antonii Verantii, et Fran. Zay in rebus agendis fidem, ac dexteritatem, eisdemque pollicetur, se facturum, quae postulant. Pragae 29. Aug. 1554.

Reuerendo, Deuoto, ac Magnifico, fidelibus Nobis dilectis, ANTHONIO VERANTIO Episcopo Quinque-ecclesiensi, ac Praeposito Pornensi, et FRANCISCO ZAY *de Chemor*, nostro Nazadistarum Capitaneo, nostris Consiliariis, et Oratoribus ad Serenissimum Turcarum Imperatorem destinatis.

Constantinopoli

Cito
Cito
Cito
Cito

Redditae 28. Octob. 1554.

FERDINANDVS Diuina fauente Clementia, Romanorum, Hungariae, Bohemiae, etc. Rex. 29. Aug. 1554.

Reuerende, Deuote, ac Magnifice, fideles Nobis dilecti!

Posteaquam nouissime ad vos scripsimus id, quod ad 21mam mensis Iunii factum est, redditae fuerunt Nobis praeter duplicatam de

10-ma Maii senae a vobis Litterae vna cum aliis etiam Exemplis, ac Scripturis adiectis datae ad primam, tertiam, octauam, vigesimam nonam, et penultimam Maii de 3tia, et 8va, item 21ma Iulii, ex quibus statum Expeditionis Persicae, *a*) et omnia, de quibus Nos humiliter admonendos censuistis, abunde cognouimus. Ex nouissimis autem intelleximus etiam, quae vobis disputatio fuerit cum *Hrustano* Passa, quamque prudenter, quam apposite, et intrepide importunitati Illius responderitis. Itaque responsum illud vestrum non solum ratum, gratumque habemus, verum plurimum etiam laudamus, et facile inde singularem vestram erga Nos fidem, ac in rebus gerendis industriam, et dexteritatem perspicimus, quin eo quoque nomine propensi sumus, vos Benignitate nostra deinceps etiam Nos crebro tam de progressu vtriusque Exercitus, quam de aliis, quae nos scire debere putaueritis, certiores reddatis.

Porro licet gratius Nobis esset, Tabellarium nostrum, quam Chiaussium Budensem cum Litteris nostris ad Imperatorem Turcarum expeditum fuisse: tamen, cum id obtineri nequiuerit, expectandum est, quid Ille Nobis boni sit reportaturus? — Interim vero dubitare non debetis, quin *Ioannes Maria Maluczius* ad

a) Bellum istud in compendio describitur a MIGNOT in Geschichte des Ottomanisch. Reichs I. Th. pag. 458.

tollendam, vel saltem minuendam Turcarum suspicionem *Comaromii a)* mansurus sit:, nam hoc ipsum iam dudum ei commisimus.

Caeterum, quando imposterum ad Imperatorem Turcarum Litterae dandae erunt, non obliuiscemur vestri consilii, ad *Achmet* Passam scilicet, et *Hrusztanum* Passam, et alios Passas scribere.

Duo illa millia Ducatorum, de quibus nuper etiam vobis scripsimus, non dubitamus, quin a fratre *Petri della Veghia* vobis numerata sint. *b)* Et haec sunt, quae vobis in praesentiarum respondenda duximus. Datum in Arce nostra regia *Pragae* XXVIIII. mensis Augusti Anno Domini MDLIIII. Regnorum nostrorum, Romani XXIIII. aliorum vero XXVIII.

Ferdinandus m. p.

Ad mandatum Sacrae
Regiae Maiestatis proprium

I. Ionas D. m. p.
Vice-cancellarius m. p.

M. Singkhmoser.

Litteris istis adiectum quartae formae folium, continet sequentia:

---

a) *Comaromium* ea aetate Arx erat in Confiniis Hungariae christianae supra Budam validissima. M. Bel. in *Comp. geograph. Hung.* pag. 93. Nostra aetate rursum reparatur.

b) Huc vsque Litterae istae ziffris in autographo scriptae sunt.

Reuerendissime, ac Magnifice, Domini obseruandissimi!

Non video, quid praesentibus Maiestatis suae Litteris adiungam, quam, quod Maiestati Caesareae pro voto omnia ex Reipublicae Christianae commodo succedunt: quam ob rem Deo Optimo Maximo flexis genibus merito noctesque, diesque ingentes gratias agimus, nec dubito, quin Dominationes vestrae Reuerendissima, ac Magnifica, singillatim intellecturae sint *a Domino Gatelu, quam prospere Imperator noster tam in Ita lia, quam Flandria, seu Belgio res gesserit.* *a*) Ego Dominationibus vestris Reuerendissimae, et Magnificae felicem, et maturum reditum, eundemque rationibus Maiestatis Regiae, ac Christianitatis commodum exopto; memor, quid sit tamdiu in Carauasalibus *b*) Constantinopolitanis haerere.

Dominus *Ioannes Maria*, ne omnino expers curarum, ac laborum *Comaromii* desideret, conflictatus est aliquamdiu cum febre. Sed iam

Singkhmoser m. p.

---

a) Haec periodus in autographo ziffris indicatur. Gesta Caroli V. Imp. in Belgio, et Italia breuiter enarrantur in Oesterreichisch. Tugend Spiegel, und Helden = Saal. Tom. I. pag. 343. et sequ.

b) *Carauulia* desumuntur ab italico *Carauana*, quibus agmen turbulentum indicatur.

videtur conualescere. Regia Maiestas hic agit Conuentum cum Statibus Regni sni Bohemiae, *a*) filio Rege *Maximiliano b*) *Viennae* in Gubernio Partium illarum relicto.

XII.

Ad Eosdem.

Rex Ferdinandus I. Oratoribus suis Antonio Verantio, et Francisco Zay nunciat, se in locum valetudinarii Maluezii mittere Augerium a Busbeck cum Instructione, Litteris credentialibus, et tributo Transsiluanico. Viennae 26. *Nonemb.* 1554.

Reuerendo, Deuoto, ac Magnifico, fidelibus Nobis dilectis, ANTHONIO VERANTIO Episcopo Quinque-ecclesiensi, et Praeposito Pornensi, nec non FRANCISCO ZAY *de Chemor*, Generali Nazadistarum nostrorum Capitaneo, Consiliariis, et Oratoribus nostris ad Serenissimum Principem Turcarum destinatis.

(L. S.)

Redditae 20 Februar. 1555.

---

a) Qua de caussa *Ferdinandus* I. Pragae commoratns sit, fusius connotauit THVANVS in *Hist. sui temp.* Lib. IV. pag. 82. et sequ. Tom I.

b) Regem vocat, cum *Maximilianus* iam an. 1545. Rex Bohemiae creatus fuerit.

6. Nov. 1554. FERDINANDVS Diuina fauente clementia Romanorum, Hungariae, Bohemiae, etc. Rex.

Reuerende, Deuote, ac Magnifice, fideles Nobis dilecti. — Cum Nobilis *Ioannes Maria Maluezius*, Consiliarius noster, fidelis Nobis dilectus aduersa valetudine impediatur, *a*) quo minus Legatione perfungi queat, Nosque attentis, et humillimis monitis vestris, et aliis rationabilibus caussis, mittendo responso nostro ad Serenissimum Turcarum Imperatorem longiorem moram interponi noluerimus, in locum illius hunc Nobilem, fidelem Nobis dilectum *Augerium a Busbeck b*) sublegimus, et Vobis in Collegam adiunximus, ac cum Instructione, Litteris Credentialibus, Tributo Transsiluanico, ac omnibus, quae ad hanc Legationem requiruntur, ad Vos expediuimus, a quo fusius omnia intelligetis, quae vos scire necesse est, posteaque igitur hactenus omnia summa fide, cura, diligentia, ac industria egeritis, adeoque Nobis abunde satisfeceritis, non dubitamus equidem, quin deinceps etiam in continuando,

a) Putabatur *Maluezius* ficto duntaxat laborare morbo, sed mox subsecuta mors contrarium docuit. ISTVÁNFY *Hist. de Reb. Hung.* Lib. XIX. pag. 350.

b) Illustris, ac eruditissimi huius Viri biographia habetur in groff. Univerfal. *Lexico* Tom. IV. pag. 2004. qui Legationis suae Turcicae historiam quatuor epistolis complexus est, quas comprehendunt A. GISLENII BVSBEQVII *Omnia, quae extant* 12. *Lugd. Batau.* 1633.

et ad optatum finem perducendo hoc tractatu Pacis, eandem fidem, eandem prudentiam, eademque studia adhibituri sitis. Quod sane vt faciatis, vos benigne etiam, atque etiam requirimus, non dubitantes, quin id omni benignitate nostra regia erga vos recogniturı simus. Postea vos scire volumus, quod Nobis redditae quoque sint his diebus ternae Litterae vestrae quarta, et nona proxime praeteriti mensis Octobris datae, *a*) quas non sine voluptate legimus, et quantum attinet, ad Tractatum cum eo ineundum, qui in futurum Oratoribus nostris isthic impensas subministret, mentem nostram a Camera nostra Aulica percipietis. — *Vienna* Die XXVI. mensis Nouembris Anno Domini MDLIIII. Regnorum nostrorum, Romani XXIIII. aliorum vero XXVIII.

Ferdinandus m. p.

Ad mandatum Sacrae
Regiae Maiestatis proprium

I. Ionas D.
Vice-cancellarius m. p.

M. Singkhmoser m. p.

---

a) Vtrasque edidit RR. Katona *Histor. crit. Reg. Hung.* Tom. XXII. pag. 599. — 604.

XIII.

Ad Verantium, Zay, et Busbek.

Ferdinandus I. Oratoribus suis Ant. Verantio, Fran. Zay, et Aug. Busbek committit, vt propter non obseruatas a Bussis Turcicis Inducias in Porta conquerantur, iisdemque ad quinque millia Ducatorum nomina faciendi facultatem impertitur. Augusta Vindelicorum d. 21. Februarii. 1555.

Reuerendo, Deuoto, Magnifico, ac Nobili, fidelibus Nobis, et dilectis ANTHONIO VERANTIO, Episcopo Quinque-ecclesiensi, ac Praeposito Pornensi, et FRANCISCO ZAY *de Chemor*, et AVGERIO BVSBEK, Aulae nostrae Regiae Familiari, nostris Consiliariis, et Oratoribus ad Serenissimum Imperatorem Turcarum destinatis.

(L. S.)

Redditae 21. Maii 1555. Amasiae.

21. Febr. 1555. FERDINANDVS Diuina fauente clementia Romanorum, Hungariae, Bohemiae etc. Rex.

Reuerende, Deuote, Magnifice, ac Nobilis, fideles Nobis dilecti. — Accepimus Litteras, quas vos *Quinque-ecclesiensis*, et *Francisce Zay* de 29. Decembris *a*) ac 1ma, 5ta, et

---

a) Producuntur illae a RR. KATONA in *Hist. crit. Reg. Hung.* Tom. XXII. pag. 623. — 627.

7ma Ianuarii, mensium proxime praeteritorum ad Nos dedistis, gratoque, et clementi admodum animo cognouimus, quaecunque pro egregia vestra fide, et diligentia per illas Nobis significandas duxistis: inter alia autem Nobis valde gratum accidit, quod in postremis Vos intellexisse scribitis, quod scilicet iam tum Collega vester *Adrianopolim* a) venisse ferebatur. Non dubitamus enim, ipsum non modo iam dudum ad vos appulisse, sed vos omnes etiam vna iam *Amasiam* b) versus ad Imperatorem Turcorum deductos esse, quin etiam, antequam praesentes acceperitis, in mediis Tractatibus versari. Quare non opus est nunc pluribus ad dictas Litteras vestras respondere c). Cum mens et voluntas nostra vobis nostro quidem iudicio ex Instructione ipsi *Augerio* data clare constare possit.

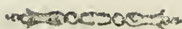
Hoc tamen omnino necessarium fore duximus, vt primo quoque tempore, quid in finibus

---

a) Vrbs in Romania sita, cuius descriptionem vulgauit KREKWITZ in Beschreib. des Königreich Hung. pag. 15.

b) *Amasia* vrbs antiquissima in Prouincia Turciae Asiaticae. Quid illinc apud Imperatorem Turcicum Legati Ferdinandi egerint, *Busbeckii* Litterae indicant, a RR. KATONA *Hist. crit. Reg. Hung.* Tom. XXII. insertae *pag.* 655.

c) Hucusque autographum cryptographice exaratum est.

nostris rerum agatur, et vnde *vobis impensae sint, a Liepiede a)* intelligeretis.

Rerum quidem Hungaricarum statum ex adiecto Extractu *b)* cognoscetis, videbitisque quam candide, et sincere Induciae ex parte Bassae Budensis, et Turcarum suorum obseruentur. Et poteritis etiam de huiusmodi violentiis tum apud *Ahmath* Bassam, vel quicunque Supremum Vezirium aget, tum apud ipsummet quoque Turcarum Principem conqueri, ostendentes, licet Nobis non desit iusta, et aequa caussa vim vi repellendi, nostrosque Subditos armis, et quibuscunque possimus, modis tutandi; maluisse tamen nos saepius quidem prouocatos a vindicanda iniuria abstinere, et rem potius ad Magnitudinem eius deferre, vt ei constantiam nostram retinendae, et stabiliendae cum sua Magnitudine firmae Pacis, ac amicitiae declararemus, neque vero dubium Nobis esse, quin Magnitudo eius vobis nostro nomine id petentibus, sedulo sit curatura, vt milites sui, qui assiduis repentinis excursionibus, et depraedationibus vtriusque nostrum Subditorum quietem turbare, et impedire nituntur, compescantur, et puniantur.

„ Caeterum, quod ad impensas attinet, „ cum in curandis illis duobus millibus Duca-

---

a) Paucula haec verba rursum ziffris scripta sunt.

b) Extractus, ad quem prouocatio hic facta est, in Bibliotheca regnicolari non habetur.

„ torum, de quibus toties scripsimus, is, quem
„ ex proximis Litteris intellexistis, error ad-
„ missus fuerit, aliam rationem iniuimus, qua
„ vobis, si necessitas requirat, de impensis
„ prouideatur, et caueatur, ne quid incommo-
„ modi rebus nostris ob defectum sumtuum ad-
„ feratur, dedimusque Consiliario nostro, et
„ apud illustre Venetorum Dominium Agenti
„ *Dominico de Gatelu* negotium, vt cum *Sca-*
„ *ramella*, qui sese vobis hac in parte morem
„ gesturum pollicitus est, agat, quo vobis ist-
„ hic vnum, vel duo vsque ad quinque millia,
„ Id est: 5000. Ducatorum numeret, quia di-
„ ctus *Scaramella* sibi de his, quae vobis ist-
„ hic numeraturus, vel daturus est, per Nego-
„ tiatorem aliquem Germanum Venetiis in Do-
„ mo Alemannorum, seu Fontico sufficien er
„ caueri postulat, tractatum est eo nomine a
„ Consiliariis nostris Camerae nostrae Aulicae
„ cum Negotiatore quodam huius Ciuitatis *Mat-*
„ *hia Manlich* nomine: Is promisit se ad suum
„ Factorem, seu negotiorum gestorem, *Vene-*
„ *tiis* in Fontico *a*) existentem, daturum Lit-
„ teras, eique huiusmodi cautionem vsque ad

---

a) Alias etiam *Funda*, *Bursa*, Die Börse dicitur, estque Locus negotiationis, quem Itali *Fundicum* vel *Fondicum* vulgo nominant. Hinc talismodi *Fonticus* grandis esse solet Domus, in qua Negotiatores merces suas conseruant, forum rerum venalium habent, et quidquid ad commercium praecipue cum exteris exercendum pertinet, ab

„ praememoratam summam suo nomine facien-
„ dam, demandaturum, dummodo tamen a vo-
„ bis Litterae obligatoriae, vel Quietantiae tunc
„ adsint, per quas quid vobis isthic datum,
„ vel numeratum fuerit, apparere possit, quod
„ et ipsum ad dictum Agentem nostrum fratri,
„ seu Procuratori *Achariae Scarabellae* signifi-
„ candum scripsimus. Quare, si sumtibus de-
„ feceritis, habetis iam informationem, et con-
„ sensum a Nobis, a quo, et quantum pecunia-
„ rum mutuo petere queatis? non dubitantes,
„ quin pro vestra singulari erga Nos fide sum-
„ tibus, quam fieri poterit, maxime parsuri si-
„ tis. " *a*) In his enim exequemini bene gratam voluntatem nostram, benigne erga vos singulos recognoscendam. Datum in nostra, et Imperii Ciuitate *Augusta Vindelicorum b*) Die XXI.

---

officio Magistrorum fundariorum dirigitur. Inde *fundicare* in stylo commerciali significat, praestationem soluere. DVFRESNE in *Glos. med. et inf. Latinit.* Tom. III. pag. 744. et sequ.

a) A voce *Caeterum* vsque *sitis* tota haec periodus cryptographica est in autographo.

b) *Ferdinandus* hancce ad Oratores suos epistolam *Augusta Vindelicorum* dimiserat, quum ibidem Comitiis S. R. I. interesset, filiumque suum *Maximilianum* Statibus commendaret. Conf. WEISSEGER historische Gemählde III. Band. pag. 284.

mensis Februarii, Anno Domini MDLV. Regnorum nostrorum Romani XXV. aliorum vero XXVIIII.

Ferdinandus m. p.

I. Ionas D.
Vice-cancellarius m. p.

M. Singkhmoser m. p.

XIIII.

Ad Eosdem.

Ferdinandus Oratoribus suis Verantio, Zay, et Busbekio ad Litteras mense Februario scriptas respondet, neue vanis rumoribus fidem adhibeant, commonet, contra violatas a Turcis Inducias conqueritur, Oratorumque acta, et gesta probat. Augustae Vindelicorum 29. *Martii* 1555.

Reuerendo, Magnifico, ac Nobili, fidelibus Nobis dilectis, ANTHONIO VERANTIO, Episcopo Quinque-ecclesiensi, Praeposito Pornensi, FRANCISCO ZAY, Generali Nazadistarum Capi-

taneo, AVGERIO *a*) BVSBECKE Aulae nostrae Regiae Familiari, nostris Consiliariis, ad Serenissimum Imperatorem Turcarum destinatis.

Perceptae Constantinopoli 24 Iunii 1555.

29. Mart. 1555. FERDINANDVS Diuina fauente clementia Romanorum, Hungariae, Bohemiae, etc. Rex.

Reuerende, Magnifice, ac Nobilis, fideles Nobis dilecti! — Allatae sunt Nobis cum Litteris Serenissimi Principis Turcarum vestrae quoque Litterae ad diem sextam, *b*) et dupplicatae ad octauam proxime praeteriti mensis Februarii datae, ex quibus, vt ex aliis quoque omnibus prioribus Litteris vestris solitam vestram tractandorum negotiorum nostrorum diligentiam, prudentiam, et industriam luculenter perspeximus, quam, vt antea semper plurimum probabamus, ita nunc quoque admodum grato, et clementi animo a vobis accepimus, erimusque eorum omnium, de quibus Nos fideliter monuistis, memores, idem studium de caetero quoque a vobis expectaturi. Non putamus autem nunc pluribus ad singula exponendum esse, sed sufficere, si breuibus, quae scire desideratis, in hisce Litteris nostris perstringimus.

„ *b*) Primum, quod attinet adnunciata, et „ Litteras *Petri Petrovich*: miramur sane insi-

a) Leguntur illae apud KATONA Tom. XXII. *pag.* 645.
b) Hic incipit sermo cryptographicus.

gnem

„ gnem hominis leuitatem, qui huiusmodi sua
„ commenta, et fabulas Imperatori Turcarum,
„ ac Bassis suis nunciare, et scribere non eru-
„ bescat, cum Nobis nec in mentem quidem ve-
„ nerit, tales ad Reginam *Isabellam* Litteras scri-
„ bere, aut eiusmodi Tractatus agitare, quibus filio
„ eius Transsiluaniam pro Dote polliceremur. Nos
„ enim eam Prouinciam neque nunc, neque post-
„ hac, Deo propitio, cedere intendimus.

„ Ad haec licet superiore aestate nebulo
„ quidam *Varsouiae* captus fuerit, qui se no-
„ stro nomine a nonullis Consiliariis, et Sub-
„ ditis nostris ad tollendum e medio dictae Re-
„ ginae filium subordinatum fassus est, tamen
„ falsa sunt ista omnia, et commentitia, Nobis-
„ que praeter veritatem impinguntur. Quod sa-
„ ne, vt omnibus manifestum fieret, obtinuimus
„ a Genero nostro Serenissimo Rege Poloniae,
„ *a*) vt captiuum illum in potestatem suam
„ receptum denuo, praesente Commissario no-
„ stro, cum Interrogatoriis ad hoc deputato, per
„ torturam examinari iusserit, idque examen in
„ horas exspectamus.

„ Insuper illud quoque a veritate alienissi-
„ mum est, quod de nonnullorum Baronum,
„ et Nobilium Bohemorum ante dictae Reginae,
„ et Filii sui studiosorum poena in Litteris nu-
„ gatur: neque enim quisque eorum hac de caus-

a) *Sigismundo* scilicet, qui *Ferdinandi I.* Hung. Re-
gis filiam *Elisabetham* tenuit in matrimonio.

„ sa suspicionem aliquam apud Nos vnquam
„ incurrit, neque etiam vllus alicuius Nobis su-
„ spicionis caussam praebuit, tantum abest,
„ quod quempiam ipsorum propterea capi, aut
„ plecti fecerimus. "

„ Immo nec his, quae de illustri Marchio-
„ ne Brandenburgensi Electore *a*) scribit, fides
„ est adhibenda. Nam Dilectionis eius existi-
„ matio, sinceritas, integritasque maior Nobis
„ esse videtur, quam, vt Eandem se hisce re-
„ bus immiscere credamus. "

„ De Oratore autem dicti Serenissimi filii
„ nostri Regis Poloniae, quem Regis Franciae
„ *b*) Orator venturum iactat, nihil constat No-
„ bis, an aliquis a Serenitate eius Serenissi-
„ mae Sororis suae Nunciis adiungatur, nec ne?
„ Neque Nos in eius expeditionem consensimus,
„ nec credimus etiam, Serenitatem eius apud
„ Turcarum Imperatorem, vel Passas suos
„ quidpiam, quod Nobis, vel fidelibus Subdi-
„ tis nostris nocere possit, agitare. Quare non
„ est, quod hisce rumoribus moueamini, a via,
„ et modo tractandi vobis praescripto, sed In-
„ structioni, qua abunde monemini, quid hac
„ etiam in parte a vobis fieri velimus, insistatis,
„ neutiquam dubitantes, si quid eiusmodi inci-
„ disset, quin dudum vos de eo edocendos cu-
„ rauissemus. "

---

a) Friderico III.
b) i. e. Francisci II.

„ Quod autem sedulo operam dare velitis, „ ne separemini, sed, vt simul ad Portam Prin- „ cipis Turcarum accedere, commissaque nego- „ tia exequi possitis, Nobis valde probatur: „ neque enim alius est sensus Instructionis no- „ strae, diuisionem istam concedentis, quam, vt „ in hanc tum demum condescendatis, quan- „ do secus fieri minime posse cognoueritis. Verum „ tamen Litterae Principis Turcarum spem nobis „ fecerunt, nihil eiusmodi metuendum esse. “

„ Quod *Dely Sabacz* a) facultatem repre- „ saliarum, seu arrestandi aliquos Mercatores „ nostros caussa pecuniarum sibi ab haeredibus „ quondam *Nicolai a Salmis* debitarum impetra- „ uerit, molestum Nobis accidit. Indignum enim „ est, aliquem alienam culpam sustinere. Quare „ denuo committemus illis serio, vt homini ci- „ tra moram, ac tergiuersationem satisfaciant. “

De Commissariis iuxta voluntatem Principis Turcarum constituendis, qui damna vtrinque in Confiniis sub Induciis illata cognoscant, nihil dum a Passa Budensi acceptum est. Quando autem deinceps aliquid eiusmodi afferetur, Nos quoque desuper id, quod fidelibus nostris Subditis, et aequitati conuenire vi-

---

a) Huius nomen frequentius occurrit in epistolis Verantianis apud KATONA *Hist. crit. Reg. Hung.* Tom. XXII. Dely adpellationem Pugilibus apud Turcas concessam saepe fuisse, confirmatur in *Adriai Tengernek Syrénája* Part. XI. Stropha 28, 41. 43. 44. 46. 49. 60. 61. 62. etc.

debitur, praecedente matura deliberatione, statuemus.

Caeterum non cessant Turcae etiam nunc, vti ad Nos tum a Serenissimo filio nostro Rege Bohemiae, tum ex multis aliis locis subinde perfertur, rapinis, et caedibus in Ditionem nostram, posthabitis et mandatis Domini sui Principis Turcarum, et Induciarum iure violato, quotidie grassari, et non solum vi, sed dolis etiam, practicisque Arces, et loca nostra aggredi, et tentare, vti ex adiunctis Scriptis *a*) fusius cognoscetis, quae omnia in eum vsum vobis mittimus, vt rem isthic, quatenus vobis consultum videatur, proponere, et pro remedio laborare sciatis, siquidem talia ista sunt, quae diutius tolerari omnino nequeant.

„ *b*) Quod pecunias a *Scaramella* mutuo „ leuaueritis, pro necessariis Asiatici itineris im- „ pensis bene fecistis, nec dubitamus, quin iam „ acceperitis, vel propediem accepturi sitis Lit- „ teras, quibus vobis significauimus, vnde im- „ posterum pecunias, et quantam summam mu- „ tuo petere poteritis *c*), adeo, quod hac etiam „ in parte vobis abunde prouisum esse existime- „ mus.

---

a) Haec inter Verantiana Regnicolaris Bibliothecae non adsunt.

b) Haec periodus vsque *Filius Chiaussii* cryptographica est.

c) Conf. Epistolam *Num. XII.*

Filius Chiausii vestri a quonam, et vbi captus teneatur, Nos non latet, quin, postulantibus primariis Passis, quatenus hoc negotium Pacis ex animi nostri sententia successerit, restitui poterit; sed recte profecto, et vere respondistis; quod *Hamzabeghi a*) ingratitudo huic, et aliis captiuis plurimum obsit. Dimisimus saepe et alios plures Turcas ad instantiam Passarum, pro quibus nulla vnquam gratitudinis significatio Nobis exhibita fuit, et perpauci ex nostris ab illorum parte, dimissi sunt.

Porro commendationis vestrae humillime pro *Stephano Nagy b*) clementem rationem habebimus, et viatici quoque vberioris in futurum talibus Tabellariis nostris constituendi non obliuiscemur, ac tandem vobis quoque egregiam operam, fidem, solicitudinem, et diligentiam vestram pro nostra in vos benignitate, et gratitudine liberaliter rependere propensi erimus.

„ Postremum scitote, Nos etiam accepisse „ Litteras vestras de aduentu *Augerii* die 23, „ Ianuarii datas, in quibus, cum nihil appare„ ret, quod maturam responsionem requireret,

---

a) Adpellatio Bassae est, qui in loco *Érd* pone Budam sedem tenuit, ibidemque moscheas posuit, adeo famigeratus, vt Germani hodiedum possessionem hanc *Hamzabegh* nominent.

b) Hunc Oratores regii in suis de 21. Iulii 1554. ad Regem Litteris, Stipendiarium Comaromiensem nominant.

„ hucusque tacuimus, licet neque nunc satis vi-
„ deamus, quid vlterius ad eas vobis rescriba-
„ mus, praeterquam, vt approbemus, et lau-
„ demus omnia, quae tum vos egisse apud
„ *Hrusztanum* Passam, et scripsistis, nec displi-
„ cere Nobis, doni per Nos Passis illis deputa-
„ ti, idque ex caussis in dictis Litteris vestris
„ expresse demonstratis. *a*) " Et haec sunt, quae per hasce Litteras nostras ad vos perferri voluimus. Datum in nostra et Imperii Ciuitate *Augusta Vindelicorum* Die XXIX. mensis Martii, Anno Domini MDLV. Regnorum nostrorum Romani XXV. Aliorum vero XXIX.

Ferdinandus m. p.

Ad mandatum Sacrae
Regiae Maiestatis proprium

I. Ionas D.
Vice-Cancellarius m. p.

M. Singkhmoser. m. p.

---

a) A voce *Postremum* vsque *demonstratis* aeque ziffris sensus in autographo indicatur.

XV.

Ad Verantium, et Zay.

Ferdinandus Rex Oratoribus suis Anton. Verantio, et Fran. Zay transmittit Litteras, Imperatori Turcarum exhibendas: caetera a Busbeckio intellecturos significat. Vienna d. 25. Octobr. 1555.

Reuerendo, Deuoto, ac Magnifico, fidelibus Nobis dilectis, ANTHONIO VRANTIO, Episcopo Quinque-Ecclesiensi, et Praeposito Pornensi, ac FRANCISCO ZAY, generali Nazadistarum nostrorum Capitaneo, Consiliariis, et Oratoribus nostris, ad praesens ad Turciam destinatis.

(L. S.)

Perceptae Constantinopoli 4. Decemb. 1555.

FERDINANDVS Diuina fauente clementia Romanorum, Hungariae, Bohemiae, etc. Rex, semper Augustus. 25. Oct. 1555.

Reuerende, Deuote, ac Magnifice, Fideles Nobis dilecti. Cum praesentibus habuistis Litteras ad Serenissimum Imperatorem Turcarum vna cum earundem exemplo, quas Magnitudini eius reddatis. Existimamus enim operae pretium fore, quod Magnitudo eius primoquo-

que tempore tam de reditu nostro *a*), quam Collegae vestri expeditione certior reddatur: neque Nos aliud ad praesens vobis scribendum putamus, cum omnia, quae vos scire, et agere volumus, ex *Augerio* Collega vestro, qui hunc Tabellarium paucissimis diebus subsequetur, abunde cognituri sitis. Datum in Ciuitate nostra *Vienna* Die vigesima Quinta mensis Octobris Anno Domini M. D. LV. Regnorum nostrorum, Romani XXV. aliorum vero XXIX.

Ferdinandus m. p.

Ad mandatum Sacrae
Regiae Maiestatis proprium

I. Ionas D.
Vice-cancellarius m. p.

M. Singkhmoser. m. p.

---

a) Videlicet ex Conuentu Augustano.

XVI.

Ad Ant. Verantium, Fran. Zay, et Auger. Busbeck.

Ferdinandus I. Oratoribus suis Verantio, Zayo, et Busbeckio Instructionem largitur in rebus Constantinopoli agendis. Viennae d. 14. *Nouembr.* 1555.

Instructio pro Reuerendo, deuoto, Magnifico, et Nobile, fidelibus Nobis Dilectis, Antonio Verantio, Episcopo Quinque-Ecclesiensi, Praeposito Pornensi, et Francisco Zay *de Chemer*, Generali Nazadistarum nostrorum Capitaneo, nec non Avgerio a Bvsbeck, nostris Consiliariis, et Oratoribus ad Serenissimum, ac Potentisimum Imperatorem Turcarum expeditis, ad cuius praescriptum sese in declaranda Magnitudini eius voluntate nostra in negotio restitutionis Transsiluaniensis, et prosecutione caeptorum cum Magnitudine eius Pacis Tractatuum accommodare, et gerere debebunt, et quae praeterea *Augerio* ipsi soli in transitu apud Bassam Budensem agenda, et exequenda erunt. 14. Nou. 1555.

Quamprimum dictus *Augerius Budam* appulerit, omni studio celerem audientiam a Passa Budensi obtinere laboret, atque concessa ipsi, Litteras nostras Credentiales reddat, et verbis nostris Salutem cum animi nostri propensione erga se dicat.

Deinde vero referat ei, se modo a Nobis remitti ad Excelsam Portam Serenissimi Turcarum Imperatoris, vt Magnitudini eius referat responsum nostrum super postulatis quibusdam, quae Magnitudo eius per ipsum ad Nos perferri voluerit, et quia a Nobis in mandatis habeat, vt iter quantum possit, acceleret, ideo se vehementer rogare, vt illico sibi fidos comites, et duces itineris, quibus tuto, ac omni mora postposita, eo deducatur, adiungere velit. His expositis, Orator noster praefato Passae nomine nostro dicere pergat, Nos accepisse Litteras ipsius die prima praesentis mensis Nouembris datas, et inde intellexisse excusationem, quam adferat de Arcibus nuper occupatis, nempe, quod non aliam ob caussam eam expeditionem susceperit, quam, vt praedones, et latrones, Ditionem, et Subditos, Militesque praefati Domini sui infestantes, compesceret, et quod postquam cognouerit, arcem *Zygeth* nostram esse, exercitum inde reduxerit, petereque, vt inhibeamus Praefectos illos nostros, ne ibi Praedones foueant. Atqui non opus futurum fuisse, tam duram compescendi illos rationem suscipere, quos ipsimet ad instantiam Passae pro demeritis punire poteramus. Arces enim interceptas perinde nostras fuisse, ac *Zygeth*, vtpote in Ditione nostra sitas, et a Subditis, et Officialibus nostris possessas, qui nostro eas beneficio te-

nuerunt. *a*) Caeterum commissuros nos, vti petit, Officialibus, et militibus nostris in *Zygeth*, ne latrones interteneant, modo etiam ipse Bassa circum vicinis Turcis iniungat, ne Zygethiensibus, vt subditis, et militibus nostris in ingressu, et exitu, nec non victualium prouisione aliquid negotii facessant, quin etiam Strigoniensi Zanziacho *b*) prohibeat, ne quid contra inducias in damnum Ditionis nostrae moliatur.

Praeterea, quum induciae sex mensium, quas Magnitudo eius nouissime, dum adhuc in Amasia esset, Nobis, vt interim Orator noster ire, et redire posset, concessit, iam ad finem vergant, nec Nobis dubium sit, quin Magnitudo eius easdem non ita praecise ad sex menses restrinxerit, quum antea saepius Nobis inducias pollicita sit, tamdiu obseruandas, donec Tractatibus istis de Pace, in quibus cum Magnitudine eius stamus, suprema manus imponatur, et Oratores nostri rebus confectis, vel infectis, ad Nos redierint, adeoque difficile, et incommodum existat de Pace tractare, dum arma vigeant. Proinde Nos ab ipso postulare, vt Inducias sex mensium, elapso etiam Termino, nihil-

---

a) *Stephano Dersffio*, Arcis Capitaneo, an. 1555. Viennam euocato, *Tojgon* Budensis Bassa sub praetextu impediendi Praedocinia, Ferdinando arces *Babotsa*, *Kaposvár* etc. eripuit.

b) *Strigonium* iam an. 1543. in manus Turcarum perfidia Praefecti arcensis venisse, legitur in *Ortelio rediuiuo* Tom. I. pag. 72.

ominus vsque dum ipse Orator ad Portam veniat, et vna cum suis Collegis super hoc cum Domino ipsius Serenissimo Imperatore Turcarum latius tractauerit, ac deinceps desuper responsum reportetur, firmiter, et inuiolabiliter per se, et suos obseruet, quandoquidem idem nostra quoque ex parte sedulo praestituri sumus.

In quo sane conficiendo, et obtinendo Orator noster omnem operam, studium, et industriam aliis quoque rationibus, ac persuasionibus, quas huic proposito seruire, et commodas esse cognouerit, adductis ponere debebit. Ad haec, quum magni referat, ne Princeps Turcarum de responso nostro ante Oratoris ipsius aduentum certior reddatur, propterea necessitas reqiririt, ne Bassa Budensis id aliqua arte eliciat, sed solitis excusationibus a sciscitando eo reuocetur; poterit tamen generaliter illi dici, tale responsum esse, quo Princeps Turcarum tamen procul dubio bene contentabitur.

Rebus autem apud hunc Passam confectis, et acceptis Comitibus itineris, Orator noster quidquid egerit, illico Nobis rescribat, et ipse inde *Constantinopolim* pergat. Vbi demonstrata Collegis suis praefatis hac Instructione, curent vna omnes tres, vt sibi quamprimum accessus concedatur ad Passam, quicunque in praesentiarum Supremus Vezirius erit, eidemque exhibitis Litteris nostris credentialibus, et salute ver-

bis adpositis more solito dicta, addita etiam magna congratulatione, si forte *Hrusztanus* pristimum locum interim adeptus fuerit, ostendant, attulisse ipsum *Augerium* Responsum a Nobis super his, quae Serenissimus Turcarum Imperator ratione Transsiluaniae per eum Nobis nunciauerat, quod ipsi tunc etiam succincta, et summa, qua fieri potest, modestia, Oratores commemorent, ostendentes persuasissimum Nobis esse, Magnitudinem eius illo, tanquam iusto, et aequo tandem contentam fore, addita petitione, quod ipsis a Magnitudine eius primo quoque tempore audientiam impetrare velit, quo etiam coram Magnitudine eius illud proponere velit.

Caeterum, si tum Oratores nostri interrogarentur de caussa morae Augerii expeditioni interpositae, respondeant id, quod etiam in sequentibus dicetur, Nos abfuisse a Regnis, et Prouinciis nostris in Sacro Romano Imperio, vbi Nos negotia eiusdem diutius, quam proposueramus, detinuerunt. Cum autem in negotio hoc nihil extra Regna, et Prouincias nostras statuere, et concludere potuerimus, Expeditionem quoque ipsiusmagis accelerare nequiuisse.

Deducti porro in conspectum Principis Turcarum, et facta pro more verbis nostris debita salutatione, redditisque, qua par est, reuerentia, Magnitudini eius Littteris nostris credentiali-

bus, primo omnium Magnitudini suae significent, Nos ex Litteris Magnitudinis suae, quas per *Augerium* ad Nos dedit, lubenter admodum cognouisse, quod Magnitudini eius in Bello Persico omnia tam feliciter successerint, nec minorem laetitiam, postea ex publica fama Nobis allatta, quando nimirum Magnitudinem eius incolumem etiam, et saluam in Sedem suam Imperialem *Constantinopolim* rediisse audiuimus. Ita Nos Magnitudini eius tam de secundis in Bello Persico successibus, quam etiam de prospero reditu quam plurimum congratulari.

Caeterum intellexisse Nos praeterea ex iisdem Magnitudinis suae Litteris: Quod, quum Magnitudo eius Regnum Hungariae, et Transsiluaniae, aliasque Prouincias inuicto gladio suo subegerit, ipsamque Hungariam, quondam Regi *Ioanni*, et Transsiluaniam postea ipsius filio, vti fidelibus suis in Zanziackatum contulerit, nequaquam sane conuenire, quod quispiam se sponte in alienum locum intrudat, vel quod absque suo consensu, et voluntate aliqua Prouinciarum per Magnitudinem eius subiugatarum a quopiam permutatio fiat, prout facta fuerit inuito *Ioannis* Regis filio, qui Magnitudini eius per Nuncium suum significarit, quod coactus Transsiluania excesserit. Cum autem Nos eo animo in hisce Tractatibus nunquam fuerimus, vt vel Illustrissimum illum Orphanum, matremue eius Serenissimam circumueniremus, vel ipsum Serenissimum Turcarum Imperatorem

offenderemus, cum quo iam multos annos firmam amicitiam, et bonam vicinitatem, missis ad Magnitudinem eius tot Oratoribus, Nunciis, et Litteris, constituere studuimus, sed potius omnes vias, ac rationes perscrutati simus, quibus Magnitudini eius, et animi nostri integritatem, et singularem eiusdem beneuolentiam conciliandi, diligentiam, operam, et studium nostrum testatum redderemus, eamque voluntatem etiamnum retineamus, id, quod Magnitudo eius in proximis Bellis Persicis, dum in longinquis Regionibus abfuit, manifeste experiri, et prospicere potuerit, si secum perpendat, quod interim Nos, omni occasione rei bene gerendae neglecta, licet eiusdem Bassae, Zanziacki, Officiales, et Milites, spretis, et posthabitis Magnitudinis suae mandatis, nunquam fines, subditos, et milites nostros infestare, ad arma prouocare, arcesque, et loca nostra clam, et aperte oppugnare, ac capere, nouas munitiones erigere, ac mille denique modis Inducias violare cessauerint, ab omni hostilitate, et licita quoque, et iusta defensione continuerimus. Itaque, quum huiusmodi animi nostri propensionem Magnitudini eius non solum per ipsos Oratores nostros datis ad tot hac de re frequentissimis mandatis multoties declarauerimus, verum etiam reipsa, vti ante dictum est, comprobauimus, merito equidem vicissim etiam Nos a Magnitudine eius apertam aliquam beneuolam animi sui significationem expectasse, nempe

quod aequissimis postulatis nostris locum relictura, nec vlterius in Transsiluaniam, et tantillam terram, quantam vix pugnus capit, concessione difficilem se exhibitura fuisset, praesertim, cum ex omnibus nostris prioribus Tractatibus, qui hactenus cum Magnitudine eius Nobis intercesserunt (in quibus, sicuti speramus, nullam vnquam fraudem, aut fallaciam deprehendit) nouissimarum etiam actionum instar sinceritatem, et candorem iudicare, atque metiri, et manifeste cernere possit; quod scilicet dictam prouinciam nec vi, nec fraude, nec Serenissima Regina *Isabella*, eiusque illustrissimo filio inuitis, immo nec in contumeliam, aut contemtum Magnitudinis eius (quemadmodum et fortassis aduersarii, et obtrectatores nostri persuadere nituntur) occupauerimus, sed Nobis saepissime sponte oblatam ad manus nostras, reseruata Magnitudini eius muneris honorarii pensione, inde quotannis debita, ac solui consueta, pacifice, et absque omni armorum strepitu receperimus, nec credentes Magnitudinem eius curaturam, quis eam Prouinciam teneret, modo ipsa annuo Tributo suo non defraudetur, quodque dictos Serenissimam Reginam, et Illustrissimum eius filium aliis luculentis Ducatibus, et Reditibus integre fere contentauerimus, quin etiam illud, quod illis vigore Tractatuum adhuc solui, ac praestari debet, sed hactenus propter certas, ac rationabiles caussas dilatum est, propediem, vt infra dicetur, praestare

pro-

propensi simus. Quoniam autem Serenitas, et Dilectio illorum huiusmodi dilationis (cuius ipsimet caussa sunt) fortasse pertoesi, frequentes ad Magnitudinem eius querelas perferunt, et Magnitudo eius caussam pueri illius omni studio tutandam, et agendam suscepisse videtur, Nos quidem sedulo operam daturos, vt hac quoque in parte Magnitudo eius nullum amicitiae studium in Nobis desiderare possit. Siquidem facturos Nos quicquid pro ratione Regii nostri muneris, et saluo honore, ac dignitate facere poterimus, quin immo Nos Magnitudini eius certo, et sancte promittere, quod praefatam Serenissimam Reginam, ac Illustrissimum eius filium citra longiorem moram tam beneuole, et paterne in his, quibus se laesos fuisse, questi sunt, contentaturi simus, quod illi conditione per Nos assignata optime contenti futuri, nec aliam postulaturi, vel a Magnitudine eius oblatam accepturi, sed potius, quod breui apud Magnitudinem eius Litteris, vel Nuncio talem animi sui satisfactionem, et contentationem declaraturi sint. In ea vero contentatione Nos habituros rationem honoris, et nominis Magnitudinis suae, vt omnibus hominibus eam solius Magnitudinis suae respectu, et authoritate factam esse constet, et praefati Serenissima Regina, eiusque Illustrissimus filius illum quoque statum, ac conditionem benignitati Magnitudinis suae acceptam ferant, eique eo nomine in perpetuum gratias agant. Cum

itaque haec ita se habeant, et Magnitudo eius ipsamet considerare queat, quam alienum ab omni aequitate foret; si restituta Transsiluania, pro qua iam Illustrissimi Regis quondam *Ioannis* filio duos insignes Ducatus *a*) contulimus, Nobis et Transsiluania, et Ducatibus simul carendum esset. Nos vero intuitu ipsius Princepis Turcarum Serenissimam Reginam *Isabellam* cum Illustri eius filio tam beneuole, et paterne contentaturi simus, quod Magnitudo eius labore illos in pristinum restituendi, deinceps non opus habitura, quin immo iam, quod optabat, honestum scilicet Matri, et puero statum, et conditionem a Nobis consecutura sit, eamque talem, in qua multo commodius, tranquiliusque, quam antea viuere possint, multos Principes Christianos sibi sanguinis vinculis coniunctos in propinquo habituri, Nos vero cum Magnitudine eius, suisque subditis, officialibus de militibus tam Moldauiensibus, ac Transalpinensibus Vaiuodis, quam caeteris Passis, Beglerbegis, et Ministris Turcicis quiete, amice, et in bona vicinitate degere cupiamus, eandemque Magnitudinem eius ratione Transsiluaniae non antiquo solum, et consueto, sed maiore quoque, ac ampliore censu, prout inter Magnitudinem eius, ac ipsos Oratores nostros concordabitur, quotannis honorare parati simus, adeoque lon-

---

a) Scilicet Opoliensem, et Ratiboriensem in Silesia. WOLFG. BETHLEN *Hist. de reb. Transsil. Lib. IV.* Tom. I. pag. 427.

ge gloriosius futurum sit Magnitudini eius, quam et apud posteros in perpetuum memorabile vniuerso nomini, et posteritati Ottomanicae praefatum censum a Nobis primo Christianitatis Rege, ipsiusque Potentissimi *Caroli* Caesaris fratre, quam a foemina, et puero annuatim percipere, vt interim taceatur de summa illa laude, quam Magnitudo eius ista occasione adipiscetur, et paucissimi in Orbe terarum Principes adepti sunt, quod scilicet Magnitudo eius vno, eodemque pene tempore Orientem, et Occidentem pacarit. Ideo Nos posita fiducia in summa liberalitate, et beneuolentia Magnitudinis suae, non dubitasse pristinam amicam petitionem nostram eidem denuo offerre, eamque rogare, vt tandem approbata plena supradictorum Serenissimae Reginae *Isabellae*, et Illustris filii sui contentatione, quam Nos facturos pollicemur, ac deinde reiectis, explosisque obtrectatoribus, et aduersariis nostris, qui Nobis Magnitudinis suae amicitiam inuidentes subinde integritatem nostram in petenda Pace apud eam in dubium vocare non cessant, promissis, et honestissimis oblationibus nostris beneuole acquiescat, et permissa in manibus nostris Transsiluania cum eiusdem pertinentiis, et Regni Hungariae reliquiis, ad praesens in manibus nostris existentibus, Pacem Nobiscum inire non grauetur, quandoquidem hac ratione non minus quam tum amplitudinem, et existimationem Magnitudinis suae sit illustratura, tum etiam

saepe dicto puero bene factura, ac si in pristina sententia repetendi Transsiluaniam, et filius quondam Regis Ioannis amplissimam, et optatum vitae, et status conditionem acceptam laturi simus.

Hac propositione coram Serenissimo Principe Turcarum, vel oretenus, vel in scriptis, prout ratio temporis, loci, et personarum tulerit, facta, Oratores nostri solita industria, et diligentia optatum Responsum obtinere studeant, et his si quas nouerint alias etiam commodiores rationes, et persuasiones addant, repetitis etiam his, quae in duabus prioribus Instructionibus *a*) diffuse continentur, quatenus ad rem fecerint, et Passas, ac praesertim Supremum Verium *Achmat* Passam magnorum munerum, et largitionum promissis Caussae nostrae conciliare studeant; quin etiam maiorem census pensionem subinde iuxta limitationem in proxima Instructione expressam offerant, maiori etiam summae non parcentes, si pecunia res recte geri, et animus Magnitudinis suae placari, atque ad permittendam Nobis Transsiluaniam cum caeteris eiusdem pertinentiis, Regnique Hungariae reliquiis, quas modo possidemus, flecti posse videatur. Qua quidem in re, quum ipsis Oratoribus nostris haud ita facile sit modum determinare, ipsorum ob id iudicio, prudentiae, industriae, et fidei committimus: tum Tributi

a) Neutra in Bibliotheca Hungarica reperitur.

augmenti, tum etiam huiusmodi largitionum, et promissorum modum ad cuiusque personae meritum, authoritatem, et qualitatem attemperare. Non dubitamus enim ipsosmet pro sua egregia erga Nos fide, et obseruantia, nihil nisi vbi, et quantum opus erit, atque etiam quatenus depositum iri videbitur, profusuros esse.

Praeterea, quoniam inter alias Personas praeter Passas, et Vezirios duo sint Viri, qui prae caeteris apud Principem Turcarum magna auctoritate pollere, et semper fere lateri Magnitudinis eius adhaerere dicuntur, nempe *Imbrahor Passy*, et *Kappi-agga*, *a*) non erit abs re, quod Oratores nostri illos quoque largitionum spe in partes nostras pertrahere, et eosdem ad interponendam authoritatem in hoc negotio promouere studeant. Quod mediantibus etiam Litteris nostris credentialibus, quas propterea ad vtrumque dedimus, facilius factu putamus.

Caeterum si Princeps Turcarum, et Bassae sui nec muneribus, nec rationibus a sententia, et obstinato instituto Transsiluaniam postulandi adduci possent, sed assiduae eam quondam filio Regis *Ioannis* reddi debere perseuerarent, nec contentationem per Nos oblatam vlla ratione admittere vellent, tum poterunt Oratores nostri replicare, quod Nos nihil minus

a) *Kappi-agga* Supremus Aulae Praefectus, cui incumbit occasione publicarum apud Imperatorem Audientiarum Ceremonias in Aula dirigere V. Neues Zeitungs = *Lexicon* bey Türkenkriege pag. 82.

expectaueramus a Magnitudine eius. quam tantam in repetenda Transsiluania perseuerantiam, sed speraueramus omnino amicitiae nostrae, et praememoratarum amplissimarum, aequissimarumque conditionum per Nos oblatarum apud Magnitudinem eius saltem nunc beneuolam rationem habitum iri, maxime si Magnitudo eius esset cognitura, saepe dictae Reginae, et Illustri eius filio nullam posthac iustam de Nobis conquerendi caussam reliquam fore, et simul etiam Magnitudini eius dictae Prouinciae concessionem apud omnes homines non huius aetatis modo, sed posteros quoque magnae laudi, et gloriae futuram. Nam de petita restitutione Transsiluaniae nondum potuisse Nos propter temporis angustiam certi quidpiam statuere, vel Magnitudini eius respondere, et potissimum, quod negotium hoc non modo Nos ipsosmet, sed alios quoque Principes Christianos, Regnaque, et Prouincias nostras, maximeque fideles nostros Regnicolas, et Subditos Regni nostri Hungariae concernat, sine quorum scitu, consilio, et consensu, quemadmodum antea in recipienda Transsiluania pro consuetudine, et more Principum Christianorum tanquam Rex verus, et legitime coronatus nihil incepimus, ita nunc certi aliquid concludere, et Magnitudini eius respondere Nobis haudquaquam integrum existat: itaque constitutum, et deliberatum Nobis esse, propediem generalem Regni Conuentum agere, vt porro saltem intelli-

gamus, quid a Nobis in hac parte respectu Magnitudinis suae praestari, vel decerni queat, cui nimirum animi nostri candorem per omnem occasionem demonstrare desideramus. Caeterum id non potuisse fieri tempestiuius propter nimiam praefiniti termini breuitatem. Litteras enim, et Nunciata Magnitudinis suae in tertio primum mense, postquam ab excelsa Magnitudinis suae Porta, qua tum in Amasia vsque erat, *Augerius* discessit, ad Nos *Augustam Vindelicorum* allata esse, vbi etiam ardua illa Sacri Romani Imperii negotia tamdiu Nos detinuerint, quod tempestiuius, quam ad XXIII. proxime praeteriti mensis Octobris huc redire nequiuerimus, neque etiam absentibus Nobis a Regnis, et Prouinciis nostris in his rebus propter praememoratas rationes quidpiam potuisse tractari. Postquam autem huc appulimus, et considerauimus rei difficultatem, et summam residui termini breuitatem, vnius mensis interuallum non superantem, quod intra eum nec illa, quae ad tam arduae rei Resolutionem requiruntur, deliberari possent, et Nobis cerneremus iuxta Litteras iam semel, atque iterum ad Magnitudinem eius hac de re datas incumbere, ne Oratorem nostrum *Augerium* diutius detineremus, et sic Magnitudini eius de expeditione illius dubitationem, et suspicionem moueremus, non aliud rusponsum Nos vidisse, quod hoc tempore Maguitudini eius daremus, quam id, quod superius descriptum est, nempe, vt Ma-

gnitudini eius summa nostra fiducia, quam in ipsius aequanimitate, et liberalitate repositam haberemus, denuo in memoriam reuocata, et declarata eidem voluntate nostra erga praefatos Serenissimam Reginam, ac Illustrem eius filium in pristina nostra petitione Transsiluaniae persisteremus, atque tentaremus omnes vias, atque rationes, per quas Magnitudinis eius bonam, et propensam voluntatem in perpetuum erga Nos stabiliremus, et in ea vna cum ipsa Serenissima Regina *Isabella*, atque eiusdem Illustrissimo filio conquiescere possemus. Eaque propter Nos Magnitudinem eius iterum atque iterum rogare, si omnino nolit Nobis permittere Transsiluaniam (licet meliora speremus) vt saltem tam ardui negotii deliberationem ad tam breue temporis interuallum non adstringat, sed Nobis competentem terminum duorum, vel vnius ad minimum anni de hoc negotio mature, cum quibus opus est, deliberandi, atque tractandi concedat. Nos enim nihil intermissuros, quod salua dignitate et existimatione nostra, a Nobis fieri queat, et quod ad declarandam Magnitudini eius animi nostri sinceritatem pertineat. Nam etiamsi iam apud Nos statutum, et deliberatum foret iuxta desiderium, et voluntatem ipsius Principis Turcarum, saepe dictam Prouinciam filio quondam Serenissimi Regis *Ioannis* restituere, tamen intra tam exiguum, et praeproperum terminum, nec de modo quidem fiendae restitutionis sicuti necessitas, et ratio

vtriusque nostrum dignitatis, et status poscunt, tractari potuisset, quod ex primis Tractatibus, quando eam Prouinciam ad manus nostras recepimus, ad quos etiam non paruo temporis spatio opus fuit, colligi queat.

Porro ex hac occasione Oratores nostri modum, et viam quaerere debebunt, si Serenissimus Princeps Turcarum priorem nostram petitionem de reliquenda Nobis Transsiluania non esset admissurus, saltem Inducias quantascunque impetrare poterunt, obtinendi, et in eo omnem operam, et studium intendant.

Sin autem Serenissimus Imperator Turcarum, et Passae sui his quoque nullatenus mouerentur, sed ipsis Oratoribus nostris, vti antea factum est, obiicerent, quod nollente filio quondam *Ioannis* Regis in Transsiluaniam redire, ipsi eam Prouinciam possidere, vel alicui ex Regnicolis tenendam conferre vellent, ideoque omnino instarent, sibi expresse significari, num saepe dicta Prouincia cedere velimus, nec ne? Tunc rursus replicent Oratores nostri, quod cum saluo honore nostro absque consilio, et consensu aliorum Christianorum Principum, et Regnorum, Prouinciarumque nostrarum, quibus ex hac parte adstricti, et alligati simus, in huiusmodi alienationem, et resignationem consentire nequeamus, et tamen propensi simus, omnes rationes inire, quibus Magnitudini eius sine honoris, et famae nostrae

labefactatione gratificemur, nos Magnitudinem eius summopere rogare, vt, quemadmodum Nos Magnitudinis eius honorem, et existimationem nullo loco, aut tempore negligimus, ita nostrae quoque reputationis beneuole rationem ducat, Nos in posterum nunquam a Pace, et amicitia cum Magnitudine eius sub honestis, et aequis conditionibus ineunda alienos fore, aliud tamen quod respondeat, praeter ea, quae in antecedentibus continentur, sese a Nobis in mandatis non habere, et propterea a Magnitudine eius benignam veniam, ac licentiam redeundi, et Nos de omni rerum statu informandi petent.

Caeterum quum ipsi Oratores nostri in proxima actione, dum omnes occasiones rei ex animi nostri conficiendae quaererent, et experiri vellent, si forte Principi Turcarum, et Passis ad vota de Transsiluania responderemus, num ab ipsis etiam in illum euentum vicissim aliqua recompensatio obtineri posset. Nos sane tutius fore putamus, vt in posterum a proponendis eiusmodi articulis in Instructionibus nostris non expressis, aut alias ab earum substantia discrepantibus, abstineant, ne forte inde Nobis, et Regnis, fidelibusque Subditis nostris aliquid praeiudicii adferatur. In reliquis tamen, quae substantiam Instructionum nostrarum non excedunt, poterunt praefati Oratores nostri actiones suas ad circumstantias temporis, loci,

et personarum referre, nec opus est omnia illis ad vnguem praescribere, quandoquidem tum propria solertia, et industria, tum longo rerum isthic tractandarum vsu comparata experientia probe scirent, vti, et quae rebus nostris profutura videbuntur, suo tempore, et loco proponere, atque agere scient.

Quantum ad reliquas conditionis Pacis, vel Induciarum, si quae obtinerentur, attinet, quas ipsis Oratoribus nostris in duabus nostris prioribus Instructionibus proponendas demandauimus, et quarum illi formam, qua eas petere statuerant, negotio ad votum Nobis succedente, per *Augerium* ad Nos transmiserunt, cum hoc tempore nulla videatur de illis agendi commoditas, maxime, vbi de petenda nonnullarum Arcium sub Induciis interceptarum restitutione agitur, non opus est, quod Oratores nostri in postulandis, et obtinendis illis multum operae, et sollicitudinis adhibeant, ne forte illarum instanti petitione reliqua maioris momenti negotia interturbentur, ac impediantur. Itaque ipsorum Oratorum nostrorum prudentiae, iudicii, et dexteritatis erit, si forte negotia ad bonum finem tenderent, vt ex illis Conditionibus eas solum seligant, et proponant, quas obtinendi sine principalis negotii periculo certa spes apparuerit.

Insuper, quanquam praememoratam Resolutionem, et responsionem nostram in tria mem-

bra distincte, et singilatim proponenda partiti sumus, tamen per id nolumus prudentiam, fidem, et dexteritatem ipsorum Oratorum nostrorum, quin etiam commoditatem, atque occasionem rei gerendae ad vnguem huic nostrae Instructioni quoad modum in Tractatibus procedendi alligari, quin ipsis benigne permittimus, vt praescriptam Propositionem oretenus vel in scriptis, ac diffusius, vel compendiosius, prout commodisimum erit, proponant, dictaque tria, vel vna Oratione complectantur, vel eo ordine, quo a Nobis descripta sunt, perstringant, modumque tractandi, et agendi negotium, ac qualitatem, et formam rerum, personarum, ac temporis, quam ipsi intuebantur, attemperent, a substantia tamen Instructionis non recedant.

Praeterea quum in prima propositionis, seu Resolutionis nostrae parte mentio fiat integritatis nostrae, et respectus, quem ad absentiam Serenissimi Turcarum Imperatoris in obseruatione Induciarum habuimus, quod scilicet multoties etiam ab Officialibus, militibus, ac subditis Magnitudinis suae prouocati Nos ab omni hostilitate continuerimus, debebunt Oratores nostri querelas nostras supra enarratas, vel in prima, alteraue propositione, aut quandocunque commodissimum videbitur, latius iuxta informationem ipsis a Serenisssimo Principe Domino *Maximiliano* Rege Bohemiae etc. filio nostro charissimo nuper transmissam (cuius

exemplum eam ob caussam ipsi quoque *Augerio* dedimus) extendere, ac temeritatem Passae Budensis in ocupandis Arcibus nostris tempore Induciarium, sub verbo, ac fide Principis firmatarum, exaggerare, atque omni studio postulare, vt Magnitudo eius de caetero prospiciat, quo Officiales sui ea, quae iusserit, maiore diligentia exequantur, nec Mandata Magnitudinis suae tam parui faciant, sicuti facere videntur.

Quicquid autem, iidem Oratores nostri ad praescripta responsi acceperint, et in quo statu rem omnem propositam viderint, de eo, vt quamprimum certiores reddamur, studeant, quo tempestiuius, rectiusque Nos quoque rebus nostris prospicere queamus.

In quibus omnibus exequentur bene gratam, atque expressam voluntatem nostram, clementer erga eos recognoscendam. Datum in nostra Ciuitate *Vienna* die XIIII. mensis Nouembris Anno Domini MDLV. Regnorum nostrorum, Romani XXV. aliorum vero XXIX.

Ferdinandus m. p.

Ad mandatum Sacrae
Regiae Maiestatis proprium

I. Ionas D.
Vice-cancellarius m. p.

M. Singkhmoser. m. p.

(L. S.)

XVII.

Ad Eosdem.

Ferdinandus Rex Oratores suos Verantium, Zayum, et Busbeckium certiores facit de perceptis eorundem Litteris, molestiam iis per Tabellarium Venetum procuratam aegre fert, seque contentum esse industria, quam in rebus agendis adhibent, significat. Vienna 3. Februar 1556.

Reuerendo, Deuoto, Magnifico, ac Nobili, fidelibus Nobis, et dilectis ANTHONIO VERANTIO, Episcopo Quinque-ecclesiensi, Praeposito Pornensi, FRANCISCO ZAY *de Chemor*, Nazadistarum nostrorum Capitaneo, et AVGERIO a BVSBEK, nostris Consiliariis, et Oratoribus apud Serenissimum Imperatorem Turcarum existentibus.

(L. S.)

Redditae 6. Aprilis 1556.

3. Febr. 1556. FERDINANDVS Diuina fauente clementia Romanorum, Hungariae, Bohemiae etc. Rex.

Reuerende, Magnifice, ac Nobilis, fideles Nobis dilecti. — „Postquam nouis„sime ad Vos Quinque-ecclesiensem, et *Zay*

„ scripsimus id, quod factum est, per viam
„ Venetam die 27. diuersis vicibus plures a Vo-
„ bis Litteras accepimus, nempe de 10ma, *a*)
„ ac 25ta *b*) Octobris, item de 1ma *c*) et bi-
„ nas de 16ta *d*) Nouembris, et nuperrime pri-
„ mum quinque eodem tempore simul via No-
„ bis allatae fuerunt 29a *e*) Nouembris, ac
„ 17ma, et 19na Decembris datae, et cogno-
„ uimus inde, quaecunque vobis subinde ist-
„ hic euenerunt, et innotuerunt, in quibus
„ quidem rebus, et gerendis, et ad Nos per-
„ scribendis tum eximiam vestram erga Nos fi-
„ dem, atque obseruantiam, tum etiam singu-
„ larem prudentiam, industriam, et rerum
„ agendarum dexteritatem manifeste declarastis,
„ itaque primum omnia, quae vos egisse scri-
„ psistis, et Nobis agenda fideliter consului-
„ stis, beniguo admodum, et grato animo pro-
„ bamus, neque vero quicquam habemus, quod
„ modo vobis rescribamus, cum abunde sitis
„ informati de mente, et voluntate nostra, vi-
„ deamusque ex Anteactis nullo vos monitore
„ egere, sed sponte occasionibus rei bene ge-

---

a) Extant in RR. KATONA *Hist. crit. Hung.* Tom. XXII. pag. 742.

b) *Ibidem* pag. 760.

c) *Ibidem* pag. 761.

d) *Ibidem* pag. 762.

e) *Ibidem* pag. 769.

„ rendae, sique alicubi emerserint, sedulo in-
„ stare, praesertim cum non dubitemus, quin
„ in hanc vsque horam negotia illa in alteru-
„ tram partem bonum, vel malum finem sortita
„ fuerint; qui quidem cuiusmodi sit, magno
„ desiderio, expectamus, Deus Optimus Ma-
„ ximus faxit, quod omnia ad laudem, et glo-
„ riam Diuini nominis sui, et Christianae
„ reipublicae salutem, atque incrementum ce-
„ dant. "

„ Caeterum pro singulari illa benignitate,
„ qua vos prosequimur, molestum Nobis acci-
„ dit, quod Vobis expeditio Tabellarii per viam
„ Venetam molestiam, et perturbationem pe-
„ perit, nec possumus cogitare, quomodo id
„ factum sit, cum mens, et voluntas nostra
„ minima fuerit, quod is ocultari deberet:
„ Commiseramus enim Consiliario, et Agenti
„ nostro *Gaztelu*, vt Litteras illas per pro-
„ prium Tabellarium non occulte, sed aperte
„ ad vos mitteret, eaque propter etiam in Lit-
„ teris Imperatori Turcarum scriptis expresse
„ ostendimus caussam, quominus illas per
„ viam Hungaricam mittere voluerimus, quem-
„ admodum haud dubie ab exemplo illarum
„ intellexistis, gaudemus tamen *Hrusztanum*
„ Passam tandem ferociam remisisse, et vos
„ periculo euasisse, hortamur autem, et requi-
„ rimus vos benigne, vt in futurum etiam Nos
„ subinde de omni rerum statu informare per-

ga-

„ gatis *a*) " Id enim erga vos omni benignitate nostra regia recognoscemus. Datum in Ciuitate nostra *Vienna* die tertia mensis Februarii Anno Domini M. D. LVI. Regnorum nostrorum, Romani XXVI. aliorum vero XXX.

Ferdinandus m. p.

Ad mandatum Sacrae
Regiae Maiestatis proprium

I. Ionas D.
Vice-cancellarius m. p.

M. Singkhmoser m. p.

---

a) Hucusque pertingit sermo cryptographicus.

XVIII.

Ad Eosdem.

Ferdinandus I. Oratoribus suis Verantio, Zayo, et Busbeckio nunciat sermonem cum Regina Bona de praetensionibus Isabellae habitum, defectionemque Transsiluanorum, edocet praeterea eosdem de caussis, et modis seu Pacem, seu Inducias a Turcis efflagitandi. Viennae d. 19. *Martii* 1556.

Reuerendo, Magnifico, ac Nobili, fidelibus Nobis dilectis, ANTHONIO VERANTIO, Episcopo Quinque-ecclesiensi, Praeposito Pornensi, FRANCISCO ZAY, *de Chemor*, Generali Nazadistarum nostrorum Capitaneo, ac AVGERIO a BVSBECKE, nostris Consiliariis, et Oratoribus ad Serenissimum Imperatorem Turcarum destinatis.

(L. S.)

Perceptae 15. Maii 1556.

FERDINANDVS Diuina fauente Clementia, Romanorum, Hungariae, Bohemiae, etc. Rex.

19. Mart. 1556. Reuerende, Deuote, Magnifice, et Nobilis, fideles Nobis dilecti! — „ Accepimus nudius quartus Litteras vestras de 12ma superioris mensis Ianuarii datas, et inde non lubenter co-

„ gnouimus responsum nostrum per te *Augerium* illuc nouissime missum a *Hrussztano* Passa, et ceteris Passis tam aegre, inhumaniter, et dure exceptum, vt vobis ob id ſortior, et arctior custodia imposita sit. Sperabamus enim illos iam tandem mitiores futuros fuisse, sed quia honestae, et aequissimae rationes nostrae nullum apud eos locum hactenus habuerunt, vos vero non videmini propterea Gentis illius more terreri, sed magno, et infracto animo Tractatibus demandatis insistere, nec cuiquam rei bene gerendae occasioni deesse, iure equidem merito diligentiam, fidem, industriam, et magnanimitatem, atque constantiam vestram summopere laudamus, et quae eatenus per vos acta, et gesta sunt, clementi et grato animo accipimus, atque probamus, nec dubitamus, quin deinceps etiam officium vestrum sedulo sitis facturi, et nihil prorsus intentatum relicturi, quo animi, tum Passarum, tum ipsiusmet Imperatoris Turcarum placari, et ad Pacem, vel inducias ineundas induci posse videbuntur, idque eo magis, quod Christiana respublica in tali statu versetur, vt Nobis Pax, vel Induciae non possint non valde vtiles esse. “

„ Et quoniam vos cumprimis magnam fiduciam in Litteris Regis Poloniae filii, et consanguinei nostri charissimi, et Serenissi-

„ mae Reginae *Isabellae* posuisse videmus,
„ quas a Serenitatibus illorum ad Portam Im-
„ peratoris Turcarum postulaueramus, operae
„ pretium Nos facturos arbitramur, si vos de
„ illius negotii statu in praesentibus clementer
„ edocuerimus. Itaque vos celare nolumus,
„ quod Litteras illas obtinere non potuerimus,
„ sed Serenissima Regina *Bona a*) quando hac
„ in Italiam transiit, multa Nobiscum coram de
„ modis, et rationibus componendi illas con-
„ trouersias inter Nos, et dictam Serenissimam
„ reginam *Isabellam b*), eiusque filium existen-
„ tes tractauit, praesente Secretario Serenissi-
„ mi Regis Poloniae, qui paulo ante Nobis re-
„ sponsum Reginae *Isabellae*, Fratri, et me-
„ diatori *c*) datum tulerat; in eo Tractatu ita
„ Nos accomodauimus voluntati, et desiderio
„ ipsius Serenissimae Reginae *Bonae*, etsi an-
„ tea quoque multas aequissimas, et honestissi-
„ mas contentationis, et concordiae conditiones
„ proposueramus, quarum nulla vnquam a Se-
„ renissima Regina Isabella ratio habita fuit,

---

a) Filia fuit *Ioan. Galeatii Sfortiae*, Ducis Mediolanensis, quam emigrantem e Polonia *Viennae* cum *Ferdinando* Rege, et *Carolo V.* Imperatore de Transsiluania tractasse narratur etiam in allgemein. historisch. *Lexico* Tom. I. pag. 582.

b) Obnoxium calamitatibus *Isabellae* imperium prolixe deduxit BVDAI in *Magy. Orsz. histor. Lexic.* Tom. II. pag. 318.

c) Id est: *Carolo V.* Rom. Imperat.

„ quod Serenitas eius Reginalis visa sit iis, quae „ Nos facturos polliciti sumus, omnino adquie- „ uisse, huiusmodi autem nostram deliberatio- „ nem, et conclusionem, postquam scriptis „ comprehensa fuit, supra dicto Secretario ad Se- „ renissimum Principem suum perferendam de- „ dimus, Serenitate eius simul paterne, et di- „ ligenter monita, vt considerata magnitudine „ periculi, sibi et Regno, ac Prouinciis suis, „ totique Christianitati aeque, ac Nobis, et no- „ stris Regnis, Prouinciisque imminentis, So- „ rorem, et Nepotem a sinistris machinationi- „ bus ad salubriora consilia reuocaret, eosque „ induceret, vt Nobis, et Imperatori Turca- „ rum placarent, et motus in Transsiluania, at- „ que Hungaria, a *Petro Petrovyth*, *a*) *Be- „ bekis b*), et aliis sub nomine, et auspiciis ipsorum „ excitatos, prorsus sedarent. Porro huius „ Scripti exemplum misimus etiam saepe dictae „ Serenissimae Reginae *Bonae*, quae iam inte- „ rim hinc profecta erat, petiimusque, vt fi- „ liam cum Nepote rursus ex itinere ad acce- „ ptandum conditiones oblatas per Litteras, vel

---

a) Quae fuerint *Petrovicsii* pro *Isabella* cum filio in Transsiluaniam reducenda molimina ex Scriptoribus coaeuis extraxit Fr. Bvdai *Magy. Orsz. historiabéli Lexic.* Tom. III. pag. 116.

b) De quo hic sermo est, erat *Franciscus Bebek* perinde adumbratus graphice a Fr. Bvdai in *Magy. Orsz. hist. Lexic.* Tom. I. pag. 321.

„ Nuncium hortaretur, quae vt antea hic cu-
„ ram receperat, se maternam auctoritatem
„ deinceps quoque haud grauatim huius nego-
„ tii componendi gratia interposituram, ita
„ nunc mittat hortatu nostro vnum ex Secreta-
„ riis suis, qui id nomine suo apud filiam, et
„ nepotem exequatur. Vnde facile videbimus
„ negotia ista, quae hucusque satis lente pro-
„ cesserunt, non omnino a via concordiae
„ aberrare, sed de optato illorum exitu bene
„ adhuc sperandum fore. "

„ Caeterum aliud est, quod tractatibus ve-
„ stris et diligentiae, ac industriae vestrae, vti
„ veremur, omnium vehementissime obstaret
„ (de quo haud dubie fama iam dudum isthuc
„ peruolauit) intempestiua scilicet Ordinum, ac
„ Statuum Transsiluaniae defectio, *a*) qui No-
„ bis de ipsorum, et reliquiarum Regni no-
„ stri Hungariae defensione, atque conserua-
„ tione diesque noctesque laborantibus, et cum
„ caeteris Regnis, ac Prouinciis nostris tra-
„ ctantibus praepropere de ope nostra despe-
„ rauerant, et, reuocato plane in Regnum *Pe-
„ tro Petrovyth*, plene rebellarunt, missis ad
„ Nos Nunciis, per quos factum excusarent,
„ ita quod pauca tantummodo Loca quaedam
„ munita in potestate nostra adhuc remanserint.
„ Posteaquam igitur contra voluntatem nostram

a) Vid. Volf. Bethlen *Hist. de reb. Transsil.* Lib. IV. Tom. I.

„ iam sublata sit caussa, propter quam Impe-
„ rator Turcarum hucusque Nobis pacem, et
„ inducias negabat, existimamus duplicem mo-
„ dum in futurum tractandi hinc vobis enatum
„ esse, de quo vobis per praesentes potestatem,
„ et facultatem concedendam duximus, scien-
„ tes id propter casum, quem tum non metue-
„ bamus, in Instructionibus vestris non conti-
„ neri, vt scilicet foro vti, et si Transsiluania
„ a Principe ipsomet recuperari non posset,
„ saltem pro residuo, et reliquiis Regni nostri
„ Hungariae, caeterisque Regnis, ac Prouinciis
„ nostris Pacem, vel Inducias petere, ac Di-
„ uina benignitate concludere queatis, perinde
„ vobis benigne, et expresse committimus, vt
„ quoad temporis, loci, et personarum quali-
„ tas tulerit, apud Imperatorem Turcarum, et
„ Passas eius, dissimulatis Mandatis nostris,
„ vlterius pro permittenda Nobis Transsiluania
„ sub annua pensione instetis, ostendentes,
„ quod cum Magnitudo illius magnam sibi in-
„ iuriam, et contumeliam illatam putet, quod
„ eam Prouinciam ex manibus Reginae Isabel-
„ lae, eiusque filii, ac Fratris quondam *Georgii*
„ *a*) nec non *Petri Petrovyth* receperimus,
„ nunc Magnitudini illius e diuerso summae

---

a) Inconstantia Viri huius alias perspicacis, et bellicosi legenda est in A. BECHET *Histoire du Ministere du Cardinal Martinusius* etc. 8. *Paris* 1715.

„ laudi fore, si eandem Prouinciam sibi a Re-
„ gnicolis restitutam Nobis e manu sua libera-
„ liter concesserit, inculcantes subinde, quod
„ Reginae *Isabellae* filius non audebit Trans-
„ siluaniam ingredi, praesertim, cum adhuc po-
„ tiora Fortalitia a Nobis teneantur, et quod
„ nulla sit fides habenda a Magnitudine eius
„ *Petro Petrovyth*, qui homo leuis, inconstans,
„ et periurus, non Reginae *Isabellae*, aut filii
„ eius, nec ipsius Imperatoris Turcarum hono-
„ rem, aut commodum quaerat, sed priuatam
„ vtilitatem sequatur, omnesque vias sit initu-
„ rus, exemplo Fratris *Georgii*, vt deceptis,
„ et Imperatore Turcarum, et Regina *Isabella*,
„ eiusque filio, ipse solus sibi dominium Trans-
„ siluaniae vendicet, quemadmodum et Nos,
„ accepta a Nobis arce *Munkács* a), decepe-
„ rit, fidemque Nobis et iuramento et Litteris
„ reuersalibus datam, et afflictam soluerit,
„ prout ea vberius appositis, et idoneis argu-
„ mentis per vos dilatari, maiorisque tributi,
„ et largitionum promissione insinuare poterunt.
„ Quodsi autem frustra omnia proponi, et tra-
„ ctari de Transsiluania viderentur, concedimus,
„ imo volumus, vt saltem pro iis locis, quae
„ adhuc in Transsiluania tenemus, et si illa
„ nullo pacto obtineri possent, iis quoque di-

a) Notionem historicam loci perbreuem IOAN. SEVERINI adiecit in notis suis ad MATH. BELII *Compend. Hung. geograph.* pag. 214. et 216.

„ missis, et solum pro reliquiis Regni nostri
„ Hungariae, ac caeteris Regnis, et Prouinciis
„ nostris Pacem, vel Inducias aliquot annorum
„ honestis, et tollerabilibus conditionibus in
„ Instructionibus vestris contentis, atque ex-
„ pressis tanquam ex vobis ipsis, ne quid Man-
„ dati vos accepisse sentiant, obtinere studea-
„ tis, et enitamini, promittatisque, Nobis id
„ ratum, gratumque fore, et si opus foret, per-
„ sonarum vestrarum oblatione, et detentione,
„ quoad Tabellarium, vel Nuncium pro hu-
„ iusmodi ratificatione ad Nos expedire, eam-
„ que a Nobis consequi valeatis, quemadmo-
„ dum ipsimet per hasce Litteras nostras Nos
„ id ratum, gratumque habituros reipsa, et fir-
„ miter vobis pollicemur, concedentes etiam
„ vobis eo nomine plenam, et amplam facul-
„ tatem agendi, tractandi, et concludendi,
„ et munus honorarium annuum tum ipsi Impe-
„ ratori Turcarum, tum Bassis propterea quan-
„ tocunque res transigi poterit, offerendi, et
„ promittendi, et ad duplum vsque eius, quod
„ antea pendebatur, gradatim ascendendi, si-
„ cuti de Transsiluania in Mandatis habebatis,
„ non dubitantes, vos in constitutione, et deter-
„ minatione eius sponte nihil inutiliter profu-
„ suros esse. “

„ Statueramus vobis hanc voluntatem no-
„ stram de petendis induciis, dimissa Trans-
„ siluania, aliis tamen argumentis coloratam

„ per viam Budensem, ac sine Notis, seu Zif-
„ fris scribere, et vna Litteras ad Imperatorem
„ Turcarum, ac *Hrusztanum* Passam dare, per
„ quas tractatibus vestris apud illos fides fie-
„ ret, sed, allatis litteris vestris, sententiam
„ mutauimus, ne forte, si pulchrior vobis oc-
„ casio de Transsiluania recuperanda affulsisset,
„ ipsimet rebus nostris obessemus, sed ne Pas-
„ sae Budensi, a quo iam postulauimus Saluum
„ Conductum pro Tabellario, suspicionem
„ aliquam moueamus, dabimus alio argumento
„ per illam viam Litteras, et conqueremur de
„ Turcis finitimis, quod non obseruent
„ Inducias, prout reuera non obseruant, sed
„ passim per omnes Regni partes pro libitu
„ grassantur, et nuper prope montanas Ciuita-
„ tates vltra viginti pagos diripuere, ac supra
„ tria millia animarum inde obduxerunt, itidem
„ *Canisam* versus conati erant, sed successu
„ ibi frustrati, et a militibus nostris in magno
„ numero profligati, et caesi sunt, praeda,
„ quam egerant, a nostris recuperata. Cum au-
„ tem multum commoditatis allatum videatur,
„ si ratio, et modus aliquis excogitari posset,
„ qua vobis etiam per Venetam viam Litterae,
„ quas Passis proponere queatis, mitti possent,
„ ita quod vobis pro temporum statu semper
„ integrum esset, illas aut occultare, aut vna
„ cum Tabellario ostendere, non abs re erit,
„ vt Nobis, quae vestra in hoc sit opinio, quam

„ primum significetis, ne imposterum aliquis er-
„ ror mittendis ea via Tabellariis committatur. „

„ Porro benigne probamus, quod summam
„ illam Ducatorum pro muneribus Passarum,
„ et aliorum Officialium Turcicorum, de qua
„ scribitis, a *Scaramellis* mutuo acceperitis,
„ iussimusque statim eam pecuniam Creditori-
„ bus, vt decet, exsolui. *a*) "

Haec sunt, quae vobis in praesentiarum significanda duximus, quibus aliud nihil addimus, *quam auide Nos litteras vestras, de quibus modo Nobis spem fecistis, expectare. b*) Vos in praememoratis executuros esse bene gratam, et expressam voluntatem nostram, singulari benignitate erga vos singulos recognoscendam. Datum in Ciuitate nostra *Vienna* Die XIX. mensis Martii, Anno Domini MDLVI. Regnorum nostrorum, Romani XXVI. aliorum vero XXX.

Ferdinandus m. p.

Ad mandatum Sacrae
Regiae Maiestatis proprium.

I. Ionas D.
Vice-cancellarius m. p.

M. Singkmoser m. p.

---

a) Hactenus enarrata in autographo omnia sunt cryptographica.

(*b* Haec quoque constructio ziffris scripta est.

XVIIII.

Ad Eosdem.

Ferdinandus Rex Oratoribus suis Verantio, Zayo, et Busbeckio demandat proponendas in Porta Ottomanica querelas contra Bassas, qui Loca finitima infestare, et Inducias violare non desinunt. Viennae d. 27. Martii 1556.

Reuerendo, Magnifico, ac Nobili, fidelibus, Nobis dilectis, ANTONIO VERANTIO, Episcopo Quinque-Ecclesiensi, et Praeposito Pornensi, FRANCISCO ZAY *de Chemor*, Nazadistarum nostrorum Generali Capitaneo, ac AVGERIO *a* BVSBECKE, Consiliariis, et Oratoribus nostris ad Serenissimum, et Potentissimum Imperatorem Turcarum destinatis.

(L. S.)

Perceptae 3. Maii, sed 29. Aprilis apulsae 1556.

27. Mart. 1556. FERDINANDVS Diuina fauente clementia Romanorum, Hungariae, Bohemiae, etc. Rex.

Reuerende, Magnifice, ac Nobilis, Fideles Nobis dilecti. Tametsi superiore anno Quinquagesimo Quarto in mense Augusto, postquam iam antea per Litteras apud Serenissimum, et

Potentissimum Imperatorem Turcarum grauati essemus de mandatis Magnitudinis suae, tum apud Bassas, *a*) Sancziakos, *b*) Capitaneos, Officiales suos, tum ad Vaiuodas Moldauienses, et Transalpinenses datis, de reducendo in Transiluaniam quondam Regis *Ioannis* filio, Magnitudo eius Nobis rescripserit, et promiserit, nihil negotii, aut molestiae Nobis vel in Transsiluania, vel in aliis partibus exhibitum iri, sed omnia pacata fore, quoad vos Oratores nostri ad Magnitudinem suam perueníretis, cum eadem tractaretis, ac demum ad Nos rediretis, eaque de caussa iam alia fuisse mandata ad Beglerbeghos *c*), et caeteros Officiales, militesque suos limitaneos, vt scilicet Inducias pro securitate, et tranquillitate Colonorum sancte, firmiterque obseruarent, tamen, his non attentis, nunquam cessauerunt hactenus Magnitudinis eius Sancziakii, Officiales, et Milites, in Confiniis istis existentes, Inducias mul-

---

a) *Bassa*: honoris titulus est superiorum Praefectorum militarium in Prouinciis, quibus signa instar vexilli praeferuntur duae vel tres caudae equinae, a quibus denominationem accipiunt.

b) *Sancziaki* aequiparantur nostris Vice-Comitibus, tempore pacis subsunt Beglerbegis, Districtus, quibus praesunt, *Sangiatus* nominantur.

c) *Beglerbegi* nuncupantur omnes maiorum Prouinciarum Gubernatores, quibus proedria ante Begos competit. Vid. **neues Zeitungs-***Lexicon* **beym gegenwärtigen Türkenkrieg.** pag. 13.

tis modis violare, arces nostras clam, et aperto marte intercipere, excursiones in Ditionem nostram facere, Nostrosque subditos, et milites hostiliter infestare, diripere, captiuos abducere, et trucidare, ac diuersas, et intolerabiles violentias exercere, de quibus, vt meministis, haud dubie aliquoties ad Serenissimum, et Potentissimum Imperatorem Turcarum Litteras plenas querelarum, et grauaminum dedimus, et interea omni studio, ac diligentia prospeximus, vt nostri fideles Subditi, ac Milites lacessiti etiam sese ab omni hostilitate continerent, sed inducias firmiter obseruarent, ad quas querelas nostras hactenus quidem nec a Magnitudine eius, neque a vobis quicquam responsi accepimus, cum nec Tabellariorum, quos ad vos miseramus, quisquam adhuc redierit. Verum non dubitamus, quin Magnitudo eius, vt Princeps integritate, ac iustitia, prudentiaque excellentissimus, intellectis eiuscemodi querelis, et grauaminibus nostris, nihilominus praefatis Sancziakis, Capitaneis, Officialibus, et Militibus suis Inducias firmiter obseruandas iterum, atque iterum mandauerit: sed tantum abest, quod illi sese a violentiis, et hostilitate continuerint, quod non contenti iniuriis, Nobis violenta inuasione, et occupatione Arcium nonnullarum nostrarum in *Simigio a)* superiore autumno, et antea alibi quoque interceptarum

---

a) Scilicet *Kaposvár*, *Babotsa*, etc.

illatis, etiamnum passim per Regnum nostrum Hungariae igne, ferroque populabundi grassentur, et ante paucos primum dies in Comitatibus Barsiensi, et Nitriensi (vt fidedigno testimonio accepimus) plus minus viginti quatuor villas, seu pagos in praedam verterint, et inde amplius tribus millibus animarum in captiuitatem abduxerint, ex alia vero parte prope *Canisam a*) aliquot etiam Villas inuaserint, et magnum Colonorum numerum abducere conati sint, et haud dubie abduxissent, nisi a militibus nostris impediti, repulsi, et fugati fuissent, quos adhuc minime quieturos credimus, quandoquidem eos quotidie congregari, et ad vastandos fines nostros accingi, assidui rumores circumferuntur. — Quae cum aliena sint, tam a verbo Serenissimi Turcarum Imperatoris, qui Nobis, vt ex supradictis Magnitudinis suae Litteris constat, tamdiu inducias obseruandas promisit, quoad vos rebus apud Magnitudinem eius confectis, vel infectis ad Nos reuersuri essetis, quoniam ab omni aequitate, et ratione, ac publica consuetudine, cum difficulter, et nequaquam libere, ac vtiliter de pace, et amicitia tractari possit, si nulla armorum suspensio intercedat. Nos vero tanta integritate, ac diligentia illas nostra ex parte obseruare studeamus, et istam candidam voluntatem, curam, et di-

---

a) Locus in Comitatu Szaladiensi. KORABINSZKY geograph. hist. und Produkten *Lexic.* pag. 227.

ligentiam nostram bis etiam, dum Serenissimus Turcarum Imperator bello Persico implicitus ab his finibus longissime abfuit, satis, superque re ipsa comprobauerimus. — Proinde vobis benigne mandamus, vt his omnibus coram Magnitudine eius, vel Passis eius ordine, ac diligenter expositis instetis, et operam detis, quod Magnitudo eius citra omnem moram seria, et firmissima mandata dare velit ad quoscunque suos Passas, Beglerbegos, Sancziakos, Capitaneos, Officiales, Milites, et Subditos in Confiniis his existentes, vt sese ab omni iniuria, et hostilitate fidelibus Subditis, et militibus nostris inferenda contineant, pacifice, ac quiete viuant, atque vt illi, qui inducias violare ausi fuerint, debitas poenas persoluant, id quod nostra quoque ex parte diligenter admodum curauimus, ac deinceps quoque curaturi sumus. — Quidquid igitur in his effeceritis, vestrum erit, operam dare, vt primo quoque tempore cognoscamus. In quibus omnibus exequemini bene gratam, et expressam voluntatem nostram benigne erga vos recognoscentes. — Datum in Ciuitate nostra *Vienna* Die XXVII. mensis Martii Anno Domini MDLVI. Regnorum nostrorum, Romani XXVI. aliorum vero XXX.

Ferdinandus m. p.

Ad mandatum
Regiae Maiestatis proprium

I. Ionas D.
Vice-cancellarius m. p.

M. Singkmoser. m. p.

XX.

Ad Eosdem.

Ferdinandus I. Oratoribus suis Verantio, Zayo, et Busbeckio argumenta suppeditat pro impetranda a Turcis pace, vel saltem ad longius tempus induciis. Viennae d. 27. Mart. 1557.

Reuerendo, Deuoto, Magnifico, ac Nobili, fidelibus Nobis dilectis, ANTHONIO Episcopo Quinque-Ecclesiensi, FRANCISCO ZAY *de Chemor*, et AVGERIO *a* BVSBECKE, nostris Consiliariis, et Oratoribus ad Serenissimum Turcarum Imperatorem ablegatis.

Constantinopolim

(L. S.)

Cito
Cito
Cito

Perceptae prima Maii. 1556.

FERDINANDVS Diuina fauente clementia, Romanorum, Hungariae, Bohemiae, etc. Rex.

Reuerende, Deuote, Magnifice, et Nobilis, fideles Nobis dilecti. — „ Intellexistis 27. Mart. 1557.
„ haud dubie satis clare, et dilucide ex Instru-
„ ctione, *a*) quam tibi *Augerio*, nouissime hinc

a) Vid. eam Num. XV. cui praesentes Litterae poene in verbis accomodatae sunt.

„ ad Excelsam Portam Serenissimi, ac Poten-
„ tissimi Turcarum Imperatoris proficiscenti,
„ dederamus, vt ad illius praescriptum cum
„ Magnitudine eius Pacem, vel Inducias foue-
„ re studeretis, graues, et arduas illius rationes,
„ propter quas voluntati, et desiderio Magni-
„ tudinis eius de restitutione Transsiluaniae ha-
„ ctenus satisfacere nequiuerimus, nempe, quod
„ illas Regni partes nequaquam in contumeliam
„ ipsius Serenissimi, ac Potentissimi Turcarum
„ Imperatoris occupauerimus, immo easdem
„ neque vi, nec dolo illustri condam Serenissi-
„ mi Regis *Ioannis* filio eripuerimus, sed No-
„ bis multoties, et maxima cum instantia a Sere-
„ nissima Regina *Isabella*, et Fratre condam
„ *Georgio*, ac *Petro Petrovyth* oblatas, vti mem-
„ brum Regni Hungariae, optimo iure receperi-
„ mus, reseruata, et salua pensione, quae an-
„ tea Serenissimo Turcarum Imperatori annua-
„ tim inde solui, ac praestari consueuerat, ip-
„ saque Serenissima Regina, eiusque illustri fi-
„ lio aliis bonis possessionariis, ac reditibus
„ annuis maiori ex parte contentatis, collatis
„ etiam ei duobus amplissimis, et luculentissi-
„ mis Ducatibus; quibus Nos simul vna cum
„ Transsiluania carere, futurum esset ab omni
„ aequitate alienissimum, praesertim, dum re-
„ siduum quoque, quod illis adhuc vigore Tra-
„ ctatuum initorum debetur, Nos soluturos, et

„ ita illos contentaturos, obtulerimus, quod
„ nunquam sint reditum in Transsiluaniam de-
„ sideraturi: quibus rationibus, et impedimen-
„ tis illud quoque accessit, quod Nobis, vt ve-
„ ro, ac legitimo Hungariae Regi, nequaquam
„ licuerit Prouinciam illam semel receptam si-
„ ne fidelium nostrorum Ordinum, ac Statuum
„ Regni Hungariae scitu, atque consensu, tan-
„ quam membrum a corpore auellere, atque
„ alienare, cum quibus ea de re propter bre-
„ uitatem spatii Nobis ad respondendum prae-
„ scripti, et absentiam nostram neutiquam ma-
„ ture deliberare potuerimus, sicut absque alio-
„ rum quoque Principum Christianorum, et Re-
„ gnorum, Prouinciarumque nostrarum scitu,
„ consilio, et consensu, quibus in hac parte
„ adstricti, et obligati simus, in huiusmodi pe-
„ titam cessionem, et alienationem Transsil-
„ uaniae, saluo honore, dignitate, atque exi-
„ stimatione nostra, consentire nequiuerimus.
„ Eas sane caussas, et rationes non dubitamus,
„ vos pro solita vestra fide, diligentia, et in-
„ dustria Serenissimo Turcarum Imperatori, vel
„ Magnitudinis suae Bassis, et Consiliariis or-
„ dine, ac diligenter exposuisse, nostraque
„ Mandata, quoad eius fieri potuit, omni studio
„ perfecisse. Quae rationes, et caussae cum tales
„ sint, vt merito Magnitudinem eius ad conce-
„ dendam Nobis dictam Prouinciam iam dudum
„ permouere debuissent, Nosque pridem opta-
„ tum a vobis responsum expectassemus, et

„ plane credidissemus, Serenissimum Impera-
„ torem Turcarum consideraturum fuisse, quam
„ longe decentius, et laudabilius foret Magni-
„ tudini eius, a Nobis primo Christianitatis Rege,
„ quam a foemina, et puero pro Transsiluania
„ annuam pensionem recipere, hactenus tamen
„ nihil plane, quid egeritis? aut in quo statu
„ negotia versentur? cognoscere potuimus.
„ Quoniam autem rem longius, quam opinio
„ nostra erat, extrahi videmus, aliud non pos-
„ sumus suspicari, quam, quod nec praefata
„ firmissima argumenta nostra, nec quicquam
„ eorum, quae Nos facturos recepimus, aliquid
„ momenti, seu ponderis apud Serenissimum
„ Turcarum Imperatorem, et Magnitudinis
„ suae Passas habuerint, sed Magnitudinem
„ eius in pristina sententia, et voluntate effla-
„ gitandi Transsiluaniam, perseuerare. Caete-
„ terum de hac potentissimi Turcarum Impera-
„ toris perseuerantia non modo ex mora respon-
„ si, sed aliis quoque diuersis indiciis coniectu-
„ ram fecimus, vt eo imprimis, quod *Petrus*
„ *Petrovyth* iam Trunssiluaniam ad recipien-
„ dum loco, et nomine illustris filii Serenissi-
„ mi quondam Regis *Ioannis*, illius possessio-
„ nem ingressus sit, quem possemus quidem,
„ Deo propitio, vna cum complicibus, et ad-
„ haerentibus suis coercere, Loca ac Fortalitia
„ nostra tutari, si armis, et vi rem gerere vel-
„ lemus, hoc maxime tempore, quo et Nos
„ diuina benignitate in Sacro Romano Imperio

„ tam in rebus profanis, quam ad Sacram Reli-
„ gionem nostram pertinentibus, publicam Pa-
„ cem fecimus *a*), et inter Sacram Caesaream,
„ et Catholicam Maiestatem, Fratrem, et Do-
„ minum nostrum charissimum, Serenissimum-
„ que Hispaniarum, et Angliae Regem, fratrem,
„ ac nepotem nostrum charissimum, ac Re-
„ gem Franciae christianissimum inducias fir-
„ matas esse constat. Sed quia nuper Ordines
„ atque Status Transsiluaniae, missis ad Nos
„ solennibus Nunciis, humiliter Nobis suppli-
„ cauerunt, vt pro securitate, et tranquillitate
„ Prouinciae illius benigne concedere dignare-
„ mur, quod ad fidem, et obedientiam prae-
„ fati condam Regis *Ioannis* filii redire, et in
„ ea iuxta voluntatem Serenissimi Turcarum
„ Imperatoris manere possent, *b*) videnturque
„ ab ineundis Nobiscum hoc nomine nouis Tra-
„ ctatibus non alieni, tam illustris ille puer,
„ quam Serenissima eius mater, Serenissimo
„ quoque Regis Poloniae filio, et consanguineo
„ nostro charissimo operam suam interponente.
„ Nos sane vt maiorem sanguinis humani iactu-
„ ram caueremus, et Magnitudini eius nunc
„ etiam manifestum, testatumque faceremus,
„ quod eodem adhuc sincero, ei candido ani-

---

a) Conf. IAC. MASENII *Animam Historiae huius temporis in iuncto Caroli V. et Ferdinandi I. fratrum imperio repraesentatam* 4. Colon. 1672.

b) BETHLEN WOLFG. *Hist. de reb. Transsil. Lib. IV.*

„ mo in Magnitudinem eius simus, quo antehac
„ fuimus, et idem studium ad firmandam,
„ stabiliendamque cum Magnitudine eius Pacem,
„ et bonam amicitiam geramus, quod antea sae-
„ pius non obscuris argumentis Magnitudo eius
„ perspicere potuit, praecipue, dum Magnitu-
„ do eius expeditione Persica occupata fuit,
„ vbi scilicet, vt aliquid ab amicitia alienum age-
„ remus, non potuimus, vel pulcherrima rei be-
„ ne gerendae occasione oblata, induci, vel in-
„ iuriis, aut violentiis permoueri, quibus tum
„ etiam, vti hodie adhuc faciunt Magnitudinis
„ suae Bassae, Saniaki, Officiales, et Milites
„ contra Magnitudinis suae mandata, fines, Sub-
„ ditos, ac milites nostros afficiebant, eos sub-
„ inde infestantes, et ad arma prouocantes,
„ Arcesque, et Loca nostra clam, et aperte
„ oppugnantes, et intercipientes, nouas muni-
„ tiones erigentes, et mille denique modis in-
„ ducias violantes. ob has caussas, et impri-
„ mis in honorem Serenissimi Turcarum Impe-
„ ratoris, non obstantibus supra dictis rationi-
„ bus, quae diuersum Nobis suadere videban-
„ bantur, Supplicationi praefatorum Statuum,
„ ac Ordinum Partium Regni Transsiluaniae
„ gratiose annuimus, in euentum, quo Sere-
„ nissimus Turcarum Imperator pristinam vo-
„ luntatem suam non permittendi nobis Trans-
„ siluaniam, adhuc retineret, eamque omnino
„ Serenissimae Reginae *Isabellae* filio reddi po-
„ stularet. Proinde vobis benigne, et expresse

„ committimus, vt quod temporis, loci, et per-
„ sonarum qualitas tulerit, apud Magnitudinem
„ eius, vel Bassas eius vlterius pro permitten-
„ da Nobis Transsiluania sub annua pensione
„ instetis, ostendentes, quod, cum Magnitudo
„ illius antea magnam sibi iniuriam, et contu-
„ meliam illatam putet, quod eam Prouinciam
„ ex manibus Reginae *Isabellae*, eiusque filii,
„ ac Fratris condam *Georgii*, nec non *Petri Pe-*
„ *trovyth* receperimus, nunc Magnitudini illius
„ e diuerso summae laudi fore, si eandem Pro-
„ uinciam, sibi a Regnicolis illis restitutam, No-
„ bis e manu sua liberaliter concesserit, inculcan-
„ tes subinde, quod Reginae *Isabellae* filius
„ non audebit Transsiluaniam ingredi, prae-
„ sertim, cum adhuc Fortalitia potiora a Nobis
„ teneantur, et quod nulla sit fides habenda a
„ Magnitudine eius *Petro Petrovyth*, qui homo
„ leuis, inconstans, et periurus, non Reginae
„ *Isabellae*, aut filii eius, nec ipsius Serenissimi
„ Turcarum Imperatoris honorem, aut commo-
„ dum quaerat, sed priuatam vtilitatem secte-
„ tur, omnesque vias sit initurus, exemplo
„ Fratris *Georgii*, vt deceptis, et Imperatore
„ Turcarum, et Regina *Isabella*, eiusque filio,
„ ipse solum sibi dominium Transsiluaniae ven-
„ dicet, quemadmodum, et Nos, accepta a No-
„ bis arce *Mankács*, deceperit, fidemque No-
„ bis, et iuramento datam, atque promissam,
„ et Litteris reuersalibus firmatam soluerit. Sin
„ autem Serenissimus, et Potentissimus Impe-

„ rator Turcarum ratione, vel modo ad per-
„ mittendam Nobis Transsiluaniae pacificam
„ possessionem adduci poterit, nihilominus Pa-
„ cem, vel Inducias honestas cum Magnitudine
„ illius renouare, et firmare, ac de Transsilua-
„ nia cum Serenissima Regina *Isabella*, eius-
„ que illustri filio beneuole, et paterne concor-
„ dare parati sumus, dummodo de reliquis
„ omnibus Regni nostri Hungariae Partibus,
„ Ciuitatibus, Oppidis, et Arcibus, quae ad
„ praesens in potestate nostra sunt, a Ma-
„ gnitudine illius nihil Nobis negotii, vel diffi-
„ cultatis moueatur, sed Pax, vel Induciae tam
„ horum locorum, quam eorum, quae in Re-
„ gnis Dalmatiae, Croatiae, et Sclauoniae, ter-
„ ra, marique possidemus, et caeterorum quo-
„ rumlibet Regnorum, ac Prouinciarum nostra-
„ rum occasione firmentur, et obseruentur.
„ Quocirca, si frustra omnia proponi, et tracta-
„ ri de Transsiluania videbuntur, concedimus
„ vobis clementer, immo volumus, et benigne,
„ atque expresse committimus, vt in illum euen-
„ tum apud Magnitudinem eius, vel illustrem
„ *Hrusztanum* Passam, de cuius pristina erga
„ Nos beneuolentia, et adpublicam Pacem pro-
„ pensione, summaque auctoritate multum No-
„ bis pollicemur, enitamini, et elaboretis, tan-
„ quam ex vobis ipsis proponentes, vt Magni-
„ tudo illius, habita ratione sinceri, et candidi
„ animi nostri, quo in Magnitudinem illius,
„ vt manifestum est, affecti sumus, saltem pro

„ iis Locis, quae adhuc in Transsiluania tene-
„ mus, vel, si nec ista vllo pacto obtineri pos-
„ sint, saltim pro caeteris Dominiis, Oppidis,
„ Castris, Arcibus, et Locis, eorundemque
„ redditibus, et prouentibus, quae in Hunga-
„ ria, Dalmatia, Croatia, et Sclauonia, terra,
„ marique non ipsi modo tenemus, sed Subditi
„ quoque nostri cuiuscunque status, et ordinis
„ tenent, perinde, ac caeterorum Regnorum,
„ et Prouinciarum, occasione Pacis, vel Indu-
„ ciarum aliquot annis, honestis, et tollerabili-
„ libus conditionibus, sub honesto etiam honora-
„ rio munere, quotannis Magnitudini eius, et
„ Passis suis pendendo, Nobiscum ineat, vt
„ tandem non frustra Nos Magnitudinis suae
„ amicitiam expetiuisse sentiamus, et sic vel
„ etiam miseri Subditi, et Coloni aliquando
„ respirare, et ab iniuriis belli liberati, otio,
„ quiete, et securitate frui queant, prout Ma-
„ gnitudinem eius pro bono, et commodo publico
„ ad praecauendam, ac vitandam maiorem hu-
„ mani Sanguinis iacturam, ac pro Regni Hun-
„ gariae, et respiratione, caussa dissensionis
„ iam sublata, Transsiluania nimirum a Nobis
„ dimissa, in renouanda, et firmanda Nobiscum
„ Pace, atque amicitia a Nobis tanto animi can-
„ dore expetita, nihil amplius difficultatis mo-
„ turam esse confidimus. Quidquid igitur in
„ hac parte per vos actum, et conclusum erit,
„ id Nobis ratum, gratumque fore pollicemur,
„ de quibus omnibus, vt primo quoque tem-

„ pore certiores reddamur, clementer admodum „ a vobis postulamus. *a*) " Exequemini enim in his bene gratam, atque expressam voluntatem nostram, clementer erga vos recognoscendam. — Datum in Ciuitate nostra *Vienna* die XXVII. mensis Martii Anno Domini MDLVI. Regnorum nostrorum, Romani XXVI. Aliorum vero XXX.

Ferdinandus m. p.

Ad mandatum Sacrae
Regiae Maiestatis proprium

I. Ionas D.
Vice-cancellarius m. p.

M. Singkhmoser. m. p.

---

a) Hucusque autographum est cryptographicum.

XXI.

Ad Eosdem.

Ferdinandus I. Oratores suos, Verantium, Zayum, et Busbeckium monet, ne in Tractatu aliquas Arces vltra fines Transsiluaniae promittant: dat praeterea illis potestatem, Honoraria annua pro rerum circumstantiis augendi, neglectorum exolutionem propter ereptas arces excusari vult, ac demum significat, se complures eorum Litteras percepisse. Viennae 15. *Iunii* 1556.

Reuerendo, Deuoto, Magnifico, ac Nobil', fidelibus Nobis dilectis, ANTHONIO VRANTIO Episcopo Quinque-Ecclesiensi, FRANCISCO ZAY *de Chemor*, et AVGERIO *a* BVSBECKE, nostris Consiliariis, et Oratoribus ad Serenissimum Turcarum Imperatorem ablegatis.

Constantinopoli

—

(L. S.)

Cito
Citius
Citissime

Ferdinandus Diuina fauente clementia, Romanorum, Hungariae, Bohemiae etc. Rex.

15. Iunii. 1556. Reuerende, Magnifice, ac Nobilis, fideles Nobis dilecti. — „ Acceptis Litteris vestris, „ quas Tabellarius noster *Ladislaus Szabó* Nobis attulit, cognouimus, quo ordine, et modo Commissionem vobis datam de offerenda „ isthic coram Imperatore Turcarum, et Passis eius Transsiluaniae restitutione, Reginae „ *Isabellae* facienda, quatenus Nobis residua „ Hungariae parte pacifice dimissa, Pax vel Induciae concedantur, aggressi, atque executi „ sitis, in qua quidem re, cum omnia solita vos „ fide, diligentia, et industria egisse perspexerimus, merito actionem illam vestram clementer laudamus, ac probamus, vna cum „ his omnibus, quae in Litteris vestris humiliter, ac fideliter Nobis suggesistis. Cum igitur „ iam Imperatori Turcarum ad Litteras suas „ responderimus, affirmantes vos ea, quae de „ Transiluaniae remissione isthic proposuistis, „ iussu, et voluntate nostra dixisse, ac insuper etiam ad vos mandata dederimus, vt „ coeptum Tractatum ad finem optatum perducere studeretis, sicuti ab exemplis earum „ Litterarum nostrarum cognoscere poteritis, „ visum est operae pretium fore, vt illae Litterae, in quibus dicta Mandata nostra continentur, ita attemperarentur, vt eas etiam, „ quando opus erit, proferre, et ipsi Turca-

„ rum Imperatori, vel Passis eius ostendere „ possetis, in hanc vero Epistolam, clam vo- „ bis reddendam, secretiora iussa nostra con- „ iicerentur. Primum autem est, quod tam- „ etsi Nos quoque suspicemur, Imperatorem Tur- „ carum, ex quo iam medio Passarum suorum „ omnes Regni nostri Hungariae reliquias pro- „ pter Transsiluaniam a Nobis intempestiua re- „ bellium nostrorum defectione alienatam flagi- „ tare cepit, idem sub inuolucro verborum il- „ lorum, vbi scribit, omnia ea Reginae *Isabel-* „ *lae* filio se contulisse, quaecunque potenti „ suo gladio debellata, et subacta Patri eius „ olim dederat, innuere, ac imprimis tacite „ etiam *Cassouiam*, *a*) *Gyulam*, *b*) *Varadinum*, „ *c*) et reliqua Loca in Hungaria, extra Trans- „ siluaniam in manibus nostris sunt, dimittere „ vel cedere intendimus, sed ea omni conatu „ obnixe ope diuina retinere contendemus.

---

a) Vrbis non tantum modo, sed iam olim in superiori Hungaria famigeratissimae descriptio habetur apud G. KREKWITZ in Beschreib. des Königreichs Hung. pag. 62.

b) Hodie iuris est *Wenkheimiani*. Arcis antiquae nonnulla adhuc supersunt rudera. Vicissitudines loci adumbrauit KREKWITZ *Cit. Oper.* pag. 177.

c) Optandum, vt ea, quae ad historiam huius loci pertinent, ordine, qui Historicum commendat, meliore exhibuisset Ios. KERESZTVRI in sua *Compendiar. Descript. fundat. ac vicissitud. Episcop. et Cap. M. Varad.* 8. *M. Varad.* 1806.

„ Quando ergo ad Tractatum aliquem deuen-
„ tum fuerit, meminisse horum debebitis, nec
„ Loca illa, vtpote *Cassovia*, *Gyula*, *Varadi-*
„ *num*, et caetera, quae in illis sunt Partibus,
„ extra Transsiluaniam sita, Transsiluaniae no-
„ mine comprehendantur, sed in potestate no-
„ stra deinceps quoque sub nomine Hungariae
„ dimittantur, et hac conditione salua, omnes
„ rationes, vias, et modos inibitis, quibus aut
„ perpetuam Pacem, aut Inducias ad decem,
„ vel octo, vel tot annos, quot obtineri pote-
„ runt, perficiatis, et concludatis.

„ Quodsi hic aliqua difficultas inciderit de
„ Regnicolis extra Transsiluaniam in Hungaria
„ existentibus, qui a Nobis desciuerunt, et
„ Turcae petituri essent, ex quo illi sese iam
„ ad fidem, atque obedientiam Reginae *Isabel-*
„ *lae* filii, vel Imperatoris Turcarum contulis-
„ sent, vt illi in eadem pacifice dimitterentur,
„ tum respondeatis idem, quod de *Gyula*, *Va-*
„ *radino*, *Cassovia*, ac caeteris locis extra
„ Transsiluaniam existentibus superius vobis
„ perscripsimus. Attamen poteritis tanquam
„ ex vobis polliceri, si hoc illi postulauerint,
„ quod conclusa pace, et induciis propter ami-
„ citiam, et beneuolentiam ipsius Turcarum
„ Imperatoris capitibus illorum haud dubie par-
„ suri, eosque rursus in gratiam recepturi si-
„ mus. Verum de hac re non est, quod ali-
„ quid vltro offeratis, nisi illi rem istam in contro-
„ uersiam, et tractatum essent adducturi. “

„ Quod autem ad pensionem muneris ho-
„ norarii attinet, de qua vos scribitis, spem
„ exiguam esse, quod Imperator Turcarum, vel
„ minorem, quam solitam triginta millium aureo-
„ rum ducatorum sit acceptaturus, vel superiori-
„ bus annis pendi intermissam, Nobis sit condona-
„ turus. Cum igitur hac etiam in parte expressum
„ mandatum requirere videamini, benigne vobis
„ committimus, quodsi hac via rem transigi
„ posse putaueritis, non solum triginta millia
„ Ducatorum aureorum annue nostro nomine of-
„ ferre, sed gradatim vsque ad quinquaginta
„ millia etiam ascendere possitis, quin immo,
„ si spes esset, firmam Pacem, vel Inducias
„ pecuniis consequendi, centum millibus etiam
„ Ducatorum non debebitis rem infectam dese-
„ rere, ita tamen, vt Imperatori Turcarum in-
„ de octuaginta millia cedant, *Hrusztano* Pas-
„ sae decem millia, et reliqua decem millia in-
„ ter ceteros Passas, atque Officiales Turca-
„ carum Imperatoris, quibus dare oportebit,
„ diuidantur. *a*) Neque necesse erit, quod fa-
„ teamini, vos tantae largitionis facultatem ha-
„ bere, sed quinquaginta millium finem vobis
„ esse praescriptum, de reliquo vos tanquam
„ Consiliarios, et Oratores nostros polliceri,

---

a) Conf. FR. FORGÁCH *Commentar. rer. Hung. sui tempor.* Lib. VI. pag. 137.

„ quod pecuniae eius caussa, Tractatus vestros
„ non simus habituri irritos. "

„ Sed quoad intermissam pensionem, si
„ illa posceretur, respondere poteritis, quod in-
„ termissio illa pensionis Nobis adscribi nequeat,
„ ex quo Induciae illae quinquennales nostra ex
„ parte minime violatae fuerint, atque Nos haud
„ grauatim illam posteriori quoque biennio ad
„ Cameram Magnitudinis suae missuros fuisse,
„ si non essemus quarto ipso Pacis anno a fini-
„ timis Turcis contra Pacem armis petiti, at-
„ que ad bellum necessario prouocati. Vtcun-
„ cunque tamen se res habeat, si Nobis intra
„ illas, et has nouissimas Inducias non fuissent
„ tot arces per insidias, et aperto marte ereptae,
„ tot incursiones in Ditionem nostram non fa-
„ ctae, neque tot millia animarum abducta,
„ Nos sine negotio illa quoque duorum vltimo-
„ rum annorum munera daturos fuisse, et ad-
„ huc daturos esse, si interceptae Arces Nobis
„ restitutae fuerint. "

„ Et quia in alteris Litteris nostris ad vos
„ datis, iubemus beneuolentiam Imperatoris
„ Turcarum captari, a Domus suae Ottomanni-
„ cae gloria, et aliis argumentis ibidem dedu-
„ ctis, subiungendo, si Magnitudo illius nul-
„ lam eorum rationem esset habitura, quod
„ etiam Nos ad suscipiendam iustam Ditionis
„ nostrae defensionem cogeremur, vestrae erit
„ prudentiae, ea ipsa argumenta postea inter

tra-

,, tractandum vel amplificare, vel minuere. Si ,, namque loci, temporis, et personarum cir- ,, cumstantiae hoc admitterent, existimaremus, ,, non incommode adiungi posse, quod Magni- ,, tudo eius cogitare queat, amplissimas Mo- ,, narchias, quales Assyriorum, Medorum, Per- ,, sarum, Graecorum, et Romanorum, atque ,, aliae olim fuere, cum alia de caussa, tum ,, vel maxime, quod mole sua laborassent, ,, corruisse, atque interiise, et quod Prin- ,, cipes diuina Benignitate, diuinisque be- ,, neficiis non contenti, prosperisque successi- ,, bus elati, dum se ad maiora etiam, si in al- ,, tissimis constituti sint, attollere conantur, ,, saepius a Deo Optimo, Maximoque, Domi- ,, no Dominorum, et Rege Regum subito prae- ,, cipitati fuerunt. Haec autem noluimus alte- ,, ris Litteris inserere, ne si forte, aut Passae ,, Litteras resignarent, aut vobis redditas pro- ,, ferre iuberent, offensi duriore huiusmodi com- ,, memoratione, qua gens illa est superbia, et ,, barbarie, omnem Tractatuum progressum in- ,, terturbarent, atque conuellerent. Vos igitur ,, ex his proponite, vel retinete, quaecunqué ,, proponenda, vel reticenda videbuntur. "

,, Praeterea, ne ignari quoque sitis eorum, ,, quae hic interea inter Nos, et Passam Buden- ,, sem aguntur, duximus vobis cum praesenti- ,, bus etiam exempla esse transmittenda Lit- ,, terarum illarum, quas ille per dictum

„ *Ladislaum* ad Nos dedit, et Nos illi respon-
„ dimus, et quid demum ei per proprium quo-
„ que Nuncium nunciauerimus, vt huc quoque
„ Actionem vestram accommodare queatis. “

„ Postremo, dum in hac deliberatione no-
„ stra versaremur, superuenerunt etiam Litte-
„ rae vestrae de 9na (quarum binae erant)
„ item de 17ma, ac 28ua Aprilis, nec non de
„ 1ma Maii proxime praeteriti (prout priorum
„ quoque nullas interceptas fuisse, vel alias pe-
„ riisse credimus.) Et licet istae omnes prae-
„ ter postremas datae fuerint, antequam ani-
„ mum nostrum de remissione Transsiluaniae
„ accepissetis, tamen quia illa, quae in eis
„ continentur, magna et accurata considera-
„ tione sunt digna, et ad Tractatus, quos cum
„ Eunucho isto vafro in futurum habebimus,
„ non parum Nobis videntur allatura momenti;
„ ideo non absque caussa gratissima Nobis ex-
„ titere. Quoniam autem nihil etiam attulerunt,
„ cuius caussa quidpiam eorum, quae ad Im-
„ peratorem Turcarum, et ad vos scribere de-
„ creuimus, immutandum censeamus, habea-
„ tisque iam antea et Instructiones et Litteras,
„ quibus vos subinde de voluntate nostra in-
„ formauimus, ideo in praesentiarum non est,
„ quod ad easdem modo rescribamus, sed cae-
„ tera, quae hic praeuidere non possumus, ad
„ fidem, et industriam vestram, atque etiam
„ Instantias vestras, quatenus ad praesentem

„ rerum statum commodae fuerint, benigne „ reiicimus, " *a*) volumusque vos scire, quod in praemissis omnibus exequuturi sitis, bene gratam, atque expressam voluntatem nostram, clementer erga vos recognoscendam. — Datum in Ciuitate nostra *Vienna* Die XV. mensis Iunii, Anno Domini M. D. LVI. Regnorum nostrorum, Romani XXVI. aliorum vero XXXI.

Ferdinandus m. p.

Ad mandatum Sacrae
Regiae Maiestatis proprium

I. Ionas D.
Vice-cancellarius m. p.

M. Singkhmoser m. p.

---

a) Autographum cryptographicum hucusque protensum est.

XXII.

Ad Eosdem.

Ferdinandus Rex Oratores suos Verantium, Zayum, et Busbeckium informat de progressibus sui exercitus contra Turcas, et conditionibus, sub quibus Transsiluaniam Isabellae resignandam velit. Viennae 15. Aug. 1556.

Reuerendo, Magnifico, ac Nobili, fidelibus Nobis, dilectis, ANTHONIO VERANTIO, Episcopo Quinque-ecclesiensi, FRANCISCO ZAY *de Chemor*, et AVGERIO a BVSBECKE, nostris Consiliariis, et Oratoribus apud Serenissimum Turcarum Imperatorem existentibus.

Constantinopolim

(L. S.)

Cito
Cito
Cito

Perceptae 2. Octobr. 1556.

Ferdinandvs Diuina fauente clementia Romanorum, Hungariae, Bohemiae etc. Rex, semper Augustus.

Reuerende, Magnifice, ac Nobilis, fideles Nobis dilecti. — „ Posteaquam hinc „ dimisimus Chiausium, qui praeterito mense „ Iunio cum *Ladislao Szabó*, et Turcarum Prin„ cipis Litteris ad Nos venerat, cum responso „ nostro Magnitudini eius dato, allatae sunt „ Nobis paucis diebus post ternae Litterae ve„ strae de 13tia, 16ta, et 18ua Maii datae, „ supplentes ea, quae priores vestrae per su„ pra nominatum Tabellarium nostrum Nobis „ redditae, propter loci, et temporis incommo„ moditatem capere non poterant, nunc vero „ alias a vobis accepimus, quas nimirum de „ 29na Maii ad Nos scripsistis. Quam quidem „ diligentiam, et sedulitatem vestram benigno, „ et grato animo laudamus, et probamus; me„ mores etiam futuri fidelis consilii vestri de „ mittendis posthac more solito per Budensem, „ et Venetam viam Litteris, quandoquidem „ nulla alia mittendorum Tabellariorum ratio „ excogitari, et inueniri potest. Caeterum loco „ responsi vobis clementer significamus, quod „ non leuem spem conceperamus, *Aly* Passam „ Budensem, sicuti et Litterae vestrae, et alia „ plura Indicia, et argumenta Nobis videbantur „ polliceri, Tractatus Pacis, vel Induciarum „ Nobiscum habiturum esse, simul atque pro- 15. Aug. 1556.

„ uinciam sibi demandatam attigisset, prae-
„ sertim cum etiam Locumtenens eius, *Budae*
„ residens, ipsum huius rei facultatem, et man-
„ datum habere asseruerit, et ad obseruatio-
„ nem Induciarum sese obtulerit, affirmando,
„ excursiones eas, quas Turcae antea in Ditio-
„ nem nostram contra Inducias fecerant, eo
„ tempore a militibus Turcicis factas fuisse,
„ quo *Thoigon* Passae imperium fuit abroga-
„ tum, et illi Passa, seu rectore destituti, libe-
„ re, et impune euagari potuerint, prout ipse-
„ met quoque Passa in Litteris suis Nobis eius
„ rei non vulgarem spem dederat, sed de his,
„ quae postea subsecuta sunt, et quae adhuc in
„ finibus geruntur, manifeste apparuit, illum
„ voluisse verba dare Nobis. Nam cum Nun-
„ cium proprium ad eum deputassemus cum
„ Litteris, vt intelligeret, quod consilii sui ra-
„ tionem habuissemus, et Principi suo de Trans-
„ siluaniae, et reliquarum in ea Arcium remis-
„ sione, et cessione ad votum respondissemus,
„ ipse, qui iam antea oppidum, et Arcem no-
„ stram *Szigeth* obsederat, dictum Nuncium
„ nostrum non admisit, sed Litteris nostris,
„ quarum vobis etiam copiam fecimus, acce-
„ ptis, eum e *Buda* ad Nos remitti fecit, et
„ postea in responso suo dissimulatis, ac si-
„ lentio praeteritis iis, quae de Transsiluania
„ remittenda ei significauimus, nihil ad rem
„ rescripsit, easque Litteras querelis, et osten-
„ tatione compleuit, nec ab eo tempore, etiam-

„ si Nos plures Litteras ad ipsum dederimus,
„ vnicum Iota respondit, sed dictum oppidum
„ et arcem nostram *Szigeth* omni conatu, quan-
„ tum potuit, a die 11ma Iunii vsque ad 22am
„ Iunii vehementissime oppugnare perexit. Nam
„ plures insultus, et impressiones fecit, et tan-
„ dem Praesidiarios nostros ad deserendum op-
„ pidum, et solius Arcis oppido ipsi adiun-
„ ctae propugnationem compulit: quae deser-
„ tio Oppidi non fuit admodum violenta, sed
„ spontanea quaedam loci pro paucitate Prae-
„ sidii nimis ampli cessio, et perierunt in ea
„ ignibus suppositis, et grauibus nostrorum,
„ eruptionibus multi Turcae. Porro hostis, op-
„ pugnationis impetu inde in arcem conuerso,
„ eam in tribus partibus vehementissime con-
„ cussit, et fossas lignis explere conatus est, vt
„ e loco editiore facilius eos inuaderet, quae
„ nostri secundo combusserunt, hostisque in-
„ stitutum impediuerunt, denique terra easdem
„ fossas adeo impleuit, quod in pluribus parti-
„ bus aequus ad Vallum accessus patuerit. Ve-
„ rum, Deo propitio, fideles illi milites nostri
„ tam fortiter sese tutati sunt, quod hostis ipsis
„ praeualere non potuerit. Cum itaque Passam
„ frustra saepius ab obsidione dehortati essemus,
„ intelligentes, quantum Nobis, et fidelibus
„ nostris Regnis, atque Prouinciis in conser-
„ uatione Arcis illius situm esset, cognouisse-
„ musque, Bosnensem Passam cum Sanziakis,
„ et Herogmiense, et Cliniense, aliisque non-

„ nullis Turcis copias suas coniunxisse, vt prae-
„ fato *Aly* Passae ad Arcem Szigeth suppetias
„ ferrent, necesse habuimus, copias nostras
„ equestres, et pedestres tam leuioris, quam
„ grauioris armaturae, quae tum in promtu
„ Nobis erant, sub ductu Spectabilis, et Ma-
„ nifici, fidelis nostri Comitis *Thomae de Ná-*
„ *dasd a*), per Regnum nostrum Hungariae Pala-
„ tini, colligere hisce mandatis, vt ipse pro
„ temporis occasione, vel contra Passam vsque
„ ad Szigeth pergeret, vel locum aliquem Tur-
„ cicum oppugnaret, cuius defendendi neces-
„ sitate hostis obsidionem soluere cogeretur.
„ Consilio itaque inito, idem Palatinus cum Ba-
„ no Regnorum nostrorum Dalmatiae, Croa-
„ tiae, Sclauoniae, Comite *Zriny b*) ac *Ioanne*
„ *Lenkovicz c*), Generali finium nostrorum
„ Croaticorum, et Sclauonicorum Capitaneo,
„ *Francisco Tahi d*), Agasonum nostrorum Ma-
„ gistro, et Peditum nostrorum Germanorum
„ Supremo Praefecto *Nicolao* L. Barone a *Pol-*
„ *weyler*, et Baronibus *Bánfi*, *e*) militibusque

---

a) Vid. Fran. Bvdai *Magy. Ország. histor. Lexicon.* Part. II. pag. 719.

b) Id est: *Nicolao.* Idem *ibidem* Part. III. pag. 628.

c) Vir singulari fortitudine eminens, de quo Istvánfius *Histor. rer. Hungar.* Lib. XXVIII.

d) Conf. Fr. Bvdai *Magy. Ország. histor. Lexicon* Part. III. pag. 370.

e) *Stephano*, *Ladislao*, et *Nicolao*, omnibus de *Lindva.*

„ cuiusque ductui subiectis„ nec non auxiliis, „ quae tam breui temporis spatio ex Austria, „ Styria, et Carinthia contraximus ad decem „ millia hominum stipendiatorum ascendenti- „ bus, nec non gentibus leuatitiis viciniorum „ Regni nostri Hungariae Comitatuum, *Babol-* „ *tsam* versus castra mouit, eamque 19na Iunii „ obsedit, ac postridie bombardis quatere ce- „ pit eo animo, vt hostem ab obsidione Szi- „ gethiensi remoueret, nec defuit euentus con- „ silio. Etenim Passa, cognito exercitus no- „ stri aduentu, remissis ad *Quinque-Ecclesias* „ maioribus tormentis, addita eis duorum San- „ ziacorum comitiua, ipse cum exercitu, quem „ ad quindecim millia Equitum, demta „ Rusticorum turma, ascendisse ferunt, ad „ 22am Iulii sub *Baboltsa* in conspectu Exer- „ citus nostri adfuit, et ea ipsa die fluuium „ *Rinnam a*) transgressus, exercitum nostrum „ adorsus est, cuius traiectum milites nostri, „ fortiter prohibentes hostem, bis vltra fluuium „ reiecerunt; postridie, quae fuit 23a Iulii, „ summo mane, exercitu nostro in vallum ar- „ cis *Baboltsae* irrumpente, rursus ceptum „ est paruis praeliis dimicari, iisque magis, ac „ magis inualescentibus, valde acriter vtrinque „ pugnatum est. Habebant enim hostes in alte- „ tera fluuii ripa opportuno loco dispositas qua-

---

a) Forgáchivs *Comment. Lib. VI.* Rumsam nominat, hodie *Kapos* audit.

„ tuordecim bombardas tam maiores, quam
„ campestres, quae in milites nostros hostem
„ cedentes, et vltra fluuium repellentes, emissae
„ non parum damni dederunt militibus nostris
„ a fronte, cum exercitu *Aly* Passae a tergo
„ cum Turcis, qui in *Baboltsa* erant, rem ge-
„ rentibus. Itaque conciderunt vtrobique mul-
„ ti strenui Viri, diuina tamen benignitate no-
„ stri in istiusmodi praeliis paruis superiores,
„ et victores extiterunt, et circiter vnam horam
„ a meridie, collecto vniuersim exercitu, cum
„ omnibus impedimentis, bombardis, curribus,
„ et apparatibus, agmine, non composita acie,
„ et volitantibus Vexillis, nullis amissis vel Ve-
„ xillis, vel Bombardis, imo quatuor vexillis
„ ab hoste reportatis, ex iniquo loco in tutum
„ se receperunt, hostesque ad speciem quodam-
„ modo insequentes strenue repulerunt, neque
„ in recessu vel vnicum hominem amiserunt,
„ prout etiam post praefata praelia a Turcis
„ vltra ducenta septuaginta capita Christiano-
„ rum non reperta esse, ex illorum vero par-
„ te duplo, et triplo plures occubuisse dicuntur.
„ Passa autem dispositis ad *Baboltsam*, quae ad
„ loci illius tutelam pertinent, exercitum suum
„ rursus ad obsidionem arcis *Szigeth* reduxit,
„ verum milites illi nostri praesidiarii trigesima
„ die Iulii, eductis ex arce bombardis, castra
„ hostilia multis ictibus, et aperto marte peti-
„ uerunt, et Turcarum aliquot capita in Op-
„ pidum, et Arcem retulerunt. Tandem Passa

„ nocte sequenti, soluta obsidione, cum exer-
„ citu suo *Quinque-Ecclesias a)* retrocessit,
„ quae quidem sinistra *Aly* Bassae instituta, et
„ conatus ostendunt, eum plus de Bello, quam
„ Pace Nobiscum constituenda cogitare, id,
„ quod de caeteris quoque Turcis suspicamur,
„ eosque hoc tempore ad ineundas Nobiscum
„ inducias non admodum propensos esse iudi-
„ camus, colligentes id non solum a ceptis *Aly*
„ Bassae, sed ex aliis quoque multis indiciis,
„ praesertim conatibus Bosnensis Passae, qui
„ interea, dum haec gesta sunt, cum auxilio
„ supra nominatorum duorum Sanziacorum,
„ collecta valida Turcarum manu, in Croatia
„ Ditionem nostram hostiliter inuasit, et Ar-
„ cem nostram *Kosztanovicz b)* a Castellano,
„ et Praesidiariis eius citra necessitatem debi-
„ tam recepit. Vnde postmodum euenit, quod
„ alia etiam arx vicina *Nouigrád c)* a suomet
„ praesidio exusta, et deserta fuerit, magno
„ Partium illarum nostrarum periculo, et de-

---

a) Historiam huius Loci enarrat G. PAPANEK in *Geograph. Descrip. Comitat. Baranyien* Cap. XIV.

b) *Castanopolis* : Propugnaculum ad Vnnam fluuium, Turcis oppositum, a quo celebris sua aetate *Ioannes Kithonics* Iuris-Consultus Hungariae axioma accepit. SEVERINI in not. ad *Compend. regnor. Scl. Cro. Dal. etc. geographic.* pag. 46.

c) Hodiedum situm in Croatia Turcica.

„ trimento *a*). Porro haec vobis in eum finem „ significamus, si forte aliter vobis relata fue- „ rint, vos rei veritatem teneatis, et Actionem „ vestram ad praesentem rerum statum accom- „ modare sciatis. Nos sane, etsi fidelium Sub- „ ditorum nostrorum defensioni, et his iis, „ quae ad incolumitatem, et securitatem eorum „ spectant, deinceps quoque deesse nequeamus, „ tamen imposterum etiam a pace, vel indu- „ ciis sub honestis, ac tolerabilibus conditio- „ nibus ineundis non erimus alieni, et his, quae „ in proximis Litteris nostris de remissione „ Transsiluaniae, et Arcium, quas in ea adhuc „ tenemus, Serenissimo Turcarum Imperatori „ polliciti sumus, constanter, et sincere satis- „ faceremus. Etenim expediuimus hac de caus- „ sa sub finem Iunii ad Serenissimum Regem „ Poloniae, filium nostrum charissimum, Re- „ uerendum fidelem Nobis dilectum, *Ioannem* ab „ *Vjlak*, electum Episcopum Tinniensem *b*) „ Consiliarium nostrum, postulantes a Serenita- „ te eius, vt tanquam mediator, cuius fideli, et

---

a) Haec narratio corrigit, et illustrat ea, quae hac de re FORGÁCHIVS *Lib. VI.* ISTVÁNFIVS *Lib. XIX.* aliique recensent.

b) Inter *Vjlakios*, quos FR. BVDAI in *Magy. Ország. histor. Lexico* pag. 510. — 528. celebrat, *Ioannis* nulla fit mentio, tametsi a SZENTIVÁNYIO in *Diss. paralipom. rer. Hung. memorabil.* Catal. XXX. pag. 95. Episcopis Tinniensibus adnumeretur.

„ filiali opera hactenus etiam in negotiis, con-
„ tentationem Serenissimae Sororis, ac Illustris
„ nepotis sui concernentibus, vsi sumus, fi-
„ dum aliquem suum, et idoneum hominem in
„ Transsiluaniam mittat, qui dictas Arces ad ma-
„ nus tertias Serenitatis suae recipiat, et dein-
„ de ad manus Serenissimae Reginae *Isabellae*,
„ et Illustrissimi filii sui tradat, ita tamen, quod
„ illi Serenitatem eius nomine nostro assecurent,
„ et promittant, quod *Stephanus Dobó*, *La-*
„ *dislaus Vass*, *Georgius Botskay* a), ac reli-
„ qui omnes, et singuli fideles nostri Capitanei,
„ Seruitores, et Milites in praedictis Arcibus
„ Transsiluanicis existentes, et etiam Captiui,
„ scilicet *Dominicus Dobó*, praefati *Stephani* fra-
„ ter, et caeteri quicunque fuerint, cum ipso-
„ rum vxoribus, liberis, familia, ac bonis, et
„ rebus, atque etiam bombardis, munitionibus,
„ et adparatibus nostris bellicis tam *Cibinii* b),
„ et in praefatis arcibus, quam alibi existenti-
„ bus, ex Transsiluania exire, ac ad Nos libe-
„ re, ac pacifice venire, a *Petrovythio*, atque
„ aliis permittantur, et vt dicti Serenissima Re-
„ gina *Isabella*, et Filius eius illustrissimus vi-
„ ce versa non modo reliqua omnia, et singula

---

a) Vid. Bvdai *Magy. Orsz. hist. Lex.* P. I. pag. 443.

b) Praecipua vrbs Transsiluaniae, de qua apte ad superiora tempora disseruit Windisch in Geograph. des Großfürst. Siebenbürgen pag. 146.

„ Oppida, Castra, et Loca in Hungaria, extra
„ Transsiluaniam existentia, in manibus nostris
„ relinquant, nec vllo vnquam tempore per se,
„ vel per alios, ipsorum titulo, nomine, et au-
„ spiciis occupari, seu attentari faciant, vel
„ permittant, quin immo, si quae iam fuissent
„ per Rebelles nostros sub ipsorum nomine oc-
„ cupata, ea Nobis plane reddi curent, in ea-
„ que nullo modo, colore, aut praetextu sese
„ ingerant, sed sola Transsiluania contenti
„ maneant, et insuper Ducatum Oppoliensem,
„ et Ratiboriensem, caeteraque Bona in Silesia
„ habita, quae ipsis pro dote, et recompensa-
„ tione Transsiluaniae dederamus, ad manus
„ nostras restituant, ac demum dictum quoque
„ *Petrum Petrovyth* mandatis suis, vel quibus-
„ cunque modis inducant, vt ipse etiam arcem
„ *Munkács* Nobis, omni tergiuersatione post-
„ posita, reddat, hac quoque conditione adie-
„ cta, vt Episcopus Transsiluaniensis a fide,
„ et obedientia Nobis debita, non cogatur rece-
„ dere, vel ab Episcopatu suo remoueatur, sed,
„ si ibi residere voluerit, hoc ei tuto conceda-
„ tur, salua tamen dicto Reginae *Isabellae* fi-
„ lio fidelitate, et obedientia eius Episcopatus
„ ratione praestanda, et similiter, vt caeteri
„ quoque nostri fideles, qui Bona in Transsil-
„ uania tenent, iisdem non priuentur, sed, si
„ ibi habitare voluerint, iisdem illos praesen-
„ tes secure frui, ac gaudere permittant, vel, si
„ maluerint, ea illos libere vendere, permu-

„ tare, et per quemcunque contractum aliena-
„ re sinant. Quo facilius autem hinc inde re-
„ stitutio fiat, tam Arcium, Bombardarum, et
„ reliquorum adparatuum, quam vtriusque par-
„ tis Captiuorum, siquidem etiam Nos parati
„ sumus illorum homines, qui apud nostros ca-
„ pti tenentur, liberos dimittere, paterne su-
„ mus hortati Serenissimum Regem Poloniae,
„ vt non solum arces, verum etiam Captiuos
„ nostros, et bombardas, ac adparatus belli-
„ cos per Commissarium ad id deputandum ad
„ manus suas recipiat, et hos simul cum su-
„ pradictis Fidelibus nostris, eorumque Vxori-
„ bus, Liberis, Familia, Rebus, et Bonis in
„ Transssiluania existentibus, *Cassouiam* vsque
„ tuto, et secure deduci faciat, quos postea-
„ quam saluos eo peruenisse cognitum erit, vi-
„ cissim quoque dictis Reginae *Isabellae*, et il-
„ lustri filio praefatae Arces vna cum Captiuis
„ ipsorum, quos nostri tenent, statim restituan-
„ tur: ad quae nondum quidem accepimus a
„ Serenissimo Rege Poloniae responsum, verum
„ tamen vti ex Litteris per nominati Episcopi,
„ et Oratoris nostri cognouimus, Serenitas eius
„ a postulatis nostris *a*) non aliena videtur *b*)"

---

a) Quis Postulatorum istorum fuerit effectus? discendum ex W. BETHLEN *Hist. de reb. Transsil.* Lib. IV.

b) Hucusque ziffris autographum scriptum est.

Quae omnia vobis benigne significanda duximus, sumusque propensi, vestras curas, molestias, et labores, quos in diuturna, et difficili ista Legatione perfertis, erga vos singulos omni regia nostra benignitate recognoscere. Datum in Ciuitate nostra *Vienna* die XV. Augusti Anno Domini M. D. LVI. Regnorum nostrorum, Romani XXVI. aliorum vero XXX.

Ferdinandus m. p.

Ad mandatum Sacrae
Regiae Maiestatis proprium

J. Ionas D.
Vice-cancellarius m. p.

M. Singkhmoser. m. p.

XXIII.

XXIII.

Ad Eosdem.

Ferdinandus I. Oratoribus suis Verantio, Zayo, et Busbeckio, fidem, et diligentiam eorum remuneraturus, suadet, agendum de acceleratione reditus, significatque, quid ductu Ferdinandi Archiducis filii sui contra Turcas gestum sit? sibi spem esse impetrandi suppetias ex Imperio Rom. Germanico; irritam praeterea fuisse Legationem Episcopi Tinniensis, ac demum pecunias ab illis leuatas Venetiis exsoluendas. Viennae 9. Octobr. an. 1556.

Reuerendo, Deuoto, Magnifico, ac Nobili, fidelibus Nobis, ANTHONIO Episcopo Quinque-ecclesiensi, FRANCISCO ZAY *de Chemor*, ac AVGERIO a BVSBECKE, nostris Consiliariis, et Oratoribus ad Serenissimum Turcarum Imperatorem destinatis.

(L. S.)

Constantinopolim.

Perceptae 5. Decembr. 1556.

Ferdinandvs Diuina fauente Clementia, Romanorum, Hungariae, Bohemiae, etc. Rex.

9. Oct. 1556. Reuerende, Magnifice, ac Nobilis, fideles Nobis dilecti! Gratissima quidem est Nobis opera, cura, et diligentia vestra, quam „ tum „ in prioribus multis, tum etiam in nouissimis „ litteris vestris ad diem 23. Mensis Augusti „ non impigre vos praestitisse cognouimus, vt „ subinde de statu negotii vobis commissi cer- „ tiores redderemur, verum e diuerso id No- „ bis cumprimis molestum accidit, eam esse „ temporis iniquitatem, quod vos tamdiu fru- „ stra laborasse, et desudasse, necessum fuerit, „ et, quod eo quoque tempore, quo vestras Lit- „ teras ad Nos dedistis, nulla adhuc spes rei „ bene gerendae affulserit, adeoque ne veniam „ quoque redeundi, hactenus impetrare potueri- „ tis. Itaque propensi erimus, cum Deus vos „ (vti speramus) saluos, atque incolumes re- „ duxerit, digna vobis tot laborum, curarum, „ et periculorum praemia retribuere, omnem- „ que gratitudinem, et benignitatem conferre, „ nec videmus, quid aliud vobis nunc agen- „ dum sit, dum nullus fidelissimae, et dili- „ gentissimae Actionis vestrae fructus sperari „ potest, quam, vt omnes rationes, ac vias inea- „ tis, quibus vos ex illa custodia extricare, et „ ad Nos redire queatis: quod vt primo quoque „ tempore Diuina ope perficiatis, pro nostra in „ vos benignitate vehementer desideramus. —

„ Quantum vero ad ea attinet, de quibus Nos „ fideliter, humiliterque admonuistis, agnosci- „ mus in his quoque vestram in Nos fidem, ac „ praeclarum studium, cum illa sint eiusmodi, „ quae ipsimet minime negligenda iudicamus, „ prout etiam nequaquam a Nobis negliguntur, „ aut segnius tractantur, quod partim proxime „ Litterae nostrae, partim praesentes testatum „ vobis reddent. Nuperrime enim intellexistis, „ quid ad *Babocziam*, et quid ad *Szigethum* a „ militibus nostris Dei auxilio gestum sit, et „ quid denique cum Serenissimo Rege Poloniae „ per Reuerendum Episcopum Tinniensem tra- „ ctauerimus, nunc vero scire debebitis, quod „ Serenissimum filium nostrum Archiducem „ *Ferdinandum*, vti Nos facturos scripsimus, „ cum iusto exercitu *Canisiam* versus expedi- „ ueramus; qui cum aliquamdiu isthic ca- „ stra habuisset, misit expeditam exercitus par- „ tem cum aliquot machinis murifragis *Korot-* „ *nam* versus, cumque locum ex improuiso „ Dei ope aggressus expugnauit; quo exemplo „ territi Turcae, qui *Babocziam* tenuerunt, ar- „ cem eam deseruerunt, et incenderunt, ac „ paulo post aliae quoque illorum locorum ar- „ ces, nempe *Selye*, *Gersegal*, a) *Sancti* „ *Laurentii*, et *Sancti Iacobi* cum nonnullis „ tormentis minoribus in potestatem nostram „ redactae sunt, ita, quod liberior saltem, et

---

a) Lege: *Görtsösgál.*

„ tutior nunc ad *Szigethum* aditus patefactus „ fuerit, ipse Serenissimus filius noster *Chorgo-* „ *iam a*) castra posuit, vt hostium conatus, „ qui Duce *Aly* Passa coniunctis etiam Bosnen- „ sis, et Temesiensis Passarum Copiis, non „ procul a *Szigetho* consederunt, diuino auxi- „ lio reprimat, et quae ex vsu nostro, ac Re- „ gnorum, et Prouinciarum nostrarum futura „ videntur, contra illos suscipiat. *b*) Ex alte- „ ra Danubii parte exercitus noster rem contra „ rebelles nostros prospere quidem initio ges- „ serat, captis arcibus *Tarc*, *Kyoyuár*, *c*) et „ *Naghyda*, *d*) aliisque nonnullis Castellis, non „ magni nominis *Kigyóvár*. Postquam vero „ arcem *Georgii Bebek Crasnohora e*) vocatam, „ obsidione cinctam oppugnaret, et Pater eius „ *Franciscus Bebek*, ascito Turcarum auxilio, „ suis suppetias venisset. Praefectis nostris, „ nec aduentum illius, nec hostium numerum „ satis exploratum habentibus, factum est, quod „ dum nostri milites, hoste semel atque iterum „ repulso, in tutiorem locum sese recipere vel- „ lent, propter penuriam, et defectum iumen- „ torum, cum quibus iam antea rustici profuge-

---

a) *Csörgő.*

b) Conf. Hieron. Ortelii *Chronolog.* oder historisch. Beschreib. aller Kriegsempörung. pag. 115. — 121.

c) *Tarkeö*, *et Kissújvár.*

d) Lege : *Nagyida.*

e) *Krasznahorka* hodie iuris Andrássiani.

„ runt, et itineris, seu viarum illarum alpe-
„ strium summam difficultatem decem, vel duo-
„ decim Bombardae amissae fuerint, exercitus
„ tamen ipse non magnam, et nullam pene ac-
„ cepit cladem, siquidem se in tutum recepit,
„ et iam iterum contra rebelles mouit, operam
„ daturus, vt, Deo fauente, illis, si potuerit,
„ vicem reddat. Porro Capitaneus etiam no-
„ ster Iaurinensis *Adamus Gallus a)* non impi-
„ gre suum officium fecit, non modo praeteri-
„ tis mensibus ad *Albam-Regalem b)* excursione
„ feliciter facta, cuius famam *Constantinopo-*
„ *lim* quoque penetrasse audiuimus, verum
„ etiam nuper ad *Strigonium*, Oppidum, re
„ bene gesta, ingressus. Namque ad 27-mam
„ proxime praeteriti mensis Septembris ante lu-
„ cem cum valida militum manu Oppidum Stri-
„ goniense, quo noctis in silentio per Danu-
„ bium deuectus fuerat, circiter tercentos Tur-
„ cas, et ducentos Rascianos Turcarum stipen-
„ diatos trucidauit, adeptisque spoliis amplis-
„ simis; tum paratae pecuniae, et aliarum re-
„ rum, tum septingentorum boum, et pecoris
„ minoris bis mille capitum, nec non mulieribus,
„ et pueris abductis, caeteris vero rebus, ac
„ mercibus, quae aufferri non poterant, vna
„ cum Oppido funditus combusto, saluus, et

---

a) *Gáll Ádám.*

b) Aliqua huius vrbis fata vulgauit KRECKWICZ Beschreib. des Königr. Hungarn pag. 791.

„ incolumis ad locum stationis suae rediit. *a*) „ Interea autem neque Nos hic otiosi dormitamus. Nam (quod Deus Optimus, Maximus „ Nobis pro diuini nominis sui gloria, et vniuersae Christianitatis commodo faustum, et felix esse velit) omni cogitatione, omni studio, „ et omni denique conatu nostro incumbimus „ iis consiliis, et rationibus, quae ad defensionem, ac salutem Regnorum, et Prouinciarum nostrarum pertinent, sperantes, Nos ad „ id propositum nostrum non solum a Regnis, „ et Prouinciis nostris, verum etiam ab Ordinibus Sacri Imperii amplissima auxilia consecuturos, quibus ad annum insequentem hosti „ viriliter resistamus. Ad Legationem autem „ Episcopi Tinniensis frustrati sumus ea spe, „ quam de optato responso consequendo conceperamus, quod Regina *Isabella* cum filio „ praeseferat de postulatis nostris aequissimis, „ et honestissimis, quae in nouissimis Litteris „ nostris vobis exposuimus, nihil plane statuere velle prius, quam Transsiluaniam ingressa fuerit, et cum nonnullis Regnicolis „ conuenerit, quod se affirmet, nec illis ignaris „ nec sine voluntate, ac scitu Imperatoris Turcorum de tantis rebus quidpiam tractare, vel „ concludere posse. Quo animo, et qua inte-

---

a) Horum omnium, qui hic narrantur, euentuum vberior explicatio petenda est ex FORGÁCHII *Comment. Rer. Hungaric.* Lib. VI.

„ gritate illi concordiam inter Nos adiuturi, et „ publicam Pacem, ac tranquillitatem promoturi sint, ipsimet facile considerare potestis. „ Dedimus tamen iterum Litteras ad Serenissimum Regem Poloniae, vt vna Nobiscum periculo „ Christianitatis obuiam eat, et Sororem, atque „ Nepotem ad saniora consilia deducere studeat, ne scilicet diutius tam honestis, et „ aequis postulatis nostris refragentur, aut imprudenter cuiuis confidentes, se ipsos, et afflicti Regni nostri Hungariae reliquias inextricabilibus aliquibus laqueis implicent. Interim etiam tradentur ad manus illorum arces „ Transsiluaniae, quas Nos reddituros polliciti sumus. Id, quod vos scire, necessarium „ fore duximus, quia non dubitamus, quin „ haec omnia longe secus isthic pro more huius gentis circumferantur. Quod reliquum „ est, vos, si poteritis, in futurum etiam Nos „ subinde de rebus omnibus certiores facere „ pergatis. *a*) " Exequuturi in eo bene gratam voluntatem nostram, omni regia nostra benignitate erga vos recognoscendam. Datum in Ciuitate nostra *Vienna* Die nona mensis Octo-

---

a) Autographum cryptographicum hic terminatur.

bris Anno Domini MDLVI. Regnorum nostrorum, Romani XXVI. aliorum vero XXX.

Ferdinandus m. p.

Ad mandatum Sacrae
Regiae Maiestatis proprium.

I. Ionas D.
Vice-cancellarius m. p.

M. Singkmoser m. p.

Postscripta: „ Superuenerunt adiunctis Lit-
„ teris nostris, nondum prorsus absolutis, aliae a
„ vobis ad 13mam Iunii, et 1mam proxime prae-
„ teriti mensis Iulii datae: vnde rursum agno-
„ uimus, quis tunc temporis apud vos rerum
„ status erat, et quae Nobis pro solita fide ve-
„ stra scribenda duxistis, ad quas non est, quod
„ modo pluribus in hac appendice replicemus:
„ cum haud dubie iam dudum Litterae nostrae,
„ quibus et Turcarum Principi respondimus,

„ et vobis mentem nostram declarauimus, ist-
„ huc saluae peruenerint, et vos praesentem
„ statum finium nostrorum ex istis Litteris no-
„ stris abunde addiscere queatis, hoc solum
„ annectendum censuimus, quod vos scire om-
„ nino necessarium credimus, Nos fidelissimi,
„ et prudentissimi consilii vestri tam de confir-
„ mando Mosci, et Russorum proposito, quam
„ de propulsandis Turcarum iniuriis, et defen-
„ dendis finibus nostris benignam rationem ha-
„ bituros, vti hactenus etiam habuimus, et sedu-
„ lo operam daturos, vt Pacem, seu Inducias,
„ quas amicitiae, et beneuolentiae delatione huc-
„ usque nunquam potuimus, armis saltem tan-
„ dem consequamur. Eam sane ob caussam
„ iam etiam charissimum filium nostrum, Se-
„ renissimum Principem, Dominum *Ferdinan-*
„ *dum*, Archiducem Austriae, in expeditionem
„ mittimus, qui diuina ope ante finem huius
„ mensis hinc mouebit, Deus Optimus Maxi-
„ mus Dilectionem eius feliciter gestis saluam,
„ et incolumem Nobis reducat. Quantum vero
„ ad expensas vestras attinet, effecistis solita
„ vestra diligentia, vt hac quoque in parte ni-
„ hil in vobis studii, aut fidei requiramus. Ita-
„ que allatis Litteris Cambii *Scaramellis*, et
„ pannos nuper ab eis acceptos, et quidquid
„ in futurum in pecuniis, vel pannis vobis de-
„ derint, vicissim numerata pecunia *Venetiis*
„ solui curabimus, quemadmodum etiam huc-
„ usque nostro iussu fieri debuit, et factum

„ esse plane credimus, nisi forte in nouissima „ solutione quidpiam difficultatis emersisset, „ quod Nobis nondum satis constat; erimus au- „ tem inclinati ipsis *Scaramellis* egregiam suam „ in Nos voluntatem, et studium alioquin etiam „ omni regia nostra benignitate recognoscere."
„ *a*) Datum vt in Litteris.

Ferdinandus m. p.

Ad mandatum Sacrae
Regiae Maiestatis proprium

I. Ionas D.
Vice-cancellarius m. p.

M. Singkhmoser m. p.

---

a) Postscriptum perinde ziffris exaratum est.

XXIIII.

Ad Eosdem.

Ferdinandus Rex Oratoribus suis Verantio, Zayo, et Busbeckio nunciat, ziffras, quibus hactenus vsi sunt, iusta de caussa mutandas, nihilque iisdem nunc rescribi, ne Litterae in alienas manus peruenirent. Viennae 3. Martii 1557.

Reuerendo, Deuoto, Magnifico, ac Nobili, fidelibus, Nobis dilectis, ANTONIO VRANTIO, Episcopo Quinque-Ecclesiensi, et Praeposito Pornensi, ac FRANCISCO ZAY *de Chemor*, Generali Nazadistarum nostrorum Capitaneo, nec non AVGERIO *a* BVSBECK, Consiliariis, et Oratoribus nostris ad Serenissimum Turcarum Imperatorem ablegatis.

(L. S.)

Constantinopoli

Perceptae 4. Maii 1557.

Ferdinandvs Diuina fauente clementia Romanorum, Hungariae, Bohemiae, etc. Rex.

3. Mart. 1557. Reuerende, Magnifice, et Nobilis, Fideles dilecti. Cum Nobis sit demonstratum „ notas seu ziffras, quibus hucusque vtrinque in „ scribendis Litteris vsi sumus, post obitum „ condam Agentis nostri *Dominici de Gaztelu*, „ cui eas, vt homini spectatae in Nos fidei, con„ crediderarnus, vt et ipse, si quando neces„ sitas postularet, iis ad vos vteretur, perue„ nisse ad manus cuiusdam Famuli sui, non pu„ tauimus tutum ziffris iis deinceps secreti ali„ quid committere. Quare vos benigne mone„ mus, vt oblitteratis, et intermissis illis, post„ hac ea ziffra vtamini, quam tu *Augeri* a Se„ cretario nostro Latino a) superioribus annis „ accepisti, qua iam interdum, et iam ad Nos, „ et illum Litteras dedisti. "

„ Porro quia non dubitamus, quin cupia„ tis cognoscere, cum illae omnes Litterae, „ quas ad Nos superioribus temporibus scri„ psistis, Nobis redditae fuerint, nec ne? sci„ re debetis, quod a die 9na Octobris superio„ ris anni, qua postremum ad vos scripsimus, „ accepimus litteras vestras de 14ta Septembris, „ de 4. et 23tia Octobris, et 15ta Nouembris, „ ad quas vobis respondere superuacaneum exi„ stimauimus, tum quia dubitauimus, Litteras

---

a) Probabilius a *Marco Singkhmoser.*

„ vestras propter arctiorem custodiam ad vos „ perferri non posse, tum etiam, quia omnem „ vobis tractandi, et negotiandi facultatem „ ereptam fuisse audiuimus, ita, quod nihil „ plane habuerimus, quod vobis scriberemus, „ vti nunc quoque nihil prorsus habemus, nisi" *a*) quod fidem, studium, et laborem vestrum benigna mente agnoscamus, et quod dignos vos iudicamus, quos singulari gratia prosequamur, quam sane voluntatis nostrae erga vos propensionem aliquando re ipsa vobis declarabimus, omnino persuasum Nobis habentes, si quam denuo consecuti fueritis commoditatem, fidelium Regnorum, et Dominiorum nostrorum tranquillitatem, et securitatem promouendi, vos pristinae diligentiae vestrae non esse defuturos. — Datum in nostra, et Imperii Ciuitate *Ratisbona* *b*) Die Tertia mensis Martii Anno Domini millessimo quingentesimo quinquagesimo septimo,

---

a) Hic absoluitur autographum ziffris concinnatum.

b) *Ferdinandus* Litteras has *Ratisbona* ad Oratores suos dimiserat; quum caussa impetrandarum ab Electoribus contra Turcas suppetiarum tum in Imperio versaretur, et Comitiis interesset.

Regnorum nostrorum, Romani vigesimo septimo, aliorum vero tricesimo primo.

Ferdinandus m. p.

Ad mandatum
Regiae Maiestatis proprium

I. Ionas D.
Vice-cancellarius m. p.

M. Singkmoser. m. p.

XXV.

Ad Ant. Verantium, et Fran. Zay.

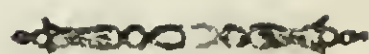
Ferdinandus I. redeuntibus ex Legatione Turcica Verantio, et Zayo demandat, vt Comaromium pertingentes aduentum suum Palatino Regni insinuent, iterque Viennam celeriter prosequantur. Viennae d. 28. Septembr. 1557.

Reuerendo ANTHONIO VERANTIO, Episcopo Quinque-Ecclesiensi, Consiliario nostro, ac Egregio FRANCISCO ZAY, Nazadistarum nostrorum Supremo Capitaneo, Oratoribus nostris apud Imperatorem Turcarum etc. fidelibus Nobis dilectis.

(L. S.)

FERDINANDVS Diuina fauente clementia, Romanorum, Hungariae, Bohemiae, etc. Rex semper Augustus etc.

Reuerende, et Egregie, fideles Nobis dilecti. — Committimus vobis, vt postquam isthuc *Comaromium*, ex itinere isto vestro appuleritis, aduentum eo vestrum fideli nostro 28. Sept. 1557.

Spectabili, et Magnifico Comiti *Thomae de Nádasd*, Regni nostri Hungariae Palatino, etc. nunc ad *Iaurinum*, *a*) cum exercitu nostro in castris existenti, nulla interposita mora, ad scitum detis, ac vos, relictis istic impedimentis vestris, quae vobiscum affertis, ambo statim in curru *Kochy* *b*) huc ad Nos festinetis, vt Nos hic, intellectis a vobis omnibus negotiis, de toto statu rerum coram vberius tractare possimus. Secus non facturi. Datum *Viennae* vigesima octaua die Septembris Anno Domini Millesimo Quingentesimo Quinquagesimo septimo.

Ferdinandus m. p.

Nicolaus Olahus
Strigoniensis A. m. p.
Ioan. Listhius m. p.

---

a) *Nádasdius*, auctoritate Proregiae dignitatis Supremus Regni Capitaneus in aciem ducebat exercitum insurgentis militiae ex XV. mille Nobilibus conflatum, qui post expeditionem, in Prouincia Simeghiensi terminatam, castra pone *Iaurinum* metabatur.

b) Amicus olim meus Celeber. CORNIDES de hac voce, qua Hungari Currus suos nominant, eruditam Dissertationem inseruit WINDISCHII ungrisch. Magazin. II. Band. 412. Fuisse in Hungaria frequentes docet *art.* 20. *an.* 1523. quo prohibentur Nobiles in *Kotsi* ad exercituationem comparere.

XXVI.

Ad Eosdem.

Ferdinandus Rex Oratoribus suis, Verantio, et Zayo demandat, vt Turcas, qui eos commitantur, secum Viennam deducant. Viennae d. 16. Octobr. 1557.

Reuerendo, ac Magnifico, fidelibus Nobis dilectis, ANTHONIO VERÁNTIO, Episcopo Quinque-Ecclesiensi, et Praeposito Pornensi, ac FRANCISCO ZAY *de Chemor*, Generali Nazadistarum nostrorum Capitaneo, *a*) Consiliariis, Oratoribus nostris.

(L. S.)

Cito
Cito
Cito
Citissime
Cito
Cito
Cito

---

a) Quum nec haec, nec prior Epistola *Busbeckio* inscripta sit, confirmatur (quod ipse *Epist. III.* vti etiam ISTVÁNFFIVS *Hist. rer. Hung.* Lib. XX. testatur) eum Constantinopoli remansisse.

Ferdinandvs Diuina fauente clementia, Romanorum, Hungariae, Bohemiae Rex, semper Augustus, etc.

16. Oct. 1557. Reuerende, Magnifice, fideles Nobis dilecti. Redditae Nobis sunt Litterae vestrae de XIIII. praesentis mensis datae, et inde cognouimus, vos cupere informari, quid vobis sit agendum de quatuor illis Turcis, quos Passa vobis adiunxit, vt vos huc ad Nos comitarentur? Itaque vobis benigne committimus, vt eos vobiscum huc adducatis, executuri in eo bene gratam, atque expressam voluntatem nostram. Datum in Ciuitate nostra *Vienna* Die XVI. mensis Octobris Anno Domini MDLVII. Regnorum nostrorum, RomaniXXVII. aliorum vero XXXI.

Ferdinandus m. p.

Ad mandatum Sacrae
Regiae Maiestatis proprium

I. Ionas D.
Vice-cancellarius m. p.

M. Singkhmoser. m. p.

XXVII.

Ad Ant. Verantium.

Ferdinandus I. Imperator Augustam Vindelicorum Verantium Episcopum Agriensem euocat. Aug. Vindelicorum die 29. Martii 1559.

Reuerendo, Deuoto, Nobis dilecto, ANTONIO VERANTIO, Episcopo Agriensi *a*), Consiliario nostro.

(L. S.)

Perceptae Scepusii 17. Aprilis 1559.

---

a) *Verantio* Constantinopoli reduci a *Ferdinando* episcopatum Agriensem collatum fuisse, perhibet Diploma de 28. Decemb. 1557. quod RR. KATONA *Hist. crit. Reg. Hung. Tom. XXII. pag.* 1039. exscriptum ex *M. SS. Agrien. Biblioth. Tom. II. pag.* 161. vulgauit.

Ferdinandvs Diuina fauente clementia, electus Romanorum Imperator, *a*) semper Augustus, etc.

29. Mart. 1559. Reuerende, Deuote, fidelis, Nobis dilecte! Cum Nobis occurrant eiusmodi negocia, in quibus ob tuam singularem erga Nos fidem, ac eximiam prudentiam, rerumque agendarum dexteritatem opera, et praesentia tua opus habemus, tuae propterea fidelitati clementer committimus, vt absoluta consultatione, quam Serenissimus Princeps Dominus *Maximilianus* Rex Bohemiae, etc. filius noster charissimus de rebus Turcicis tecum, et cum aliis nonnullis potioribus Consiliariis nostris Hungaris ad octauam huiusce Paschatis instituit, *b*) quam primum te huc ad Nos conferas, *c*) et summas tecum omnem familiam tuam, quam semper tecum habere soles, quando *Viennae*, et alibi extra Episcopatum tuum residere solitus

---

a) *Ferdinandus I.* Imperatoris titulum an. 1558. assumsit.

b) *Ferdinandus* praefecit Comitiis Posoniensibus an. 1559. quorum Articuli in *Corp. Iur. Hung. Tom. I. pag.* 489. continentur, filium *Maximilianum*, consulturum cum Statibus de prosequendo contra Turcas bello.

c) Caussam, cur Imperator *Verantium* ad Comitia Augustana euocauerit? ipse indicat in Litteris de 19. Iulii ad *Olahum* Archiepiscopum Strigonien. datis, quas Katona *Hist. crit. Hung. Tom. XXIII. pag.* 245. producit.

es, qua nimirum continue tibi domi opus non est; caussas enim aduentus tui postmodum intelliges. Exequeris autem in eo bene gratam, adeoque etiam expressam, et omnimodam voluntatem nostram, clementer admodum erga te recognoscendam. Datum in nostra Imperiali Ciuitate *Augustae Vindelicorum* die XXIX. mensis Martii Anno Domini M. D. L. IX. Regnorum nostrorum, Romani XXIX. aliorum vero XXXIII.

Ferdinandus m. p.

Ad mandatum Sacrae
Regiae Maiestatis proprium

V. Seld.

M. Singkhmoser. m. p.

XXVIII.

Ad Ant. Verantium, et Cristoph. Teuffenpach.

Maximilianus Imperator, et Rex Anton. Verantium, et Christoph. Teuffenpach, Legatos ad Portam Ottomanicam destinatos, Posonium euocat. Posonii d. 17. *Iunii* 1567.

Reuerendo, ac Egregio ANTHONIO VERANTIO, Episcopo Agriensi, et CHRISTOPHORO *a* TEVFFENPACH, *a*) Consiliariis nostris, fidelibus Nobis dilectis.

(L. S.)

Cito
Cito
Citissime
Cito
Citissime
Cito

Wienn

Redditae Viennae 18. Iunii 1567.

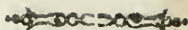
a) *Teuffenpachiorum* illustris L. B. familia olim in Styria floruit. *Christophorus* diu in Hungaria militauit, pluresque de Turcis triumphos reportauit. Redux ex Legatione Turcica, honore Mareschalli condecoratus, anno 1593. obiit. Conf. groß. *uniuersal Lexicon* Tom. XII. pag. 1644.

Maximilianvs *a*) Secundus, Diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator, ac Hungariae, Bohemiaeque Rex, etc.

Reuerende, ac Egregie, fideles, Nobis dilecti. — Dubium Nobis non est, quin mandatum nostrum decimo quinto die praesentis mensis ad vos editum acceperitis. Cum autem propter certas, et grauissimas caussas Legatio vestra maturanda sit, et munera, quae ad profectionem pertinent, iam in promtu habeamus, iterum vobis, et serio praecipimus mandantes, vt res vestras celeriter istic componatis, neque vobis prius quidquam esse sinatis, quam, vt celerrime huc aduoletis, neque vltra praefixum Sabbathi diem, qui erit vigesimus primus huius mensis istic haereatis. Quo modo certam, et omnimodam exequemini voluntatem nostram. Datae in in arce nostra *Posoniensi*, decima septima die Iunii anno millesimo quingentesimo sexagesimo *sexto*, *b*) Regnorum no- 17. Iun. 1567.

a) *Maximilianus* in Turciam denuo *Verantium* ablegauit, auctoritate *art. I. an.* 1567. quo induciae paciscendae decernuntur.

b) Oscitantia Scribae errorem in autographum irrepsisse, dum loco *septimo*, scribsit *sexto*, facile intelligitur.

strorum, Romani quinto, Hungarici quarto, Bohemici vero decimo nono.

Maximilianus m. p.

Ad mandatum Domini electi
Imperatoris proprium

Hieronymus Beck a Leopoldstorf m. p.
W. Fieringer m. p.

I. Hueber. m. p.

XXVIIII.

Ad Eosdem.

Maximilianus II. Imperator informat Oratores suos, ad Turcarum Imperatorem mittendos, Verantium, et Teuffenpachium de negotiis, cum Bassa Budensi pertractandis. Posonii d. 23 Iun. 1567.

Maximilianvs Secundus, diuina fauente clementia, electus Romanorum Imperator, semper Augustus, etc.

Informatio pro Reuerendo, Deuoto, ac Nobile, fidelibus Nobis dilectis, Antonio Verantio Episcopo Agriensi, et Christophoro *a* Tevffenpach *in Mairhofen*, Consiliariis; et Oratoribus nostris ad Serenissimum Imperatorem Turcharum, vicinum, et amicum nostrum honoratum destinatis, de his, quae apud Spectabilem, ac Magnificum Virum sincere Nobis dilectum *Muztaffa* Passam dicti Serenissimi Turcharum Imperatoris *Budae* Locumtenentem agere, et tractare debebunt:

In primis maiore, quam fieri poterit, celeritate *Budam* sese conferant, et habita apud iam dictum Passam audientia, illi, redditis Litteris nostris crediditiis, salutem verbis nostris dicant, ac insuper etiam gratiam, et benignitatem nostram Caesaream deferant, et post- 23. Iunii. 1567.

modum vlterius exponant, Nos ex eo tempore, quo ipse ad hanc Praefecturam, et gubernium, virtutibus eius debitum, euectus fuit, et maxime, posteaquam mentio fieri cepta est pacis, et concordiae inter Nos, et Serenissimum eius Imperatorem sarciendae, singularem quandam non solum erga Nos ipsos, sed ad publicam quoque quietem, voluntatem, et studium in eo perspexisse, vt qui iam dudum vltro sese obtulerit promtum, atque paratum, iuuare, atque promouere, quaecunque ad eiusmodi pacem, et amicitiam, vtrinque contrahendam, pertinere videantur, eam vero tam praeclaram ipsius volantatem Nobis, et publico, et priuato nomine valde gratam accidisse, Nosque inde spem concepisse, hoc illius egregium institutum afflictis Hungariae subditis, et colonis magno solatio esse futurum, ipsumque summa cura elaboraturum, vt idem Regnum, se praesente, non magis deficiat, sed potius, quantum fieri potest, augeatur, atque florescat, quod tum maxime sit futurum, si ipsius opera passim per omnia Confinia, cum in Hungaria, tum in Dalmatia quoque, et Croatia, Sclauoniaque, item in Transsiluania, Moldauia, et Transalpinia candide seruentur, miserisque Colonis libera sit potestas, agros, et terram sine metu, vel periculo colendi, licentiaque, et temeritas Praefectorum, et militum coerceatur, quemadmodum equidem summa necessitas postulat, ipsum Passam in id omnibus viribus incumbere, siquidem ex Su-

premi nostri Curiae Magistri Litteris cognoscere potuit, Turcas necdum in Confiniis quiescere, sed nuper primum Castellum quoddam *Chakan*, *a*) et postea etiam oppidum *Canisam* aggressos oppugnasse, *b*) eandem autem curam Nos similiter non esse postposituros, sed diligenter prospecturos, vt Induciae firmiter, atque inuiolate a nostris Capitaneis, Praefectis, militibus, et Subditis obseruentur, in eos, qui contumaces, et inobedientes fuerint, grauiter animaduersuri.

Caeterum volentes eidem Passae Budensi benigni, et grati animi nostri propensionem euidenti quopiam argumento contestari, Nos ei per ipsos Oratores nostros munusculum mittendum duxisse: quodsi laeto, atque grato animo accepturus sit, id Nobis auditu perquam iucundam fore, non defuturum etiam ei in posterum Caesaream gratiam, atque beneficentiam nostram, siquidem non dubitamus, quin deinceps itidem in hoc, quod praesefert, pacis, et quietis studio constanter sit perseueraturus. Itaque Oratores nostri illi tunc, vel quando magis opportunum erit, deputatum a Nobis munus videlicet duorum millium talerorum in duabus Cup-

---

a) In Comitatu Castri ferrei.

b) Sed irrito conatu. KRECKWITZ Beschreib. des Königreichs Hung. pag. 51.

pis deauratis *a*) offerre, idque verbis condecentibus latius ornare.

Praeterea postulabunt Oratores nostri, sese iuxta Litteras, et voluntatem Serenissimi Imperatoris sui, et sub saluo Conductu suo per homines graues, et idoneos quantocius ad excelsam Domini sui Portam tuto, atque secure deduci, eumque iterum, atque iterum admonebunt, et cohortabuntur, vt pro sua quoque parte hoc Pacis negotium Litteris suis, ad Portam scribendis, vel quacunque ratione nouerit, iuuandum, atque promouendum suscipiat, pollicendo, quod ipsius operam, ac diligentiam posthac etiam beneficentia nostra Caesarea affatim recognituri simus,

Qui quidem Passa Budensis, si forte sciscitaretur de conditionibus, sub quibus Pacem firmari cupiamus, quo melius scilicet Postulata nostra promouere, et fouere possit, eas ipsi Oratores nostri exponere non debebunt, sed modeste se excusabunt, allegantes, sibi non esse integrum, conditiones illas cuiquam hominum prius, quam ipsimet Serenissimo Turcharum Imperatori, et Supremo eius Consiliario enunciare, siquidem nullam a Nobis de hoc mandatum acceperint.

Ad haec Oratores nostri debebunt etiam, posteaquam *Budam* peruenerint, perquirere,

---

a) *Kupa* mensura est hodiedum Transsiluanis vsitata: e. g. *egy Kupa bor.*

num adhuc ibi detineatur vnus ex Seruitoribus Egregii Fidelis Nobis Dilecti, *Georgii Hozzuttotty a)*, nostri in Camera Hungarica Consiliarii, quos, cum oportuisset eum in suo discessu *Constautinopoli* relinquere, postea Orator noster *Albertus de Wyss b) Budam* expediuit. Relatum enim est Nobis, perfidum quemdam militem nostrum, *Ladislaum Vaiuodam c)* vocatum cepto isthic iurgio, cum vno ex dictis Seruitoribus praefati *Georgii Hozzuttotty*, perfecisse apud Passam Budensem, quod miser ille excussus, et spoliatus litteris, quas apud se habuit, grauiter insuper vapulauerit, et in carcerem coniectus fuerit, et caeteri quoque Seruitores detenti, postea tamen dimissi. Quodsi igitur Passa illum ad petitionem intimi nostri Consiliarii, et Supremi Curiae Magistri, iussu nostro factam, nondum dimisisset, Oratoribus nostris elaborandum erit, vt eum vlterius non detineat, sed ad suos saluum redire sinat.

---

a) *Hozzuttotty* fungebatur legatione apud *Solymanum*: quo mortuo, ad *Maximilianum* a *Selimo* remissus fuit. Qui Constantinopoli exceptus fuerit? narrat BVDAI FRAN. in *Magy. Orsz. histor. Lexic.* Tom. II. pag. 236.

b) Iste ab Imperatore *Maximiliano* successor *Hozzuttottyo* datus fuit.

c) Proprie *Vajda.*

Tandem vero *Buda* expediti, atque dimissi, ad Nos rescribant, *a*) quod ibidem cum Passa tractarint, vel quae alias Nobis significanda duxerint, atque exinde iter suum *Constantinopolim* versus prosequantur. Executuri ibidem ea, quae ipsis in Instructione *b*) desuper expedita continentur. Facturi in his omnibus etiam bene gratam, expressam voluntatem nostram, gratia, et benignitate nostra Caesarea recognoscendam. Datum in Arce nostra Regia *Posonii* *c*) die vigesima tertia Iunii, Anno Domini Millesimo quingentesimo sexagesimo septimo, Regnorum nostrorum, Romani quinto, Hungariae quarto, Bohemiae vero decimo nono.

Maximilianus m. p.

(L. S.)

Ad mandatum Sacratissimae
Caesareae Maiestatis proprium.

M. Singkhmoser.

---

a) Rescripsisse eos Imperatori, docet epistola de 12. Iul. 1567. Buda data apud RR. KATONA *Hist. crit. Reg. Hung.* Tom. XXIV. pag. 409.

b) Vide Num. XXXI.

c) Videntur Oratores, stantibus Regni Comitiis, dimissi esse, quum etiam Credentionales, et Instructiones *Posonio* expeditae sint.

XXX.

Ad Eosdem.

Imperator Maximilianus II. concedit Oratoribus suis, Verantio, Wyssio, et Teuffenpachio potestatem cum Imperatore Turcarum, eiusdemque Ministris tractandi, paciscendi, et concludendi. Posonii 23. Iunii 1567.

Maximilianvs Secundus Diuina fauente, clementia electus Romanorum Imperator, semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclauoniaeque etc. Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Brabantiae, Styriae, Carinthiae, Carnioliae, Marchio Morauiae, Dux Lucemburgiae, ac superioris, et inferioris Silesiae, Würtembergiae, et Teckae, Princeps Sueuiae, Comes Habsburgi, Tyrolis, Ferretis, Kyburgi, et Goritiae, Landgrauius Alsatiae, Marchio Sacri Romani Imperii, Burgouiae, ac superioris, et inferioris Lusatiae, Dominus Marchiae Sclauonicae, Portus Naonis, et Salinarum, etc. etc.

Recognoscimus, et notum facimus tenore 23. Iun. 1567. praesentium vniuersis: cum pro quiete, et tranquillitate vniuersali, et praecauenda in posterum maiore vniuersorum Subditorum, et Colonorum oppressione, humanique sanguinis effusione cupiamus cum Serenissimo, et Potentissi-

mo Principe, ac Domino Sulthano *Selimo*, Imperatore Turcarum, ac Asiae, et Greciae, pacem inire, bonamque amicitiam contrahere, et stabilire; idcirco plenam, indubitatam, et singularem fiduciam gerentes, de fide, integritate, prudentia, rerumque agendarum dexteritate, et experientia Reuerendi *Antonii* Episcopi Agriensis, ac Nobilium *Alberti de Wyss*, et *Christophori a Teuffenpach in Maierhofen*, Consiliariorum, et Oratorum nostrorum, fidelium Nobis dilectorum, eosdem sponte, et ex certa nostra scientia, animoque bene deliberato, omnibusque melioribus modo, via, iure, caussa, et forma, quibus melius, et efficacius potuimus, et debuimus, possumus, ac debemus, Oratores, Commissarios, Mandatarios, Actores, Factores, negotiique nostri infrascripti gestores, et Nuncios speciales, et generales, ita tamen, vt specialitas generalitati non deroget, nec e contra elegimus, nominauimus, creauimus, fecimus, et deputauimus per praesentes. Dantes et concedentes eisdem, tanquam legitimis, es indubitatis Oratoribus, Commissariis, et Mandatariis nostris plenam facultatem, authoritatem, et potestatem nostro nomine, loco, et vice, vnionem, amicitiam, et pacem, vel saltem inducias ad aliquot annos cum praefato Serenissimo, ac Potentissimo Turcharum Imperatore, vel Illustrissimis, ac Magnificis Bassis, aut Commissariis suis ad hoc interuenire habentibus, et ab eo eligendis, ac deputandis, pro No-

Nobis, ac Serenissimis *Ferdinando*, et *Carolo*, Archiducibus Austriae, etc. Fratribus nostris charissimis, ac haeredibus, et successoribus nostris, omniumque nostrorum Regnis, Principatibus, et Dominiis, eorumque Subditis quibuscunque tractandi, concludendi, et firmandi, atque super omnibus ab huiusmodi Pace, vel induciis dependentibus, emergentibus, annexis, vel connexis concordandi, et transigendi iuxta Conditiones, quas a Nobis in mandatis acceperunt, Nosque, et iam nominatos charissimos Fratres nostros superinde ergo, ipsum Serenissimum Turcarum Imperatorem, vel praefatos illius Bassas efficaciter obligandi, et obstringendi, ac etiam, si opus fuerit, iuramentum de obseruandis, et adimplendis omnibus iis, quae per eos nostro, et eorundem Charissimorum fratrum nostrorum nomine iuxta articulos, desuper conficiendos, conclusa fuerint, praestandi: et generalitər omnia alia, et singula faciendi, tractandi, concludendi, et firmandi, quae Nosmet facere, tractare, concludere, et firmare possemus, si praemissis omnibus, et singulis praesentes, et personaliter interessemus, etiamsi talia forent, quae Mandatum exigerent magis speciale, quam praesentibus est expressum. Promittentes insuper, et pollicentes in verbo nostro Caesareo, Nos vna cum iisdem charissimis fratribus nostris perpetuo ratum, gratum, firmum, validumque habituros totum id, et quidquid per supradictos Oratores nos-

stros actum, factum, gestum, tractatum, pactum, et conclusum fuerit in praemissis, seu quolibet praemissorum, nec contra illud vllo vnquam tempore directe, vel indirecte facturos, aut contrauenturos, omni dolo, et fraude semotis. Harum testimonio Litterarum manus nostrae subscriptione, et Sigilli nostri appressione munitarum. Datum in Arce nostra *Posonii* die vigesima tertia mensis Iunii, Anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo septimo, Regnorum nostrorum, Romani quinto, Hungarici quarto, Bohemiae vero decimo nono.

Maximilianus m. p.

Ad mandatum Sacrae
(L. S.) Caesareae Maiestatis proprium.

M. Singkhmoser m. p.

XXXI.

Ad Eosdem.

Maximilianus Imperator, et Rex elargitur Oratoribus suis, Verantio, Wyssio, et Teuffenpachio Instructionem super modo rerum ad Portam Ottomanicam gerendarum. Posonii d. 25. Iunii 1567.

Maximilianvs Secundus Diuina fauente clementia electus, Romanorum Imperator semper Augustus etc.

Instructio, ad cuius praescriptum Reuerendus Anthonivs, Episcopus Agriensis, ac Nobilis Albertvs *de* Wyss, *a*) et Christophorvs *a* Tevffenpach in *Maierhofen*, Consiliarii, et Oratores nostri, fideles Nobis dilecti, sese in obeunda infrascripta Legatione apud Serenissimum Principem Dominum Sulthanum Selimvm Turcharum, ac Asiae, et Graeciae, etc. Imperatorem, vicinum, et amicum nostrum honoratum, ac Ilustrissimos, Spectabiles, et Magnificos Viros, Mechmeth, et reliquos Passas Consiliarios illius accommodare debebunt.

---

a) *Wyssius* successor in Legatione datus fuit *Hozzuttotthio*, et aduenientibus Constantinopolim extra ordinem Legatis, *Verantio*, et *Teuffenpachio*, ordinarii iam fungebatur in Porta Ottomanica Oratoris munere. Hac itaque de caussa Instructio ad illum quoque directa fuit.

25 Iun. 1567. Quamprimum antedicti Episcopus Agriensis, et Christophorus a Teuffenpach, confectis apud Passam Budensem iis, quae in speciali Informatiône, seu Memoriali a Nobis in mandatis acceperunt, *Buda* expediti fuerint, curabunt, vt, quantum fieri potest, profectionem suam maturent, et simul atque Constantinopolim peruenerint, hanc Instructionem, et omnia, quae a Nobis in mandatis habent, praenominato *Alberto de Wyss*, Oratori nostro in Porta dicti Serenissimi Imperatoris residenti, communicabunt, et, qua ratione res commode incipi, et tractari debet, inter se conferent, et deinde medio, et opera ipsius *Alberti* sibi imprimis audientiam dari postulabunt ab Illustrissimo, ac Magnifico *Mechmeth* Passa, Supremo Turcharum Imperatoris Consiliario, cui impetrata ea, redditis Litteris nostris credentialibus, nomine nostro salutem dicent, ac benigni nostri in eum animi propensionem honorificis, ac dignitati nostrae consentaneis verbis declarabunt, paratamque offerent.

Deinde vero exponent ei, Nos non solum ex egregio fidele Nobis dilecto *Georgio Hozzuttotty*, nostro in Camera Hungarica Consiliario, *a*) cum superioribus mensibus huc ad Nos *Constantinopoli* rediisset, audiuisse, sed pluribus

---

a) Virum famigeratissimum an. 1566. hoc munere functum fuisse cum annuo 400. flor. hungar. salario docet Resolutio regia de 24. April. 1566.

etiam Litteris, quas praefatus Orator noster *Albertus de Wyss* per proximos Veredarios ad Nos dederit, aperte cognouisse sincerum, et praeclarum eius studium, animique promtitudinem in promouenda quiete, et vtilitate publica, operamque, et diligentiam, quam praestat, vt inter Nos, ac Serenissimum Imperatorem Turcharum, Dominum suum, concordia, pax, et bona amicitia stabiliatur, eamque tam praeclaram illius operam, et voluntatem Nobis, qui simus, ac semper fuerimus, vt decet omnes bonos Priucipes, pacis et tranquillitatis publicae amantissimi, singularem voluptatem attulisse, atque etiam eo gratiorem accidisse, quod inde non obscure appareat, ipsum Supremum Passam animo in Nos esse candido, rebusque nostris bene consultum cupere, de hac vero optima ipsius voluntate Nos illi benignas gratias agere. Et quoniam iuxta promissa nostra, quibus nunquam soliti simus deesse, ad Portam istam Serenissimi Imperatoris Turcharum, Domini sui, ipsos Oratores nostros ad tractandam eiusmodi pacem, et amicitiam, ad quam cum Serenitate illius ineundam, atque contrahendam Nos praeteritis mensibus semel,

---

quae extat pag. 6. in coaeuo Libro manuscripto Bibliothecae Regnicolaris sub titulo: *Status Camerae Hungaricae Saec. XVI.* folio.

atque iterum paratos fore, recepimus, iam expediuerimus, noluisse Nos, neque etiam potuisse praetermittere, quin ei grati, ac benigni nostri animi propensionem munusculo aliquo contestaremur, quod ei Oratores nostri, vel tunc, vel postea, quando magis opportunum fore iudicauerint, offerre debebunt, videlicet quatuor millia Ducatorum, et quatuor Cuppas argenteas cum Horologio, postulando, vt id nostra caussa beneuole accipere, idque non ex valore, sed benigna donantis mente aestimare velit, neque dubitet, si de caetero quoque hoc Pacificationis negotium sincere promouebit, et ad optatum finem perducet, ita, vt inter Nos, et Serenissimum ipsius Dominum mutua concordia, et amicitia firmetur, atque stabiliatur, Nobis deinceps etiam curae futurum, vt ne vspiam sibi benignam, atque propensam voluntatem nostram defuisse sentiat, sed labores eius beneficentia nostra Caesarea liberaliter compensaturos esse.

Itaque Oratores nostri illi, vel in eo ipso colloquio, vel postea, quando commodius videbitur, nomine nostro polliceri poterunt, atque debebunt, quod, pace ista honestis, et aequis conditionibus confecta, atque firmata, singulis annis, quamdiu Pax ista constabit, duo millia Ducatorum remunerationis ergo daturi, et missuri simus.

Atque his praemissis, Oratores nostri postulabunt sibi apud Principem Turcharum primo quoque tempore audientiam impetrari, quo possint ea, quae a Nobis in mandatis acceperunt, Serenitati eius coram exponere, et quod felix, aut faustum sit, huic Pacificationi principium dare. Neque abs re fuerit, tunc eidem Supremo Vesirio *a*) summam quoque eorum, quae in prima Audientia Principi Turcharum dicturi sunt breuiter, vt fert Gentis illius consuetudo, exponere. Qui quidem *Mehmeth* Passa cum in prioribus, et proximis Litteris suis attingerit nonnulla, quae ad substantiam, et Conditiones tractandae Pacis spectant, vtputa de diruendis aliquibus Arcibus, et Castellis, et dimittendis quibusdam Sanziackis, ac Praefectis Turcicis, qui in proxime praeterito bello capti fuerunt, poterunt Oratores nostri, si necesse videbitur, illi de iis etiam benignam mentem nostram patefacere iuxta ea, quae inferius, vbi de Conditionibus Pacis agetur, significabimus.

Deducti vero in praesentiam Serenissimi Imperatoris Turcharum, Serenitati eius Litteras nostras credentiales iuxta morem, et consuetudinem illius Aulae reuerenter offerent, et ver-

a) **Großvezier**: nomen est primae inter Ministros in Aula Ottomanica Dignitatis: cuius signa distinctiua, iura, auctoritas, etc. bene adumbrata leguntur in **Neuen Zeitungslexikon** 8. **Prag**. 1788. pag. 54. Hungari quoque supremum belli Ducem *Fö Vezér* appellant.

bis salutem, prosperamque valetudinem, ac omnem felicitatem precabuntur, adiecta condecenti tesificatione integritatis, et sincerae nostrae in Serenitatem eius beneuolentiae.

Atque exinde Serenitati eius vlterius referent, quamuis Oratori nostro in Porta Serenitatis eius residenti *Alberto de Wyss* antehac per Litteras iniunxerimus, vt Serenitati eius nomine nostro officiose congratularetur de Serenitatis eius ad amplissimum Imperii Turcici fastigium felici successione, quia tamen ille id officii coram praestare non potuit, noluisse Nos omittere, quin ad testandam integritatem nostram, id nunc ipsis etiam Oratoribus nostris simul vna apud Serenitatem eius exequendum demandaremus. Itaque Serenitati eius persuasissimum esse debere, quod Nobis valde iucundum acciderit, Serenitatem eius, posteaquam diuina voluntate, cui quouis loco, et tempore sit acquiescendum, Serenissimus, et potentissimus quondam Imperator Sulthanus, *Solymannus*, ex humanis sublatus est, Serenitatem illius, vti filium, ac haeredem tanto cum applausu, studio, et consensu exercituum, et populorum suorum tranquille, pacifice, ei quiete in paterno Imperio successise, ideoque Nos Serenitati eius de hoc tam pacifico, et auspicato ad culmen paterni Solii ingressu iterum, atque iterum amanter gratulari, maximopere optare, vt aeternus Deus Serenitati eius hoc gubernium in futurum

etiam quietum, atque pacatum, diuturnumque esse velit.

Deinde Oratores nostri vlterius etiam progrediantur, ac Serenissimo Imperatori Turcharum succincte quidem, sed tamen dilucide referant, Nos non dubitare, quin Serenitas eius iam dudum certior facta fuerit de sincero Nostro studio, et propensa ad tuendam, et conseruandam quietem, et tranquilitatem publicam voluntate, et quam candide, genuineque Nos obtulerimus statim post obitum Serenissimi, et Potentissimi quondam Imperatoris *Ferdinandi*, augustae memoriae Domini, ac Genitoris nostri obseruandissimi, ad continuandam cum praenominato Serenissimo quondam Imperatore Sulthano *Solymano* pacem, et amicitiam paternam vsque ad finem constituti octenii, sub iis conditionibus, quibus cum Diuo Domino Patre nostro inita fuerat, siquidem eiusmodi sincerum, et optimum animum nostrum non verbis duntaxat declarauerimus, sed re ipsa quoque comprobauerimus, transmissis videlicet ad Portam Serenitatis eius muneribus honorariis, quae dictus Dominus Genitor noster mittere decreuerat, non obstantibus etiam bellorum motibus, per Transsiluanum tunc temporis temere, et absque legitima causa excitatis, neque etiam attento, quod tunc etiam Praefectus Themesiensis sese cum copiis Imperatoris Turcharum ipsi Transsiluano in inuadenda, et opprimenda Ditione nostra, adiutorem prae-

buerit, atque in tota illa expeditione Anni millesimi quingentesimi sexagesimi quarti, ac sequenti millesimo quingentesimo *a*) quinto cum exercitu praesens extiterit.

Et quamuis postea Nos quoque necessitate compulsi arma ceperimus, pro tuenda non modo Ditione, sed maxime etiam existimatione, et dignitate nostra, quam vtique non potuimus, neque debuimus negligere, non exspectato responso Serenissimi quondam Imperatoris Sulthan *Solymani*, quod diutius certe, quam sperabamus, differebatur, in eo tamen bello, ne palmum quidem terrae, quae ad Serenitatem eius, immediate spectat, tangi, nedum infestari passi simus. Atque adeo licitam duntaxat omni diuino, humanoque iure defensionem susceperimus, et vim vi repulerimus, atque pro nostra parte nemini vllius inimicitiae, et hostilitatis caussam praebuerimus.

Cum vero idem Transsiluanus paulo post, missis *Zathmarium* Commissariis, Oratoribus, ac Nunciis, pleno ad agendum, et concludendum mandato instructis, simulate, et fraudulenter a Supremis nostris Praefectis, et Capitaneis pacem petiisset, et oblatas sibi conditiones acceptasset, atque etiam sub colore, et praetextu obtinendae a Nobis ratificationis Oratorem ad ad Nos misisset, ne tunc quidem voluisse Nos quietem publicam emolumentis nostris priuatis

---

a) Probabilibus scribendum erat *sexagesimo*.

anteponere, sed paratos fuisse, Tractatus illos Zathmarienses cum dictis Commissariis, Oratoribus, ac Nunciis Transsiluanicis virtute memorati pleni ipsorum Mandati initos, ac firmatos, ratos, gratosque habere, existimantes, Nobis id omnino esse integrum, vigore Conditionum Pacis paternae, ad quarum obseruationem, et Nos, et Serenissimus quondam Imperator Sulthanus *Solymanus* per Litteras Nos hinc inde astrinxerimus, postposita etiam pulcherrima occasione, quae tum Nobis oblata fuerat, iniurias, a dicto Transsiluano acceptas, vlciscendi, illumque magna Ditionis suae parte mulctandi.

Cum autem exinde turbatis per eundem Transsiluanum tractatibus pacis, Serenissimus Imperator Turcharum Sulthanus *Solymannus*, flagrante adhuc bello, Nobis scripsisset, et nunciasset, sese cupere, quod vtrinque ab armis discederetur, et exercitus reuocarentur, de componendis vero controuersiis exortis in Porta Serenitatis suae tractaretur, Nos ea quoque in re Serenitati eius beneuole gratificatos esse. Verum ex altera parte Nobis nequaquam fuisse responsum. Siquidem non modo Transsiluanus, neglectis, et contemtis mandatis ipsius Serenissimi Turcharum Imperatoris, nec vlla ratione habita, quod exercitus noster de mandato nostro recedendi initium fecerat, atque se a *Zathmario* ad rippam Tibisci receperat, coniunctis sibi Sangiako Zolnocense, et copiis eius, quae-

dam loca, et arces nostras, vltra Tibiscum sitas, infesto Marte oppugnauerit, et partim etiam ceperit, sed Beglerbegus Themesiensis, qui tum erat in officio, facto prius impetu, in nocturnas excubias praesidii nostri Zathmariensis, non dubitauerit etiam post allata Domini sui mandata illi per Chiaussium Budensem, praesente homine nostro ad id destinato, praesentata de armis ponendis, exercitum nostrum vsque ad Tibisci rippam hostiliter persequi, et ad castra vsque procurrere, captans occasionem, eidem exercitui nostro cladem aliquam infligendi, vel eum prorsus opprimendi, abitumque friuolis quibusdam, et ad ipsum minime spectantibus postulatis in plures dies ex industria protrahere. Vnde nec prius discesserit, quam cognouerit, se nostris nihil posse nocere. *a*).

Non obstantibus vero omnibus hisce, et aliis quoque grauissimis iniuriis, Nos haud ita multo post expediuisse ad excelsam istam Portam supra dictum Oratorem nostrum *Georgium Hozzuttotty*, cum honestissimo, et aequissimo responso, nihilque praetermisisse, quod ad redintegrandam, et aequis conditionibus constituendam Pacem pertinere existimauimus, verum quemadmodum antea semper calumniis, et notoriis figmentis Transsiluani fides fuerat habita, nostris autem verissimis informationibus, optimisque iuribus, et rationibus, nec certa fides

---

a) Conf. Istvánfi *Hist. de reb. vngaric.* Lib. XXII.

data, nec locus aliquis relictus, ita etiam tunc prorsus Nos in vanum laborasse, eaque legatione nihil plane profecisse, sed mox sequutam esse expeditionem istam aestatis praeteritae. *a*)

Et quo magis etiam perspiciat Serenissimus Imperator Turcharum, quomodo soliti sint abuti saepe dictus *Iohannes Sigismundus* Dux, atque etiam nonnulli eiusdem Principis Turcharum Praefecti limitanei, tum nostra aequanimitate, Pacisque studio, tum ipsiusmet Imperatoris Turcharum nimia indulgentia, non abs re fuerit Serenitati eius id quoque significare, cum proxime praeteritis mensibus, priusquam scilicet certo constaret de animo, et inclinatione Serenissimi Principis Turcharum, ad Pacem, et amicitiam Nobiscum ineundam, Supremus exercituum nostrorum in superioribus Regni nostri Hungariae Partibus Capitaneus *Lazarus de Schwendy b*), reducta in nostram potestatem arce *Georgii Bebek c*) rebellis, et perfidi Subditi nostri *Zardvár d*) vocata, arcem *Munkács*, alias etiam antiquo, et optimo iure Nobis pertinentem oppugnasset, ne solitis Transsiluani arti-

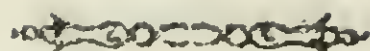
---

a) Conf. ISTVÁNFI *Hist. de rer. vngar.* Lib. XXII.

b) Vid. allgemein. historisch. *Lexic.* IV. Th. pag. 465.

c) Prolixe huius gesta refert FR. BVDAI in *Magy. Orsz. hist. Lexic.* Tom. I. pag. 329. — 335.

d) Lege *Szadvár*, cuius expugnationem describit FORGÁCH *Commentar. Rer. Hungar. sui tempor.* Lib. XVII.

bus, qui, vt Nobis omnem rei bene gerendae occasionem, iniiciendo subinde spem concordiae, et transactionis redintegrandae, fraudulenter eriperet, vti etiam praeterita hyeme fecerat, diutius circumduceremur. Nos itaque commoda prorsus negligeremus, eademque opera Deo propitio intra paucos dies potuisset etiam expugnare arcem *Hwszt*, *a*) Nos tamen cognito animo, ac desiderio Serenissimi Imperatoris Turcharum de armis vtrinque deponendis, quoad in Porta Serenitatis eius de certa, firmaque pace transigatur, praefatum Supremum Capitaneum ***Lazarum de Schwendy*** ab instituta oppugnatione arcis ***Huszt*** illico reuocasse, et ***Cassoviam*** reuerti iussisse, induciasque passim per omnia Confinia Capitaneis, Praefectis, Militibus, et Subditis nostris firmissime demandasse (prout eiusmodi mandata iam iterum renouauimus). Sed dum Nos Paci studemus, Militesque, et Capitanei nostri Mandatis nostris obtemperant, et ab hostilitate abstinent, praeter omnem expectationem nostram ex vna parte Passam Themesiensem, coadunato magno exercitu, sub praetextu et colore defendendendi dictum ***Iohannem Sigismundum*** Ducem, qui tunc nullo prorsus auxilio indigebat, cum nemo eum amplius oppugnaret, propter inducias promulgatas, arces quasdam nostras, et fi-

---

a) Lege *Huszt* WOLFG. BETHLEN *Hist. de reb. Transsiluanic.* Lib. V.

delium Subditorum nostrorum in superioribus Regni nostri Hungariae partibus ex improuiso intercepisse, ex altera vero dictum *Iohannem Sigismundum* Ducem vltra Tibiscum arces *Kevár*, *a*) et *Banyam b*) occupare, non esse reueritum, quantumuis iam fuisset etiam admonitus de voluntate ipsius Turcharum Principis: quae quidem collusio eorundem Transsiluani, et Passae Themesiensis ex interceptis litteris, quas antehac Constantinopolim ad manus Oratoris nostri misimus, satis manifeste liquet. *c*)

Verum tamen vtcunque ea se habeant, quae superstite Serenissimo quondam Sulthano *Solymanno* acciderunt, cum illa iam dudum praeterierint, nunc vero Imperio Turcico praesit Serenissimus Sulthanus *Selymus*, cum quo Nobis huc vsque priuatim nihil rei, nec vlla hostilitas fuit, eiusque Serenitas sese promtam, paratamque obtulerit ad ineundam, et contrahendam Nobiscum amicitiam, et pacem, quatenus eius rei caussa Oratores nostros ad Por-

---

a) *Kövár*, *Couarinum* describitur a KRECKWITZ Beschreib. des Königr. Hungarn pag. 113.

b) Id est: *Nagy-Bánya* siue *Riuulus Dominarum*, quae ibidem an. 1565. et sequentibus annis gesta sint, enarrat breuiter idem KRECKWICZ *ibidem* pag. 467.

c) Conf. WOLFGAN. BETHLEN *Histor. de Reb. Transsil.* Lib. V.

tam Serenitatis eius ablegaturi essemus, Nos non obstantibus etiam vel antiquis, vel etiam recentioribus, et maxime iam enumeratis iniuriis, sub ista armorum suspensione, tam a Transsiluano, quam Passa Themesiense acceptis, confisos Serenitatem eius, ne talia deinceps fiant, beneuole curaturam, voluisse omnino promissis nostris satisfacere, ipsosque Oratores nostros ad Serenitatem eius absque longiore dilatione expedire, qui cum Serenitate eius agant, tractent, et Deo volente transigant, et conueniant de certa, et firma pace, concordia, atque amicitia inter Nos, ac Serenissimos Principes *Ferdinandum*, et *Carolum*, Archiduces Austriae etc. fratres nostros Charissimos, ipsumque Serenissimum Turcharum Imperatorem, et vtriusque partis posteros, haeredes, et successores ad tempus praestituendum sub honestis, et aequis conditionibus, de quibus ipsi Oratores parati sint cum Supremo Serenitatis eius Consiliario *Mehmeth* Passa, vel cuicunque Serenitas illius id negotii dederit, colloqui, et tractare.

Necessarium autem fore, Oratores nostri dicant, quod interea temporis induciae firmae, et inuiolatae maneant, atque a Serenitatis eius Passis, Sanziakis, Begis, Praefectis, et Militibus sanctissime obseruentur, nulloque prorsus colore, seu praetextu quaesito violentur, vsque dum hisce tractatibus finis imponatur, et Oratores nostri in Ditionem nostram reuersi

fue-

fuerint. Qui vero deliquisse comperientur, grauiter, et serio puniantur, quandoquidem nullus futurus sit finis, aut modus excursionum, iniuriarum, depraedationum, caedium, et omne genus malorum, nisi turbulentorum, et inquietorum audacia, et temeritas seuerissime coerceatur. Idem Nos quoque vicissim diligentissime curaturos esse.

Exinde dicant Oratores nostri, quod ad contestandam Serenitati eius sinceram voluntatem nostram, qua affecti sumus in hoc pacis negotio, et declarandam laetitiam, quam ex Serenitatis eius felici, et tam pacata ad paternum Imperium successione cepimus, atque adeo beneuolae congratulationis ergo, et pro bono, auspicatoque futurae amicitiae nostrae initio voluerimus etiam Serenitatem eius condigno munere honorare. Quae amicitia, posteaquam, Deo dante, corroborata fuerit, Nos imposterum etiam Serenitati eius mutuis beneuolentiae, atque integritatis officiis nusquam esse defuturos. Itaque tunc Oratores nostri Serenitati eius munus illud *triginta millium Ducatorum* vna cum viginti inauratis *Scyphis*, seu *Cuppis* duplicatis, ac duobus, vel tribus *Horologiis*, vt moris est, in illa Aula reuerenter exhibere debebunt.

Et haec fortassis sufficient in primo congressu apud Principem Turcharum peregisse. Si vero videretur opus esse, Grauamina ista, et, quae statim a morte Diui quondam Domini Pa-

rentis nostri Imperatoris *Ferdinandi*, augustae memoriae, cum defuncto quondam Sulthano *Solimanno*, et dicto Transsiluano vltro, citroque acta, et gesta sunt, paulo latius, vel tunc in prima scilicet Audientia, siue postea; vel apud Principem ipsumet, vel apud Passas, et Consiliarios eius deducere, quemadmodum omnino necessarium esse arbitramur, vt Oratores nostri viam, et rationem aliquam inueniant, per quam Turcharum Imperator ipsemet de iis omnibus accuratissime edoceatur, siquidem etiam Parens eius Sulthanus *Solymannus* his plerumque celatus fuit, Oratores nostri copiosam habebunt materiam in iis informationibus, quas huic Instructioni adiungi iussimus, et antea quoque Constantinopolim misimus. Vnde eis, quae ad asserendam, et comprobandam caussae nostrae aequitatem, atque iustitiam, ac e diuerso ad patefaciendas, refellendasque calumnias Transsiluani, et aliorum aduersariorum, maleuolorumque nostrorum accommodata videbuntur, vel necessitate postulante, vel rerum nostrarum vtilitate suadente, depromenda erunt.

Porro absoluta audientia prima apud Turcharum Imperatorem, vel etiam antea, si tempus, aut loci consuetudo tulerit, Oratores nostri debebunt quoque singilatim adire reliquos Passas, Vesirios omnes, et, redditis cuique Litteris nostris credentialibus, ac conuenienti Salutatione, et benigni, atque propensi animi

nostri significatione praemissa, et exhibito denique in signum fauoris, et gratitudinis nostrae munere cuilibet deputato, nempe *Pertamo* Passae *duo millia Ducatorum* cum duabus *Cuppis* duplicatis deauratis, atque vno *Horologio;* pro *Ferrath* Passa *mille Ducatos* cum duobus *Scyphis* duplicatis; et pro reliquis tribus in singulos *millium Tallerorum*, eosdem verbis nostris magnopere hortari, ex quo ad hosce Pacis Tractatus, cum Serenissimo Imperatore Turcharum suscipiendos, inducti fuerimus, singulari quodam instinctu beneuolentiae, qua erga Serenitatem eius afficimur, et publicae tranquillitatis studio, nec non commiseratione afflictae, et oppressae gentis Hungaricae, et praecipue miserimae plebeculae, quam non sine maximo animi nostri dolore cernimus, his bellorum fluctibus prorsus obrui, et funditus perire, cum ingenti vastitate amplissimi Regni, quod desolatum nec Nobis, nec Serenissimo Turcharum Principi vllam amplius vtilitatem adfere poterit, vt proinde ipsi quoque in iuuando, et promouendo tam pio, et laudabili nostro proposito, quod et Serenissimo ipsorum Principi honori, et vtriusque nostrum populis salutare futurum sit, operam, et partes suas interponere, omnemque diligentiam adhibere velint. Eam enim illorum tam egregiam operam Nos deinceps etiam munificentia nostra Caesarea recognituros esse, et confecta honesta, et aequa Pace, missuros illis annuatim, quamdiu pax ipsa,

et amicitia firma, et illaesa perstiterit, condigna munera, nempe *Pertamo* Passae *mille ducatos* annuos, et caeteris Passis, Vesiriis, cuilibet *mille* taleros, nisi fortassis Oratoribus nostris videretur consultum, Passas omnes tam supremum, quam inferiores aliquanto maioris etiam summae quoque ea, qua nominauimus, promissione inescandos esse, quod eorundem Oratorum nostrorum fidei, atque prudentiae committimus.

Et quoniam *Ebrahimus* Supremus Principis Turcharum Interpres dicitur plurimum pollere gratia tam apud ipsummet Principem, quam Supremum eius Consiliarum *Mehmeth* Passam, et is hucusque magnum ad promouendas res nostras studium semper praesetulerit, atque haud dubie possit etiam Nobis in hoc Pacis negotio bonam operam nauare, operae pretium duximus, illum quoque non solum bonis verbis, ac propensi, et benigni nostri in eum animi significatione (quae cura ipsorum Oratorum nostrorum erit, vt scilicet illum de gratiosa voluntate nostra edoceant) sed largitione quoque in isto egregio erga Nos studio confirmare. Itaque Oratores nostri illi dabunt nomine nostro *quingentos Ducatos*, pollicendo, si in hoc suo laudabili instituto deinceps perstiterit, et negotia nostra in posterum quoque candide, et diligenter iuuerit, ipsi vicissim gratitudinem, et beneficentiam nostram minime defuturam,

sed accepturum quotannis, constante Pace, munus *quingentorum Coronatorum.*

Est et alius Interpres in Porta Principis Turcharum, Germanus natione, nomine *Mahmut* Beg, Supremo Principis Turcharum Consiliario *Mehmeth* Passae, sicut intelleximus, satis gratus, et acceptus, qui et ipse sese rerum nostrarum studiosum ostendit, cuius voluntatem, et operam Oratores nostri similiter collaudabunt, et nomine nostro pro remuneratione laboris, quem sustinuit, hisce mensibus, quibus in Porta Principis Turcharum de pacis istius negotio ceptum est tractari, *trecentos Ducatos* nomine nostro praesentabunt.

Praeterea, cum dicantur esse nonnulli praecipui Officiarii Principis Turcharum, et qui Serenitati eius in primis sint grati, Nobisque in hoc negotio queant magno esse vsui, Oratoribus nostris, pro ipsorum singulari industria enitendum erit, vt et illos, si non dabitur facultas agendi cum illis coram, saltem per idoneas Personas in partes nostras pertrahantur, et ad promouendam hanc pacem tum spe largitionis, tum aliis quoque appositis rationibus inducantur, dato cuique ad praesens in signum grati animi munere, conditioni, et qualitati personae congruo, ex illis *duobus millibus Talerorum*, qui ad id deputati sunt. Inter quos Officiarios potissimum quaerendum est de *Ioanne*

Migues, qui nunc *Naxi a*) Ducatum obtinet. Cum enim eum apud Imperatorem Turcharum etiam antehac gratia plurimum valuisse intellexerimus, confidimus rebus nostris multum posse commodare, et propterea Nobis eiusdem quoque, et aliorum, qui videbuntur per Serenitatem illius esse prae caeteris in pretio, studia omnino conciliari volumus.

Posteaquam autem ad tractationem principalem deuenietur, et de conditionibus hinc inde pro stabilitate, et certitudine pacis firmandis, et constituendis, siue scripto, siue etiam viua voce agi oportebit, Oratoribus nostris aduertendum erit, vt in primis statuatur, quod ex hoc tempore in futurum ad id vsque tempus, de quo vtrinque conuenerit, debeat esse, seruari, et coli inter Nos, et supradictos Serenissimos, et charissimos fratres nostros *Ferdinandum*, et *Carolum* Archiduces Austriae, ex vna, ipsumque Serenissimum, et Potentissimum Sulthanum *Selymum*, Turcharum Imperatorem ex altera, et vtriusque partis haeredes, et successores, ac ambarum etiam Partium Regna, Principatus, Dominia, Ciuitates, Vrbes, Terras, Loca, siue terrestria, siue maritima, Subditos, ac Milites mutua, bona, vera, et firma pax, et amicitia, ad cuius obseruationem teneantur, et adstringantur seuerissimis mandatis, et sub poena

a) Insula in occidentali Archipelagi parte archiepiscopatu Latino, et Graeco illustris.

capitis, omnes et singuli ipsius Serenissimi Imperatoris Turcharum Passae, Beglerbegi, Sanziaki, Begi, Vaiuodae, et quilibet Capitanei, Officiales, Ministri, Milites, et Subditi, cuiuscunque gradus, et ordinis extiterint, vel quocunque nomine vocentur, vbicunque locorum, et gentium, et maxime in Hungaria, Dalmatia, Croatia, Sclauonia, Bosnia, et Transsiluania existentes, et nominatim etiam Dux *Iohannes Sigismundus* Serenissimi quondam Regis *Iohannis* filius, ac Moldauiensis, et Transalpinensis Vaiuodae, pro tempore existentes, et ipse quoque Tartarorum Princeps cum uniuersa gente, et militia sua, qui posthac nullo colore, ingenio, vel praetextu quaesito, audeant, nostris, ac praenominatorum charissimorum fratrum nostrorum Regnis, Prouinciis, eorundemque finibus, limitibus, et quibuslibet locis terrestribus, vel aquaticis quocunque modo, terra, mariue, arma, vim, vel hostilitatem aliquam inferre, vel nostros, dictorumque Serenissimorum fratrum nostrorum Duces, Capitaneos, Praefectos, Milites, aut Subditos ad arma lacessere, sed cum illis sinceram pacem, et bonam vicinitatem seruent, ac sancte colant, delinquentes autem serio, grauiterque puniantur; quemadmodum vice versa Nos quoque, et ante dicti charissimi fratres nostri, parati erimus, vniuersis, ac singulis nostrris Capitaneis, Praefectis, Officialibus, Ministris, Militibus, ac Subditis limitaneis serio, et sub poena ca-

pitis mandare, vt hanc Pacem sancte, firmiter, et inuiolate obseruent, et, ne Passis, Beglerbegis, Sanziakis, et quibuscunque demum Praefectis, Militibus, ac Subditis, Ditionibusque in Hungaria, Dalmatia, Croatia, Sclauonia, Bosnia, item Transsiluania, Moldauia, et Transalpina arma, vim, vel vllam hostilitatem inferant, nec eosdem ad arma lacessant, sed cum illis pacem, et bonam vicinitatem sancte colant, et in eos, qui deliquerint, serio, ac grauiter quoque animaduertemus.

De tempore huius pacis Oratores nostri agere, et laborare debent, vt Pax ista concludatur, et firmetur in octo annos continue sequentes, a die, qua solenniter fuerit conclusa, et stabilita. Et casu, quo Turcharum Princeps tot annos nollet admittere, ipsi Oratores e diuerso connitentur, vt plures, quam fieri poterit, annos obtineant. Sin autem Turcharum Princeps cuperet ipsam Pacem longius etiam extendi, vtputa, in in decem annos, vel plures etiam, poterunt, et debebunt Oratores nostri ea etiam in parte voluntati illius acquiescere.

Et casu, quo nollet Turcharum Imperator pacem ad haeredes, et successores transmitti, sed tantum ad vitam alterutrius extendi postularet, in eo quoque Oratores nostri Serenitati illius morem gerant.

Deinde expresse quoque paciscendum, et constituendum est, vt quaecunque Nos, et ante

dicti fratres nostri tenemus, ac possidemus in Hungaria vltra, citraque Danubium, et Tibiscum, item in Dalmatia, Croatia, et Sclauonia, caeterisque Regnis, Prouinciis, et Dominiis, ea in futurum quoque cum vniuersis suis pertinentiis, castris, oppidis, reditibus, prouentibus, censibus, decimis, seruitiis, ac quibuscunque bonis, mobilibus, et immobilibus, quamdiu haec Pax durauerit, in potestate nostra libere, pacifice, et absque vlla Principis Turcharum, aut Officialium, Ministrorum, et Militum eius contradictione, molestatione, vel impedimento maneant, nec vllo modo iura nostra, quae habemus, vna cum nominatis fratribus charissimis, subditisque nostris in iam dictis Regnis, atque Prouinciis nostris impediantur, neque etiam licitum sit Turcharum Principis Praefectis, Officialibus, militibus, ac subditis, cuiuscunque gradus, status, ordinis, et conditionis extiterint, Nos, et charissimos fratres, subditosque nostros in eorum perceptione, possessione, ac fructu turbare, molestare, seu impedire, vllumue ius exactionis, vel alterius oneris in eisdem quaerere, seu praetendere, multo vero minus villas, pagos, et possessiones nostras, et fratrum, ac fidelium subditorum nostrorum, seu ipsosmet fideles subditos nostros, fratrumque nostrorum per vim, vel sinistras artes, et machinationes in suam potestatem, et ditionem redigere, occupare, seu comminatio-

ne mortis, incendii, depraedationis, siue captiuitatis ad deditionem solicitare.

Quia vero *Mehmeth* Passa in Litteris suis, quas hucusque ad Nos dedit, semel atque iterum mentionem fecit de diruendis arcibus nonnullis, inter quas nominauit *Weszprimium*, et *Tatham*, et de eo cum Oratore nostro *Alberto de Wyss* coram latius etiam colloqutus est, quod responsum Nos ad tractationem principalem reiecimus, et veremur, ne istiusmodi demolitionem denuo vrgeat. Volumus proinde Oratores nostros pro sua duntaxat informatione clementer esse admonitos, quod ad destruendum, et demoliendum vllum locum, quem in nostra nunc potestate habemus, nedum restituendum, non admodum sumus inclinati, et cuperemus, quod eius vnquam fieri posset, ea Nos molestia prorsus subleuari, nisi vicissim ex parte Turcharum alia loca, quae non sint inferioris momenti, destruantur, atque sic vtriusque nostrum aequalis sit conditio. *Weszprimium* a) enim eo loco situm est, vt sine insigni iactura, et periculo Ditionis adiacentis desolari minime queat; id, quod praeteritorum annorum experientia satis compertum habemus.

---

a) *Weszprimium*, vrbem episcopalem cum arce anno 1566. ab exercitu Caesareo occupatam, narrat *Ortelius rediuiuus*. I. Th. pag. 104.

De *Tatha b*) vero, et aliis nonnullis leuiusculis arcibus fortassis non ita acriter essemus reclamaturi, si vicissim etiam ex Imperatoris Turcharum parte similia loca, a Nobis nominanda, diruerentur, et propterea, si quando disputatio orietur de arcibus, et locis hinc inde in gratiam alterius partis demoliendis, diligenter certe inculcanda erit Serenissimo Turcharum Principi, ac Supremo, et caeteris eius Passis, Vesiriis aequabilitas, quam seruare decet inter eos, qui sinceram amicitiam inter se contrahere, et seruare cogitant. Siquidem nequaquam conuenit, vt amicus amicum conditionum inaequalitate praegrauare conetur, quin immo, si Turcharum Princeps in eo persistat, vt ex nostra parte arces, aut loca aliqua destruantur, necesse fore, quod Serenitas eius similiter sese erga Nos declaret, quae Loca Serenitas eius vice versa diruere velit. Et hoc loco Oratores nostri dextre captabunt occasionem, pertentandi animos Passarum, num spes aliqua sit, quod Turcae induci possint ad destruendas arces *Babolcham*, *Bersencz*, *a*) et alias, quae in illo Districtu sitae sunt? Verum tamen non debebunt Oratores nostri in hoc puncto certi quic-

---

a) *Tatha* iuris hodie Eszterháziani aeque anno 1566. recipitur. *Ibidem* pag. 105.

b) Alias *Berzencze*; vnde famíliae *Berzenczy*, et *Bornemisza de Berzencze* axioma trahunt. VÁLY *Magy. Orsz. Le-írás.* Tom. I. pag. 193.

quam nomine nostro concludere, vel polliceri, sed vbi animum Principis Turcharum penitus perspexerint, rem omnem cum opinione, et sententia sua integram ad Nos per Litteras referre, nostramque desuper resolutionem expectare.

Caussam, quam praetendit *Mehmeth* Passa, huiusmodi petitionis suae, quod scilicet Hajdones, et praedones in his locis receptum habere, et inde Ditionem Turcicam infestare soleant, Oratores nostri facile diluent, ostendendo, quod in hac parte non difficile erit prouidere, ne quis iustam de Praesidiariis illorum Locorum conquerendi caussam habere possit, siquidem Nobis non defuturae sint rationes, quibus illi in officio contineantur, dummodo ex altera parte ad arma non prouocentur.

Aduertendum autem est Oratoribus nostris, Nos hoc loco non eam *Babolcham* duntaxat intelligere, quae antehac in manibus nostris fuit, et nouiter est per Turchas occupata, sed nouam etiam illam munitionem, quam Turcae aedificant in alio loco, vti Nobis relatum est, pro *Babolcha*, quam diruere cogitant, ne fortassis per aequiuocationem prioris, atque posterioris Arcis aliquid in praeiudicium iurium nostrorum concedatur.

Et quamuis optimo iure possemus a Serenissimo Turcharum Imperatore repetere *Zigettum*, et *Giulam*, quandoquidem eius parens,

nulla prorsus iniuria affectus, non attenta integritate nostra, qua Nos, vt dictum est, mox ab obitu Diui quondam Genitoris nostri ad obseruationem paternae pacis iisdem sub conditionibus tam amanter obtulimus, neque etiam ratione habita, quod iam alter alteri vltro citroque misisset pro stabilitate eiusmodi pacis litteras confirmatorias, grauissimam praeteritae aestatis expeditionem contra nos suscepit. Nolumus tamen ad praesens eiusmodi restitutionem, vti nimis odiosam, expressis verbis vrgeri. Atque idcirco non est, quod Oratores nostri apud Turcharum Principem de *Zigetto*, vel *Giula*, Nobis restituenda, vltro, et nominatim quicquam agant, vel proponant, Verum tamen, ne prorsus etiam silentio inuoluatur duorum istorum locorum iactura, non abs re fuerit, Oratores nostros (id quod ipsis iniunctum esse volumus) inter tractandum pro sua dexteritate occasionem quaerere, tanquam ex seipsis iniiciendi apud Passas mentionem aliquam de diruendis ante dictis duobus locis *Zigetto*, et *Giula*, vtputa, vel Passis denuo instantibus, pro demolitione *Weszprimii*, et *Tathae*, vel, quando agetur de diminuendo munere honorario, quotannis pendendo, vel quandocunque aliqua sese in tractatibus, et colloquiis commoditas obtulerit. Quam rem, si Passae plane explodere, vel surdis auribus praeterire videbuntur, Oratores nostri aduertere debent, vt, si eis offeretur occasio aliqua, saltem alia loca, vtpu-

ta, *Babolcham,* et quae sunt in illa regione sita, repetendi, ne eam quoque praetermittant.

Non dubitamus etiam, quin Serenissimi Turcharum Imperatoris Consiliarii statim in principio tractationis iniecturi mentionem sint muneris honorarii, in posterum, pace constante, annuatim praestandi. In eo casu Oratores nostri, qui suapte sponte non debent mentionem eius iniicere, interrogati respondebunt, quamuis iustissimas caussas haberemus recusandi, quod hoc loco petatur, Nos tamen amicitiae, et bonae vicinitatis caussa, et pro salute, atque incolumitate miserimorum afflicti Regni Hungariae subditorum, hac quoque in parte desiderio Serenissimi Imperatoris Turcharum non esse defuturos. Verum enimuero aequum esse, quod Serenissimus Turcharum Princeps beneuole perpendat, ad quantam pauperiem redactum sit afflictum Hungariae Regnum propter bellicam expeditionem praeteritae aestatis, in qua *Zigeth*, et *Giula* cum magna reliquiarum eius Regni parte distracta fuerint, ac minore summa, quam Dominus eius Parens accipere consueuerit, in futurum contentetur. Itaque, huiusmodi occasione captata, Oratoribus nostris elaborandum erit, vt munus honorarium ad minorem summam, vt puta, viginti millium Ducatorum reducatur, neque facile se a proposito dimoueri patiantur. Ad extremum tandem, vbi senserint Turcharum Principem triginta millibus omnino inhaerere, ipsi quoque gradatim procedendo,

ad vltimum, si aliter fieri nequiuerit, promittant, quod Nos etiam, sicuti Diuus parens noster, deinceps annuatim, et sub finem cuiusque anni post conclusionem Pacis solitum honorarium munus *triginta millium Ducatorum* ad Portam Serenitatis eius missuri simus.

Si autem obtineri posset, vel restitutio, vel demolitio *Zigetti*, et *Iulae*, tunc non opus foret agere de diminutione honorarii muneris, sed posset id integre, prout a Diuo Domino parente nostro datum fuit, offerri, et promitti. Quando vero maior summa peteretur, quam triginta millium Ducatorum, vel quod illud etiam de caeteris nostris, ac charissimorum fratrum nostrorum Prouinciis peteretur, Oratores nostri in id nullo modo consentiant.

Caeterum nihil est, quod magis ferme requiratur ad firmitatem pacis, Deo volente, concludendae, quam, vt diligentissime prouideatur, ne deinceps integrum sit Serenissimi quondam Regis *Iohannis* filio nouas discordias serere, turbasque pro libito concitare. Quare hac etiam in parte Oratoribus nostris sedulo, atque diligenter elaborandum erit, et siue ex parte Turcharum ea de re mentio aliqua iniiciatur, siue non, ineunda vtique erit, et inuenienda certa, et firma aliqua ratio, qua illius, et Consiliariorum, quos penes se habet, inquieti animi compescantur. Id, quod nostra sententia,

tum fieri poterit, cum ille intellexerit, calumniis suis vlterius in Porta Principis Turcharum non datum iri locum, nihilque sibi a Turcharum Principe expectandum fore subsidii, si quando aequitatis terminos excesserit, et intra fines suos, qui omnino videntur esse circumscribendi, sese non continuerit. Eaque propter, si Oratores nostri senserint, non esse consultum, quod nunc iterum postulemus, illum adstringi ad obseruationem illorum Pactorum, ad quae anno sexagesimo quinto in mense Martio Nuncii, et Commissarii illius, pleno ad id mandato instructi, ipsum obligauerant, et pro quorum ratificatione, et approbatione ille Oratorem suum *Stephanum Báthory de Somlyo a)*, etiamnum hic existentem, tunc temporis ad Nos expediuerat, (quarum pactionum, et conuentionum, quatenus ostendi possunt, Oratores nostri cum praesenti Instructione nostra copiam habebunt) et frustra etiam *Kewár* arcem, ab illo nouissime occupatam, repeti cognouerint, saltem non debebunt consentire in restitutionem alicuius loci, ad praesens in potestate nostra existentis, si forte Princeps Turcharum vellet illi vel *Baniam b)*, vel alium ex iis locis,

a) Ipsus est, qui per varios honorum gradus ad Solium Poloniae eluctatus est. Illustris Viri praeclare gesta in Compendium congessit FR. BVDAI *Magy. Orsz. hist. Lexic.* Part. I. pag. 200.

b). Intelligitur *Nagy Bánya.*

quos

quos ipsi possidemus, restitui, sed constanter insistant retinendae possessioni tam Baniae, quam aliorum locorum, vltra, citraque Tibiscum in potestate nostra existentium, nisi forte id fieret per permutationem aliquam arcium, et locorum, in vtriusque potestate vltra, citraque Tibiscum existentium, praesertim *Baniae*, seu *Riuuli Dominarum* cum arce *Huzth*, a qua permutatione, si aequis conditionibus posset obtineri, fortassis non futuri essemus alieni; de qua tamen permutatione Oratores nostri certi nihil concludant, nisi re tota prius ad Nos relata, nostraque resolutione accepta. Alias tutissimum erit Oratores nostros, quod ipsis etiam virtute praesentis Instructionis clementer iniunctum esse volumus, quod illum in hac Pace comprehendi curent, eo, quo sequitur, modo, quo et antea fuit comprehensus. Videlicet quod Nos, quamdiu Pax ista, cum Turcharum Principe ineunda, firma, et valida permanserit (cui vtique Nos violandae nullam caussam, vel materiam praebebimus) ab inuadenda Transsiluania, et arcibus, castellis, vrbibus, ac locis, ad eam directe spectantibus, et ad praesens in potestate quondam Regis *Iohannis* filii existentibus, manus abstinebimus, nec vllam vim, aut hostilitatem contra ea suscipiemus.

De Locis vero extra Transsiluaniam positis integrum Nobis sit, cum eodem quondam Regis *Iohannis* filio transigere, et concludere,

quae Loca ipse Nobis restituere, et Nos ipsi pacifice relinquere velimus, et debeamus, dummodo, durante hac Pace, ad satisfaciendum Nobis de Locis extra Transsiluaniae fines in Hungariae partibus vltra, citraque Tibiscum sitis, armata manu non compellantur.

Hoc autem loco, vt accurate distinquantur, et specificentur, qui sint fines Transsiluaniae, et quod Loca illa trans Tibiscum sita, quae Turcae omnia intelligunt ad Hungariam, non ad Transsiluaniam, ne per hanc nimis generalem, Turcisque vsitatam Transsilüaniae nuncupationem iuribus nostris aliquid praeiudicii inferatur.

Item, vt vice versa idem quondam Serenissimi Regis *Iohannis* filius tempore huius Pacis, siue Induciarum ab omni hostilitate, et iniuria abstineat, ac Subditos nostros non affligat, villas non diripiat, nec excursiones in Ditionem nostram faciat, neque Castella nostra, vel Subditorum nostrorum oppugnet, vel ipsa noua castella in detrimentum Ditionis nostrae, vel Subditorum nostrorum exstruat, neque etiam Bona mobilia, vel immobilia, contributiones, dicas, decimas, et prouentus, ad Nos, et Subditos nostros spectantes, inuadat, aut sibi vendicet, quin immo Pacem sancte, et in inuiolate obseruet, et per suos obseruari faciat, quemadmodum etiam Nos, vt idem nostra ex parte sancte obseruetur, et praestetur, diligenter curaturi sumus. Quodsi secus ille fecerit, et in-

ducias violauerit, ac Nos, et Subditos nostros iniuria affecerit, et Nos eiusmodi iniuriam vindicandam duxerimus, Turcharum Imperator illum non suscipiat protegendum, vel iuuandum, sed omni prorsus auxilio destituat, neque etiam a Passis, Sangiackis, Praefectis, militibus suis iuuari permittat.

Item, vt quaecunque Nos extra propriam Transsiluaniam vltra citraque Tibiscum possidemus, siue per Nos ipsos, siue per nostros Subditos, et Vasallos in posterum quoque sine vlla controuersia possideamus, in quibus comprehensi etiam intelligantur Magnifici fideles nostri dilecti *Melchior Balassa*, *a*) et *Nicolaus de Báthor*, *b*) caeterique Barones, Nobiles, et cuiuscunque status homines, qui ad fidelitatem, et obedientiam nostram reuersi fuerunt, et reuertentur, vsque ad illam diem, qua Nobis constiterit, saepe dictum quondam Regis *Iohannis* filium pacem ad mandatum Serenissimi Imperatoris Turcharum sub his conditionibus acceptasse, et obseruare velle, cum omnibus eorum rebus, iuribus, ac bonis quaecunque possident, et tenent.

Praeterea tam nostri quam praedicti filii quondam Regis *Iohannis* subditi in vtriusque no-

---

a) Quis iste fuerit? cognosci potest ex Fr. Budai *Magy. Orsz. hist. Lexic.* Tom. I. pag. 97.

b) Conf. Budai *Magy. Orsz. hist. Lex.* Tom. I. pag. 193.

strum obedientia et potestate constituti, qui in praesentibus turbis, et motibus, vel ob metum, vel aliam quamcunque caussam vacillassent, siue suspectos se reddidissent, seu alalterutrum quouis modo offendissent, hisce induciis comprehensi, earum ita participes reddantur, vt nulla in eos, quouis quaesito colore, vindicta institui, sed omnis in illos concepta indignatio, et persecutio vtrinque cessare debeat.

Quo quidem loco cum Passae procul dubio varias difficultates iniecturi sint, allegando, vt solent, Transsiluanum mancipium esse Turcicum, nec potestatem habere de alieno Dominio quicquam disponendi, Oratores nostri eas omnes pro sua prudentia, et rerum istarum omnium experientia, facile confutabunt, et quemadmodum supra monuimus, in eo omni conatu incumbent, vt in futurum Transsiluano omnem fidem abrogent, atque perficiant, ne friuolis, et continuis illius querelis, figmentis, atque calumniis tam faciles aures praebeantur, sed si quando querulabitur, et clamitabit sibi factam esse iniuriam, seu violentiam aliquam contra Pacta, et conditiones Pacis, Deo dante ineundae, ne quid desuper praepropere decernatur, sed prius ad Nos quoque res omnis referatur, nostrumque responsum expectetur, quod vtique paucarum hebdomadarum spatio haberi queat.

Quodsi rursus peteretur restitui ad possessionem Bonorum suorum *Georgius Bebeck*, Oratores nostri nullo modo consentiant, sed opponant, *Bebeckum* eo tempore, quo caperetur, fuisse subditum, et Capitaneum nostrum, stipendio conductum, qui nullo modo potuerit, neque debuerit, a fidelitate, et obedientia nostra, vel ad Turchas, vel Transsiluanum deficere, et Nos quoque exempli caussa aliter facere non potuisse, quin illum, vt infidelem, et per‧dum Subditum, atque Ministrum nostrum pro demerito puniremus.

Porro intelleximus, quantopere postularit Supremus Principis Turcharum Consiliarius *Mehmeth* Passa constitui in Confiniis certos limites, quod quidem Nobis ipsis non potest improbari, quin immo existimamus, Pacem, vel Inducias nunquam fore firmas, nisi constituantur certi termini, et fines, quos neutrius partis militibus liceat armata manu transcendere. Sed, quia non videmus, quomodo id fieri possit aliter, quam in re praesenti. Operae pretium proinde fuerit, ex vtraque parte deputare Commissarios pari numero, Viros probitate, integritate, Pacisque studio, ac rerum vsu praestantes, qui circumeuntes Confinia, seruata aequalitate, et iustitia, statuant certos, notabiles, et vtrique parti tolerabiles limites, ac terminos, intra quos milites vtriusque partis sese contineant, et vltra illos, praesertim armati, eua-

gari non ausint, ita tamen, vt illorum Commissariorum actio omnis ad ratificationem nostram, et ipsius Serenissimi Turcarum Imperatoris remittatur.

Verum enimuero quicunque Coloni, et Subditi, in alterutrius partis ditione existentes, hucusque ad vtramque partem seruitia, census, vel decimas praestiterunt, atque adhuc praestant, vbicunque illi siti sunt, ii deinceps etiam vtrique parti, vel subditis earum, seruitia, vel census, decimasque praestare debebunt, sine alterutrius partis impedimento.

Quodsi Turcharum Princeps, et Passae Consiliarii eius denuo institerint pro diuisione eiusmodi villarum communium, et ad vtramque partem seruientium, Oratores nostri audiant, quo pacto cupiant, et velint fieri talem diuisionem, atque rem per litteras ad Nos referant, nostramque desuper resolutionem expectent, ipsi vero ea de re sponte nullam mentionem ingerant.

Quoniam autem compertum est, Turchas in finibus existentes ordinariis censuum, et tributorum solutionibus, et seruitiis, quae praestantur a communibus villis, non contentari, sed ea in dies magis, magisque augere, et multiplicare, ita, vt plerique iam triplo, et quadruplo, ac decuplo ferme plus extorqueant, quam coloni initio, cum facerent deditionem, pacti sunt, iisque praestandis Coloni amplius

pares esse nequeant, et non habentes, vnde amplius soluant, tandem metu captiuitatis, relictis sedibus, aufugiant, eamque ob caussam terra quotidie magis desoletur, et vtrique Parti inutilis reddatur. Agendum proinde est, vt Serenissimus Imperator Turcharm eiusmodi intolerandas violentias, et inexplebilem rapacitatem suorum Praefectorum, Officialium, et Militum serio coerceat, et quod in conditionibus futurae Pacis expresse constituatur, caueaturque, ne posthac milites Turcici, cuiuscunque nominis, ordinis, et gradus, Colonos vltra ordinarios prouentus, quos Dominis eorum soluere consueuerunt, et quibus Turcae initio contenti fuerunt, compellant, sed dimidiata parte eiusmodi ordinarii prouentus contenentur, reliquam vero Colonorum Dominis relinquant. Quod, cum non solum per se pium, iustum, et aequum sit, sed vtrique etiam parti commodum, confidimus, Serenissimum Imperatorem Turcharum in hoc nihil difficultatis facturum, idem ipsi quoque pro nostra parte sedulo curaturi sumus.

Caeterum, quamuis in tam amplo Regno, diuturnis bellis afflicto, et attrito, magni sit negotii, ac laboris, omnia praecauere, quae subinde solent contra Pacem, et quietem publicam attentari, et vagantes, atque errabundos passim Praedones, et plagiarios protinus coerceri, tamen omnino necessarium videtur, iniri

rationes, et vias, quibus turbulentorum, et inquietorum audacia, quantum fieri potest, reprimatur. Ideo expediet vtrique parti, liberum, et integrum relinqui, praedones, et raptores, etiamsi alterius partis sint subditi, quos in ditione sua deprehenderit, merito supplicio afficere. Qui, si deprehendi nequeant, mox Capitaneis, aut Praefectis eorum, sicubi eos latitare compertum fuerit, indicentur, iique illos puniendi mandatum habeant. Quodsi tunc ex nostra, et charissimorum fratrum nostrorum parte Capitanei, et Praefecti officio suo non satisfacient, Nos, fratresque nostri ea de re admoniti, illos pro demerito puniri faciemus, dummodo Serenissimus Turcharum Imperator ex sua parte idem fieri curet.

Adferet autem ad tuendam, et conseruandam in Confiniis tranquillitatem publicam multum momenti, si conuentum, et constitutum fuerit, ne liceat Praefectis, et Subditis ambarum partium intertenere, et alere Haidones, seu Martalossos *a*) plagiarios, atque id genus gregariorum hominum, qui non sunt alterutrius Principis stipendio conducti, sed rapto viuunt, et quicunque eos aluerit, vt is pro demerito puniatur. Quocirca Oratores nostri hanc

a) *Martalossorum* nomenclatio duntaxat in Diplomatica Hungarica vsuuenit, accepta a *Martalótz*, vel *Lelkek-martalóttzi*, id est: *Mangones Seruorum* Seelenverkäufer, Sklavenhändler.

quoque conditionem praesenti Tractatui inserî studebunt.

Et, quo melius obuiam eatur temeritati, et audaciae improborum hominum, denuo quoque firmiter statuendum erit, vt, si contigerit Pacis tempore a Serenissimi Imperatoris Turcharum Praefectis, militibus, vel subditis, in quorum numero Transsiluanum etiam, et quoscunque Passas, et Sanziackos intelligimus, Ciuitatem aliquam, vel Oppidum, Arcem, Castellum, Fortalitium, seu qualemcunque locum nostrum, vel charissimorum fratrum nostrorum, quocunque praetextu quaesito, siue per vim, et aperto Marte expugnari, aut furtim etiam, et per clandestinas machinationes intercipi, tunc locus ille absque vlla tergiuersatione ad manus nostras, et fratrum nostrorum illico restituatur, ii vero, qui violentiam illam fecerint, capite plectantur. Et hoc intelligi, immo etiam expresse, et nominatim constitui debebit non modo de iis locis, qui Nobis, fratribusque nostris immediate sunt subiecti, sed de illis etiam, qui ad Subditos nostros pertinent, siue illi sint rebelles, siue fideles nostri, quia plane consentaneum est omni rationi, et aequitati, ac vtrique etiam parti valde commodum, et vtile, quod haec Constitutio non solum in castris, arcibus, ac locis, sed reliquis quoque rebus, et bonis rebellium locum habeat, prouti alias quoque Oratoribus nostris obseruandum erit, et quae

de nostris, et Serenissimorum, atque charissimorum fratrum nostrorum locis, rebus, et bonis ad Nos immediate pertinentibus tractabuntur, eadem etiam ad Subditos nostros, eorundemque fratrum nostrorum referantur.

Similiter iuxta priorem Diui quondam Domini Genitoris nostri, et nostram quoque Capitulationem, cum Serenissimo quondam Sulthano *Solymanno* initam, expressis verbis paciscendum est, vt quicunque, vel nostri, ac charissimorum fratrum nostrorum, ipsiusque Turcharum Principis milites, ac subditi post publicationem huius pacis, et amicitiae ab altera parte capientur, mox vbicunque fuerint, libertati restituantur, et sine impedimento, vel alicuius pretii pactatione, siue solutione domum dimittantur, nec vllo modo, colore, vel ingenio quaesito, detineantur, mancipentur, vendantur, siue donentur.

Et, quia interdum vsuuenit, Captiuos effugere, atque etiam Subditos, Officiales, et stipendiarios milites ad alteram partem transire, existimamus ea in re similiter certam, et vtrique parti aequabilem rationem pro coercenda inconstantia, atque perfidia militum, ambabus partibus stipendia facientium, constituendam esse. Itaque volumus, vt Oratores nostri elaborent, et omnibus modis statui, et concludi studeant, vt, si quis Captiuus alterutrius par-

tis, perfractis vinculis, aut carcere, vel quocunque modo elapsus euaserit, fugaque sibi salutem quaesiuerit, ne teneatur altera pars illum restituere, sed possit ille, adepta libertate, sine periculo illius, a quo profugit, apud suos potiri, atque gaudere, ita, vt pariter vtrinque admittantur, nempe Christiani apud Nos, et Turcae apud Turchas, secus vero obseruetur de transfugis illis, qui cum in alterutrius stipendio, atque seruitio existant, vel in Ditione eius habitent, ad alteram profugiunt, atque desciscunt, vtputa, si subditi, officiarii, vel milites Christiani ad Turchas, et rursus Turcae ad Christianos profugerent, tales nequaquam liceat hinc inde admitti, sed vtraque pars firmiter adstringatur ad restitutionem illorum. Etenim hac ratione non solum satisfiet religioni vtriusque partis, sed insuper quoque subditi, ac milites hinc inde tanto facilius in officio, fide, et obedientia continebuntur.

Praeterea cum ex duellis quoque, et prouocationibus saepenumero grauiores discordiae, turbae, ac motus oriantur, plurimum etiam momenti adferet ad firmitatem, et conseruationem pacis, beneuolentiae, et quietis publicae, vt illa, durante pace, prorsus sint prohibita, et illicita, et quicunque alium ad singulare certamen ausus fuerit prouocare, is petente, et instante altera parte, grauissime puniatur. *a*)

---

a) Iudicio Duelli iam per MATH. *Decr. VI. ar.* 18. et VLAD. *Decr. I. ar.* 37. abolito, et Dehonestatio-

Et, quoniam constat, superioribus annis paci, et amicitiae, quae Diuo quondam Domino Genitori nostro cum Serenissimo quondam Sulthano *Solymanno* intercessit, nonnunquam haud parum offecisse tam aedificationem nouorum Castellorum, Arcium, et Munitionum, quam veterum instaurationem; ideo consultum est, nunc eiusmodi difficultates praecauere, et hac quoque in re modum statuere, cui vtraque pars se conformet. Itaque Oratoribus nostris enitendum est, vt in hac parte statuatur, et concludatur, quod vtrique parti liberum, et licitum esse debeat, pro arbitrio, commodo, et necessitate sua aedificare, reparare, munire, et fortificare quaeuis loca, quae directe, immediate, et absque vlla controuersia in aedificantis Solo, Ditione, atque Districtu sita esse dignoscentur, neque ei in hoc ab altera parte quicquam impedimenti, siue negotii exhibeatur. In alieno vero Solo, Ditione, atque Districtu quemuis locum aedificare, reparare, munire, seu fortificare posthac, durante pace, minime liceat.

---

nis processu, ac poena per ar. 94. 1649. ar. 28. a 1715. ar. 57. a. 1723. stabilita, in Hungaria Duello, quod vel mutilationem corporis, vel necem post se trahit, sub nullo titulo locus esse potest. Quemadmodum enim iudicialiter amplius imponi nequit, ita tanto minus arbitrarie, et et sponte sine animaduersione a quopiam suscipi

Et quia vt antea quoque demonstratum est, in Regno tam amplo, et dilacerato, ac varias in partes distracto aegre praecaueri poterit, quin interdum vltro, citroque oriatur aliquid discordiae, atque incommodi, non abs re fuerit, tempestiue prouidere, certamque rationem inire, ne forte aliquando ex parua discordia militum, subditorumque alterutrius partis maiores motus, et turbae nascantur, idcirco Oratores nostri agant, et procurent, hinc inde pactum, et conuentionem fieri, vt, si quando magnae, et arduae aliquae differentiae, vel super aliquo praemissorum articulorum, vel aliis quibuscunque de rebus orientur, quae matura prouisione, et remedio opus habeant, illae protinus referantur ad cognitionem Commissariorum, qui sint Viri graues, probi, prudentes, experti, atque pacifici, in hunc euentum primo quoque tempore, ex vtraque parte pari numero eligendorum, et hi loco opportuno conuenientes sine exercitu cum aequali Personarum numero, et comitiua, omnes et singulas eiusmodi controuersias emergentes audiant, cognoscant, decidant, et amicabiliter componant, et talis denique modus, et ordo constituatur, quo vtraque pars suos homines, et subditos citra omnem tergiuersationem, vel praetextum grauissimis poenis ad sinceram, et firmam pacis obseruationem compellat.

Quando vero negotia illa tanti forent momenti, quod per Commissarios vtriusque partis componi, et explicari non possent, tum illa ad Nos, et Serenissimum Imperatorem Turcharum remittantur, quo ipsimet de iisdem componendis, sedandis, et extinguendis viam, et rationem aliquam inire possimus.

Est et aliud, de quo in praesenti tractatu transigere oportebit, videlicet, vt homines nostri, quos posthac habituri sumus in Porta Serenissimi Imperatoris Turcharum, siue ii Oratoris, siue Agentis, siue Procuratoris *a*) munere fungentur, vel quemcunque titulum obtinebunt, ii Oratorum libertate etiam, ac priuilegiis, immunitatibusque frui possint, ac debeant, quemadmodum aliorum Principum, qui Serenitati illius amici sunt, Procuratores frui solent, aut debent, habeantque liberam potestatem conducendi Dragomannos *b*) siue Interpretes, quos, et quotcunque velint, et litteras mittendi, et recipiendi.

Similiter non impediantur etiam homines, aut Nuncii nostri, qui interdum ad amplissi-

---

a) Hodie Aula Caesareo Regia Vindebonensis ad Portam Ottomanicam plerumque *Internuncios* tenet.

b) Istorum munus prae primis eminet, cum Legati apud Imperatorem se nomine Principalium suorum sistunt. Tum enim publice interpretantur Legationis puncta, atque caussam. V. Zeitungs-*Lexicon* pag. 34.

mam illam Portam, vel ad hominem nostrum, qui ibi residebit, aut etiam ab eo ad Nos per quamcunque viam mittentur, quin potius eisdem omnis fauor, et auxilium praestetur.

Casu vero, quo mentio incideret de Commercio, et mutua negotiatione, omnis generis mercium hinc inde inter subditos vtriusque partis instituenda, et dum Pax durauerit, exercenda, Oratores nostri poterunt, atque debebunt respondere, ex quo huc vsque obseruári consueuerit certus modus quoad negotiationem pecuariam, eundem modum posse, atque debere in futurum etiam obseruari, ita tamen, vt istiusmodi commercium pecuarium ad alias merces, cuiuscunque generis existant, de quibus huc vsque non solita sit fieri, et continuari negotiatio, non extendatur, sed in hac parte res omnis in eo, quo nunc est, statu permaneat.

Has vero Conditiones, et Articulos pro firmiore Pacis robore Serenissimus Turcharum Imperator, perinde ac Nos, sese firmiter, inuiolateque obseruaturum, sub fide, ac verbo suo promittere, necessariisque, et opportunis litteris, in quibus memoratae Conditiones omnes, prouti de iis conuentum, et transactum fuerit, ordine, atque perspicue contineantur, statim confirmare debebit. Idque, vt fiat, et vt tales Litterae quam primum ad Nos transmittantur,

Oratoribus nostris enixe postulandum erit, et vice versa promittendum, quod Nos quoque similes Litteras confirmatorias absque dilatione aliqua ad Serenitatem eius transmissuri simus.

Recordamur praeterea Illustrissimum, ac Magnificum *Mechmeth* Passam non solum in suis ad Nos Litteris postulasse, vt in gratiam Imperatoris sui, et pro contestanda integritate, et beneuolentia nostra vellemus etiam nunc statim manumittere, pristinaeque libertati restituere insignes aliquot Turchas captiuos, et nominatim Sanziackos Albensem, Fillekiensem, et Clissensem. Verum ea de re perquam accurate cum ipso *Alberto de Wyss* coram quoque egisse, pollicendo, Turcharum Principem Nobis vicissim in manumittendis aliquot captiuis Christianis haud grauatim gratificaturum esse, a quo, si dicti Oratores nunc iterum interpellabuntur, debent ei constanter affirmare, quod Sanziacki illi non sint amplius in potestate nostra, et quod non habeamus in vsu, sicuti nequaquam etiam conueniat, eos e manibus eripere viris illis bene meritis, quibus semel donati sunt. Verum tamen non esse, quod *Mehmeth* Passa de illis sit multum sollicitus, siquidem illi alias breui sint libertatem consecuturi, numerato, quod pacti iam sunt, redemtionis pretio. Alios autem insignes Turchas, qui apud Nos capti essent, nullos sane Nos scire, vtrum vero ali-

qui sint in aliorum manibus, id similiter Nobis non constare. Et quamuis etiam adessent, tamen in tempore, et ante ipsorum Oratorum nostrorum discessum, qui hanc ob caussam non fuerit differendus, non potuisse inuestigari, daturos tamen Nos operam, vt perquirantur per omnia Confinia, et quando aliqui fuerint inuenti digni tam praeclara Serenissimi Imperatoris intercessione, Nos etiam in hac parte Serenitatis eius, vt decet, candidum Amicum, bonumque Vicinum, rationem habituros, ac sincerae beneuolentiae officio minime defuturos esse, confidentes etiam Serenitatem eius, dictumque *Mehmeth* Passam Nobis, vt pollicentur, eodem officii genere responsuros.

Quod vero ad *Stephanum Báthory* attinet, quem itidem petiit *Mehmeth* Passa Principis sui nomine a Nobis dimitti, respondeant Oratores nostri, si de dimissione eius interrogabuntur, eum contra Ius Gentium non fuisse detentum, neque etiamnum captum teneri, sed iustis, et rationabilibus ex caussis arrestatum fuisse vsque ad exitum negotiorum, de quibus tunc temporis inter Nos, et Transsiluanum agebatur, quem huc vsque nec Regis quondam *Iohannis* filius, nec quisquam alius repetierit, nisi quod antehac obiter mentio iniecta sit, si ipse *Báthory* dimitteretur, futurum, vt vicissim etiam vxor, et liberi *Melchioris Balassae* dimitterentur. Verum tamen, posteaquam factus fuerit in hoc

pacis negotio bonus aliquis progressus, Nos in dimittendo illo, nullam etiam difficultatem esse facturos, sed illum praesertim respectu Serenissimi Imperatoris Turcharum libenter dimissuros.

Cumque Nobis relatum sit, vnum ex Interpretibus, qui inseruire solent Oratoribus nostris *Constantinopoli* residentibus, nomine *Dominicum Zeffy*, propter imputationes quasdam ipsi factas, quod notitiam habuerit de fuga vxoris *Michaelis Zernouicz Caffam* fuisse relegatum, Oratores nostri, legatione hac sua feliciter confecta, debebunt etiam pro illo intercedere, vt illi ignoscatur, et facultas redeundi *Constantinopolim*, ibique habitandi, *a*) et in futurum etiam, si voluerit, Oratoribus nostris inseruiendi, concedatar.

Similiter debebunt tunc Oratores nostri intercedere, nomine nostro, pro quodam Capitaneo *Hieronymo Fabiano de Sancto Remo*, qui Capitaneus fuit vnius triremis Principis *Andreae*

---

a) *Zeffy*, aut potius *Ceffi* origine Italus, pluriumque linguarum, cumprimis Turcicae gnarus, faciendi quaestus caussa, *Constantinopoli* domicilium fixit, et nunquam non Oratoribus caesareo regiis in interpretando auxiliatus est. Quod Nobilis Serblii *Csernovich* vxori, a Turcis captae, fugam aperuisse putaretur, *Caffam*, vrbem in Crimea, a Russis hodie insigniter munitam, relegatus fuit.

ab Auria b) atque ad praesens prope *Constantinopolim* in turri maris nigri captus detineri dicitur, vt, si fieri queat, nostri intuitu libertatem recuperet. siquidem Nobis ab Oratore Serenissimi, et Catholici Hispaniarum Regis *c)* in Aula nostra residente, clementer gratificari cupimus, magnopere commendatus est.

Cum insuper fieri queat, vt Galli, atque Veneti apud Turcharum Principem laboraturi sint, quo et ipsi in hac Pace comprehendantur, Oratores nostri curare debent, vt, si quid tale in medium adferretur, ipsi artificio aliquo pro sua industria, et dexteritate eiusmodi desiderium, et conatus illorum eludant, efficiantque, quo possimus huiusmodi consortium effugere, ostendendo, se de praedictis, vel aliis Principibus, praeterquam Serenissimo, atque Catholico Hispaniarum Rege fratre, et Patruele nostro charissimo huic paci includendis, nihil in mandatis a Nobis accepisse.

Illud tamen post finem negotiorum nostrorum, factaque plena de suprascriptis Conditionibus omnibus transactione, poterunt, ac debebunt Oratores nostri, siue interrogati fuerint, siue non, de iam dicto Serenissimo fratre nostro Rege Catholico polliceri, si Serenissimus Turcharum Princeps

---

b) Alias etiam dictus *Dux Orensis* ex Galicia Hispaniae oriundus.

c) i. e. Philippi II.

cupiat etiam cum eodem Hispaniarum Rege, fratre nostro, amicitiam contrahere, pacemque colere. Nos haud grauatim partes nostras interposituros esse, nec dubitare, quin Serenitas illius pro mutua, et arctissima sanguinis coniunctione, quae Nobis, et Serenitati eius intercedit, et pro fraterno amore, quo Nos inuicem mutuo complectimur, in hac re, vt in aliis omnibus, voluntati nostrae haud grauatim sit satisfacturus. Itaque Oratores nostri desuper clarum, et certum responsum obtinere studebunt.

De Gallis autem, ac Venetis, aliisue Principibus Christianis in hac pace comprehendendis, si Turcharum Princeps, et Passae Consiliarii eius sponte nihil proposuerint, Oratores etiam nostri vltro nullam mentionem ingerant.

Atque haec quidem sunt, quae saepedictis Oratoribus nostris ad praesens iniungenda, et praescribenda duximus, ad quae in ista Legatione quouis loco, et tempore respiciant, ac sese per omnia, et in omnibus accommodent. Reliqua vero cum in eiusmodi arduis negotiis difficile sit omnia praeuidere, et coniectura assequi, nedum litteris, et Instructionibus praescribi, atque comprehendi, eorundem Oratorum nostrorum eximiae fidei, prudentiae, et industriae committimus, non dubitantes, quum in iis, quae ipsis quotidie occurrunt, probe diligenterque aduertent, ne quid fiat, quod dignitati,

atque existimationi nostrae labem aliquam aspergat, quin immo omnes ingenii vires eo conuersuri sint, vt negotium hoc ad honestum, felicem, et optatum finem primo quoque tempore perducatur.

Si quid tamen Oratoribus nostris offerretur tam graue, atque difficile, quod ipsi per se commode explicare non possent, tum illud ad Nos summa celeritate per specialem Veredarium referant, nostramque benignam Resolutionem expectent.

Tandem vero rebus omnibus confectis, Episcopus Agriensis, et *Christophorus a Teuffenpach*, *a*) impetrata a Serenissimo Turcharum Imperatore abeundi licentia, et valedictis, atque in suo erga Nos studio diligenter confirmatis Passis, et praecipue Illustrissimo, et Magnifico *Mehmeth* Passa, Supremo eiusdem Imperatoris Consiliario, ad Nos reuertantur, Nosque de omnibus, quae gesserint, humiliter, atque fideliter informent, *Albertus* vero *Wyss* in Porta eiusdem Turcharum Imperatoris deinceps etiam vsque ad aliam iussionem nostram

a) Cum suo ex Legatione reditu Supremus Capitaneus Partium superioris Hungariae creatus, ab excessibus in *art.* 33. *an.* 1596. et *art.* 44. *an.* 1597. notatur. Vxorem habuit *Euphrosinam Doczy*, contra quam, mortuo iam marito, Nobiles querelas suas prosequebantur. Indigenatu tamen eius Successores in Comitiis an. 1622. per art. 79. donati fuerunt.

permaneat, suaeque ordinariae Legationi solita fide, cura, et animi promtitudine incumbat, in quibus omnibus dicti Oratores nostri exequentur benignam, et expressam voluntatem nostram, omni gratia, et benignitate nostra Caesarea recognoscendam. Datum in Arce nostra regia *Posonii* die vigesima quinta mensis Iunii, Anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo septimo, Regnorum nostrorum, Romani quinto, Hungariae quarto, Bohemiae vero decimo nono.

Maximilianus m. p.

Ad mandatum Sacrae
Caesareae Maiestatis proprium.

(L. S.)

M. Singkhmoser m. p.

XXXII.

Ad Ant. Verantium.

Maximilianus Imperator pollicetur Antonio Verantio, Episcopo Agriensi, per tempus suae in Legatione Constantinopolitana absentiae, omnem fratrum, et nepotum suorum curam, et protectionem; quam publicis Litteris confirmat. Posonii d. 29. Iunii 1567.

Nos MAXIMILIANVS *Secundus*, Dei Gratia electus Romanorum Imperator, semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, etc. Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, etc. Recognoscimus per praesentes: Quod Nos habentes respectum ad fidelia seruitia, et merita fidelis nostri Reuerendi *Anthonii Verantii*, Episcopi Agriensis, et Consiliarii nostri, quae ipse annis superioribus, viuente Sacratissima olim Maiestate Caesarea, Domino, et parente nostro obseruandissimo, in Legatione sua Constantinopolitana *a*) Nobis, et Regno nostro Hun- 29. Iun. 1567.

a) Successum suae ad *Solymanum* Legationis *Verantius* tam ad fratrem *Michaelem*, quam ad *Ferdinandum I.* Imp. genuine perscripsit. Vtramque Narrationem, ex autographo vulgauit M. GEORG. KOVÁCHICHICHIVS *Script. rer. Hung. minor. inedit.* Tom. II. Num. XVI. pag. 157. Num. XVII. pag. 177. et XVIII. pag. 180.

gariae praestitit: tum etiam, quod hoc quoque tempore iterum ad Turcarum Principem *Selymum* nostro nomine proficisci debebit. Quae Legatio cum dubia, et incerta, plenaque sit periculis, vt ipse eam alacrius, et minori cum cura rei familiaris, Nepotumque suorum subire, et perferre queat: Eundem in eo assecurandum esse duximus, quod Nos fratres nepotesque, et Consanguineos suos habebimus commendatos, *a*) eosque gratia, et clementia nostra Caesarea, et regia prosequemur, et si qui ex eis erunt habiles, et ad beneficia ecclesiastica apti, et idonei, Nos respectu seruitiorum, et fidelitatis dicti Episcopi de talibus beneficiis, quae vacauerint, et ad quae fratres, nepotes, et affines ipsius idonei videbuntur, eis conferendi non erimus immemores, aliisque etiam modis eos clementer, et benigne tueri, ac pro ratione, moribus, et conditione eos clementer, et benigne tueri, ac promouere, gratiamque nostram illis impertiri non negligemus. Immo assecuramus, et certificamus. Harum nostrarum vigore, et testimonio Litterarum. Datum *Posonii* die

a) Inter eius Cognatos praecipue FAVSTVS Regi a Secretis eminuit, qui Vitam *Antonii* adornauit, insertam KOVÁCHICHII *Script. min.* Tom. I. pag. 194. et *Dictionarium quinque Linguarum* 4. *Venetiis* 1595. hodie perrarum.

vigesima nona mensis Iunii, Anno Domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo septimo.

Maximilianus m. p.

(L. S.)

Nicolaus Olahus
Strigonien. A. Ep. m. p.
Georgius Bochkay m. p. *a*).

---

a) Inconstantis ingenii hominem cognosce ex Fr. Budai *Magy. Orsz. hist. Lex.* Tom. I. pag. 445.

XXXIII.

Ad Ant. Verantium, et Christoph. Teuffenpach.

Maximilianus Imp. committit Oratoribus suis Verantio, et Teuffenpachio, vt sinistros belli rumores Bassae Budensi referant, Turcarum Imperatori enarrandos, nisi homines suos ad quietem composuerit. Posonii d. 3. Iulii 1567.

Reuerendo, deuoto, ANTHONIO VERANTIO, Episcopo Agriensi, ac Nobili, CHRISTOPHORO a TEVFENPACH in *Mairhofen*, Consiliariis, et Oratoribus nostris Constantinopolim destinatis, fidelibus Nobis dilectis.

(L. S.)

Redditae Comaromii 4. Iulii 1567.

Maximilianvs *Secundus* Dei gratia electus Romanorum Imperator, semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiaeque Rex.

Reuerende, deuote, ac Nobilis, Fideles Nobis dilecti. — Rumores e diuersis locis allatos, ex Scripto *a*) hisce nostris incluso cognoscetis, qui cum Induciis, ac mutuae tranquillitati inter Nos, ac Serenissimum Principem Turcarum stabiliendae consentanei minus esse videntur. Committimus vobis clementer, cum Dei benignitate *Budam* feliciter perueneritis, Passae ibidem existenti, eiusmodi rumores copiose referre, et quia suum esse illarum partium sui Principis Ministris imperare asseruerit, eundem admonere velitis, vt illos sui Principis Ministros statim, et de facto quiescere iubeat, secus enim vos aliud facere non posse, quin omnem rei statum ad eius Principem deferatis, sicuti hoc ipsum in eum finem Passa, ipse nihil egerit, vos facere voluimus, atque mandamus, clementem in eo nostri voluntatem executuri. Datum in arce nostra Regali *Posonii* die tertia mensis Iulii Anno Domini Millesimo quingentesimo sexagesimo septimo, Re-

3. Iul. 1567.

a) Scriptum, ad quod hic prouocatur, autographo nostro adiectum non est.

gnorum nostrorum, Romani quinto, Hungariae quarto, Bohemiae vero Decimo nono.

Maximilianus m. p.

Ad mandatum Domini
Augustiss. Imperatoris proprium

W. v. Fieringer m. p.

XXXIV.

Ad Eosdem.

Maximilianus Imperator iubet Oratores suos Verantium, et Teuffenpachium iter accelerare. Posonii 4. *Iulii* 1567.

Reuerendo, ac Nobili, fidelibus Nobis dilectis ANTHONIO Episcopo Agriensi, ac CHRISTOPHORO a TEVFFENPACH in *Mairhofen*, nostris Consiliariis, et Oratoribus ad Imperatorem Turcharum ablegatis

Cito
Cito
Citissime
Cito
Cito
Cito

(L. S.)

Comaromium

Redditae Comaromii 5. Iulii 1567.

Maximilianvs *Secundus*, diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus, etc.

4. Iulii. 1567. Reuerende, ac Nobilis, Fdeles Nobis dilecti. — Iniungimus vobis, vt profectionem vestram, quantum fieri potest, maturetis, nec *Comaromii* vllam moram faciatis. Haec enim est benigna et expressa mens, ac voluntas nostra. — Datum in arce nostra Regia *Posonii* die quarta Iulii Anno Domini Millesimo quingentesimo sexagesimo septimo, Regnorum nostrorum, Romani quinto, Hungariae quarto, Bohemiae vero decimo nono.

Maximilianus m. p.

Ad mandatum Sacrae
Caesareae Maiestatis proprium

M. Singkhmoser m. p.

XXXV.

Ad Eosdem.

Maximilianus Imperator Verantii, et Teuffenpachii facta probat, vtque Bassae Budensis in sua Statione mansionem vrgerent, commendat, et de Congregatione Capitaneorum pone Papam eosdem informat. Posonii d. 23. Iul. 1567.

Reuerendo, ac Nobili, fidelibus Nobis dilectis, ANTHONIO VERANTIO, Episcopo Agriensi, ac CHRISTOPHORO *a* TEVFFENPACH in *Mairhofen*, nostris Consiliariis, et Oratoribus ad Imperatorem Turcharum ablegatis.

(L. S.)

Redditae in Tatar Pazarchyth 7. Aug. 1567.

Reuerende, ac Nobilis, Fideles, Nobis dilecti. Redditae Nobis fuerunt binae Litterae vestrae, quas *Budae* duodecima die vertentis 23. Iul. 1567.

mensis ad Nos dedistis, *a*) vnde cognouimus, quae vobis eousque in isto Legationis vestrae initio occurrerunt: neque potuimus committere, quin vobis super iisdem benignam mentem nostram per hasce Litteras significaremus.

Itaque imprimis gratiose probamus, ex quo Praefectus Strigoniensis vobis non fecit potestatem secum familiariter colloquendi, quod ei destinatum munus non dederitis, sed potius alteram Cuppam nomine nostro donaueritis Ministro illi primario Spectabilis, et Magnifici Passae Budensis, in Litteris vestris nominato, vt, qui Nobis in hoc Pacis negotio, et procuranda diligenti Induciarum obseruatione bonam videatur operam nauare posse.

Deinde probantur etiam Nobis perbenigne quaecunque vos cum dicto Passa egisse scripsistis, qui cum multis iam argumentis sese ostenderit humanum, tractabilem, et pacis, ac quietis valde studiosum, Nobis, sicuti nuper scripsimus e Consilio nostro bellico, gratum foret, quod in Praefectura illa Budensi, quam modo obtinet, in futurum quoque maneret, vobisque proinde nunc rursus benigne, et expresse iniungimus, vt quatenus vos etiam, et Collega vester, Nobilis, fidelis, Nobis dilectus *Albertus de Wyss*, id expediens, et consultum fore iudicaueritis, apud Serenissimum Impera-

a) Vide eas apud KATONA *Hist. crit. Reg. Hung.* Tom. XXIV. *pag.* 409.

to-

torem Turcharum, et Illustrissimum, ac Magnificum *Mehmeth* Supremum Serenissimi Turcharum Imperatoris Consiliarium, vel vbicunque opportunum erit, verbis nostris instetis, et petatis, vt praefatus Bassa Budensis, vt cui confidamus obseruationem Induciarum, et Pacis maiori, quam cuipiam alteri, curae esse futuram, alío transferatur, sed in hac Praefectura in posterum etiam relinquatur.

Gratum itidem Nobis est, quod idem Budensis Passa Nuncium quendam ad Nos expedire decreuerit, ideoque pro illo per praesentem Postam, quas petiit, publicae fidei, seu Saluiconductus Litteras mittimus.

Quod autem allatum fuit, ad dictum Passam de congregatione quorundam Capitaneorum nostrorum cum non exiguo militum numero apud *Papam a*), et apparatibus etiam, ac progressu Comitis *Georgii a Salmis b*) supremi nostri Capitanei Iauriensis, de eo vos scire volumus, Congregationem eiusmodi non fuisse offendendi gratia institutam, sed tantum propter defensionem, atque conseruationem Ditionis, et fidelium Subditorum nostrorum, siquidem

---

a) Intelligitur huius nominis Oppidum in Comitatu Veszprimiensi ad Comites *Eszterházy* pertinens, olim etiam arce munitum fuit, cuius fata legi queunt in KRECKWITZ Beschreib. des Königr. Hung. pag. 570.

b) Conf. Univers. Lexik. Tom. XXXIII. pag. 979.

constans fama percrebuerat, Sanziackum Albensem, contractis copiis, aliquid hostilitatis contra Ditionem nostram moliri, cuius conatibus, vt Comes ipse pro ratione officii sui obsisteret, Ditionemque nostram, vbi opus esset, propugnaret, copiis coadunatis, eggressus est, eademque opera tunc etiam *Wessprimium a)*, et *Palotham b)* diuertit, vt, quae in iis locis essent necessaria, curaret, atque disponeret. Inde pacifice, et sine offensione ad stationem suam reuersus. Equidem non patiemur, vt ex nostra parte quicquam moueatur, vel suscipiatur, quod Induciis, et amicitiae, ac bonae vicinitati repugnet, modo ex altera quoque parte idem fiat, et obseruetur. Quod in ista Porta nomine nostro firmiter polliceri poteritis.

Quod reliquum est, vobis Caesaream gratiam, et benignitatem nostram deferimus. Datum in arce nostra *Posonii* die vigesima tertia Iulii Anno Domini M. D. LXVII. Regnorum

---

a) Ciuitas episcopalís, de qua nonulla adnotauit VÁLY *Magy. Orsz. Le írás.* Tom. III. pag. 628.

b) Oppidum iuris Zichiani in Comitatu Weszprimiensi, arce olim Vjlakianorum pollens. Eius vicissitudines describit KRECKWITZ **Beschreib. des Königreichs Hung.** pag. 568.

nostrorum, Romani V. Hungariae IIII. Bohemiae vero XIX.

Maximilianus m. p.

Ad mandatum Sacrae
Caesareae Maiestatis proprium

M. Singkmoser m. p.

XXXVI.

Ad Verantium, Wyss, et Teuffenbach.

Maximilianus Imperator Oratores suos Verantium, Wyss, et Teuffenbach, certiores facit de perceptis eorum Litteris, et Nuncio per Bassam Budensem ad se misso: tum vero iis significat, nec Transsiluanos, nec etiam Turcas in Hungaria, Croatia, et Sclauonia obseruare Inducias, eaque de caussa eosdem ab Imperatore Selymo monendos cupit. Viennae d. 29. Aug. 1567.

Reuerendo, Deuoto, ac Nobilibus, fidelibus Nobis dilectis ANTONIO Episcopo Agriensi, ac ALBERTO *de* WYSS, et CHRISTOPHORO a TEVFFENBACH in *Mairhofen*, Consiliariis nostris, ac Oratoribus ad Serenissimum Imperatorem Turcharum ablegatis.

(L. S.)

Redditae 12. Octob. 1567. Constantinopoli.

Maximilianus Secundus Diuina fauente clementia electus, Romanorum Imperator semper Augustus etc. 29. Aug. 1567.

Reuerende, Deuote, ac Nobiles, fideles Nobis dilecti. — Accepimus Litteras, quas tu Agriensis, et tu *Christophore a Teuffe npach Belgrado* decima nona Iulii, atque ex oppido *Tatár-Pasarcyth* octaua exeuntis iam mensis Augusti *a*) ad Nos dedistis, et benigno, gratoque animo intelleximus, quod iter vestrum tam gnauiter, ac sedulo promoueritis, confidimusque, vos iam pridem *Constantinopolim* peruenisse, atque tractationis vestrae bonum initium fecisse, de cuius statu, atque progressu cupimus primo quoque tempore certam notitiam capere.

Quae vero Nobis ad vos rescribenda occurrunt, haec sunt: quod, sicuti per litteras vestras ex *Buda* ad Nos datas ostenditis, Spectabilis, ac Magnificus Passa Budensis ad Nos miserit Nuncium suum *Kwrth* Agam *b*) cum muneribus quibusdam pro auspicato amicitiae, et bonae vicinitatis inter Nos, et Serenissimum Imperatorem Turcharum contrahendae signo, contestatus insuper sincerum, atque ad Inducias seruandas, tuendamque, et fouendam hinc inde concordiam, et quietem publicam propensum

a) Extant illae in RR. Katona *Hist. crit. Reg. Hung.* Tom. XXIV. pag. 416.

b) *Aga* Praefecti militaris appellatio, Generalibus nostris similis. Zeitungs=*Lex.* pag. 4.

animum suum, petendo, ex quo Hungari aegerrime possint ab exercendis rapinis contineri, vt, remotis ipsis, Loca finitima Praesidiis Germanicis firmaremus *a*). conquestus imprimis de Capitaneo nostro Agriensi, vt, qui Induciis nullo modo satisfaciat.

Ad quae nunciata illius respondimus, atque renunciauimus ea, quae in adiunctis Scriptis *b*) continentur. Cum autem incertum sit, vtrum dictus Passa, quamuis alias se ad obseruationem Induciarum, Pacemque, et tranquillitatem publicam hucusque satis propensum declarauerit, velit, aut possit eiuscemodi postulatis nostris, quae non solum in Litteris nostris, quas nunc illi scribimus, continentur, sed antehac quoque ad eum perferri curauimus, per omnia satisfacere, et efficaciter prouidere in iis, quae Nos ex parte Turcharum contra inducias committi praetendimus, et praesertim, quae quotidie in finibus Croatiae, et Sclauoniae, nec non Transsiluaniae ab aduersa parte attentantur. Nolumus enim vos latere, quod Praefecti Transsiluani aperte profitentur, se a Domino suo in mandatis habere, vt Dominia *Banyam*,

---

a) En caussa, cur Miles germanus arcibus finitimis illocatus, vnde Statibus Regni frequentioribus in in Comitiis postulatum enatum est, eundem inde educendi, et contra eundem conquerendi.

b) Haec penes nostrum autographum non existunt.

Chech, *a*) et *Erdewt b*) sibi vendicent. Id, quod proximis diebus reipsa quoque, nempe exactione Decimarum comprobarunt, quas cum Praefecti, et milites Transsiluani nuper violenter ex villis ad *Ehech*, pertinentibus auferrent, non obstante, quod a nostris placide requisiti fuissent, vt desisterent, quin etiam armis nostros repellere conarentur, ad manus ventum est, ita, vt ex Transsiluanis nonnulli capti, nonnulli vero vulnerati, et interfecti fuerint. Idcirco non abs re duximus vobis quoque haec omnia communicare, vt isthic etiam agatis, et instetis, quo ipsiusmet Serenissimi Turcharum Imperatoris authoritate talibus grauaminibus, ac innouationibus finis imponatur, nouaque mandata desuper a Serenissimo Turcharum Imperatore obtineatis, scilicet, vt Induciae sancte, et inuiolate obseruentur, ac interea dum isthic per vos de rebus omnibus iuxta Instructionem a Nobis acceptam transigetur, villae omnes, quae eo tempore, quo conuenit inter Nos, et Serenissimum Turcharum Imperatorem arma vtrinque deponi, et inducias hinc inde constitui, non fuerunt Turcis tributariae, nunc quo-

---

a) Scribendum *Etsed* in Comitatu Szathmariensi iuris hodie Karolyiani. De hac arce consulendus est ISTVÁNFFI *Hist. de reb. vngaric.* Lib. XXII.

b) Lege *Erdöd*, aeque iuris Karolyiani in Prouincia Szathmariensi. De hac arce videndus BETHLEN *Hist. de reb. Transsil.* Lib. V.

que nihil soluant, aut contribuant, neque metu, aut vi subiugentur, sicut multis in locis fieri consueuit. Item, ne noua subinde Castella extruantur, prout extrui feruntur in *Bathyán a*) *Zeges b*), et alibi, atque etiam ad *Zabadka c*) futurum perhibetur, qui locus per nostros in bello exustus fuit, et si modo repararetur, posthac receptum, vt antea, praedonibus, multisque dissensionibus, et difficultatibus materiam subinde subministraturus esset. Imprimis vero curandum, et elaborandum erit, vt Transsiluanus iubeatur prorsus abstinere a Dominiis nostris *Ehech*, *Erdewt*, et *Banyae*, siquidem *Banya* cum superioribus mensibus, quo tempore iam inter Nos, et Serenissimum Turcharum Imperatorem per Litteras conuenerat, de armis deponendis, Induciisque seruandis, Transsiluano eam oppugnante, incensis infortunato casu, prout etiam ad *Küewár d*) contingerat,

---

a) Alias etiam *Csikvár* dicitur ad omnem *Sárvíz*, munimento olim gaudebat, qnod bellis Turcicis euastatum est. M. BEL. *Comp. Hung. geographic*, in not. pag. 169.

b) Lege *Segesd.* Loci vicissitudines memorat ISTVÁNFFI *Hist. de reb. vngaric.* Lib. XXIV.

c) *Szabatka* castrum erat in Comitatu Hontensi, de cuius fatis disserit KRECKWITZ Beschreib. des K. Hung. pag. 707.

d) Conf. WOLFFG. BETHLEN *Hist. de reb. Trans.* Lib. V. Tom. II. pag. 170. et 173.

pulueribus tormentariis, ac disiecta, et euersa munitione, in manus illius incidisset, mox armata manu per copias nostras recuperata fuit, ita, vt neque huius, nec aliorum ante dictorum locorum, ac pertinentiarum possessionem vllam ipsi Transsiluano relinquere cogitemus.

Similiter Bosnensi quoque Sanziacko, et caeteris Sclauonicorum finium Praefectis, qui non cessant in partibus illis Ditionem nostram infestare, et depopulari, rursus firmissime mandari debebit, vt quiescant, induciasque melius, quam hactenus obseruent, ne et illis par pari referendi necessitas nostris imponatur.

Quod porro in memoratis litteris vestris humiliter suasistis, vt denuo clementer mandemus promulgata Edicta nostra de Induciis non violandis strictissime, serioque obseruari, id scitote a Nobis iam factum esse, neque de caetero pro parte nostra quicquam praetermissuros, quod ad firmitatem Induciarum, et quietem publicam, cuius sumus studiosissimi, vispectaredebitur, dummodo Nobis ex altera parte eadem sinceritate respondeatur. Id quod vobis ad memoratas Litteras vestras gratiose respondere voluimus. Datum in Ciuitate nostra *Vienna* die penultima mensis Augusti, Anno Domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Septimo,

Regnorum nostrorum, Romani Quinto, Hungariae Quarto, Bohemiae vero Decimo nono.

Maximilianus m. p.

Ad mandatum Sacrae
Caesareae Maiestatis proprium.

M. Singkhmoser m. p.

XXXVII.

Ad Eosdem.

Maximilianus Imperator insinuat Oratoribus suis Verantio, Wyssio, et Teuffenbachio Inducias a Turcis denuo violatas esse. Viennae d. 1. Septemb. 1567.

Reuerendo, Deuoto, ac Nobilibus, Fidelibus Nobis dilectis, Anthonio, Episcopo Agriensi, ac Alberto *de* Wyss, et Christophoro a Tevffenbach, Consiliariis nostris, ac Oratoribus ad Serenissimum Imperatorem Turcarum ablegatis.

(L. S.)

Redditae 12. Octob. 1567. Constantinopoli.

MAXIMILIANVS *Secundus* diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator, semper Augustus.

1. Sept. 7. Reuerende, Deuote, ac Nobiles, fideles, Nobis dilecti. — Scriptis iam, et obsignatis aliis Litteris nostris, allata sunt alia quoque Grauamina de violentiis, depraedationibus, et hostilibus factis Turcharum, quibus Inducias violare non desinunt. Quae praesentibus inclusa Vobis transmittimus, *a*) vt ea vna cum caeteris isthic proponatis, prouti eorum etiam Nuncio Passae Budensis, cras hinc discessuro, copiam fecimus. Datum in nostra Ciuitate *Vienna* die prima Septembris Anno Domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Septimo, Regnorum nostrorum, Romani Quinto, Hungariae Quarto, Bohemiae vero Decimo nono.

Maximilianus m. p.

Ad mandatum Sacrae
Caesareae Maiestatis proprium

M. Singkhmoser m. p.

---

a) Acclusum deest.

XXXVIII.

Ad Eosdem.

Maximilianus Imperator, dubius, an Oratores Verantius, Wyss, et Teuffenbach, Litteras per Kwrth Agam transmissas perceperint, easdem illis se alia via transposuisse nunciat, Alberti vero de Wyss epistolam de 11. Iulii sibi redditam significat. Viennae d. 3 Septembr. 1567.

Reuerendo, deuoto, ac Nobilibus, fidelibus, Nobis dilectis, ANTONIO Episcopo Agriensi, ac ALBERTO *de* WYSS, et CHRISTOPHORO *a* TEVFFENPACH, Consiliaris nostris, ac Oratoribus ad Serenissimum Imperatorem Turcarum ablegatis.

(L. S.)

Redditae Constantinopoli XI. Decembr. 1567.

Maximilianvs *Secundus* Diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator, semper Augustus, etc.

3. Sept. 1567. Reuerende, deuote, ac Nobiles, fideles Nobis dilecti. — Quoniam incertum apud Nos est, vtrum Litterae nostrae, quas Passae Eudensi per Nuncium eius *Kwerth* Agam, vocatum ad vos misimus, fideliter, certoque vobis reddentur nec ne? operae pretium duximus vobis in omnem euentum exempla illarum per aliam quoque viam clementer communicare, tibique *Alberto de Wyss* insuper significare, quod tuas etiam litteras, quas vndecima Iulii ad Nos dedisti, acceperimus. Ad quas quidem non habemus, quod respondeamus, nisi, quod Nobis sint curae futura ea, de quibus Nos in iisdem humiliter, fideliterque admonuisti, et quod eiusmodi praeclara fides, ac diligentia tua Nobis sit gratissima, quam etiam propensi sumus omni gratia, et benignitate nostra Caesarea erga te quandoque recognoscere. Datum in Ciuitate nostra *Vienna* die tertia Septembris Anno Domini Millesimo quingentesimo sexagesimo septimo, Regnorum nostrorum Romani quinto, Hungariae quarto, Bohemiae vero decimo nono.

Maximilianus m. p.

Ad mandatum Sacrae
Caesareae Maiestatis proprium

M. Singkhmoser. m. p.

XXXIX.

Ad Eosdem.

Maximilianus Imperator Oratores suos Verantium, Wyssium, et Teuffenbachium informat de caede Georgii Bethlen per Equites Onodienses patrata, et interceptis in Oppido Thur nonnullis Ottomannis cum Chiausio Imperatoris, quo Turcas coercerent, qui Inducias incessanter violare pergunt, nihilominus Captiuos a se continuo dimissos esse: quod in Porta referendum mandat, ne sinistris narrationibus maior fortassis fides habeatur. Viennae 19. *Septembr.* 1567

Reuerendo, deuoto, ac Nobilibus, Fidelibus, Nobis dilectis, ANTHONIO Episcopo Agriensi, ac ALBERTO *de* WYSS, et CHRISTOPHORO *a* TEVFFENPACH, Consiliariis nostris, ac Oratoribus ad Serenissimum Imperatorem Turcharum ablegatis.

(L. S.)

Redditae Constantinopoli 12. Decembr. 1567.

Maximilianus *Secundus* diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator, semper Augustus etc.

19. Sept. 1567. Reuerende, deuote, ac Nobiles, Fideles, Nobis dilecti. — Accidit his diebus, quod nonnulli Equites ex arce *Onod a*) eggressi in absentia, vt Nobis quidem relatum est, Capitanei eius Arcis vltra Tibiscum profecti, impetum fecerint in oppidum *Thwr b*), vbi tum pernoctabat Chiaussius quidam Serenissimi Imperatoris Turcharum, et Nuncius Illustrissimi Ducis *Ioannis Sigismundi*, Serenissimi quondam Regis *Ioannis* filii *Gregorius Bethlen c*), interfecerint, Chiaussium vero cum aliis quibusdam Turcis viuum ceperint. Sicuti Nobis nunciatum est, primum a Nostro Consiliario, et Supremo Exercituum nostrorum in superioribus Regni nostri Hungariae Capitaneo, *Lazaro de Schwendy*, et deinde a Spectabile, ac Magnifico Passa Budensi, qui opinatur id ab Agriensibus militibus nostris factum esse. Quod, simul atque intel-

a) Oppidum cum arce in Comitatu Borsodiensi iuris hodie Aspermontiani: quae illic euenerint olim, legi possunt in Kreckwitz Beschreib. des Kön. Hung. pag. 564. quae item sub initium seculi XVIII. ibi acciderunt, huc non pertinent.

b) *Tur*, oppidum famigeratum est in Comitatu Heuesiensi iuris Orcziani.

c) Conf. Fr. Bvdai *Magy. Orsz. Histor. Lex.* Part. I. pag. 396.

le-

leximus, prout sane debuimus, vehementer commoti sumus. Quis enim inficias iret, haec, et Induciis, et promissis nostris prorsus repugnare? Quibus sane pro parte nostra tanto animi candore satisfacere studemus, quamuis Equites illi factum hoc excusare conantur, eo, quod proximis diebus etiam Castellanus Agriensis, non quidem in excursione, aut depraedatione aliqua, sed in aucupio, dispositis ei per Turchas insidiis, non longe ab *Agria* cum aliis quibusdam Agriensibus militibus captus, et abductus fuit, et quod Turcae quoque nusquam Inducias recte seruent, sed passim in Confiniis incessanter, atque impune omne genus iniurias, violentias, rapinas, et caedes perpetrant. Nos tamen non contenti tali excusatione, omnino constituimus in milites illos, et praesertim auctorem huius facinoris, et Ductorem illorum serio animaduertere, iussimusque Chiaussium illum cum Concaptiuis eius illico eliberari, atque incolumes dimitti. Quia vero non dubitamus Aduersarios nostros, qui nihil magis optant, quam offerri sibi commoditatem disturbandae praesentis Pacificationis, hoc factam e vestigio, maxima cum vociferatione, et, quam fieri potuit, odiosissimis verbis ad Portam Serenissimi Imperatoris Turcharum nunciauisse, et solitis quoque calumniis exaggerasse, existimamus necessarium esse, vos etiam a Nobis hanc rem exacte cognoscere, vt, si quando vobiscum de hac violentia expostulari contigerit, possitis re-

spondere, et affirmare, nihil in hac parte nostro mandato, scitu, vel permissione factum esse, nec impune laturos, qui culpam sustinuerint, quin etiam Chiaussium illum cum suis concaptiuis absque mora, quamprimum scilicet mandata nostra ad dictum Supremum Capitaneum nostrum perlata fuerint, liberum, et incolumem dimissum iri, Nobisque in futurum quoque curae futurum, vt Induciae pro parte nostra sincere, ac firmiter obseruentur, et violatores earum pro demerito puniantur, dummodo idipsum etiam ex parte Turcharum eadem integritate fiat, sicuti futurum prorsus confidimus. Itaque procurare, et instare debebitis, vt si res aliter isthuc perferetur, eiusmodi obtrectatoribus a Serenissimo Turcharum Imperatore, et Illustrissimo, ac Magnifico *Mehmeth* Passa nulla fides habeatur, sed potius huic nostrae beneuolae informationi locus detur. Scripsimus etiam hac ipsa de re ad Passam Budensem, sicuti ex adiecto exemplo *a*) cognoscetis. Id quod vobis supra scriptam ob caussam clementer significandum duximus, Vobis, quod superest, gratiam, et benignitatem nostram Caesaream deferentes. Datum in Ciuitate nostra *Vienna* die decima nona Septembris Anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo septimo, Regnorum nostrorum, Ro-

---

a) Hoc quoque desideratur.

mani quinto, Hungariae quarto, Bohemiae vero decimo nono.

Maximilianus m. p.

Ad mandatum Sacrae
Caesareae Maiestatis proprium

M. Singhmoser m. p.

XL.

Ad Eosdem.

Maximilianus Imperator iubet Oratores suos adlaborare, quo Franciscus Doczy e captiuitate Turcica eliberetur. Viennae d. 28. Septemb. 1567.

Reuerendo, deuoto, ac Nobilibus, fidelibus, Nobis dilectis, ANTONIO Episcopo Agriensi, ac ALBERTO *de* WYSS, et CHRISTOPHORO *a* TEVFFENPACH in *Mairhofen* Consiliariis nostris, ac Oratoribus ad Serenissimum Imperatorem Turcharum ablegatis.

(L. S.)

MAXIMILIANVS *Secundus*, diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus. etc.

28. Sept. 1567.

Reuerende, deuote, ac Nobiles, fideles dilecti. *a*) „ Conquestus est, Nobis Magnifi-

---

a) Quidquid in hac epistola asterisco signatum habetur, cryptographicum est.

„ cus fidelis Nobis dilectus *Nicolaus Dotzy de* „ *Nagduichia* simul cum fratre suo *Gabriele Do-* „ *tzy*, *a*) qualiter filius ipsius *Nicolai Fran-* „ *ciscus* a seruitiis nostris militando, nimirum „ in exercitu Serenissimi Principis, Archiducis „ *Caroli*, fratris nostri charissimi, anno prae- „ terito in Turcicam inciderit captiuitatem, „ quodque certo compererit, eundem esse mo- „ do *Constantinopoli*, et captiuum degere apud „ *Mehemetem* Passam, prout ex ipsiusmet di- „ cti captiui filii sui deploratoriis constat litteris, „ manu eiusdem propria exaratis, humillime „ supplicando, quatenus pro eliberatione eiusdem „ ad vos, vt, qui ea in re multum praestare va- „ leretis, clementer perscribere dignaremur. „ Nos sane eiusmodi paterni animi erga filium, „ vtpote naturae diuinitus inditam affectionem, „ et solicitudinem compatienter respicientes, „ nec non fidelia vtriusque, adeoque totius fa- „ miliae Nobis praestita, grataque semper ser- „ uitia clementer perpendentes, Supplicantis pre- „ cibus, omni ex parte pietati, et naturae consen- „ taneis, deesse nequaquam potuimus, ac proinde „ vobis clementer mandamus, vt quatenus si- „ ne impsdimento, ac iactura negotiorum no- „ strorum, et absque vestro periculo fieri po- „ test, in supra dicto *Francisco Dotzy* elibe-

---

b) *Nicolaus* iste *Dotzy de Nagy-Lutse* memoratur in FR. FORGÁCHII *Comment. rer. Hung.* Lib. II. pag. 42.

„ rando idoneum aliquem modum, siue id pe-
„ cuniis, siue gratis, siue Turci cuiusdam ca-
„ ptiui posset fieri permutatione, faciendum sit,
„ pro vestra prudentia, et dexteritate etiam,
„ atque etiam inuestigetis, ipsumque redimatis,
„ vel quacunque ratione eliberare, saluumque
„ patris laribus restituere, et parentis sui gemi-
„ tus tam pio officio subleuare studeatis, et nul-
„ li curae, labori, vel impendio parcatis, quem-
„ admodum vos diligentem operam adhibitu-
„ ros esse non dubitamus, quandoquidem fa-
„ cturi estis in eo bene gratam voluntatem no-
„ stram." Datum in Ciuitate nostra *Vienna* die vigesima octaua Septembris Anno Domini Millesimo quingentesimo sexagesimo septimo, Regnorum nostrorum, Romani, et Hungarici quinto, Bohemiae vero decimo nono.

Maximilianus m. p.

Ad mandatum Sacrae
Caesareae Maiestatis proprium

M. Singkhmoser m. p.

XLI.

Ad Eosdem.

Maximilianus Imperator committit Oratoribus suis, cumprimis Alberto de Wyss redemtionem Ladislai Gusith e captiuitate Turcica, expensasque Tabellario persolutas esse annunciat. Viennae d. 4. Octobr. 1567.

Reuerendo, deuoto, ac Nobilibus, fidelibus, Nobis dilectis, Antonio Episcopo Agriensi, ac Alberto *de* Wyss, et Christophoro *a* Teuffenbach *in Mairhofen*, Consiliariis nostris, ac Oratoribus ad Serenissimum Imperatorem Turcharum ablegatis.

(L. S.)

Maximilianvs *Secundus* fauente diuina clementi electus Romanorum Imperator, semper Augustus etc.

Reuerende, deuote, ac Nobiles, fideles dilecti. — *a*) „ Exponi Nobis fecit *Catharina* 4. Oct. 1567.

a) Vti in praecedente, ita in hac epistola comate interclusa ziffris exarata sunt.

„ *Gutschitzen* vidua, qualiter ante sexennium
„ mariti quondam sui agnatus quidam nomine
„ *Ladislaus Gusith* a Turcis captus, et *Constan-*
„ *tinopolim* abductus, adqũe Triremes vna
„ cum aliis Christianis misere redactus sit, di-
„ cti vero Captiui Capitaneus, Egregius, Fidelis
„ Nobis dilectus *Iohanes Krusith a)* tibi *Alberto de*
„ *Wyss* de suo proprio peculio centum triginta
„ Ducatos ad eiusdem eliberationem reliquerit
„ Constantinopoli, pro quibus eiusdem eliberatio-
„ nem te promoturum esse, memorato Capita-
„ neo receperis, quod tamen, quia bellicorum
„ motuum caussa hactenus forsan fieri non potuit,
„ humiliter a Nobis supplicando petiit, vt eius
„ promissi te clementer commonefacere digna-
„ remur; id vero, quia, vt pium, et hone-
„ stum petenti viduae denegare non potuimus,
„ vobis simul et seorsim clementer mandamus,
„ et iniungimus, vt quantum citra negotiorum
„ nostrorum intermissionem, et iacturam licet,
„ concessis, et legitimis modis, et rationibus,
„ quibus poteritis, supradicti captiui eliberatio-
„ nem suscipere, et procurare non intermitta-
„ tis, sed e durissimis vinculis exemtum sal-
„ uum, et incolumem reducatis, facturi in hoc
„ omnimode bene gratam, et expressam vo-
„ luntatem nostram. " Datum in Ciuitate no-

---

a) Conf. de isto FR. FORGÁCHII *Commentar. rer. Hungaric.* Lib. XII. pag. 288. Lib. XV. pag. 353. Lib. XVII. pag. 465.

stra *Vienna* die quarta Octobris Anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo septimo, Regnorum nostrorum, Romani, et Hungarici quinto, aliorum vero decimo nono.

Maximilianus m. p.

Ad mandatum Sacrae
Caesareae Maiestatis proprium

M. Singkhmoser m. p.

Eidem Epistolae annexum est folium perinde cryptographicum huius significationis:

„ Quae expensae datae sint Tabellario?
„ dixit ille accepisse isthic a Dominationibus
„ Vestris Reuerendissima, et Magnificis trigin-
„ ta Ducatos, a Capitaneo Segniensi accepit se-
„ decim Taleros. Sic cum nollet contentari
„ centum florenis, dati sunt ei Ducati viginti
„ vltra illos centum florenos.

Singkhmoser m. p.

XLII.

Ad Eosdem.

Maximilianus Imperator cupit per Oratores suos, e captiuitate Turcica Iuuenem Ioannem Gál liberari. d. 4. Octobr. 1567. Viennae.

Reuerendo deuoto, ac Nobilibus, fidelibus, Nobis dilectis, ANTONIO Episcopo Agriensi, ac ALBERTO *de* WYSS, et CHRISTOPHORO *a* TEVFFENBACH in *Mairhofen*, Consiliariis nostris, ac Oratoribus ad Serenissimum Imperatorem Turcharum ablegatis.

(L. S.)

MAXIMILIANVS *Secundus*, diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator, semper Agustus etc.

4. Oct. 1567. Reuerende, deuote, ac Nobiles, fideles, dilecti. *a*) „ Conquestus est Nobis fidelis noster „ dilectus *Adamus Gál* in *Losdorf* *b*) quod fi-

---

a) Prouti anteriores duae, ita et haec epistola in verbis comate signatis cryptographica est.

b) Locus Comitatus Soproniensis.

„ lium suum *Iohannem* nomine, nouemdecim „ annorum Iuuenem apud Spectabilem, ac Magnificum quondam *Nicolaum Zriny* Comitem „ per aliquot annos vt Alumnum habuerit, *a*) „ qui et apud eundem Comitem in praesidiis „ Castri *Zygethi* postmodum expugnati a Turcis captus sit, et (quemadmodum ab alio „ quodam dicti quondam Comitis Seruitore, „ similiter capto, pro certo comperisset) *Budam*, „ et *Constantinopolim*, indeque vlterius ad nouem Milliaria vltra mare in Ciuitatem *Bursiam b*) nuncupatam abductus fuerit, vbi modo apud Praefectum, siue Beghum quemdam „ Turcicum nomine *Mehemet Tschelebi* in compedibus misere degat. Quapropter humillime „ supplicando a Nobis petiit, quatenus pro eliberatione dicti captiui sui filij tentanda, et suscipienda ad Vos perscribere etiam, atque etiam „ dignaremur. Nos sane eiusmodi a natura inditos paterni animi gemituosos affectus, et „ suspiria ob misere captiuum filium clementer exaudientes, singulari, et christiana compassione moti, calamitosis hisce Supplicantis „ rebus, quem alioquin etiam ob eius diuturna „ fidelia, ac praeclara obsequia singulari gra-

a) Erat haec olim apud Hungaros laudabilis consuetudo, vt Optimates in Aulis suis complures Nobiles Iuuenes experientiae capiendae caussa alerent.

b) Alias *Prusa* vrbs Natoliae, sedes Praefecti, et Archiepiscopi vnius Graeci, alterius Armeni.

„ tia complectimur, ope nostra Caesarea dees-
„ se noluimus, nec debuimus. Ac proinde vo-
„ bis clementer mandamus, et iniungimus, vt
„ de statu eiusce captiui filii sui, qui in reli-
„ gionis, et christianae fidei nostrae professio-
„ ne constanter (vt perhibetur) huc vsque per-
„ seuerauit, diligenter perquiratis, omnesque,
„ quibus illum, citra tamen negotiorum nostro-
„ rum dispendium redimere, et ad Nos saluum
„ perducere, vel alioquin in Christianitatem
„ remittere possitis, occasiones legitimas inue-
„ stigetis, et arripiatis, quo afflictus idem *Ada-*
„ *mus Gál* opem nostram caesaream nequaquam
„ frustra implorasse, sed leuamen, et auxilium
„ inde nostrum cum fructu percepise, videri
„ possit, quemadmodum vos pro singulari ve-
„ stra discretione, et industria facturos esse,
„ nihil sane dubitamus, siquidem in eo facturi
„ estis omni modo bene gratam voluntatem no-
„ stram." Datum in Ciuitate nostra *Vienna* die quarta Octobris Anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo septimo, Regnorum nostrorum, Romani et Hungarici quinto, aliorum vero decimo nono.

Maximilianus m. p.

Ad mandatum Sacrae
Caesareae Maiestatis proprium

M. Singkhmoser m. p.

XLIII.

Ad Eosdem.

Maximilianus Imperator commendat Oratoribus suis eliberationem e captiuitate Turcica Casparis Guspari, Lopecotan Caravayal. Viennae d. 17. Nouembr. 1567.

Reuerendo, deuoto, ac Nobilibus fidelibus, Nobis dilectis, Episcopo Agriensi, ac Alberto *de* Wyss, et Christophoro *a* Teuffenbach in *Mairhofen*, Consiliariis nostris, ac Oratoribus ad Serenissimum Imperatorem Turcharum ablegatis.

(L. S.)

Maximilianus *Secundus*, diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus, etc.

Reuerende, deuote, Nobiles, Fideles Nobis dilecti. — Existimamus te *Albertum de Wyss* 17. Nov. 1567.

meminisse, quod antehac tibi commendaueramus eliberationem cuiusdam *Casparis Guspari*, qui ad *Gerbas a*) captus, et *Constantinopolim* ductus fuerat, vbi etiamnum detineri dicitur, pro quo, cum iam denuo fuerimus humiliter interpellati, et Nos afflictis istis hominibus, qui Nobis, et Domui nostrae fideliter seruierunt, et dum bonam Nobis operam praestare satagerent, duram quoque captiuitatem inciderunt, ex innata nostra benignitate opem nostram non possimus denegare, vobis iam semel eius eliberandi curam demandandam duximus, iubentes, et mandantes, vt, si poteritis commode, et sine negotiorum nostrorum impedimento, libertatem eius apud Serenissimum Turcharum Imperatorem, aut Illustrissimum, ac Magnificum *Mehmeth* Passam, vel alibi promouere, nomine nostro pro illo intercedatis, miserumque auxilio vestro non destituatis.

Similiter vobis etiam clementer commendamus eliberationem cuiusdam Hispani *Lopecotan Caravayal* vocati, qui sese, cum esset Capitaneus vnius Cohortis Peditum, ante nouem annos in seruitiis Serenissimi, et Catholicissimi Hispaniarum Regis, fratris, et Patruelis nostri charissimi, in conflictu ad *Mostogan b*) habito, periisse, et cum octo annis fuisset

a) Insula est sub potestate Turcica in regno Tunetano.

b) Ciuitas cum portu, et castello in Regno Algeriae.

in potestate Viceregis Algirensis, tandem ab eo se Serenissimo Turcharum Imperatori isthuc dono adductum asserit, pro fraterno namque amore, qui Nobis, et dicto Serenissimo Regi inuicem intercedit, non grauate etiam alter alterius subditis, atque fidelibus, vbicunque possumus, opitulamur. Et in hoc exequemini benignam voluntatem nostram. Datum in Ciuitate nostra *Vienna* die decima septima Nouembris, Anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo septimo, Regnorum nostrorum, Romani, et Hungarici quinto, Bohemiae vero decimo nono.

Maximilianus m. p.

Ad mandatum Sacrae
Caesareae Maiestatis proprium.

M. Singkhmoser m.p.

XLIV.

Ad Eosdem.

Maximilianus responsurus Oratoribus suis ad eorum Relationes de progressu Legationis, vberiorem iisdem dat super singulis Punctis Instructionem. Viennae d. 22. Nouemb. 1567.

Reuerendo, Deuoto, ac Nobilibus, fidelibus Nobis dilectis, ANTONIO Episcopo Agriensi, ac ALBERTO *de* WYSS, et CHRISTOPHORO a TEVFFENBACH in *Mairhofen*, Consiliariis nostris, ac Oratoribus ad Serenissimum Imperatorem Turcharum ablegatis.

Redditae sunt Hadrianopoli 13. Ian. 1568.

MAXIMILIANVS *Secundus* Diuina fauente clementia electus, Romanorum Imperator semper Augustus etc.

22. Nov. 1567. Reuerende, Deuote, Nobiles, fideles Nobis dilecti. — Accepimus ab *Eduardo de Prouisionali* Litteras vestras die septima proxime praeteriti mensis Octobris *a*) datas, vna cum cum exemplo earum, quas antea nem-

a) Vide eas apud KATONA *Hist. crit. Reg. Hung.* Tom. XXIV. pag. 432. — 456.

pe

pe *decima octaua Septembris a*) *per viam Venetam b*) ad Nos dedistis, Nobis quidem in hunc vsque diem nondum redditas. Ex his autem cognouimus, quae vobis in ista vetra legatione a die, qua vos Episcope, et *Christophore a Teuffenpach Constantinopolim* appulistis, eatenus quotidie occurrerunt, quatenus in demandata vobis Pacis tractatione progredi potuistis, in qua licet neque Nos tot, et tam graues difficultates expectabamus, quia tamen vos rem omnem ea, qua potuistis, fide, atque diligentia tractauistis, hos etiam vestros fideles conatus non improbamus, sed benigno animo suscipimus.

Et, quod ad rem ipsam attinet, animaduertimus plerisque conditionibus, quas in Instructione vobis data complexi fuimus, et vos primario Serenissimi Turcharum Imperatoris Consiliario Illustrissimo *Mehmeth* Passae descriptas obtulistis, datum fuisse locum, sed adhuc tria praecipua capita in controuersia esse posita, de quibus cum non fuerit vobis integrum certi quicquam polliceri, atque concedere, ad Nos humiliter referendum duxistis, vtputa: de diruendis arcibus, et castris *Tatha*, et *Veszprimio*, de positione limitum, diuisione villa-

a) Vide easdem in RR. KATONA *Hist. crit. Reg. Hung.* Tom. XXV. pag. 417. — 425.

b) Quae hic cursiue exprimuntur, in autographo ziffris scripta sunt.

rum communium, quantumuis, sicut apparet ex Litteris vestris, Serenissimus Imperator Turcharum, et Passae Consiliarii eius magna animorum obfirmatione conati sint super iisdem a vobis virtute Literarum vestrarum credentialium certum, et absolutum, ac desiderio, et voluntati ipsorum congruum responsum, et promissionem extorquere.

Quae quidem tria capita, cum valde sint ardua, et non modo statum, quietem, et permansionem Regnorum, et Dominiorum nostrorum, ac maxime afflictarum Hungariae reliquiarum concernant, sed dignitatem quoque, et existimationem nostram tangant, non potuimus ea ita perfunctorie, et obiter percurrere, sed matura, et accuratissima deliberatione opus habuimus, adeo, vt etiam plusculum in capienda resolutione temporis insumtum sit, et Cursor hic noster serius fortassis, quam sperabatis, ad vos recurrat.

Et quia in his tribus litigiosis articulis primus est ille, in quo petitur demolitio *Thatae*, et *Veszprimii*, ac vicissim offertur destructio *Babolchae*, et arcis *Persentz*, super eo etiam primo loco respondebimus, vobisque animum, et voluntatem nostram declarabimus.

Nimirum „ a) non dubitamus, vos haud ob-„ scure intellexisse ex ea, quae vobis data fuit,

a) Initiales sphorum voces cursiuis expressae litteris, quae autem comate interceptae sunt, ziffris scriptae habentur in autographo.

„ Instructione, Nos ad demoliendum, nedum
„ restituendum vllum locum, quem in nostra
„ nunc potestate habemus, non admodum es-
„ se inclinatos, cupereque istiusmodi molestia,
„ si vnquam fieri queat, prorsus leuari, nisi
„ vicissim ex parte Turcharum alia loca, quae
„ non sint inferioris momenti, destruerentur,
„ atque sic vtriusque nostrum aequalis esset
„ conditio. Vbi Nos quoque admonuimus, *Vesz-*
„ *primium* absque insigni iactura, et periculo
„ adiacentis Ditionis nostrae desolari minime
„ posse, de *Thata* vero, et aliis nonnullis le-
„ uiusculis Arcibus Nos forte non ita acriter re-
„ clamaturos, si vicissim etiam ex Selymi par-
„ te similia Loca a Nobis nominanda diruerentur.
„ Ideoque voluimus etiam oriente disputatione
„ de arcibus, et locis hincinde demoliendis, Tur-
„ cis diligenter inculcari aequabilitatem conditio-
„ num inter amicos seruandam, atque ex ipsis
„ Turcis intelligi, quaenam loca ipsi e diuerso
„ sint demolituri, pertentando animos illorum,
„ num spes aliqua sit, eos adduci posse, vt
„ supra dictas arces *Babolcham*, et *Persentz*,
„ quae alias in illo Districtu sitas diruerent,
„ ita tamen, vt ne quid certi in hoc puncto,
„ conluderetis, vel polliceremini, sed volunta-
„ te *Selymi* penitus perspecta, rem omnem cum
„ opinione, et sententia vestra integram ad Nos
„ per Litteras referretis, nostramque desuper
„ resolutionem expectaretis. "

In hac „ sententia, et desiderio effugiendi, „ scilicet, si vnquam fieri possit, hanc dicto- „ rum duorum locorum destruendorum neces- „ sitatem, et molestiam nunc quoque persisti- „ mus, et quo magis de ea cogitamus, eo ma- „ gis ab istiusmodi demolitione, vel maxime „ *Veszprimii*, abhorremus. Nam licet *Selymus*, „ et *Mehmeth* Passa ad instantiam vestram, et „ spem ipsis super destructione *Thattae*, et „ *Veszprimii* per vos factam vicissim obtulerint, „ se demolituros *Babolcham*, et *Persentz*, ta- „ men magna est inter nominata ista nostra, et „ illorum Loca inaequalitas, et nulla pene fa- „ cienda comparatio. Etenim Turcae, dirutis „ *Babolcha*, et *Persentz*, nihil plane, et val- „ de parum incommodi sentient, cum haec „ propter angustiam non possit capere magnum „ praesidium, nulliusque ferme Turcis sit vsus. „ Alteram vero *Babolcham*, scilicet veluti rui- „ nosam, et inualidam, collapsis duobus in lo- „ cis moeniis, vt non possent, ita nec in ani- „ mo habuerunt retinere. Sed quamuis id in „ Porta ista negatur, e regione eius in vlterio- „ re ripa fluuii *Rigna* oppidum *Babolcha* enixis- „ se, et quatuor vicinis Saniacchis designata „ vnicuique eorum sua portione demandasse „ perhibentur non alium in finem, quam, vt „ postularet necessitate non simplex tantum „ Praesidium militum ibi interteneatur, sed quan- „ docunque eis libitum fuerit, confluentibus il- „ luc cum copiis suis dictis quatuor Saniacchis,

„ species iusti exercitus ad inuadendam Ditio-
„ nem nostram illic alatur, habita commodita-
„ te Pontis in flumine illo sub ipsa noua *Babol-*
„ *cha*, quam etiam ob caussam, vt scilicet in
„ euentum, quo destruenda foret aliquando *Ba-*
„ *bolcha*, sicuti iam dudum hanc demolitio-
„ nem animo voluisse videntur, haberent simi-
„ lem, vel aliam magis idoneam opportunita-
„ tem; proxime praeterito vsque anno castel-
„ lum nouum in possessione *Barch* a) vocata
„ ad confluentem Rignae, et Draui erexerunt,
„ vt ibidem non solum peditum, et equitum
„ praesidium interteneant, sed classicum quoque
„ apparatum Nazadarum, ac aliorum nauigio-
„ rum habeant, quorum opera, ac praesidio tum
„ liberum in vtroque flumine vadum habere, tum
„ absque impedimento per Drauum aduerso flu-
„ mine ascendere, et quacunque illis libitum
„ fuerit, longe, lateque in ditionem nostram
„ praedatum excurrere queant. E diuerso au-
„ tem Nos, deletis *Veszprimio*, et *Thata*, lon-
„ ge grauiorem iacturam sumus facturi, siqui-
„ dem solum *Veszprimium* ob situs oportuni-
„ tatem multo maioris est momenti, quam *Ba-*
„ *bolcha*, et *Persentz*. Quapropter, si vel *Tha-*
„ *ta*, vel *Veszprimium* duntaxat, vel vtrumque
„ simul pro parte nostra delendum foret, ipsi
„ quoque deberent Turcae vice versa praeter
„ *Babolcham* veterem, ac *Persentz*, nouam

a) In Comitatu Simeghiensi iuris hodie Széchényiani.

„ quoque illam munitionem, vt dictum est,
„ vltra Rignam extructam, vna cum praedicto
„ nouo Castello in possessione *Barch* erecto
„ diruere. “

Cum „ igitur plane persuasum habeamus,
„ vos memores Instructionis vestrae, Turcis
„ hanc spem, quam eis iniecistis, diruendi
„ *Veszprimii*, et *Thatae*, non aliter, quam
„ vestra parte sponte, atque sub ratificatione
„ nostra dedisse, Nobisque rem omnem inte-
„ gram conseruasse. Volumus proinde, et cle-
„ menter iubemus, vt *Selymo*, seu *Mehmet*
„ Passae, ac caeteris Passis Consiliariis eius
„ iam memoratas difficultates, et maxime inae-
„ qualitatem Locorum vtrinque diruendorum
„ nostris multo maioris momenti existentibus,
„ diligenter explicetis, et iterum, atque iterum
„ inculcetis, ostendendo, quo magis Loca no-
„ stra illorum commoditate, et opportunitate
„ exsuperent, tanto plus etiam habere indigni-
„ tatis, si iis tam facile cedamus, nostramque
„ Ditionem, ac fideles Subditos dictorum Lo-
„ corum praesidio, atque refugio denudatos in
„ extremum discrimen coniiciamus, ac Turcis
„ diripiendos, captiuandos, et opprimendos
„ vltro obiiciamus, aequitati vero, et rationi
„ consentaneum esse, si *Selymus* sincere, et ex
„ animo cupiat Nobiscum Pacem facere, et bonam,
„ veramque amicitiam contrahere, sicuti sese
„ velle, manifeste declarauit, et Nos huiusmo-
„ di declaratione moti, et freti Oratores nostros

„ hanc ob caussam ad Serenitatem eius ablegaui-
„ mus, vt, quemadmodum decet, bonos ami-
„ cos, condignam quoque rationem ducat di-
„ gnitatis, et existimationis nostrae, cui volun-
„ taria ista destructio Locorum nostrorum tan-
„ ti momenti procul dubio aliquid tenebrarum
„ offunderet, praesertim cum vltro videremur
„ Serenitatis suae Praefectis, ac Militibus maximam
„ commoditatem praebere, Ditionem nostram,
„ Pace, vt solent, non curata, assiduis incursio-
„ nibus, rapinis, et caedibus vastandi, et oc-
„ cupandi.

Itaque „ his, et aliis rationibus, quas se-
„ cundum vestram eximiam solertiam, et in-
„ dustriam, pro qualitate Loci, et moribus
„ Gentis, ad rem facere iudicaueritis, vlterius
„ omni studio laborare, et eniti, nihilque pror-
„ sus intentatum relinquere debebitis, vt *Sely-*
„ *mus* ab hac petitione desistat, dictaque Loca
„ nostra in futurum etiam erecta stare patiatur.
„ Affirmando, non esse, quod dubitatur, Hai-
„ dones, plagiarios, vel praedones in istis
„ locis deinceps receptum habituros, seu ditio-
„ nem Turcicam inde infestaturos esse, siqui-
„ dem probe curaturi, et prospecturi simus,
„ ne quisquam ex praesidiariis illorum duorum
„ Locorum quicquam, quod Induciis, Paci, ac
„ bonae vicinitati minus conueniat, moliri
„ praesumat, sed potius, vt illi in sua se sta-
„ tione pacifice contineant, nec quidpiam dam-
„ ni Ditioni Turcicae inferant; ita, vt plane

„ credamus, Serenitatem eius posthac non ha-
„ bituram in hac parte iustam conquerendi caus-
„ sam, dummodo nostri a Serenitatis suae
„ Praefectis, et Militibus ad arma non prouo-
„ centur. "

Sin autem „ *Selymus*, et Passae eius ab
„ hac petitione, et sententia nullo modo pos-
„ sent dimoueri, in quo tamen vobis omni cu-
„ ra incumbendum, et facile nequaquam ce-
„ dendum erit. Cum demum gradatim proce-
„ dendo, imprimis nomine nostro concedatis
„ solam *Thatam* sub hac conditione, vt vicis-
„ sim ex parte ipsorum Turcharum *Babolcha*
„ vetus, et noua, ac *Persentz* prius diruan-
„ tur. "

Quod „ si tunc *Selymus*, et eius Passae
„ Consiliarii nec solius *Thatae* demolitione
„ contentabuntur, sed *Veszprimium* quoque
„ diruendum omnino contendent, nec aliter in
„ tractatu Pacis vlterius progredi volent, sed
„ eos sese abrupturos, et ad arma redituros
„ interminabuntur, quos tamen omnibus ratio-
„ nibus placare, et a proposito isto remouere
„ studebitis, tunc demum, si secus fieri ne-
„ queat, ne propterea Tractatus isti disturben-
„ tur, illis pro Vesprimio demolitionem arcis
„ *Palotae* offeratis, ea tamen conditione, vt
„ ipsi Turcae hoc casu non solum et nouam,
„ et veterem *Babolcham*, ac arcem *Persentz*
„ cum supra dicto Castello in possessione
„ *Barch* erecto destruant, verum etiam castel-

„ lum *Kakath a*) in ripa Danubii e regione *Stri-*
„ *gonii* situm deleant, quoniam quidem ex eo
„ Turcae tum Pacis, et Induciarum, tum bel-
„ li tempore non desinunt in Ditionem no-
„ stram versus Ciuitates montanas, nostram, ac
„ totam circumiacentem illam regionem excur-
„ rere, omnesque illos Comitatus depopulatio-
„ nibus, inuasionibus, extorsionibus, et vio-
„ lentiis omnis generis vexare. “

Et quando „ etiam hanc oblationem diru-
„ endae *Palothae* pro *Vesprimio Selymus*, et
„ Passae eius acceptare nollent, sed *Vesprimii*
„ destructioni insisterent, eamque vrgere per-
„ gerent, vos e diuerso debebitis illis accerri-
„ me, posthabitis quibuslibet illorum conten-
„ tionibus, minis, et iactationibus, adeoque
„ ad extremum vsque conatum reniti, nihilque
„ intentatum relinquere, quo Nobis *Vespri-*
„ *mium* saluum, et incolume conseruetis. “

Verum „ si frustra moto omni lapide, ne-
„ que permutatio ista *Palothae* cum *Veszprimio*
„ obtineri poterit, quin immo certo constiterit,
„ Pacem, et concordiam aliter confici minime
„ posse, sed vel *Vesprimium* diruendum, vel
„ certissimi, grauissimique belli aleam Nobis
„ iam statim denuo subeundam fore, tum de-
„ nique, et non prius poteritis nomine nostro,
„ omissa iam dicta oblatione destructionis Pa-
„ lothensis, concedere demolitionem *Vesprimii*

---

a) Conf. Belii *Comp. geogr. Hung.* Part. II. pag. 164.

„ vna cum *Thata* potius, quam vniuersum Pa-
„ cis Tractatum abrumpere. Ita tamen, vt vi-
„ ce versa quoque Turcae supra nominata Lo-
„ ca, vt puta: veterem, et nouam *Babolcham*,
„ *Persentz*, etCastellum in *Barch* possessione an-
„ no praeterito constructum vna cum castello
„ *Kakath* e regione *Strigonii* sito diruant. “

Item vt „ vt pagi, qui iam possidentur, ad
„ *Thatam*, et *Vesprimium*, vel *Palotam* nihil-
„ ominus in posterum etiam Nobis, ac fideli-
„ bus Subditis nostris ad eas arces, et loca,
„ ad quae deinceps deputabuntur, census, et
„ seruitia sua praestent, neque eis in hoc a
„ Praefectis, et Militibus Turcicis quidquam
„ impedimenti, vel molestiae exhibeatur; ne-
„ que etiam alias vlla eis vis, et iniuria quo-
„ quo modo inferatur. Et hoc intelligendum
„ est etiam de villis, et possessionibus, ad *Tha-*
„ *tam* pertinentibus, in euentum, quo Turcae
„ solius Thatae demolitioni acquieturi essent. “

Caeterum „ si forte *Selymus*, et Passae
„ eius admitterent destructionem nouae *Babol-*
„ *chae*,ac castelli in*Barch*possessione erecti,exce-
„ pta munitione, quae iacet in opposito *Strigonii*,
„ poteritis, posteaquam accuratissima, et in-
„ stantissima tractatione praehabita, manifeste
„ apparebit, amplius quicquam obtineri non
„ posse, ab hac quoque petitione, destruendi
„ videlicet dicti castelli *Kakath* desistere. “

Praeterea „ hoc loco illud etiam considerandum est, vt expressis verbis, ac idonea „ cautione, seu stipulatione interposita, diligenter prouidendum, ex quo Turcae, qui, „ iudicantes fortassis Nos ex suo ingenio, nolunt in locis ex parte nostra diruendis postmodum quidquam noui construi, et muniri, „ vt ipsi quoque pro supra nominatis arcibus, „ et castellis, quae ex ipsorum parte erunt delendae, imposterum durante pace, nullam „ faciant nouam munitionem, vel iisdem in locis, vbi nunc sunt ea, quae debent destrui, „ vel in aliis, vbi parem, aut maiorem etiam „ commoditatem inuadendi, et infestandi Ditionem nostram habere queant, sed absit „ omnis fraus, et dolus, nec valeat hoc loco „ praetextus articuli illius, in quo, sicut inferius sequetur, vtrique parti conceditur libera „ facultas in proprio solo, et territorio muniendi, et aedificandi.

Porro „ caeteri duo Articuli longe omnium sunt difficillimi. Quantum enim ad limitationem in finibus faciendam attinet, ipsimet quidem non ignoramus, quod pro firmitate Pacis valde sit necessarium constitui certos fines, et terminos, quos vetitum sit vtriusque partis militibus armata manu transcendere, sed modus istiusmodi limitationis grauis „ est, ac multis difficultatibus implicitus. Quam „ enim vobis proposuit limitum distinctionem „ Supremus *Selymi* Consiliarius, a Nobis ac-

„ ceptari nullo modo potest. Tali namque leo-
„ nina partitione facta, plures etiam arces cum
„ maxima Ditionis nostrae in Hungaria parte,
„ quae Nobis hucusque Diuina benignitate Bel-
„ li tempore saluae, et incolumes remanserunt,
„ ex manu, et potestate nostra, praetextu mo-
„ mentanae, et incertae Pacis distraherentur,
„ et sic paulatim sine armis vniuerso isto nostro
„ Hungariae Regno exturbaremur, cum summo
„ nostro, ac vniuersae familiae, et posteritatis
„ nostrae dedecore, atque adeo irreparabili to-
„ tius Christianitatis iactura. Id quod integri-
„ tati nostrae, qua ad hosce Tractatus acces-
„ simus, minime congruit, et propterea limi-
„ tationem istam, cuius mentionem fecit Meh-
„ meth Passa, salua dignitate, et tuta conscien-
„ tia nostra acceptare nequaquam possumus.
„ Et aequum sane est, ex quo *Selymus* postu-
„ latis eius de destructione *Thatae*, et *Vespri-*
„ *mii* religionem suam praetendit, vt a Nobis
„ etiam nihil requirat, quod a nostra religione
„ sit alienum.

Ad haec „ non videmus, quomodo possit
„ de hoc negotio aliter, quam in re praesenti
„ agi, et tractari: antehac quoque tempore Di-
„ ui quondam Domini Genitoris nostri, Augu-
„ stae memoriae, ac Serenissimi Imperatoris
„ *Solymani* iudicatum fuit, limites vtriusque
„ partis rectius, commodiusque discerni non
„ posse, quam per Commissarios ex vtraque
„ parte ad id destinandos, Viros probos, gra-

„ ues, mansuetos, et rerum agendarum exper„ tos, quam sententiam Nos quoque secuti, Vo„ bis in Instructione nostra significauimus, ope„ rae pretium fore, postulantibus *Selymo*, et „ *Mehmeth* Passa, in finibus certos vtrinque con„ stitui limites, vt id negotii Commissariis ex „ vtraque parte pari numero deligendis deman„ daretur, qui circumeuntes Confinia, seruata „ qualitate, et iustitia in re praesenti viderent, „ et cognoscerent, quomodo poni, et constitui „ queant certi, notabiles, et vtrique parti tol„ lerabiles limites, ac termini, intra quos mi„ lites vtriusque partis sese contineant, et vltra „ illos, praesertim armati euadere non ausint. „ Atque exinde rem omnem ad suos Principes „ referent, quo postmodum vterque nostrum, „ cognita eiusmodi relatione, Nos inuicem de „ sua quisque sententia, et voluntate, medio, „ et opera Oratorum, seu Nunciorum edocere, „ ac denique desuper transigere, et concor„ dare possemus. Id quod vobis postulandum, „ et diligenter tractandum nunc iterum iniun„ gimus, et mandamus.

Eadem „ ratio est de diuisione Villarum „ communium, in qua conatur etiam Nos „ *Selymus*, seu *Mehmeth* Passa, praetextu Libri „ illius sui, quem allegat, supra modum prae„ grauare. Quid enim dici, vel cogitari po„ test minus aequabile, quam, quod Serenitas „ eius nolit Subditos, et Colonos in sua Ditio„ ne existentes, qui hactenus Nobis, ac fideli-

„ bus Subditis, Praefectis, ac Militibus nostris
„ perinde, ac Turcis censuales, et tributarii
„ extiterunt, imposterum quoque ad vtramque
„ partem, census, et seruitia pendere, Nostros
„ vero Subditos, et Colonos, qui, positis limiti-
„ bus, in nostro Territorio existere dignoscen-
„ tur, si hactenus ad vtramque partem seruiue-
„ rint, et census praestiterint, in futurum
„ etiam ad id nihilominus teneri. Haec est cer-
„ te differentia maximi ponderis, de qua non
„ poterit etiam rectius transigi, et concordari,
„ nisi ipsa quoque ad futuram transactionem
„ Commissariorum super positione limitum
„ vtrinque deputandorum reiiciatur. Itaque vo-
„ bis omni cura, ac studio connitendum erit,
„ vt *Selymus*, et Passae Consiliarii eius conce-
„ dant, quod hoc quoque communium pago-
„ rum, et subditorum diuidendorum negotium
„ Commissariis vtrinque deputandis demande-
„ tur, qui nimirum situ, statu, et qualitate
„ omnium communium villarum, et possessio-
„ num, quae hucusque ad vtramque partem
„ seruire, censusque praestare consueuerunt,
„ cognito, perspecto, et considerato cogitent,
„ deliberent, et placide tractent inter se, abs-
„ que tamen alterutrius nostrum obligatione,
„ et praeiudicio. An, et quomodo diuisio ali-
„ qua honesta, iusta, et aequabilis talium lo-
„ corum, et colonorum possit in omnibus Re-
„ gni Confiniis fieri, atque institui, ita, vt neu-
„ tra pars grauetur, sed aequalis existat vtrius-

„ que nostrum conditio? Qui quidem Commis-
„ sarii postea hoc quoque negotium ad nostram,
„ et ipsius Selymi ratificationem, vel vlterio-
„ rem tractationem, et conclusionem refe-
„ rant. "

Donec „ autem ista omnia per Commissa-
„ rios illos fuerint acta, et gesta, atque a No-
„ bis, et a Serenissimo Imperatore Turcarum,
„ procedente vlteriore tractatione, denique ra-
„ tificata, et approbata Pace, nihilominus
„ quoad reliqua concludatur, et hinc inde mu-
„ tuis confirmationis, et ratificationis litteris
„ firmetur, stabiliaturque. Hoc pacto expresse
„ adiecto, vt interim, quoad ista duo Puncta
„ eam definiendorum, et componendorum li-
„ mitum, quam villarum, et colonorum com-
„ munium diuidendorum, res omnis in eo ma-
„ neat statu, in quo nunc est, ac ditio, et
„ subditi, qui hactenus fuerunt communes,
„ imposterum etiam ita existant, cum praestan-
„ dis seruitiis, tum et soluendo iusto, ac eo,
„ qui tempore primae occupationis impositus
„ fuit, censu, iuxta ea, quae antea quoque in
„ hac parte conclusa, et declarata, atque par-
„ tim in prioribus etiam Litteris Pacis compre-
„ hensa esse dignoscuntur, ipsique subditi ad
„ nouas deditiones faciendas non sollicitentur,
„ neque cogantur, quin et certa poena consti-
„ tuatur in illos, qui miseram plebem nouis
„ subinde, et maioribus, quam ab initio factae
„ occupationis pendere soliti fuerunt, exactio-

„ nibus grauare praesumserint. Quoniam No-
„ bis relatum est, in magnam summam excre-
„ uisse census miserorum Colonorum post pri-
„ mam illorum deditionem, ex quo Turcae
„ contentari nolint ordinariis solutionibus, et
„ seruitiis, ea in dies magis, magisque au-
„ geant, et multiplicent, et maxime in muta-
„ tionibus Praefectorum, Spahyorum, *a*) et
„ Besliarum *b*). Quandoquidem omnes ferme,
„ qui succedunt antecessoribus suis, nouas, et
„ grauiores contributiones, census, et seruitia
„ iniungere consueuerint, id quod fieri nequa-
„ quam conuenit. "

Itaque „ agite iam, et omnem curam, at-
„ que diligentiam adhibete non solum apud
„ Mehmet Passam, et Collegas eius, sed alios
„ quoque Officiales istius Portae, quos prae cae-
„ teris apud *Selymum* gratia pollere cognoue-
„ ritis, quo Serenitas eius matura sententia
„ sua, quoad Articulos istos de limitibus, et
„ possessionibus communibus hanc potius viam
„ eligendorum Commissariorum Nobiscum ineat,
„ rebus omnibus interea in hoc statu, quo nunc
„ versantur, relictis. Et quo magis hoc *Mehe-*
„ *met* Passae persuadeatis, operae pretium fue-

---

a) *Spahi* sunt equites nobiles ex opulentiore ciuium classe delecti.

b) *Beslis* dicuntur Seruitores Bassarum, si se singulari fortitudinis actu distinqueant, inter Ianitsaros cooptandi.

rit

„ rit, illi saepius de nostra beneficentia, qua „ laborem, et studium illius haud dubie com„ pensaturi simus, si huic negotio ex animo „ faueat, atque id ad optatum, et felicem fi„ nem deducat, prolixe polliceri, prout vos „ haec omnia summa fide, cura, et sedulitate „ tractaturos esse, non ambigimus. "

In caeteris „ conditionibus, quas *Mehmeti* „ Passae scriptis comprehensas obtulistis, iam „ etiam responso desuper accepto, parum No„ bis occurrit difficultatis, sed plerasque bene„ uole probamus, atque admittimus. "

Imprimis „ enim placet Nobis Transsilua„ num ea ratione in hac Pace comprehendi, „ vt in ea Regni Hungariae parte, quae Tibi„ sco, et Transsiluaniae interiacet, alteruter „ nostrum, quidquid ad praesens possidet, „ deinceps etiam pacifice retineat vna cum re„ liquis conditionibus, quae huic articulo in „ Litteris vestris videntur esse adiectae. "

Similiter „ probamus etiam illa, quae con„ stituta sunt, ne quid ad quamlibet accusatio„ nem hostiliter contra Nos decernatur, do„ nec fuerint et nostrae rationes auditae. Item „ de munitionibus in proprio alterius partis so„ lo aedificandis (salua tamen conditione, et „ reseruatione, supra dicta) in euentum, quo „ hinc inde ad demolitionem supra dictorum „ Locorum deueniendum foret. Sic quoque „ placet declaratio facta super eo, ne scilicet „ paruae discordiae finitimorum totam Pacem

„ perturbent. Item de libertate, et priuilegio „ Oratorum nostrorum, maxime in tenendis „ Interpretibus, ac recipiendis, mittendisque „ Litteris. "

Quin „ et bene factum est, quod de dimi- „ nutione muneris honorarii, posteaquam se- „ mel negatum fuit, immo nec facultas data de „ ea loquendi amplius, non restiteritis. "

Caeterum „ Pacis tempus consultum erit, „ vt certo annorum numero omnino definia- „ tur, siue ea in octennium, vel decennium si- „ ue longius extendatur, neque ad alterutrius „ vitam duntaxat constituatur.

Quod „ autem scribitis, *Mehmet* Passam „ miratum esse, quod non miserimus *Selymo* „ dono Beghos captiuos, qui postulati fuerunt, „ ac instare, vt quoniam *Mahomuth* Albensis „ iam se ipsum redemerit, saltem *Achmat* Se- „ cheianiensis a) dimittatur, et *Selymo* done- „ tur, quod vos quoque fieri humiliter suade- „ tis, et supplicatis. In eo certe consilium ve- „ strum sequi non possumus. Intellexistis enim „ iam antea, hunc Beghum Zechianiensem non „ esse in potestate, aut manu nostra, sed Con- „ siliarii nostri, et Exercitus in superioribus „ Regni partibus Supremi Capitanei, *Lazari de* „ *Schwendi*, qui eum aere suo a militibus mer- „ catus est, vt eius permutatione *Christophorum*

---

a) Id est: *Széchényiensis* Vid. VÁLY *Magy. Orsz. Leírás* Tom. III. pag. 327.

„ a *Laubenberg* Capitaneum arcis *Erdewt*, et
„ *Ioannem Villey* eliberaret, quod se perfectu-
„ rum receperat. Pactus insuper vltra iam di-
„ ctorum duorum captiuorum eliberationem
„ pretium redemtionis aliquot millium floreno-
„ rum, quamuis conditionem hactenus istam
„ adimplere nequiuerit, eo, quod infelices illi
„ duo captiui dicantur misere, et crudeliter fuis-
„ se trucidati. Cum igitur rem alienam cuique
„ donare non possumus, requirendus est omni
„ studio *Mehemet* Passa, vt non ipse tantum
„ acquiescat, et quod a Nobis praestari ne-
„ queat, tam enixe non postulet, sed Impera-
„ torem quoque suum de hac difficultate edo-
„ ceat, atque, vt Serenitas eius similiter ac-
„ quiescat, authoritate sua perficiat. Pollicen-
„ do, quod alioquin, si quis esset Vir Turca
„ praecipui alicuius nominis in potestate nostra,
„ quod, firmata Pace, Serenitati eius dimissione
„ illius gratificari minime grauaremur. "

Haec igitur „ accepta honesta, et aequis-
„ sima declaratione nostra, super memoratis
„ tribus grauissimis difficultatibus per *Mehemet*
„ Passam in medium propositis, vestrum nunc
„ erit, omnes prudentiae, diligentiae, et in-
„ dustriae vestrae vires, ac neruos inten-
„ dere, quo sublatis eiusmodi difficultatibus,
„ ea, quam in praemissis commonstrauimus,
„ via, et ratione hisce Tractatibus finis impo-
„ natur, sedulo, et accurate explicando, ac
„ iterum, iterumque inculcando, tum saepe

„ dicto *Mehmeth* Passae, tum Collegis eius,
„ honestatem, et aequitatem huiusmodi respon-
„ sionis, declarationis, et petitionis nostrae,
„ iisdemque subinde sedulo suggerendo, et ob
„ oculos statuendo spem largitionum, et com-
„ modi, et emolumenti, quod ex hac Pace per-
„ cepturi sint, nihilque eorum praetermittendo,
„ quibus tandem animi illorum expugnari, at-
„ que ad promouendum iuxta praemissa optatum
„ huius Pacificationis exitum adduci posse vide-
„ buntur. "

Et quoniam „ haud dubie Turcae in
„ Tractatione, et quoad Articulos illos adhuc
„ in controuersia existentes, respicient ad sta-
„ tum rerum Persicarum, et, vt illae sese de-
„ derint, ita ipsi erga Nos quoque sese faciles,
„ vel difficiles exhibebunt. Proinde vobis itidem
„ maximopere curandum est, vt illarum rerum
„ statum exacte habeatis exploratum, et vos
„ quoque ad eam actionem vestram, tum ce-
„ dendo, tum acrius renitendo, conformetis. "

Ad haec „ diligenter mementote in con-
„ clusione istius Pacis eorum, quae vobis man-
„ dauimus de comprehendendo in hac amicitia
„ Serenissimo, et Catholicissimo Rege Hispa-
„ niarum, fratre, et Patruele nostro charissimo
„ iuxta tenorem Instructionis vestrae, siquidem
„ facile coniectura potestis assequi, quod pro
„ mutua nostra arctissima coniunctione, rerum
„ Serenitatis eius non abs re singularem curam
„ gerimus. "

Postremum „ licet fortassis sit superuaca-
„ neum, vos denuo admonere omnium eorum,
„ quae continentur in vestra Instructione, quam
„ vtique arbitramur, vos dies, noctesque in
„ manibus versare, et animis prorsus infixam
„ tenere, tamen paterna cura, quam gerimus,
„ pro omnibus fidelibus Subditis nostris, ac
„ vniuersa Christianitate, quodam modo Nos
„ cogit in hoc vniuersali negotio maximopere
„ esse sollicitos. Itaque vos gratiose, et beni-
„ gne requirimus, vti negotium hoc Pacificatio-
„ nis ita caute, et considerate tractetis, vt nec-
„ ubi vllo in articulo videantur exclusi, vel
„ silentio praeteriti fines Regnorum nostrorum
„ Dalmatiae, Croatiae, et Sclauoniae, ac Pro-
„ uinciarum Serenissimorum, atque charissi-
„ morum Fratrum nostrorum, siue ei sint in
„ terra continenti, siue ad littus maris, siue
„ alias vbilibet existentes. Sed quaecunque in
„ praecedentibus continentur, generaliter ad
„ omnem Hungariam cum annexis Regnis, et
„ Prouinciis, et Serenissimorum Fratrum quo-
„ que nostrorum Dominia terrestria, et aqua-
„ tica referantur. Vti Nobis summa vestra fi-
„ des, sollicitudo, industria, et prudentia pla-
„ ne pollicentur, quae in his omnibus execu-
„ turi estis, bene gratam, et expressam volun-
„ tatem nostram omni gratia, et benignitate
„ recognoscendam. " Datum in Ciuitate nostra
Vienna die vigesima secunda Nouembris Anno
Domini Millesimo quingentesimo sexagesimo

septimo, Regnorum nostrorum, Romani, et Hungarici quinto, Bohemiae vero decimo nono.

Maximilianus m. p.

Ad mandatum Sacrae
Caesareae Maiestatis proprium.

M. Singkhmoser. m. p.

Postscripta: Vobis etiam clementer significandum duximus, interea, dum conscriberetur responsum hoc nostrum „ allatas esse Litteras „ vestras, quas simul vna omnes decima octa„ ua Septembris die anni praesentis per viam „ Venetam ad Nos dedistis. Paucis vero die„ bus ante accepimus etiam illas, quas tu *Al*„ *berte* solus ante aduentum Collegarum tuo„ rum vndecima Augusti scripsisti, vna cum „ harum, et priorum quoque tuarum, scilicet „ vndecima Iulii datarum Duplicato. Item, „ quas vos duo Episcope, et *Teuffenbach* ex „ itinere quarta Augusti conscripsistis *a*) " Datum vt in litteris.

a Extant apud KATONA in *Hist. crit. Reg. Hung.* Tom. XXIV. *pag.* 415.

Postpost-Scripta.

Vos etiam clementer admonemus, ne posthabeatis curam „ eliberandi Capitanei *Hierony-* „ *mi Fabiani*, de quo Vobis iam in Instructio- „ ne vestra itidem mandatum dedimus.

Sic quoque vos clementer admonemus „ eliberationis *Dominici Zeffy* " de quo itidem in Instructione vestra mandatum accepistis.

M. Singkhmoser m. p.

XLV.

Ad Ant. Verantium, et Christoph. Teuffenpach.

Maximilianus Imperator Oratoribus suis, Antonio Verantio Episcopo, et Christophoro a Teuffenbach significat, iisdem certam summam pecuniarum iam assignatam esse. Viennae d. 25. Nouembr. 1567.

Reuerendo, ac Egregio ANTHONIO VERANTIO, Episcopo Ecclesiae Agriensis, ac perpetuo Comitatus Hewesiensis Comiti, et CHRISTOPHORO a TEVFFENPACH, Consiliariis, et apud Imperatorem Turcarum Oratoribus nostris destinatis, fidelibus Nobis dilectis.

(L. S.)

MAXIMILIANVS *Secundus* diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator, ac Hungariae, Bohemiaeque Rex, etc.

25. Nou. 1567. Reuerende, ac Egregie, fideles Nobis dilecti. — Cum maiorem pecuniarum summam

per Cursorem nostrum praesentem *Eduardum* illuc vobis mittere non potuerimus, accipietis ab ipso mille Ducatos in auro, reliquum, quod vobis in sumtus quotidianos necessarium fuerit, propediem per Cambium Venetum vobis eo curaturi sumus. Id quod vobis benigne significandum duximus. Datae in Ciuitate nostra *Vienna*, vigesimo quinto die Nouembris Anno millesimo quingentesimo sexagesimo septimo, Regnorum nostrorum, Romani sexto, Hungariae quinto, et Bohemiae decimo nono.

Maximilianus m. p.

Postscripta: addimus superiori summae mille Ducatos, ita, vt duo millia per Cursorem sitis accepturi, ea conditione, vt *Alberto de Wyss* a) mille Thalleros de ea summa de-

---

a) Iuuerit hoc loco adnotare; abscedentibus Constantinopoli *Verantio*, et *Teuffenbachio*, porro *Albertum de Wyss* ordinaria Legatione functum esse, sed a Barbaris contra Ius Gentium contumeliose exceptum, ex moerore animi, ingrauescente aetate, et morbo ibidem an. 1569. decessisse. Conf. ISTVÁNFFY *Hist. de reb. Hung.* Lib. XXIV. pag. 512.

beatis assignare, reliquum, hoc est: mille nongentos Coronatos per dictum Cambium vobis curabitur.

Ad mandatum Domini
electi Imperatoris proprium

v. Steineberg m. p.

Hieronymus Beck
a Leopoldstorf m. p.

I. Hueber m. p.

Wird Ihnen durch den Venedischen Wechsl al spadi richtig übermacht werden.

XLVI.

Ad Verantium, Wyssium, et Teufbachium.

Maximilianus Imperator iubet Oratores suos in Tractatu Pacis praecauere, ne Turcae demolitis hic arcibus, alias alibi extruant: monet praeterea, vt Mehmetis Bassae asperitatem caussa publicae salutis aequo ferant animo. Viennae d. 24 Decembr. 1567.

Reuerendo, Deuoto, ac Nobilibus, Fidelibus Nobis dilectis, ANTHONIO, Episcopo Agriensi, ac ALBERTO *de* WYSS, et CHRISTOPHORO a TEVFFENBACH, in *Mairhofen*, Consiliariis nostris, ac Oratoribus ad Serenissimum Imperatorem Turcharum ablegatis: simul, et separatim.

(L. S.)

Redditae Hadrianopoli 17. Martii 1568.

MAXIMILIANVS *Secundus* diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator, semper Augustus, etc.

Reuerende, deuote, ac Nobiles, Fideles, 24. Dec.
Nobis dilecti. „ *a*) Ad diem decimam septimam 1567.

---

a) Quidquid comate clauditur, in autographo cryptographicum est.

„ vertentis mensis allatae fuerunt Nobis ex *Ve-*
„ *netiis* Litterae vestrae die vigesima quarta
„ Octobris *a*) datae; vnde cognouimus, quos
„ Tractatus, et Sermones habuistis cum ipso
„ Supremo Passa Vesirio, post expeditionem
„ *Edovardi de Prouisionali* super iis, quae vo-
„ bis per Litteras nostras de penultima Augu-
„ sti *b*) iniunxeramus, et in iisdem vestram
„ eximiam fidem, et sollicitudinem perspexi-
„ mus, quam et grato a vobis animo suscepi-
„ mus. Quoniam autem per dictum *Edouar-*
„ *dum* vos de benigna mente, et voluntate no-
„ stra satis diffuse, et clare instruximus, et
„ mandatis illis nostris etiamnum clementer in-
„ haereamus, iam parum, vel nihil ferme re-
„ stat, ad vos perscribendum praeter hoc
„ vnum videlicet: Ex quo adparet frustra vos
„ laborare de omittenda vtrinque reparatione
„ Castellorum finitimorum sub praesentibus In-
„ duciis, et donec solida Pax concludetur,
„ quod sanius fuerit id, quod Turcae nunquam
„ facturi videntur, acrius etiam non vrgere, ni-
„ si quatenus id vobis demandabimus, prae-
„ sertim cum Nos exemplo eorundem Turcha-
„ rum idem facere decreuerimus, ac nuper pri-
„ mum Castellum nostrum *Putnak* *a*) instaura-

---

a) Lege eas in RR. Katona *Hist. crit. Reg. Hung.* Tom. XXIV. pag. 457. — 465.

b) Vide eas *Num. XXXVI.*

„ ri curauerimus, sed illud in futura conclusio-
„ ne Pacis diligentissime vrgeatur, et silentio
„ minime inuoluatur, quod proxime in Litte-
„ ris nostris monuimus cauendum, et expressis
„ verbis reseruandum, et constituendum esse,
„ nempe, si aliter omnino fieri nequeat, quin
„ ad petitam destructionem Locorum vltra ci-
„ traque deueniatur, vt, ne Turcae tum pro iis,
„ quae ipsi demolientur, vel eadem, vel alio
„ opportuniore loco nouas munitiones con-
„ struant. "

„ Quod autem humiliter scribitis, vos in-
„ terdum a *Mehmeth* Passa asperioribus, atque
„ indignioribus verbis, quam deceat Oratorem
„ Caesareum tractari, id tribuendum est
„ tum immensae insolentiae Gentis istius,
„ tot victoriis, atque successibus, et virium
„ magnitudine elatae, tum peculiari ipsius *Me-
„ hemethis* rusticitati, atque superbiae, de qua
„ omnes loquuntur. Cum vero non videamus,
„ quid profecturi essetis, quando etiam vos ho-
„ mini acrius opponeretis, siquidem isti non
„ rationem, sed voluntatis affectus sequuntur.
„ Sanius proinde fuerit cedere loco, et tempo-
„ ri, et non curetis illius ineptias dissimulare,
„ quae mutari non possunt; pro vestra nam-

a) *Putnok* iuris hodie Szörényian in Comitatu Gömö-
riensi situm est, improuidentia *Michaelis Temesy*
an. 1567. a Turcis occupatum Kreckwitz *pag.* 658.

„ que prudentia, et industria poteritis etiam „ modeste, et sine exacerbatione, vel magna „ offensione illius, aut Principis eius, dignitatem, „ et existimationem nostram tueri. "

„ In caeteris fidelissimi, et prudentissimi „ consilii vestri clementer memores erimus. " Quod reliquum est, gratiam nostram Caesaream vobis benigne deferimus. Datum in Ciuitate nostra *Vienna* die vigesima quarta Decembris Anno Domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Septimo, Regnorum nostrorum, Romani sexto, Hungariae quinto, Bohemiae vero Decimo nono.

Maximilianus m. p.

Ad mandatum Sacrae
Caesareae Maiestatis proprium.

M. Singkhmoser m. p.

XLVII.

Ad Eosdem.

Maximilianus Imperator notitiae dat Oratoribus suis falsos rumores de expugnanda arce Huszt per Sigismundum Transsiluaniae Ducem inter Turcas sparsos, quos, vt refellere studeant, impense commendat. Viennae d. 5. Ianuar. 1568.

Reuerendo, deuoto, ac Nobilibus, Fidelibus, Nobis dilectis, ANTHONIO Episcopo Agriensi, ac ALBERTO *de* WYSS, et CHRISTOPHORO *a* TEVFFENPACH, in *Mairhöfen*, Consiliariis nostris, ac Oratoribus ad Serenissimum Imperatorem Turcharum ablegatis.

(L. S.)

Redditae Hadrianopoli 13. Febr. 1568.

MAXIMILIANVS *Secundus*, diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator, semper Augustus. etc.

Reuerende, Deuote, ac Nobiles, fideles, Nobis dilecti. Intelleximus non solum a stre- 5. Ian. 1568.

nuo nostro, et Sacri Imperii fidele dilecto *Lazaro de Schwendy* nostro Consiliario, et in superioribus Regni nostri Hungariae partibus Supremo exercituum Capitaneo, sed ex aliis quoque compluribus locis, emanasse haud ita pridem passim per Hungariam, et Transsiluaniam, tam apud Christianos, quam Turchas maximam famam (auctoribus procul dubio maleuolis nostris, et hominibus malignis, perditis, atque a publica pace, et tranquillitate alienis) praefatum Supremum Capitaneum nostrum ex improuiso cum exercitu, ac tormentis bellicis, et necessariis apparatibus mouisse ad oppugnandam arcem *Hwszt*, vel aliud quidpiam contra Illustrissimum *Ioannem Sigismundum* Ducem, Serenissimi quondam Regis *Ioannis* filium moliendum. Quam ob rem, idem Dux implorato Turcharum auxilio, se ad defensionem parabat, cum tamen ne in mentem quidem venerit, vel Nobis tale quidpiam in hoc Induciarum tempore, quo de pace potius, quam de bello cogitamus, vestraque opera cum Serenissimo Turcharum Imperatore tractamus, dicto Supremo nostro Capitaneo mandare, vel illi absque iussu, et mandato nostro suscipere, vtroque nostrum in id maxime intento, vt interea, donec negotium hoc Pacis, Deo bene iuuante, feliciter concludetur, in Confiniis omnia sint quieta, et pacata, Induciaeque firmiter, et sincere obseruentur. Quos quidem falsos rumores, quum vereamur, ne isthuc quoque

penetrauerint

penetrauerint, vos per praesentes clementer edocendos duximus, talia omnia contra veritatem temere, atque imprudenter esse conficta, et omnes nostros limitaneos Praefectos, et Capitaneos a Nobis in mandatis habere, vt Inducias strictissime, et inuiolate seruent, et si quid eiusmodi habuissemus in animo, vtique non dimisissemus tot Cataphractos Equites, et Pedites Germanos, quos spe futurae pacis dimisimus. Quocirca vobis benigne committimus, vt, si contigerit ea de re vos interpellari, aut vobis alias consultum videbitur ea vltro quoque fieri, constantissime asseueretis, ista omnia mera esse figmenta, postulando, ne vel ipsemet Serenissimus Turcharum Imperator, vel Passae Vesirii Consiliarii eius istiusmodi commentis, vel nunc, vel in posterum aures, et fidem adhibeant, sed in nostra integritate plane conquiescant. In quo exequimini benignam, et expressam voluntatem nostram. Datum in Ciuitate nostra *Vienna* die quinta Ianuarii Anno Domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo octauo, Regnorum nostrorum, Romani sexto, Hungariae quinto, Bohemiae vero Decimo nono.

Maximilianus m. p.

Ad mandatum Sacrae
Caesareae Maiestatis proprium

M. Singkhmoser m. p.

XLVIII.

Ad Faustum Verantium.

Maximilianus Imperator significat Secretario suo Fausto Verantiò, quod fasciculum Litterarum ab Oratoribus Constantinopoli missarum perceperit, committitque eius dexteritati Responsum ad eosdem transponendum. Viennae d. 4. Mart. 1568.

MAXIMILIANVS *Secundus*, diuina ſauente clementia electus Romanorum Imperator, semper Agustus etc.

4. Mart. 1568. Egregie fidelis Nobis dilecte. — Litteras tuas vndecimo die proxime praeteriti mensis Februarii ex *Sibenico a)* datas vna cum fasciculo Litterarum fratris tui Reuerendi Episcopi Agriensis, et Collegarum eius Oratorum nostrorum ad te transmisso clementer accepimus, et fidelitatem, studium, ac operam tuam in transmittendo illo praestitam benigno, ac grato animo probamus, te benigne requirentes, vt adiunctas nostras, quas illis simul, et seorsim

---

a) Vrbs Dalmatiae maritima portu, Episcopatu, et propugnaculis instructa. Patria *Verantiorum*, e quibus *Faustus* se distinxit *Dictionario quinque nobilissimorum Europae Linguarum Lat. Ital. Germ. Dal. et Vng. 4. Venetiis* 1595. quod Bibliotheca regnicolaris in theca Librorum rariorum asseruat.

nunc rescripsimus, eadem, fide, cura, ac diligentia per Tabellarium aliquem spectatae integritatis, vel eo, quo noueris, meliore modo, et via ad Portam Principis Turcharum quam primum expedias, praestiturus in eo officium Nobis pergratum, Caesarea nostra benignitate recognoscendum. Datum in Ciuitate nostra *Vienna* die quarta Martii Anno Domini M. D. LXVIII. Regnorum nostrorum, Romani sexto, Hungarici quinto, Bohemiae vero vicesimo.

Maximilianus m. p.

Ad mandatum Sacrae
Caesareae Maiestatis proprium.

M. Singkhmoser m. p.

XLVIIII.

Ad Ant. Verantium, et Christ. Teuffenbachium.

Maximilianus Imperator edocet reduces Constantinopoli Oratores suos Antonium Verantium, et Christophorum a Teuffenbach. de Turcorum Imperatoris Legato Viennam adducendo. Viennae d. 5. April. 1568.

Reuerendo, deuoto, ac Nobili, fidelibus Nobis dilectis, ANTONIO Episcopo Agriensi, ac CHRISTOPHORO *a* TEVFFENPACH in *Mairhofen*, nostris Consiliariis, et Oratoribus.

(L. S.)

Cito
Citissime
Cito

Accepimus Comaromii 6. Maii.

Comaromium, vel vbi fuerint.

MAXIMILIANVS *Secundus* diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator, semper Augustus etc.

5. Apr. 1568. Reuerende, deuote, ac Nobilis, fideles Nobis dilecti. Litteras vestras *Comaromii* tertia

praesentis *a*) datas accepimus, et illico mandauimus promoueri, sicuti fideliter consuluistis de sumtibus Oratoris Turcici, ne quid in hac parte, quod ad dignitatem, et existimationem nostram pertinere videbitur, negligatur, quin etiam scripsimus Supremo Capitaneo nostro Comaromiensi, qui hic est in propinquo, vt e vestigio isthuc se conferat, ne propter absentiam eius quidpiam deficiat, quantumuis nesciamus, an in tempore adesse poterit.

Quod ad deductionem Oratoris Turcici attinet, inhaeremus iis, quae heri per specialem Veredarium ad vos scripsimus, quarum Litterarum accipietis cum his exemplum, quo rectius vos benignae voluntati nostrae accommodetis. Nec opus erit, quod supra modum festinetis, sed itinera iuxta commoditatem Oratoris Turcici instituatis.

Id quod vobis super memoratis Litteris vestris clementer respondendum, et significandum duximus. Datum in Ciuitate nostra *Vienna* die quinta Aprilis Anno Domini Millesimo quingentesimo sexagesimo octauo, Regnorum no-

---

a) Videtur hic oscitantia Scribae vel in locum, vel in Datum error irrepsisse, quum Litterae Oratorum, quas RR. KATONA *Hist. crit. Reg. Hung.* Tom. XXIV. pag. 43. producit, scriptae sint Buda de 29. Aprilis.

strorum, Romani VI. Hungarici V. Bohemiae vero XX.

Maximilianus m. p.

Ad mandatum Sacrae
Caesareae Maiestatis proprium

M. Singkhmoser m. p.

L.

Ad Eosdem.

Maximilianus Imperator demandat Verantio, et Teuffenbachio, vt Oratorem Turcicum ad Fischament deducant, ipsi vero Viennam festinent, caussa consultationis de excipiendo Legato. Viennae d. 4. Maii 1568.

Reuerendo deuoto, ac Nobili, fidelibus, Nobis dilectis, ANTONIO Episcopo Agriensi, ac CHRISTOPHORO *a* TEVFFENBACH in *Mairhofen*, nostris Consiliariis, et Oratoribus.

(L. S.)

Cito
Citissime
Cito

praesentatae 5. Maii.

Vbicunque fuerint Comaromii.

MAXIMILIANVS *Secundus*. diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator, ac Hungariae, et Bohemiae Rex.

Reuerende, deuote, ac Nobilis, Fideles Nobis dilecti. Accepimus Litteras vestras *Budae* vigesima nona die proxime elapsi mensis Apri- 4. Maii. 1568.

lis *a*) datas, libenterque intelleximus, vos saluos eo peruenisse, atque iam confidimus, vos iter vestrum eo, quo instituistis, modo, Deo propitio, ac sine impedimento, et obstaculo aliquo prosequutos esse. Itaque in dies aduentum vestrum expectabimus. Gratum quoque Nobis est, Oratorem Principis Turcarum vobiscum esse, quem volumus, vt *Vischamindam* *b*) vsque deducatis, eique persuadeatis, ne grauetur ibi vnum, atque alterum diem subsistere, donec illum aliquot ex vestro comitatu, qui illius, et familiae ipsius, ne quid illis a quoquam exhibeatur molestiae, curam gerant, extemplo huc ad Nos aduoletis, quo possimus vobiscum deliberare, quomodo pro dignitate condecenter excipiendus, et in vrbem hanc nostram introducendus sit, facturi in eo benignam voluntatem nostram. Datum in Ciuitate nostra *Vienna* die quarta Maii Anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo octauo, Regnorum nostrorum, Romani sexto, Hungarici quinto, Bohemiae vero vicesimo.

Maximilianus m. p.

Ad mandatum Sacrae
Caesareae Maiestatis proprium

M. Singkhmoser m. p.

---

a) Vide eas apud KATONA *Hist. crit.* Tom. XXIV pag. 43.

b) l. c. *Vischament* vrbs Austriae pone Viennam.

LI.

Ad Antonium Verantium.

Maximilianus Imperator Antonio Verantio Episcopo Agriensi confert Archiepiscopatum Strigoniensem. Posonii d. 17. *Octobr.* 1569.

Nos Maximilianvs *Secundus* diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator, semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclauoniae, etc. Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, etc. Marchio Morauiae, Comes Tyrolis, etc. etc.

17. Oct. 1569.

Memoriae commendamus tenore praesentium, significantes, quibus expedit, vniuersis, Quod, quum diligenti cogitatione in animo reuolueremus inter alia, quae culmini nostro Imperiali, Dignitatique Regiae varia incumbunt munia, praecipuum esse, quod honorem, cultumque concernit Diuinum, ipsaque Dei Optimi Maximi Maiestas non nisi fide, et religione, quam Sancta profitetur, et docet Ecclesia, coli, venerarique soleat, et possit: cum primis elaborandum Nobis iudicauimus, vt in Regnis, et Prouinciis, adeoque vniuerso nostri Imperii circulo, Dei benignitate nostro Regimini, iurique tradito, Ecclesiae Dei piis, et idoneis Guber-

natoribus, atque Ministris tanquam cultus ipsius Diuini necessariis Instrumentis quouis tempore habeantur rite prouisae. Vacante itaque in praesentiarum Metropolitana, et Primaria Regni nostri Hungariae Ecclesia Strigoniensi, legitimoque Pastore orbata, haud differre voluimus, quin illi de idoneo Praelato, et Rectore quamprimum prospiceremus. Et propterea debitum habentes respectum ad praeclaram eruditionem, et doctrinam, vitaeque, et morum integritatem fideles nostri, Nobis dilecti, Reuerendi *Antonii Verantii*, Episcopi Agriensis, et Consiliarii nostri, quibus ipsum munere Diuino ornatum ab annis non paucis propria nostra experientia comperimus. Confisi etiam de solerti, et attentissima cura, atque sollicitudine, quam ipse in administranda hac Ecclesia, tuendaque, et propaganda vera fide, et religione more boni Pastoris, et Praelati summo conatu adhibiturus sit. Non immemores denique haud vulgarium illius meritorum, quibus sese quondam Diuo Genitori nostro, et Nobis quoque commendatum reddidit, *a*) Eundem ab Episcopatu Ecclesiae suae Agriensis ad Archiepiscopatum Ecclesiae Metropolitanae Strigoniensis, nunc per mortem, et decessum Reuerendissimi quondam Domini *Nicolai Olahi*, eiusdem Archiepiscopatus vltimi, veri, et legitimi Possessoris,

a) Res omnino mira, binas eius difficiles in Turciam Legationes Collationalibus istis haud memorari.

de iure, et de facto vacantem, transferendum, nominandum, et praesentandum, ac eundem Archiepiscopatum Strigoniensem eidem auctoritate Iuris Patronatus nostri Regii, quod in omnibus dicti nostri Hungariae Regni Ecclesiis, et Beneficiis ecclesiasticis more Diuorum quondam Hungariae Regum, Praedecessorum nostrorum, felicis memoriae, optimo iure habemus, simul cum omnibus Castris, Castellis, Ciuitatibus, Oppidis, Villis, Possessionibus, Praediis, ac aliis cunctis Pertinentiis, et Iuribus possessionariis vbiuis, et in quibuscunque Regni nostri Hungariae, et Partium subiectarum Comitatibus existentibus habitis, ad eundem ArchiepiscopatumStrigoniensem de iure, et ab antiquo spectantibus, et pertinere debentibus, pariter cum omnibus eiusdem Iuribus, Libertatibus, Praerogatiuis, Prouentibus, et aliis quibusuis emolumentis, quouis nominis vocabulo vocitatis dandum, et conferendum, immo transferimus, nominamus, et praesentamus, damusque, et conferimus praesentium per vigorem. Quocirca vobis fidelibus, nostris honorabilibus Praeposito, Vicario, Lectori, Cantori, Custodi, caeterisqueCanonicis, etBeneficiatis tam dictaeEcclesiae Strigoniensis, quam aliarum collegiatarum Ecclesiarum ad eandem pertinentium, harum serie committimus, et mandamus, quatenus a modo imposterum praefatum *Antonium Verantium* pro vestro legitimo, et indubitato Archiepiscopo habere, tenere, et recognoscere, eidem debi-

tam reuerentiam, honorem, et obedientiam praestare, ac in omnibus negotiis, et consuetis rebus iurisdictioni ipsius parere, et obtemperare modis omnibus debeatis, et teneamini, secus non facturi. Praesentibus perlectis, exhibenti restitutis. Datum in arce nostra Regia *Posoniensi a*) Decima septima Die mensis Octobris Anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo nono, Regnorum nostrorum, Romani, et Hungariae septimo, Bohemiae vero vigesimo primo.

Maximilianus m. p.

(L. S.)

Ioannes Listhius b)
Episcopus Vesprimiensis m. p.

---

a) *Verantius* itaque denominatus est Archiepiscopus sub finem Diaetae hoc anno Posonii celebratae.

b) Subscripsit hasce Collationales *Listhius*, qua Cancellarius Regis, cui antea a Secretis fuit. Conf. Fr. Budai *Magy. Orsz. Histor. Lex.* Part. II. pag. 531.

LII.

Ad Eundem.

Maximilianus Imperator indulget Antonio Verantio Archiepiscopo Strigoniensi exercitium Iuris Patronatus. Posonii de 17. Octobr. 1569.

Nos MAXIMILIANVS *Secundus*, Dei gratia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclauoniaeque, etc. Rex Archidux Austriae, Dux Burgundiae, etc. Marchio Morauiae, Comes Tyrolis, etc. memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit, vniuersis: Quod Nos debitum habentes respectum ad praeclaram eruditionem, et doctrinam, aliasque animi dotes, ac circa Ecclesias Dei, et eligendos earum Ministros diligentem curam fidelis nostri Reuerendissimi in Christo Patris, Domini *Antonii Verantii*, Archiepiscopi Ecclesiae Strigoniensis, Primatis Hungariae, Legati nati, Summi, et Secretarii, Cancellarii, et Consiliarii nostri, quibus ipsum diuino munere praeditum, non alieno saltem testimonio, verum etiam propria nostra experientia cognouimus, Ius Patronatus nostrum Regium, quod in eadem Ecclesia Strigoniensi, aliisque collegiatis Ec-

17 Oct. 1569.

clesiis ad eamdem pertinentibus, sicut in caeteris Regni nostri Hungariae Ecclesiis, instar Praedecessorum nostrorum Diuorum quondam Hungariae Regum felicis memoriae optimo iure habere dinoscimur, ex certa nostra scientia, animoque deliberato, eidem Domino *Antonio Verantio*, Archiepiscopo dandum, et conferendum, immo damus, et conferimus, ac in illum transferimus praesentium per vigorem: annuentes, et concedentes, vt ipse omnia Beneficia ecclesiastica, vtputa: Praeposituras, Lectoratum, Cantoratum, Custodiatum, Canonicatus, et Praebendas, quae a modo deinceps tam in dicta Strigoniensi, quam aliis collegiatis Ecclesiis, ad illam pertinentibus, quocunque nomine, et titulo legitime vacare contigerit, dicti Iuris nostri regii auctoritate per Nos sibi hic in parte concessa, *a*) personis idoneis, et bene meritis, ecclesiasticaque functione dignis, fide praeterea, vita, moribus, et honesta conuersatione, eruditioneque commendatis, Hungaris

---

a) Quemadmodum Ius Patronatus Ecclesiarum penes Regem esse *Tit.* 11. *Part.* I. et *ar.* 9. *an.* 1553. comprobatur: ita vehementer eos errare exploratum est, qui existimant exercitium Iuris Patronatus in conferendis Beneficiis immediate Iurisdictioni Dignitatis episcopalis annexum esse. Nisi enim Praesules Hungariae speciali (quale istud est) Priuilegio a Rege donati sint, illud exercere prohibentur. Collatum vero nec suo, nec Ecclesiae nomine, sed *auctoritate regia*, quae in omni re salua esse debet, exercent.

tamen, et non alienigenis *b*) dare, et conferre, ipsisque de eisdem disponere, ordinare, et prouidere valeat, atque possit, immo damus, et conferimus harum nostrarum vigore, et testimonio Litterarum. Datum in Arce nostra Regia *Posoniensi* decima septima die mensis Octobris Anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo nono, Regnorum nostrorum, Romani, et Hungariae septimo, Bohemiae vero vigesimo primo.

Maximilianus Imperator m. p.

(L. S.)

Ioannes Listhius m. p.
Episcopus Vesprimiensis.

---

a) Conf. VLAD. *Decr. II. ar.* 30. 31. et 32. *Decr. III. art.* 67. *Art.* 27. *an.* 1681. *Art.* 55. *an.* 1723. *Art.* 15. *an.* 1741.

LIII.

Ad Eundem.

Maximilianus Imperator pro copulatione filiae, Annae Principissae cum Philippo Hispaniarum Rege Archiepiscopum Strigoniensem Antonium Verantium inuitat. Viennae d. 15. April. 1570.

Reuerendissimo in Christo Patri, Domino Anthonio Verantio, electo Archiepiscopo Ecclesiae Metropolitanae Strigoniensis, Locique eiusdem, et Comitatus Honthensis a) Comiti Perpetuo, Primati Hungariae, Sedis Apostolicae Legato nato, Summo Secretario, Cancellario, et Consiliario nostro, etc. fideli sincere Nobis dilecto.

(L. S.)

Redditae Posonii 17. April. 1570.

Maximilianvs *Secundus* Diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator, semper Augustus etc.

15. April. 1570. Reuerendissime in Christo Pater, fidelis Nobis dilecte. Cum ad festnm Ascensionis Do-

---

a) Comitis Honthensis honore etiam *Nic. Olahum* Archiepiscopum Strigoniensem condecoratam fuis-

mini proxime venturum Desponsationis actum loco, et nomine Serenissimi Principis, Domini *Philippi* Hispaniarum Regis Catholici, etc. per Serenissimum *Carolum*, Archiducem Austriae, Fratrem, et Principem nostrum charissimum, vigore Mandati procuratorii a Serenitate sua accepti, cum Serenissima Principissa *Anna a*) filia nostra dilectissima peragendum, celebrare constituerimus, ac Desponsationem huiusmodi Deuotionis tuae, tanquam Inclyti nostri Regni Hungariae Primatis, adeoque primi in Regnis, ac Prouinciis nostris haereditariis Praelati *b*) manu fieri cupiamus, et velimus, Deuotionem tuam benigne hortamur, et requirimus, vt, acceptis his nostris Litteris, protinus, ac ea quidem celeritate se huc conferat, quo ad minimum biduo ante hic adesse, ac de iis Caeremoniis, et solennitatibus, quae ad actum hunc

---

se, notum est ex PRAY *Specim. Hierarch Hung.* Part. I. pag. 181. In illa perturbatione, cui a temporibus Ferdinandi I. Comitatus iste obnoxius fuit, etiam *Verantius* prouinciam Supremi Comitis ibidem sustinuit, quam tamen postea deprecatum fuisse, docent eius ad *Maximilianum* Litterae KATONA *Hist. crit. Reg. Hungar.* Tom. XXV. pag. 333.

a) Conf. RR. KATONA *Epit. chronol. Rer. Hungaric.* Part. III. pag. 83.

b) En tesimonium authenticum super proedria Primatum Hungariae, a nonnullis Scriptoribus exteris disputata.

pertinebunt, cum Deuotione tua conferri possit. Sin vero Deuotio tua aduersa forte valetudine (quod sane haud libenter intellecturi essemus) distineatur, ita, vt hanc profectionem omnino nequeat, tunc Nos eius quam primum per Veredarium, ea de re expresse ad Nos ablegandum, certiores reddat. Factura in eo Deuotio tua rem Nobis longe gratissimam, ac Regia Benignitate nostra quauis occasione compensandam. Datum in arce nostra Regia *Pragae* die decima quinta mensis Aprilis Anno Domini Millesimo quingentesimo Septuagesimo, Regnorum nostrorum, Romani octauo, Hungarici septimo, Bohemici vero vigesimo secundo.

Maximilianus m. p.

Ad mandatum Sacrae
Caesareae Maiestatis proprium

P. Bernburger m. p.

LIIII.

Ad Eundem.

Carolus Archidux Austriae Archiepiscopi Strigoniensis Antonii Verantii consilium deposcit quoad machinationes Turcarum secrete, et celeriter resciendas. Neostadii d. 1. Septembr. 1570.

Reuerendissimo Nobis sincere dilecto ANTONIO VERANTIO, Archiepiscopo, et Comiti perpetuo Comitatus Strigoniensis, Primati Hungariae, Legato nato, Supremo Regni Cancellario, et Consiliario Sacrae Caesareae Maiestatis, etc. Amico Nobis charissimo.

(L. S.)

Presspurg

Cito
Citissime
Cito

Redditae Vjvárini 5. Septembr. 1570.

CAROLVS *a*) Dei gratia Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Comes Tyrolis, etc.

Reuerendissime Nobis sincere dilecte, Amice charissime. Sacra Romanorum Caesarea 1. Sept. 1570.

---

a) *Carolus* Heros aeui sui fortissimus, anno 157 . in Croatia munimentum posuit, ab ipsius nomine *Carolostadium* adpellatum. KERCHELICH *Hist. Episcop. Zagrab.* pag. 329.

Maiestas, Dominus, et frater noster colendissimus, longo nunc vsu experta est, quam inutiles sumtus incurrerit aliquoties propter incertos, et dubios hinc inde de Thurcarum machinationibus illatos rumores, et perperam dispositos exploratores. Vt autem in posterum hoc praecaueatur, sua Maiestas deinceps meliorem superinde ordinem instituere, neque vllis propterea sumtibus parcere decreuit. Qua vero optima ratione, quibus mediis id fieri debeat, vt non solum hic in propinquis, sed in interioribus Hungariae Locis, et in ipsa etiam *Constantinopoli* certior habeatur exploratio, Maiestas Caesarea vestram, et aliornm peritorum rei sententiam proinde exquirere mandauit. Itaque nomine Caesareae Maiestatis vos benigne requirimus, vt negotium sicuti magni est momenti, accurate perpendatis, et qua via, quibus mediis ad certitudinem meliorem rerum Thurcicarum perueniri possit, Nobisque secretissime opinionem vestram declaretis, vt eam, et aliorum etiam sententiam, in vlteriorem deliberationem desumere, Caesareaeque Maiestati significare possimus. Quo modo suae Maiestatis benignae satisfiet voluntati, nostram vobis simul beneuolentiam deferentes. Datum ex *noua Ciuitate a)* in Austria, die primo mensis

---

a) Id est *Neostadium* Wienerisch Neustadt

Septembris, anno Domini miilesimo quingentesimo septuagesimo.

Carolus m. p.

Ad mandatum Domini
Archiducis proprium.

H. v. Fieringer m. p.

LV.

Ad Eundem.

Maximilianus Imperator Archiepiscopum Verantium, Locumtenenentem Regium in Hungaria constituit. Viennae 24. Iunii 1572.

24. Iunii 1572. Nos Maximilianus *Secundus* Dei Gratia electus Romanorum Imperator, semper Augustus, et Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclauoniae, Ramae, Seruiae, Gallitiae, Lodomeriae, Cumaniae, Bulgariaeque Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, etc. Marchio Morauiae, Comes Tyrolis, etc. — Recognoscimus, et notum facimus omnibus, quorum interest, per praesentes. Quod Nos perspecta iam pridem, et cognita fide, diligentia, et in rebus tractandis solertia, et integritate, multiplicibusque, et gratis seruitiis Sacrae quondam Caesareae, et Regiae Maiestati Domino *Ferdinando* Genitori nostro charissimo felicis memoriae, et Nobis quoque, ac Regno nostro multifariam praestitis, fidelis nostri Reuerendissimi in Christo Patris, Domini, *Antonii Werantii*, Archiepiscopi Ecclesiae Strigoniensis, Primatis Hungariae, Legati nati, Summi, et Secretarii, per Hungariam Cancellarii, et Consiliarii nostri, Eundem in absentia nostra praefecimus, et constituimus in nostrum

praedicto in Regno nostro Hungarie, et Partibus ei subiectis *Locumtenentem*, *a*) durante nostro beneplacito, conditionibus infrascriptis: Et in primis, vt omni illa auctoritate, et facultate fungatur, qua tum aliorum Praedecessorum nostrorum, cum etiam charissimi olim Genitoris nostri tempore caeteri Locumtenentes, ad tempus constituti, vsi sunt. Videlicet: quod habeat facultatem legitime mandandi fidelibus Regnicolis nostris in omni publica Regni nostri administratione, et defensione. Quod possit indicere pro commodo nostro, et Regni nostri Conuentum particularem eisdem Regnicolis nostris necessitate requirente, praescitu tamen nostro, aut Nobis, rebus maxime difficilibus vrgentibus, ab ipso Regno nostro remotius existentibus, in negotiis, quae moram vlteriorem non admitterent, emergentibus, cum consilio fidelium Consiliariorum nostrorum, quorum scilicet similiter consilio, Regni nostri Hungariae, et Partium ei subiectarum negotia gerat, et administret, pro temporis, et rerum nostrarum necessitate, dum per eum nostro nomine vocati, et requisiti, ipsum accesserint: item, quod teneatur, et debeat in absentia nostra, per nos Ecclesias Dei, ac Iura, et Libertates Praelatorum, ac aliarum ecclesiastica-

---

a) Successit *Paulo Bornemisza* Episcopo Transiluaniae. Conf. *Palatin. Reg. Hung. fol. Tyrn.* 1760. pag. 119.

rum Personarum manutenere, ac contra omnes defendere. *a*) Similiter etiam Barones, Proceres, Nobiles Ciuitates, et vniuersos Status, et Ordines in suis Iuribus, et Libertatibus post Maiestatem nostram iusta sui exigentia, et sua possibilitate conseruet. Quod habeat in absentia nostra ius conferendi Personis dignis Bona, et Iura possessionaria vsque ad tringenta duos Colonos, et Iobagiones sessionatos se extendentia, *b*) quae non maiori, sed in eo numero, vel infra, siue per notam infidelitatis, siue per defectum seminis, aut alio quocunque iure, et titulo ad Sacram Regni nostri Hungariae Coronam, et collationem nostram Regiam legitime spectarent, ita tamen, vt talis Donatio prius non fiat, quam Nos per eundem Locumtenentem nostrum de qualitate, et quantitate Bonorum, de meritis, et conditione Personarum fuerimus edocti, idemque a Nobis hac de re acceperit responsum, et commissionem: quod habeat ius conferendi (praescitu tamen similiter nostro) beneficia ecclesiastica, Presbyteris catholicis, idoneis, et bene meritis, in omnibus Ecclesiis, in manu nostra non existentibus, ac etiam in illis, in quibus Domini Praelati Ius Patronatus a Nobis non habent, exceptis tamen

---

a) Videtur hoc insertum haberi propter Protestantismum tunc acrius in Hungaria dominantem.

b) Autoritate *art. XXVI. an.* 1567. sub *Maximiliano* conditi.

Praeposituris, et Abbatiis infularibus, et maioribus: *a*) quod habeat facultatem omnibus, tenuioribus scilicet hominibus, Nobilibus, non vltra triginta duos Colonos habentibus, scilicet malefactoribus, furibus casualia homicidia perpetrantibus, et similibus iure conuictis, nostra Regia auctoritate, gratiam faciendi, exceptis illis, qui contra personam nostram, vel authoritatem aliquid facerent, aut alioquin enormia nimis facinora committerent, de quibus Nos prius requirere, et nostram deliberationem expectare debeat *b*). Immo praeficimus, constituimus, et annuimus harum nostrarum vigore, et testimonio Litterarum mediante *c*). Datum in Ciuitate nostra *Vienna* Austriae vigesima quarta die mensis Iunii anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo secundo, Regnorum nostrorum, Romani decimo, Hungariae, et aliorum nono, Bohemiae vero vigesimo quarto.

Maximilianus Imperator m. p.

(L. S.)

Ioannes Listhius m. p.
Episcopus Vesprimiensis.

---

a) Hoc Priuilegium *Verantio* vltra Iura Locumtenentiae concessum est.

b) Ius istud aggratiandi ex *art.* 5. *an.* 1536. deriuatum, alias solis Regibus competere innuit *art.* XLVIII. *an.* 1715.

c) Hoc Diploma producit etiam RR. KATONA *Hist. crit. Reg. Hung.* Tom. XXV. pag. 323.

LVI.

Ad Eundem.

Maximilianus Imperator Verantio Archiepiscopo Strigoniensi, Primati et Locumtenenti Hungariae respondet ad transmissum nuncium de rebus Turcicis, petitque vltro informari de modo reprimendi hostium conatus. Viennae d. 16. Decembr. 1572.

Reuerendissimo in Christo Patri ANTHONIO VERANTIO, Archiepiscopo Strigoniensi, Lecique eiusdem Comiti, Primati Hungariae, Legato nato, nostro Consiliario, ac summo per Regnum nostrum Hungariae Cancellario *a*), Deuoto fideli sincere Nobis dilecto.

(L. S.)

Redditae sunt Tyrnauiae 25. Decembr. 1572.

MAXIMILIANVS *Secundus* diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator, semper Augustus, etc.

16. Dec. 1572. Reuerendissime in Christo Pater, deuote, fidelis, sincere Nobis dilecte! — Redditae, et pergratae Nobis fuerunt Deuotionis tuae Litterae die sexta praesentis mensis ad Nos, vt ar-

---

a) Titulus *Locumtenentis Regii* exmissus est.

duis de rebus ita grauiter, modeste, et sapienter scriptae, singularemque Deuotionis tuae, quam non solum de priuatis nostris, sed publicis etiam de rebus, atque commodis gerit curam, et solicitudinem plurimum probamus, ac singulariter gratam habemus.

Et cum illa, de quibus Nos obsequenter submonet, neutiquam videbantur negligenda, Nos ea, quae ad primum Articulum ſpectant, Consilio bellico statim communicanda curauimus, eaque de re tum apud Supremos nostros Partium Regni vltra Danubium, et *Comaromii* Capitaneos, tum apud Comitatus vicinos debitam iam prouisionem adhibitam esse accepimus.

Ad alterum autem Articulum quod attinet: Nos illa etiam, quae Deuotio tua in eodem Nobis ob oculos posuit, in deliberationem diligenter vocaturi, ac sedulo aduigilaturi sumus, ne quid eorum praetermisisse videamur, quae rebus ad meliorem finem dirigendis vsui esse possint.

Gratum autem Nobis est futurum, vt Deuotio tua, si quid in medium adferre possit, quod vel Turcicis conatibus, quorum in primo Litterarum suarum capite mentio fit, reprimendis, vel alienis aemulorum machinationibus in secundo Articulo propositis dextre anteuertendis conducere videbitur, de eo, omnibusque aliis, quae porro cognouerit, et scitu digna iudicauerit, Nos citra moram accurate edoceat.

Id, quod Deuotioni tuae pro nostra in eandem affectione ad memoratas Litteras clementer rescribere voluimus, cui quod superest, Caesaream, ac Regiam benignitatem nostram omnibus modis cognitam, et testatam reddere, ac, quae ad tranquillitatem publicam, et nostram, ac nostrorum incolumitatem pertinent, deinceps similiter curae esse cupimus. Datum in Ciuitate nostra *Vienna* die decima sexta mensis Decembris Anno Domini Millesimo quingentesimo septuagesimo secundo, Regnorum nostrorum, Romani vndecimo, Hungarici decimo, Bohemici vero XXIV.

Maximilianus m. p.

V. Io. Bap. Weber m. pr.

Ad mandatum Sacrae
Caesareae Maiestatis proprium

P. Bernburger. m. p.

AVCTARIVM
ACTORVM PVBLICORVM
IN
PRAEMISSIS EPISTOLIS MEMORATORVM.

A.

Tabulae Pacis inter Isabellam Reginam, et Ferdinandum Regem Die XIX. Iulii anno MD. LI. conclusae.

Nos Isabella Dei Gratia Regina Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, etc. — Recognoscimus per praesentes Litteras nostras. Quod, cum post mortem Serenissimi quondam Principis, Domini *Ioannis*, Regis Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, etc. Domini, et Mariti nostri charissimi, piae memoriae, Regnum Hungariae sub Turcico adhuc Imperio constitutum ex defectione eorum, in quos Princeps ille magna Beneficia contulerat, maximi motus subsequuti

extitissent, soloque vna cum vagiente adhuc Filiolo, et paucis quibusdam, in quibus aliqua acceptorum beneficiorum memoria resederat, *Budae* in Sede illa Regia omnibus periculis, perfidia Principis Turcarum, dum magnam partem Regni Nobis adimeret, expositae essemus, Serenissimi ipsius Principis, Domini, et Mariti nostri charissimi studiorum, quibus tum se (si Deus illum diutius superstitem esse voluisset) tum Regnum Hungariae, Partesque eidem subiectas, paulatim a Turcarum tyrannide eripere, in pristinamque libertatem praesidio Principum Christianorum asserere contendebat, memores, nihil prius in omni actione nostra habuimus, quam, vt vestigiis illius Serenissimi Principis ingressae, salutem Regni istius, nostramque, et filii nostri charissimi incolumitatem, tum multorum aliorum quietem nostra sedulitate quaereremus. Cumque multae res gestae Turcarum aperte declararent, illos nunquam aliis, sed sibi semper imperium quaesiuisse, nihil prorsus magis indecorum esse videbatur, tanta ab illis calamitate accepta, quanta simulata Turcarum amicitia, quae quidem non tam expetenda a Nobis fuit, quam necessario suscepta in Regni, nostramque, et filii nostri Illustrissimi perniciem, diutius vteremur. Quapropter, cum *Buda* egressae, et solutione Tributi, et magnis munerum largitionibus immanem Principis Turcarum animum placare non desisteremus, omniaque, quantum in No-

bis esset, ad illius nutum, et voluntatem fieri curaremus, nec tamen ille vnquam a suo instituto discederet, pium illud, Deoque gratissimum esse iudicans, si quid in Nos a sua religione alienam, totamque Rempublicam christianam durius statueret. Quamuis post cladem illam Budensem conditionem benignitate Dei eam in Transsiluania eramus consequutae, quae pro nostra, et Filii nostri Dignitate sufficere videbatur, tamen cum ardentissimis semper votis Imperium Christianorum Principum optassemus, ac de pio, clementi, et paterno tum Sacratissimae, et Catholicae Caesareae, tum Sacrae Regiae Maiestatis Romanorum, ac Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, etc. Regis, Consanguinei nostri colendissimi certiores factae fuissemus, oblitae Dignitatis nostrae, oblitae etiam commodorum omnium, quibus publicae res semper anteponendae sunt, in fidem, et tutelam Christianorum Principum Nos vna cum Filio nostro charissimo committere maluimus, quam eorum voces audire, qui dicerent, Regnum istud antemurale totius Reipublicae Christianae nostra opera in potestatem Turcicam incidisse. Sane igitur cum iamdiu in ea cogitatione fuissemus, quibus modis, et rationibus tam sanctum animi nostri propositum erga Rempublicam christianam declarare, ac de sinceritate animi nostri Sacratissimos Reges, Principes securos reddere possemus, honesta, ac salutari occasione oblata, cum Illu-

strissimo, ac Spectabilibus, et Magnificis Dominis *Ioanne Baptista Castaldo* Marchione de Cassano, Serenissimi Principis Domini *Maximiliani* Regis Bohemiae, in Rebus bellicis Locumtenente, Capitaneo Generale, *Thoma de Nádasd*, Libero Domino Terrae Fogaras, Comiti Comitatus Castri Ferrei, Iudice Curiae, et *Andrea de Báthor*, Comite Comitatuum Zathmar, et Zabolch, Tauernicorum Regalium Magistro, Capitaneis Supremis, et Commissariis ipsius Sacratissimae Regiae Maiestatis Romanorum, in caussa Illustrisimi *Ioannis*, Ducis, filii nostri charissimi Conditionibus infrascriptis, virtute, et auctoritate plena Mandati in transigendis nostris, et Filii nostri rebus, et negotiis per ipsam Sacratissimam Regiam Maiestatem eisdem dati, et concessi conuenimus.

Primo: Quod Maiestas Regia Ducatum Oppoliensem, in Silesia habitum, simul cum vniuersis Arcibus, Castellis, Ciuitatibus, Oppidis, Villis, Possessionibus, Praediis, Piscinis, aliisque Bonis, et Iuribus possessionariis omnibus, quocunque nomine, et titulo censeantur, ac pariter cum cunctis suis vtilitatibus, et pertinentiis quibuslibet de iure, et ab antiquo ad dictum Ducatum pertinentibus cum redditibus viginti millium florenorum hungaricalium Illustrissimo *Ioanni* Duci, filio nostro charissimo, suisque haeredibus, et posteritatibus, Successoribusque vniuersis dedit, contulit, et assignauit, iure perpetuo, et irreuocabiliter tenendum,

vtendum

vtendum, et possidendum ea conditione, vt, si praescripta Summa viginti quinque millium florenorum ex prouentibus dicti Ducatus compleri non posset, Maiestas Regia alia Bona, et Iura possessionaria ipsi Ducatui addat, ex quibus tamen dicta summa in integrum compleri possit.

Item: quemadmodum Serenissimus quondam Princeps Dominus *Ioannes* Rex Hungariae, Dominus, et Maritus noster piae memoriae, adhuc viuens, totum, et omne ius suum, quod in Regno Hungariae, Partibusque ei subiectis habuit, per Transactionem, iuramento firmatam, in Sacratissimam, ac Catholicam Caesaream, ac Regiam Maiestatem, ipsorumque haeredes, et Successores contulerat, ita Illustrissimus quoque *Ioannes* Dux, Filius noster Iura paterna sequutus, cessit ex nunc omnibus Iuribus, quae in Regno Hungariae, et Transsiluaniae, Bonisque paternis, et haereditariis habet, totumque illud in Sacratissimam, et Catholicam Caesaream, ac Maiestatem regiam, suosque Haeredes pleno iure transtulit.

Item: vt Maiestas regia, suique haeredes, et Successores, Reges Hungariae, et Bohemiae ipsum *Iohannem* Ducem, filium nostrum in Dominio, et pacifica possessione ipsius Ducatus Oppoliensis contra quoslibet legitimos, et illegitimos impetitores, turbatores, et actores propriis suis laboribus, et expensis tueri, et defendere debeant.

Item: vt deinceps Illustrissimus ipse filius noster ratione ipsius Ducatus Oppoliensis pro vero, et legitimo Duce dicti Ducatus ab omnibus habeatur, ac in eo ipso Ducatu per Sacratissimam, et Catholicam Caesaream Maiestatem confirmetur, in vtrumque Ducem erigatur, et consecretur, hac tamen facta reseruatione, quod ipse Illustrissimus *Ioannes* Dux filius noster Maiestati Regiae, suisque haeredibus, et successoribus Regibus Bohemiae omnia illa facere, et praestare debeat, et teneatur, quae hactenus alii Principes, et Duces antecessoribus Maiestatis Regiae, et ipsi quoque Regiae Maiestati de iure, vel consuetudine praestiterunt, vel hodie etiam facere, et praestare tenentur, hoc tamen per expressum declarato, vt, si Sacratissimam, et Catholicam Caesaream, ac Maiestatem Regiam (quod Deus auertat) interim mori contingeret, Haeredesque, et Successores ipsarum Maiestatum tam Nobis, quam Illustrissimo Filio nostro de Ducatibus ipsis effectiue respondere, Nosque, et Filium nostrum in eisdem manutenere debeant, et teneantur. Quod ipsum etiam de Dote Maiestatis nostrae intelligendum erit.

Item: cum Ducatus ipse Oppoliensis propter illam pignoris obligationem, in qua nunc est, Illustrissimo Duci *Ioanni* Filio nostro statim, et ex promtu vsque ad festum natiuitatis Domini proxime futurum reddi, et restitui non possit, Maiestas regia annuit, vt Nos vna cum Illustrissimo filio nostro infra praescriptum tem-

pus natiuitatis Domini, quo Ducatus ipse redimi, ac ipsi *Ioanni* Duci, Filio nostro pure, et simpliciter reddi, et assignari debet, cui nihilominus ex viginti quinque millibus florenorum ad eam summam, quae id tempus cederet, soluat. Cuius quidem temporis, seu anni initium computetur ab hodierno die.

Item: quod Nos, et Filius ipse noster Illustrissimus vniuersas Arces, munitiones, Castella, Ciuitates, Oppida, Villas, Praedia, Possessiones, generaliter vero omnia ea, quae hactenus in Regno Hungariae, et Transsiluaniae quocunque titulo, seu nomine tenuimus, habuimus, vt possedimus, vna cum Sacra Regni Hungariae Corona constituto die in manus hominum Maiestatis Regiae dare, concedere, et assignare teneamur, ac per Officiales nostros, et Praefectos dari, et assignari iubeamus.

Item: cum Nobis sit ex Transsiluania abeundum, Decimasque istius anni praesentis in Transsiluania habeamus, Maiestas Regia ad vsum nostrum, et Filii nostri tamdiu, quousque Cassouiae erimus, vt ex Decimis Archiepiscopatus Strigoniensis, vel Episcopatus Agriensis, etiamsi aliis in arendam illae locatae essent, quibus aliunde pro illis satisfieri debet, teneatur dare Decimas trium millium florenorum, quarum loco cedant Maiestati Regiae Decimae nostrae, quas in Transsiluania habemus.

Item: vt pro Bombardis, et ingeniis illis, quas Nos, et Illustrissimus Filius noster in arci-

bus tam Hungaricis, quam Transsiluanensibus Maiestati Regiae traditis, et assignatis relinquimus, Maiestas Regia alias similes, vel aequiualentes Bombardas, vel earum pretia Illustrissimo Filio nostro *Ioanni* Duci in ipso Ducatu Oppoliensi dare, et soluere sit obligata.

Item: quod in casu, quo Sacratissimam, et Catholicam Caesaream Maiestatem, et Regiam (quod Deus auertat) in semine masculino deficere contingeret, eo tunc successio regni Hungariae reuoluatur in ipsum Illustrissimum filium nostrum, et suos haeredes, si, Deo fauente, superstites erunt; Illis vero non existentibus, libera Regum electio rursus apud Gentem Hungaricam maneat. E conuerso vero, si Illustrissimus ipse *Ioannes* Dux, filius noster in Semine masculino deficeret, Ducatus Oppoliensis iterum in ipsam Maiestatem Regiam, Haeredesque, et Successores suos Reges Bohemiae deuoluatur.

Item: si interea, dum Nos, et Illustrissimus Filius noster *Cassouiae* erimus, aliquod periculum (quod Deus auertat) Regno huic contingeret, nihilominus Maiestas Regia, suique Haeredes, et Successores teneantur iuxta promissionem, et obligationem Maiestatis Regiae de Ducatibus ipsis tam Oppoliensi, quam Munsterbergensi, vel Frankenstaniensi, aut simul de duobus postremis Nobis, et Illustrissimo Filio nostro prospicere, Nobisque illos reddere et restituere.

Item: vt Litteras omnes super huiusmodi Transactionibus confectas, et emanatas, interim, dum Nos, et Illustrissimus filius noster *Cassouiae* erimus, quo citius fieri potest, Sacratissima, et Catholica Maiestas Caesarea, et Maiestas Regia, ipsorumque Haeredes, et Successores renouari, ex integroque eas conscribi, et confirmari curent, et debeant.

Item: quod quamuis Nos conditionem Illustrissimi Filii nostri a Maiestate Regia oblatam boni consuluimus, et acceptauimus, ea tamen spe, quod Sacratissima, et Catholica Caesarea Maiestas statum Filii nostri augebit; melioremque reddet, in cuius arbitrium omnem nostram, et Filii nostri causam remisimus.

Cum igitur Nos, tum ad clementissima monita Sacratissimae, et Catholicae Caesareae Maiestatis, tum ad oblationes pias, et paternas Sacratissimae Regiae Maiestatis annuissemus, praesentes Litteras nostras super ipsis Articulis, et rebus in Transactione cum Dominis Commissariis ipsius Maiestatis Regiae Nobiscum inita, conclusis, statutis, et decretis, eisdem Dominis Commissariis in testimonium omnium praemissorum Sigillo nostro, manusque nostrae subscriptione munitas, dandas duximus, et concedendas. Datum in Ciuitate *Albae Iuliae* decima nona Die mensis Iulii Anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo primo.

(L. S.)

Isabella Regina m. p.

B.

SPECIFICATIO

munerum honorariornm Constantinopoli distribuendorum Anno 1555.

Summa pecuniae, Scyphorum argenteorum Horologiorumque, quae per me *Andream Schnaterl* Caes. Solutorem Bellic. ad Turcarum Imperatorem Dominis Oratoribus suae Maiestatis nomine tradita sunt:

Primo: in decem Doliolis, quorum singulum continet sexaginta milliaThallerorum, id est: - - - -	60000. Taller.
Item: in Sacco vno quingenti, et Septuaginta Thalleri, id est:	570. Taller.
Postremo: in Sacco vno viginti millia quadringenti, et viginti Ducati aurei. Id est: -	5420. Duc.
Numerus Scyphorum, Pondus, et Valor eorundem.	
Primus ponderat cum operculo marcas viginti quinque, vncias tredecim cum dimidia. Aestimatio Marcae extenditur ad sedecim florenos: facit - - - -	413. fl. 30. x.
Secundus est duplex, ponderat Marcas 17. Vncias 12. 9. 3.	

Aestim. Marc. 18. flor. facit. - - - -	320. fl. 20. x.
Tertius est simplex, ponderat Marc. 17. Vncias 14. Aest. Mar. 18. flor. facit. -	321. fl. 45. x.
Quartus est duplex, ponderat Marc. 13. Vncias 13. ½ Aestim. Marc. 15. flor. 45. Crucif. facit. - - -	206. fl. 13.
Quintus item duplex, ponderat Marc. 12. Vnc. 15½ Aestim. Marc. 15. flor. 45. Cruc. fac.	204. fl. 15. x.
Sextus simplex cum operculo ponderat Marc. 7. Vnc. 3qtt. 3. Aestimatio Mar. 17. flor. facit - - -	123. fl.
Septimus ponderat Marc. 6. Vnc. qt. ½ Aestim. Marc. 15. flor. 15. Cruc. facit. - -	103. fl. 29. x.
Octauus superioris ponderis, et aestimationis. - -	103. fl. 29. x.
Nonus ponderat Marc. 9. Vn. ½ Aestim. Marc. 20. fl. facit.	191. fl. 52. x. 2. d.
Decimus ponderat Marc. 8. Vn. 10. Aest. Mar. 20. fl. facit.	166. fl. 52. x. 2. d.
Vndecimus ponderat Marc. 8. Vn. 10. Aest. Mar. 20. fl. facit.	172. fl. 30. x.
Duodecimus ponderat Marc. 9. Vn. ½ Aestim. Mar. 20. fl. fac.	180. fl. 37. x. 3. d.
Decimus tertius ponderat M. 8. Aestim. Mar. 20 flor. facit.	160. fl.

Decimus quartus superioris ponderis, et aestimationis.	160. fl.
Decimus quintus cum operculo ponderat Marc. 7. Vn. $\frac{1}{2}$ Aest. Marc. 20, fl. facit.	140. fl. 37. x. 2. d.
Decimus sextus ponderat Marc. 16. Vn. 4. q. 1. Aestim. Mar. 18. flor. facit. - -	292. fl. 46. x. 2. d.
Decimus septimus ponderat Marc 14. Vnc. 11. Aestim. Marc. 16. flor. facit. -	235. flor.
Decimus octauus ponderat Mar. 6. Vnc. 5. qt. 2. Aestimat. Marc. 15. fl. 45. Cr. facit.	99. fl. 33. x.
Decimus nonus ponderat Marc. 7. Vnc. 1. qt. 3. Aestim. Marc. 15. fl. 45. x. facit.	111. fl. 27. x.
Vigesimus ponderat Marc. 12. Vn. 7. qt. $\frac{1}{2}$ Aestim. Marc. 15. fl. 45. x. facit. -	196. fl. 1. x.
Vigesimus primus ponderat Marc. 10. Vnc. 7. Aestim. Marc. 20. fl. facit. -	200. fl. 37 x. 2. d.
Vigesimus secundus ponderat Marc. 8. Vnc. 7. Aest. Marc. 20. fl. facit. - - -	168. fl. 45 x. 2. d.
Vigesimus tertius ponderat Marc. 8. Vnc. 5 $\frac{1}{2}$ Aestim. Marc. 20. flor. facit. -	166. fl. 52. x. 2. d.
Vigesimus quartus ponderat Marc. 6. Aestim. Marc. 20. flor. facit. - - -	120. fl.

Vigesimus quintus ponderat Marc. 7. Vnc. 8. Aestim. Marc. 20. fl. facit. - 150. fl.

Vigesimus sextus ponderat Marc. 7. Vnc. 15. Aestim. Marc. 20. flor. facit. - 158. fl. 45. x.

Vigesimus septimus ponderat Marc. 6. Vnc. 18 Aestim. Marc. 20. fl. facit. - 132. fl. 48. x. 3. d.

Vigesimus octauus ponderat Marc. 6. Vnc. 8. Aestim. Marc. 20. flor. facit. - 130. fl.

Vigesimus nonus Marc 6. Vnc. 5. Aest. Marc. 20. fl. facit. 126. fl. 33. x.

Trigesimus ponderat Marc. 10. Vnc. 5. Aestim. Marc. 15. fl. 45. x. facit. - - 162. fl. 33. x.

Vltimus ponderat Marc. 10. 8. qt. 1. Aestim. Marc. 15. flor. 45. x. facit. - - 165. fl. 40. x.

Numerus Horologiorum cum cum Aestimatione Eorundem.

Primi Horologii Aestimatio est Ducentotorum quinquaginta florenorum Rhenens. id est: - 200. fl.

Secundi, quae speculum continet, aestimatio est - 166. fl.

Tertii aestimatio est - 145. fl.

Vltimi aestimatio est - 160. fl.

A. v. Schnatterl. m. p.

C.

INSTRVMENTVM

Ratificatorium Pacis cum Imperatore Turcarum anno 1562. et 1564. initae.

Maximilianvs *Secundus*, diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator, semper Augustus. etc.

Recognoscimus, et notum facimus tenore praesentium vniuersis. Quod cum proximis annis pro quiete, et tranquillitate publica totius orbis, et praesertim pro afflicti regni nostri Hungariae, continuis bellorum calamitatibus ferme penitus exhausti, oppressi, et desolati beneficio, et vt iam tandem ab effundendo humano sanguine cessaretur, inter Serenissimum, et Potentissimum quondam Principem Dominum *Ferdinandum* electum Romanorum Imperatorem, Augustae memoriae Dominum, et Genitorem nostrum obseruandissimum ex vna, et Serenissimum quoque, ac Potentissimum Principem Dominum Sulthanum *Solymannum* Imperatorem Turcarum, ac Asiae, et Graeciae, etc. ex altera, post multos, difficiles, atque diuturnos Tractatus hinc inde medio Oratoris, a praelibato Diuo Genitore nostro destinati, et pleno, ac sufficienti ad id mandato instructi, agitatos, ad octo annorum spatium, a die prima Iunii Anno Domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo secundo proxime, et immediate sequen-

tium numerandorum, redintegrata, conclusa, et Litteris confirmatoriis, vltro, citroque exhibitis, firmata, et constabilita fuerit, iuxta certas quasdam Conditiones in Litteris confirmatoriis dicti Serenissimi quondam, et obseruandissimi Domini Patris nostri descriptas, et comprehensas, quarum Litterarum tenor sequitur, et est talis:

NOS FERDINANDVS, etc. Recognoscimus, et notum facimus tenore Praesentium vniuersis: Quod cum superioribus annis post multos, et diuturnos Tractatus inter Nos, et Serenissimum, ac Potentissimum Principem, et Dominum Sulthanum *Solymannum* Imperatorem Turcharum, ac Asiae, et Graeciae, etc. interveniente pro Nobis Nobile, fidele, Nobis dilecto, *Augerio a Busbeck*, Consiliario, et Oratore nostro, ad id pleno, et sufficienti mandato instructo, inita, et conclusa fuisset firma pax, et amicitia, ad octo annos duratura, et Nos huiusmodi pacis, et amicitiae conclusionem pro nostra parte ratam, gratamque habuissemus; et Litteris nostris in patenti, et opportuna forma expeditis confirmassemus sub certis quibusdam conditionibus, quas idem Orator noster descriptas, et Sigillo suo munitas, adhibita protestatione, Consiliariis, et Passis praefati Serenissimi Turcharum Imperatoris tunc exhibuerit, prout in dictis Litteris nostris confirmatoriis latius apparet, quae datae sunt in nostra Imperiali Ciuitate *Augustae Vindeli-*

corum die vigesima nona mensis Aprilis Anno Millesimo Quingentesimo Quinquagesimo nono. Exhibitis vero per dictum Oratorem nostrum iisdem Litteris nostris confirmatoriis diuersae difficultates intercidissent, ita, quod nec Litterae confirmatoriae nostris per omnia similes, et congruentes in hanc vsque diem a dicto Serenissimo Turcharum Imperatore Nobis allatae fuerint, adoque eiuscemodi Pax octennalis realem suum effectum hactenus sortiri nequiuerit, et tandem, cum ob talem Pacis, seu Induciarum incertitudinem in finibus Regni nostri Hungariae, ac Partium ei subiectarum, et praecipue in Confiniis Croatiae multa contra Inducias euenissent, quin insuper etiam ex alia parte inter Nos, et Illustrissimum *Ioannem Sigismundum* Ducem, Serenissimi quondam Regis *Iohannis* filium grauissimae turbae, ac motus bellici exorti essent, rursus de redintegranda, et stabilienda memorata octennali Pace inter saepe fatum Oratorem nostrum, dictosque Serenissimi Turcharum Imperatoris Passas, et Consiliarios agi ceptum esset, atque idem Orator noster sub spe nostrae ratificationis iterum proposuisset quasdam Conditiones, sub quibus optata Pax, sublatis difficultatibus, demum coalesceret, atque in effectum deduceretur, quin etiam Serenissimo Turcarum Imperatori visum esset, mentem, ac voluntatem nostram de istiusmodi Pacis redintegratione, et conglutinatione cognoscere, misso ad Nos hanc ob caus-

eam egregio Viro *Chassan* Chaussio cum Serenitatis suae Litteris. Nos sane cupientes, quantum in Nobis est, consultum esse quieti, et tranquillitati publicae totius Orbis, et prasertim afflicti Regni nostri Hungariae, continuis, maximisque bellis funditus pene exhausti, et desolati, atque iam tandem pacem antehac, vt praefertur, conclusam, sed nondum ad effectum deductam, debitum suum vigorem obtinere, dictos Tractatus per Oratorem nostrum cum dictis Passis nomine, et loco Serenissimi Turcharum Imperatoris agitatos, rátos, gratosque habuimus, Litterisque his nostris corroborauimus, et confirmauimus, et in eadem Pace ipsum quoque filium quondam Regis *Ioannis* cum Transiluania comprehendi consensimus, prout per praesentes ex certa nostra scientia, animoque bene delíberato, et omni meliori modo, et forma, quibus possumus, ac debemus, ratificamus, approbamus, corroboramus, et confirmamus, declarantes, et pollicentes, Nos non solum cum praefato Serenissimo Turcharum Imperatore, verum etiam cum dicto quondam Regis *Ioannis* filio facere, et seruare bonam, ac sinceram amicitiam, et pacem ad octo annos proxime sequentes, et a die, qua datae sunt praesentes Litterae, numerandos, quatenus Nobis Serenitas eius, dictusque quondam Regis *Ioannis* filius mutua sinceritate, et integritate correspondebunt, ita, vt quilibet nostrum aequaliter ad

huius Pacis obseruationem adstrictus, et obligatus sit iuxta has infrascriptas Conditiones.

Primo igitur vniuersis, et singulis nostris Capitaneis, Praefectis, Officialibus, Ministris, Militibus, ac subditis serio, et sub poena capitis mandabimus, vt hanc Pacem sancte, firmiter, et inuiolate obseruent, et, ne Militibus, aut subditis Serenissimi Imperatoris Turcharum, ac praefati filii quondam Regis *Ioannis* arma, vim, et vllam hostilitatem inferant, nec eosdem ad arma lacessant, sed cum illo pacem, et bonam vicinitatem foueant.

Quodsi quis Capitaneus, miles, aut Subditus noster locum aliquem Serenissimi Imperatoris Turcharum occupauerit, ceperit, expugnauerit, aut attentauerit, statim illum pro demerito capite puniri, ac locum illum sine dilatione restitui faciemus.

Item, si post publicationem istius pacis, et amicitiae contigerit a militibus, aut Subditis nostris aliquos Subditos Serenissimi Imperatoris Turcarum capi, ii quoque vbicunque fuerint, liberi esse, et sine impedimento, aut alicuius pretii pactatione, vel solutione demum dimitti debebunt, modo idem quoque ex parte Turcharum fiat.

Et quoniam in Tractatibus illis Pacis quinquennalis, quam cum praefato Serenissimo Turcharum Imperatore Anno Domini millesimo, quingentesimo, quadragesimo septimo, iniuimus, ac firmauimus, conclusum, pactum, et

conuentum fuerat, vt annuatim mitteremus ad Portam Serenissimi Turcharum Imperatoris munus honorarium triginta millium Ducatorum, Nos sane iuxta dictam pactionem, et conuentionem quinquennalis illius Pacis, et afflicto Hungariae Regno, miserorumque Colonorum, et Subditorum quieti, et incolumitati consultum sit, in posterum quoque singulis annis, durante ista octennali Pace, ad Portam Serenitatis eius triginta illa Ducatorum hungaricalium millia transmittemus.

Deinde licet nullo iure obligati simus ad soluendum munera, quae a Nobis in Tractatibus, antehac habitis, ex parte Serenissimi Turcharum Imperatoris pro duobus vltimis annis praematurae Pacis quinquennalis anno Domini millesimo quingentesimo quadragesimo septimo conclusae, et initae petita fuerunt. Volentes tamen ipsi Serenissimo Imperatori Turcharum sincerae amicitiae, et beneuolentiae studium nostrum hac quoque in parte testatum reddere, ex duorum illorum annorum intermissis muneribus Serenitati illius vnum scilicet triginta millia Ducatorum transmittemus.

Similiter ab Arcibus quoque, et Castellis, Vrbibus, ac Locis Transiluaniae omnem vim, atque hostilitatem abstinebimus. De locis vero extra Transiluaniam positis, quorum longe alia est ratio, quam Transiluaniae, respectu dicti Serenissimi Turcharum Imperatoris, ac praesentis concordiae, et pacis caussa non recusa-

mus cum Illustrissimo *Ioanne Sigismundo* Duce, Serenissimi quondam Regis *Ioannis* filio, concordare, quae loca Nobis restitui, et quae ipsi pacifice relinquere velimus, ita tamen, vt dictum quondam Regis *Ioannis* filium, durante hac octennali Pace, ad satisfaciendum Nobis de locis extra Transiluaniae fines in Hungariae partibus, citra, et vltra Tibiscum sitis, armata manu non compellere possimus, aut debeamus, saluo tamen, et reseruato Nobis nihilominus omni iure, et actione, quam contra illum praetendimus.

At vniuersim idem quondam Serenissimi Regis *Ioannis* filius tempore huius Pacis, siue Induciarum ab omni hostilitate, et iniuria abstineat, aut Subditos nostros non affligat, villas non diripiat, nec excursiones in Ditionem nostram faciat, neque Castella nostra, vel Subditorum nostrorum oppugnet, vel ipse noua Castella in detrimentum Ditionis nostrae, vel Subditorum nostrorum exstruat, neque etiam bona mobilia, vel immobilia, contributiones, dicas, decimas, et prouentus ad Nos, et Subditos nostros spectantes, inuadat, aut sibi vendicet, quin immo Inducias sancte, et inuiolate obseruet, et per suos obseruari faciat, quemadmodum etiam Nos, vt idem nostra ex parte sancte obseruetur, et praestetur, diligenter curaturi sumus. Quod si secus fuerit, et Inducias violauerit, ac Nos, aut Subditos nostros iniuria affecerit, Nos idipsum impune ferre non patiemur.

Item,

Item, vt quaecunque Nos extra propriam Transiluaniam possidemus, siue per Nos ipsos, siue per nostros Subditos, et Vasallos, in posterum quoque sine vlla controuersia possideamus, in quibus comprehensi etiam intelliguntur Magnifici, fideles, Nobis dilecti, *Melchior Balassa*, et *Nicolaus de Báthor*, caeterique Barones, Nobiles, et cuiuscunque Status homines, qui ad fidelitatem, et obedientiam nostram reuersi fuerunt, et reuertentur, vsque ad illam diem, qua Nobis constiterit, supradictum quondam Regis *Ioannis* filium Inducias ad mandatum Serenissimi Imperatoris Turcharum, sub his conditionibus acceptasse, et obseruare velle, cum omnibus eorum rebus, iuribus, ac bonis, quaecunque possident, et tenent.

Praeterea tam nostri, quam praedicti filii quondam Regis *Ioannis* Subditi, in vtriusque nostrum obedientia, et potestate constituti, qui in praesentibus turbis, et motibus, vel ob metum, vel aliam quamcunque caussam vacillassent, siue suspectos se reddidissent, seu alterutrum quouis modo offendissent, hisce Induciis comprehensi, earum ita participes reddantur, vt nulla in eos quouis quaesito colore vindicta, institui, sed omnis in illos concepta indignatio, et persecutio vtrinque cessare debeat.

Et quia, vt dictum est, in honorem, et gratiam Serenitatis suae consensimus sub his Induciis filium quondam Regis *Ioannis* ad satisfaciendum Nobis, ratione locorum extra Tran-

Z

siluaniam sitorum, armis non compellere, confidimus, vti par est, Serenisssimum Turcharum Imperatorem, habita ratione, quod non ita faciles, et benignos erga dictum quondam Regis *Ioannis* filium exhibeamus, Nobis aliquos captiuos haud grauatim concessurum esse.

Caeterum, quod attinet ad ipsummet Serenissimum Turcharum Imperatorem, mens, et voluntas nostra est, prout et ipsa ratio, et aequitas postulat, vt eius quoque Serenitas Literis suis confirmatoriis ad has sequentes Conditiones adstringatur.

Imprimis, vt Serenitas sua bonam, et sinceram Pacem, atque amicitiam Nobiscum ad supradictos octo annos a die datarum praesentium Literarum incipientes colat, et seruet.

Item: vt omnibus, ac singulis suis Passis Beglerbeghis, Sanziackis, Vaiuodis, et quibuslibet Capitaneis, Officialibus, Ministris, Militibus, et Subditis mandet sub poena capitis, vt hanc Pacem firmiter, et sancte obseruent, et ne militibus, seu subditis nostris arma, vim, vel vllam hostilitatem inferant, nec eosdem ad arma lacessant, sed cum illis pacem, et bonam vicinitatem seruent, inter quos Serenitatis suae militares Praefectos etiam Transalpinus, et Moldauus Vaiuodae comprehensi intelligantur.

Item, vt Pax ista pro Hungaria, Croatia, Dalmatia, Sclauonia, et pro reliquis vniuersis nostris Regnis, Dominiis, et Prouinciis, eorundemque finibus, limitibus, et locis quibuslicet

tam terrestribus, quam maritimis, et aquaticis confecta, et confirmata intelligatur, habeantque haec ita vniuersaliter comprehensa eandem vim, ac si singula essent expressa.

Quodsi vero tempore huius Pacis a Serenissimi Imperatoris Turcharum Praefectis, Militibus, aut Subditis, arx, oppidum, vrbs, castellum, fortalitium, seu qualiscunque locus noster vllo praetextu occupatus, captus, expugnatus, aut attentatus fuerit, quicunque id fecerit, statim capite plectatur, et talis locus sine dilatione restituatur.

Idque intelligatur, siue locus immediate noster fuerit, siue Subditi nostri, nec referat, vtrum talis Subditus rebellis fuerit, siue non, quia, si rebellis fuerit, talis locus Nobis restitui debebit, idque in reliquis rebellium rebus, ac bonis similiter locum habeat.

Simili modo quaecunque in his Litteris comprehenduntur, de nulla iniuria, aut damno inferendo, ea semper ad res, et iura subditorum cuiuscunque illi gradus sint, aut conditionis, quam de rebus, immediate ad me pertinenbus, intelligantur.

Item, vt liberum sit pro arbitrio, et libito aedificare, reparare, munire, et fortificare quaeuis loca, quae directe in aedificantis potestate, et ditione existere dignoscentur, ita, quod in hoc turbari, vel impediri non possint, aut debeant.

In solo vero, in aliena Ditione, aut Dominio sito, aedificare, reparare, munire, aut for-

tificare aliquem locum posthac durante Pace non sit licitum.

Et quoniam non restituitur *Tata* contra omnem aequitatem, interceptae saltem villae, et possessiones, vltra Danubium sitae, non inquietentur, sed *Comaromio*, sicuti fuerant a principio, subiectae maneant. Quia *Tata* non fuit tale Castrum, quod propriam iurisdictionem haberet, sed *Comaromio*, submissum, adeoque Praefectus illius tantummodo Castellani officium gerebat, ibi collocatus, vt huiusmodi villas, ad *Comaromium* pertinentes, quae per Comaromiense Praesidium non satis commode tempore bellorum regi poterant, neque ab illis, qui erunt in *Tata*, aut aliis quibuscunque Turcicis militibus inquietentur.

Item, vt sub hac Pace nullo modo nostra iura in Hungaria impediri, neque nostris Colonis, ac subditis quocunque praetextu, vel colore quaesito, exactiones, aut onera vlla imponi debeant, ita, quod omnia illa loca, quae in praesentiarum in nostra ditione, et potestate sita sunt, cum vniuersis suis pertinentiis, castris, et oppidis, redditibus, ac quibuscunque bonis, tam mobilibus, quam immobilibus in eadem nostra potestate sint, ac maneant, nec in illis vllum ius exactionis, vel alterius oneris subditi, vel milites, vel officiales Turcici quaerant, seu praetendant, multo vero minus villas nostras subinde occupent, aut, missis Litteris, comminatione incendii, depraedationis, seu

captiuitatis Subditos nostros ad deditionem solicitent. Et quicunque Coloni hactenus ad vtramque partem seruitia, census, vel decimas praestiterunt, vbicunque illi siti sunt, in posterum quoque Nobis, vel subditis nostris seruitia, vel census praestent.

Et quoniam Turcae, quando primum occupauerunt dedititias villas, contenti fuerunt solitis, et ordinariis Colonorum prouentibus, progressu vero temporis maiores in dies exactiones illis imposuerunt in tantum, vt nunc decuplo plus exigant ab aliquibus, adeo, quod pauperes non habentes vnde amplius soluant, tandem metu captiuitatis, relictis sedibus, aufugiant, et postea neque Nobis, neque Serenissimo Turcharum Imperatori, eiusue subditis vllam amplius vtilitatem praestent; mandet proinde Serenitas eius, ne praefati milites, et Spahiae sui Colonos ipsos vltra eorum ordinarios prouentus, quos Dominis eorum soluere consueuerunt, et quibus Turcae initio contenti fuerunt, compellant, sed dimidia parte eiusmodi ordinarii prouentus contententur, reliquam vero Colonorum Dominis relinquant, vt hoc modo pauperes, miserique Coloni nimiis, et intolerabilibus extraordinariis exactionibus liberati, non aufugiant, sed maneant, et vtrique parti diutius vtiles sint.

Praeterea deinceps a publicata Pace ista nulli Subditi nostri, siue sint Hungari, siue alterius cuiuscunque nationis, captiuentur: quod-

si tamen factum erit, ii vbicunque detinebuntur, mox liberati restituantur, et tuto, atque pacifice sine vlla pactatione, seu pretii redemtorii exactione domum redire permittantur, neque tales captiui vllo modo, colore, vel ingenio quaesito, detineantur, mancipentur, vendantur, siue donentur.

Porro, si Nobis in futurum etiam videbitur, aliquis homo in excelsa Porta saepedicti Serenissimi Turcharum Imperatoris intertenendus, siue Oratoris, siue Agentis, siue Procuratoris, siue quocunque titulo, is Oratoris libertate etiam, ac priuilegiis, immunitatibusque frui debebit, quemadmodum aliorum Principum, qui Serenitati illius amici sunt, Procuratores frui solent, aut debent, habeatque liberam potestatem, conducendi Dragomanum, siue Interpretem quos, et quotcunque velit.

Similiter non impediantur etiam homines, aut Nuncii nostri, qui interdum ad amplissimam illam Portam, vel ad hominem nostrum, qui ibi residebit, aut etiam ab eo ad Nos mittentur, quin potius eisdem omnis fauor, et auxilium praestetur.

Quas quidem Conditiones, et Articulos pro firmiore Pacis robore Serenissimus Turcharum Imperator, perinde, ac Nos, sese firmiter, inuiolateque obseruaturum sub fide, et verbo promittat, necessariisque, et opportunis litteris statim confirmet.

Cum vero ad Pacis firmitatem plurimum pertineat, omnem dissidiorum, et motuum caussam in Confiniis tolli, et ad hoc valde expediat certos limites statui, vtrique parti tolerabiles, quos alterius partis militibus hostiliter transgredi non liceat, optimum erit id negotii Commissariis, ex vtraque parte pari numero deligendis, Viris probis, pacificis, et rerum agendarum peritis, qui quidem pari authoritate praediti, iustitiae, et vtriusque partis, habita ratione, tales limites statuant.

Similiter, si magnae aliquae, et arduae differentiae orirentur, quae prorsus celerem compositionem requirerent, ad tales Commissarios constituendos refugiendum erit, qui loco opportuno conuenientes sine exercitu, atque aequali personarum numero, et comitiua, omnes, et singulos huiusmodi controuersias emergentes decidant, et amicabiliter componant, et talis denique ordo, ac modus constituatur, vt vtraque pars suos homines, et subditos citra omnem tergiuersationem, vel praetextum grauissimis poenis ad integre, firmiter, et inconcusse obseruandam Pacem compellat.

Quoniam vero in tam amplo Regno, tam diuturnis bellis afflicto, fieri non potest, quin multi latrones, et malefici homines passim diuagentur, propter talium hominum Subditos, et improuisos incursus Pax violata non debet intelligi, neque si, vel Subditi, vel milites alterius partis contra Pacem aliquid attentarint,

vel alias aliqua controuersia, aut differentia ex vtraque, vel altera parte emergat, vt interdum accidere solet, neque omnia semper praecaueri possunt, ideo Pax violata intelligatur. Sed vtraque Pars sedulo operam dare debebit, vt tales Praedones, et damnificatores, et Pacis perturbatores debitis poenis afficiantur; in grauioribus vero casibus (vt dictum est supra) ad Commissarios confugere expedit.

Licitum sit etiam Turcis, si tales Praedones, aut raptores in sua Ditione deprehenderint, illos supplicio afficere, si vero illos deprehendere non potuerint, Capitaneis, aut Officialibus nostris, sicubi eos esse, compererint, indicent, qui eos punire a Nobis mandatum habebunt; si vero ab illis non punientur, Nos ea de re informati, probe pro demerito puniendos curabimus, modo idem ex altera quoque parte fiat.

Sed et Duella, quoniam multorum motuum, ac dissidiorum caussam saepe subministrare solent, optimum erit tempore huius Pacis inhibere, quin immo ii, qui alios ad huiusmodi singularia certamina prouocare ausi fuerint, ad alterius Partis instantiam, et requisitionem puniantur.

Quae quidem omnia, si Serenissimus Turcharum Imperator rata, grataque habuerit, ac Litteris suis corroborauerit, et confirmauerit, pollicemur in verbo nostro Caesareo, Nos quoque candide, et firmiter obseruaturos, et ad-

impleturos esse, pecuniasque supradictas ad Portam eiusdem Serenissimi Turcharum Imperatoris missuros, et quaecunque Nobis vigore conditionum, et pactorum suprascriptorum incumbunt, executuros esse, nec eis vllo quaesito colore per directum, vel indirectum contrauenturos, indubitatam spem, et fiduciam in Serenitate eius ponentes, omnia vicissim bona, et integra fide agi, nec Ministros, et Subditos, Militesque Serenitatis suae iis, quae iuxta praemissa tractata, et conclusa fuerint, directe, vel indirecte, quouis quaesito colore, contrauenturos, quemadmodum et Nos, omni dolo, et machinatione remotis, iubebimus, et mandabimus Ministris nostris, vt Pax, et quies a nostra parte integre obseruetur, vt dignum est, fide, et magnanimitate nostra, harum testimonio Litterarum manu nostra propria subscriptarum, ac Sigilli nostri appensione munitarum. Datum in arce nostra Regia *Pragae* Die prima Iunii Anno Domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Secundo, Regnorum nostrorum, Romani Trigesimo Secundo, aliorum vero Tricesimo Sexto.

Ferdinandus m. p.

(L. S.)

Defuncto vero Diuo Genitore nostro, praefatus Serenissimus Turcharum Imperator per Litteras a Nobis petierat intelligere, vtrum et Nos Pacem, et amicitiam paternam cum Serenitate eius seruare vellemus. Nos sane intellecta, et considerata eiusmodi propensa, et sincera voluntate, quam Serenitas eius erga Nos praeseferre videtur, cupientes etiam beneficio, et quieti publicae, et praesertim commodis oppressi Regni nostri Hungariae consultum esse, vestigiis Diui Domini Parentis nostri in seruanda, et continuanda huiusmodi Pace, et amicitia insistendum duximus. Itaque non solum nostro, verum etiam Serenissimorum Principum, *Ferdinandi*, et *Caroli*, Archiducum Austriae, etc. fratrum nostrorum charissimorum nomine, praeinsertas Serenissimi, et Potentissimi quondam Domini Genitoris nostri Litteras, ex certa nostra scientia, animoque bene deliberato, et omni meliori modo, et forma, quibus potuimus, atque debuimus, approbauimus, ratificauimus, et corroborauimus, prout vigore praesentium approbamus, ratificamus, et corroboramus, declarantes, et in verbo nostro Caesareo pollicentes pro Nobis, et iam nominatis Serenissimis, ac charissimis Fratribus nostris, quod ceptam inter saepedictos Diuum Genitorem nostrum, et Serenissimum Turcharum Imperatorem pacem, et concordiam vsque ad finem constituti octennii candide, ac sincere obseruabimus, munusque ho-

norarium posthac etiam quolibet anno, Deo dante, mittemus, omniaque, et singula, quae Nobis praestanda incumbunt, exequemur, et adimplebimus, nec eis vllo quaesito colore per directum, vel indirectum contraueniemus, ac demum, omni dolo, et machinatione remota, curabimus, et iubebimus, vt etiam a Praefectis, Ministris, Officiariis, Militibus, et Subditis nostris Pax, et Quies integre obseruetur, sicuti dignum est, fide, et magnanimitate nostra, dummodo similiter Serenissimus quoque Turcharum Imperator haec omnia rata, grataque habuerit, obseruauerit, adimpleuerit, ac Litteris suis corroborauerit, et confrmauerit, quemadmodum non diffidimus, ex parte Serenitatis suae perinde bona, et integra fide omnia agi, nec Serenitatis suae Ministros, Subditos, et Milites iis, quae iuxta praemissa tractata, et conclusa fuerunt, directe, vel indirecte, quouis praetextu quaesito, contrauenturos esse. Harum testimonio Litterarum manu nostra subscriptarum, et Sigilli nostri appensione munitarum. — Datum *Viennae* Die vigesima septima mensis Octobris, Anno Domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Quarto.

Maximilianus m. p.

(L. S.)

D.

ARTICVLI PACIS

conclusi inter Supremos Commissarios, et Capitaneos Caesareae Maiestatis, et Oratores Transsiluani. Zathmarii in mense Martio.
1565.

Primum, quod Illustrissimus Dux Transsiluaniae, et legitimi illius posteri, ac descendentes ex eodem sexus masculi, Transsiluaniam, sicuti intra limites suos constituta est, retineat suis certis quibusdam Conditionibus, de quibus postmodum Oratores, seu Nuncii ad Caesaream Maiestatem profecturi, cum Maiestate sua latius tractabunt, et concludent. Reliquam vero Ditionem, in Hungaria existentem, Caesareae, ac Regiae Maiestati, et eius Haeredibus, ac Successoribus, legitimis Hungariae Regibus, pro se, et suis Haeredibus libere cedat, ac remittat, excepto Comitatu praefato Byhoriensi cum castro Varadiense, suisque pertinentiis, quae ex speciali suae Maiestatis concessione, et gratia ad dies vitae Illustrissimus Dux possidere, et frui debet, ea tamen conditione, vt post mortem illius ea omnia reliquo corpori Hungariae Regni statim de facto vniantur, et suae Maie-

stati Caesareae, vel suis Successoribus, Regibus Hungariae restituantur.

Deinde, quod posthac, deposito titulo electi Regis, vocentur Duces Transsiluaniae.

Quod sua Caesarea Maiestas libere retineat iure belli castrum *Tokay*, et arcem *Zerench*, ac alia Loca, ab exercitu suae Caesareae Maiestis occupata, cum vniuerso territorio, atque Districtu ad ea spectante, nisi specialem gratiam aliquibus, quorum interest, ad intercessionem Illustrissimi Ducis Transsiluaniae facere, sua Maiestas sponte velit.

Quod specialiter Dux Transsiluaniae libere cedere, atque suae Caesareae Maiestati resignare teneatur castra *Munkatch*, et *Hwzt* cum omnibus, et singulis eorum pertinentiis, ac iuribus, vbicunque locorum existentibus, quemadmodum nunc ab ipso Transsiluano Duce, vel saltem nomine, et loco ipsius possidentur, et quod interim etiam horum Castrorum oppugnatio ommittatur.

Quod omnes Captiui, qui adhuc detinentur, libere, et sine impedimento dimittantur.

Praeterea Subditis vtriusque Partis nihil impedimenti inferri debebit, quo minus deinceps quoque Bona, Prouentus, et Redditus, quos vel Hungari in Transsiluania, vel Transsiluani in Hungaria habent, libere, et pacifice tenere, percipere, et eis vti, frui, gaudere, atque potiri queant.

E.

PASSVALES, ET CREDENTIALES

Mustaphae Bassae Budensis pro Oratoribus Caesareis Constantinopolim profecturis de 4. Jun. an. 1567.

Mi muztafa pasa Budán' az Hatalmas cyaſzarnak feö hel tartoya, és gond uiselöye ez orzagban etc.

Tekenteteös es N. vr nekünk ſzerelmes baratunk keſzenetünket, es baracsagunkat Ayanliuk ti nöktek.

Megh adak my nekünk az Kd leuelet, melliet irot te Kd az Romay csaſzar akaratia ſzerent 4. die Jun. kiben jelente te Kd az tiſztességes Ayandeknak be kiüldeseit jeles fö köuetek altal, az ægry pispektüil Antal pispektüil, es Teuffenbach Christophtúl, Jelente eſztöt Kd, hogy az my kegielmes vrunknak az hatalmas csaſzarnak hit leuele eö fölsegeuel my kislönk ys Vgian aſzon Hatalmas csaſzarnak hit Leuele ſzerint kiuanna Kd es ſzemelicknek hit leueleit, mel Hit leueleük mellet minden keſzeöleteket, eön magok louok joſzagok ſzolgayok békéuel jarhatnanak;

Mostan aſzerint fogagiuk az my Hitönkre tyſztessegiükre hogy ſenkytüel ſemmy bantasok

nem leſzen , sem eön magoknak sem marhaioknak sem ſzolgayoknak ſemmieknek, es mindenneöt nagy tiſztessegel jo embyrynk altal kesertetiük: ebben te Kd ſemmy ne ketelkegiek — ennek biſzonsagara agiuk az my pecseteles hit leuelenket, Ysten tarcsa megh Kdt. Datum bude 4. die Juny Ad A. dni 1567.

(L.S.)

Jeüveünek és meneünek.

In Dorso.

Az nagy trautson Janosnak az Romay tsaſzarnak fö köuetinek Oratorinak.

F.

SPECIFICATIO.

Honorariorum de 26. Iunii Anno Dom. 1567.

Verzaichnus wie hoch ſich die Türkhiſch Vererung und Fertigung, welche anjetzo hinein nach Conſtandinopl durch Herrn Biſchoff von Erla und dem von Teuffenbach vererad ſol werden, erſtreckgen wierdet, und was dem Türkhiſchen Khaiſer, und den Waſcha underſchidliech überantwort ſol werden.

Erſtliechen bringt des Türkhiſchen Khaiſer Vererung dreiſſig Tau

sent Ducaten, oder für ain Ducaten ander halben Taller geraiten. St. 45000 Taler.

Mer Jme funfzehen Schöne Pöcher. Inwendig, und aussen vergoldt:

Aber gemelten Türkhischen Khaiser zwo Uren.

Dem Mehemete Wascha vier Tausendt Ducaten in Gold. Die machen auf Taller gerait. = 6000. Taler.

Mer bemelten Mehemeth Wascha vir doplt Pöcher.

Noch Jme ain Ur.

Dem Perthaw Wascha zwai tausendt Ducaten in Goldt, machen in Taller = = = = 3000. Stuekh.

Noch Jme zwen doplt Pöecher.

Mer gemelten Wascha ain Ur.

Dem Ferrato Wascha ain Tausendt Ducaten, die bringen auf Taller gerait = = = 1500 Taler.

Noch Jhme zwee Pöecher.

Den andern Dreien Wesirris, jeden ain Tausendt, macht drey Tausendt Taller = id est 3000. Taler.

Mer auf die fürnembste Offficier, unnd andere Diener Verehrung wierdet Zwaitausendt Taller verorndt, welche aber die Oratores nach Gelegenhait der Personen, unndt mit beschaidenhait Irren guet achten nach außthailen sollen. id est: 2000 Taler.

Dem

Dem Wascha zu Offen sollen Zwaitausendt Taller verert werden id est: = = = = 2000. Taler.

Noch Ime Zwee dopelt vergult Silberne Thöpf, oder Pecher.

Den Zwaien Türkhischen Tulmatschen, als Namblichen dem Erbrihimb fünf Hundert Ducaten, unnd dann dem anderen Drey Hundert Ducaten: machen bede Posten auf Taler gerait = = = 1200. Taler.

Alberten de Wyss Orator zu Constandinopl wiert anjetzo über die Zwaitausend Ducaten, so Ime jüngstlich von Wenedig auß riechtig gemacht worden, mitgeschiekht fünf Tausendt Taler = = id est: 5000. Taler.

Vor erst wierdet den Herrn Gesandten auf allerlai fürfal, unndt extraordinari außgaben, unnd notdurffen miteinander überantwort, unnd zugestelt ain Tausendt Taler id est: = = = = 1000. Taler.

In Dorso.

Rmo. D. Episcopo Agriensi exhibendum

(L. S.)

Percepta 26. Iunii Posonii 1567.

G.

MANVALES

Maximiliani Imperatoris, et Regis ad Antonium Verantium, Episcopum Agriensem.

Auf des Herrn Bischofs von Erla ratlich Gutbedunkhen welle er also denen vier Wisier Bascha, über die ain thausent Thaller noch zway Trinckgeschir vereren lassen.

Und nachdeme der Herr Bischof rat, das dem Bascha von Temeschwar, auch ein Vererung geschitht werden solle, so wollen Ime Er also zway Trinckgeschier vereren. Was man Ime aber für selbe noch daneben geben solle, wirden wolgedacht Herr Bischof sein Gutbedunken darüber zu geben wissen.

H.

CONSIGNATIO.

munerum honorariorum, in quantum nimirum se extendant, iam Constantinopolim ad Turcicum Imperatorem, et Bassas per Dominum Agriensem Episcopum, et Dominum de Teuffenbach ferendorum, ac discrete Turca-

rum Imperatori, et Bassis per eosdem Legatos administrandorum An. D. 1567.

Primùm afferent eo Turcarum Imperatori munus honorarium, cuius pecuniaria substantia constituit triginta millia Ducatorum, aut, si Ducatus pro talero vno, et dimidio computetur, quadraginta quinque millia Talerorum.

Item quindecim elegantia, et fabre facta pocula, interius, et exterius inaurata.

*P*raeterea eidem Turcico Caesari duo Horologia summi artificii.

Mahometi vero Bassae quatuor millia Ducatorum aureae monetae, quibus ad Talerorum valorem computatis, prouenit summa sex millium Tallerorum.

Eidem Bassae quatuor Pocula duplicata.

Item Horologium.

Perthau vero Bassae duo millia Ducatorum, similiter aureae monetae, qui constituunt tria millia Talerorum.

Item Pocula duplicata duo.

Nec non Horologium.

Ferrati vero Bassae mille Ducatos, quibus in Talleros redactis, fiunt mille, et quingenti Taleri.

Ad haec duo Pocula.

Reliquis tribus Visir, singulis eorum mille nos Ducatos, qui faciunt simul connummerati, tria millia Talerorum.

Porro ad Donaria praeciptuis Turcicae Aulae Officialibus, et aliis Ministris assignanda,

et offerenda deputantur duo millia Talerorum, quos tamen Oratores, habito inter Personas discrimine, ac harum qualitate obseruata, pro suo arbitrio, vti ipsis videbitur, distribuent.

Bassae Budensi duo millia destinantur Tallerorum.

Insuper, ex argento quidem confiata, sed inaurata duo Pocula.

Turcicis autem duobus Interpretibus, quippe Hebraimo quingenti Ducati attribuuntur, alteri trecenti; qui vna computati faciunt mille, et ducentos Talleros.

Alberto de Wyss, Oratori Constantinopolitano iam supra duo illa millia Ducatorum ipsi Venetiis Constantinopolim ordinatorum, vna mittuntur quinque millia Talerorum.

Praeter haec omnia ad omnes ingruentes extraordinarias erogationes, et necessitates Dominis Oratoribus traduntur, et offeruntur mille Talleri.

Ad opinionem vero Domini Episcopi Agriensis constituit Sacra Caesarea Maiestas etiam quartum ex Visir Bassam supra mille Taleros duorum Poculorum munere affiiciendum.

Si vero Domino Episcopo videbitur, vt etiam Bassae Temesuariensi munera offerantur, Sacra Maiestas Caesarea ipsi duo Pocula missura est. Quantum autem pecuniae eidem assignandum, praefatus Dominus Episcopus censeat, opinionem suam superinde explanabit.

I.

CONSIGNATIO

Pecuniae paratae, Vasorum argenteorum, et Horologiorum Reuerendissimo Domino Antonio Verantio, Episcopo Agriensi, atque Nobili strenuoque Domino Christophoro a Teuffenpach, ambobus Consiliariis Sacratissimae Caesareae Maiestatis, ex eiusdem Decreto, et Commissione ad institutam in Turcicum Imperium Legationem per me Andream Schnätterl Solutionum bellicarum, Hungariae Regnum attinentium, Magistrum administratorum, et traditorum, contestante subsequentis seriei tenore. Actum Posonii vigesima octaua die Iunii Anno supra millesimum, et quingentesimum sexagesimo septimo.

Primum Turcarum Imperatori muneris vice offerenda quadraginta quinque millia Talerorum, quorum duodecim millia, centum et septuaginta sex, siuguli cruciferis sexaginta et octo; decem et octo millia quingenti, septuaginta et vnius, singuli quidem horum cruciferis etiam sexaginta, et octo, et denario vno nigro: Item mille, trecenti, et triginta cruciferis sexaginta et octo, atque duobus denariis (vti vocantur)

nigris: demum duodecim millia, noningenti viginti tres singuli cruciferis sexaginta nouem valeant. Sic sane vna summa his omnibus connumeratis constituunt, vnum et quinquaginta millia trecentos decem et septem florenos, cruciferum vnum

(Id est: 51317. flor. 1. crucifer.)

Insuper quindecim artificiosa Pocula, quippe; primum habens operculum, et constans pondere viginti quinque Marcarum, lotorum tredecim, quintarum duarum. Marca quidem florenis sedecim aestimata

Fiunt (413. flor. 30. crucifer.)

Item duplicatum Poculum (cuius similia genera Cupae vocantur) pondere marcarum septendecim, lotorum duodecim, Quintarum trium. Marcae vnius valore decem et octo florenorum Rhenensium existente

Proueniunt (320. flor. 20. crucifer.)

Item simile pondere Marcarum septendecim, Lotorum quatuordecim. Marcae aestimatione decem, et octo flor. consummante.

Fiunt (321. flor. 45. crucifer.)

Item simile, quo ponderato Marcae tredecim, Lotum vnum cum dimidio deprehenditur. Marca quindecim flor. et quadraginta quinque cruciferis soluta

Computatur (206. flor. 13, crucif.)

Item aliud simile, cuius ponderatio duodecim Marcas, Lota quindecim cum dimidio adaequat. Marcae pretio quindecim florenis,

et quadraginta quinque cruciferis putato, Summa

emergit (204. flor. 15. Crucifer.)

Item Poculum oopertum pondere septem marcarum (singulis horum septendecim florenis Rhenensibus valentibus) lotorum trium, Quintarum totidem

fiunt (123. flor.)

Item simile, cuius pondus marcas sex Lota nouem, quintam dimidiam praestat. Marca constante quindecim florenis, et quadraginta quinque cruciferis

Conficiuntur (103. flor, 29. crucifer.)

Item simile eiusdem ponderis, et marca eiusdem valoris, summaque eadem

scilicet (103. flor. 29. crucifer.)

Item duplicatum Viennensi ponderi marcarum nouem, Lotorum nouem cum dimidio. Marca emta duodecim florenis

constituuntur (191. flor. 52. cruc. 2. d

Item simile marcarum octo, lotorum quinque cum dimidio. Marca paris pretii cum superiori

facit (166. flor. 52. crucif. e. 2. d.

Item simile marcarum octo, lotorum decem. Marca viginti florenis aestimata

fiunt (172. flor. 30. crucifer.)

Porro *Ferratae* Bassae mille et quingenti Taleri, singuli sexaginta nouem cruciferis valentes

faciunt (1725. Rh. flor.)

Item duo duplicata Pocula pondere sedecim marcarum, duodecim cum dimidio Lotorum. Marca viginti floren.

fiunt (335. flor. 38. crucifer.)

Item reliquis tribus Visir, singulis in parata pecunia mille Taleri, qui simul valore sexaginta nouem cruciferorum, connumerati

efficiunt (3450. flor. 38. crucifer.)

Item reliquis tribus iisdem Visir, cuius eorum duo pocula, quae simul constituunt numerum poculorum sex. Primum continet pondus marcarum sex. Marca viginti florenis constante

fiunt (120. floren.)

Secundum septem marcarum, et octo lotorum. Marca eiusdem valoris cum superiori

fiunt (150. flor.)

Tertium duplicatum marcarum septem, et quindecim lotorum

constat (158. flor. 45. crucifer.)

Quartum simile sex marcarum, lotorum decem, vnius Quintae

valet (132. flor. 48. crucifer. 3. d.)

Quintum sex marcarum, et octo lotorum, comparatum

a (130. flor.)

Sextum totidem marcarum, lotorum vero quinque. Marcae horum omnium cum primo idem valor, videlicet viginti floreni

hoc constat (126. flor. 15. crucifer.)

Item tradita sunt Dominis Oratoribus pro muneribus praecipuis Officialibus, et aliis Ministris Aulae Turcicae cessura duo millia Talerorum: quos tamen praememorati Domini Oratores pro qualitate, et differentia Personarum inter ipsas distribuent. Singuli Taleri valent sexaginta nouem cruciferis, simul

faciunt (2300. flor.)

Pro munere Bassae Budensis mille Ducati, et quingenti Taleri, qui computati faciunt duo millia Talerorum, inter quos Ducenti nonaginta Ducati Cruciferis centum et septem., ducenti vero et sexaginta ducati centum et octo, denique Taleri sexaginta nouem cruciferis valentes, Rhenenses florenos

pariunt (2353. flor.)

Item duplicata duo Pocula pondere viginti marcarum, Lotorum quinque, et dimidiae Quintae. Marca valet florenis quindecim, cruciferis vero quadraginta quinque, summa

fit (328. flor. 13. crucifer.)

Postremo duobus Interpretibus Turcicis, *Ebrahimo*, nimirum quingenti Ducati, et alteri trecenti dentur, quorum singulis cruciferis centum et septem valentibus,

conficitur summa (1426. flor. 13. crucifer.)

Item aliud simile pondere marcarum nouem, Loti dimidii. Marca viginti florenos merente

fiunt (180. fl. 37. crucif. 2. d.

Item poculum coopertum Marcarum octo. Marca viginti florenis soluta

fit Summa (160. flor.)

Item simile eiusdem ponderis, et pretii, et summae

(160. floren.)

Denique simile pondere marcarum septem, Loti dimidii. Marca viginti florenis comparata

fiunt (140 flor. 37. crucifer. 2. d.)

Post haec duo Horologia, vnum ducentis, et quinquaginta floren. et alterum speculo ornatum, centum et sexaginta sex florenis comparatum, simul

faciunt (416. flor.)

Porro iisdem Dominis Oratoribus supra memoratis pro munere *Mahometi* Bassae assignando, in parata pecunia duorum millium Ducatorum summa, singulis quidem centum, et quinque cruciferis, vniuersis vero tribus millibus Talerorum, et horum singulis sexaginta nouem cruciferis valentibus, tradita. Ducatis ergo in florenos computatis

proueniunt (6950. floren.

Praeterea poculum duplicatum praedicto *Mahometi* Bassae muneris loco cessurum pondere sedecim marcarum, quatuor lotorum, vnius quintae. Marca decem, et octo floren. conflantur (292. flor. 46. crucif.) cum dimidio.

Item simile poculum pondere marcarum quatuordecim, lotorum vndecim. Marca valente sedecim florenis

conficiuntur (235. floren.

Item aliud simile pondere marcarum quinque lotorum duorum. Marca pretio quindecim florenorum, et quadraginta quinque cruciferorum
fiunt (99.flor. 33. crucifer.)

Item aliud simile pondere marcarum septem, lotorum trium. Marca valore quindecim, et quadraginta quinque cruciferorum
constituuntur (111. flor. 33. crucifer.)

Item Horologium centum et quadraginta quinque florenis Rhenensibus emtum, et eidem *Mahometi* Bassae deputatum,
sunt (145. floren.)

Item pro munere *Perthau* Bassae mille, sexingenti, et viginti ducati (ex quibus mille centum et octoginta, singuli nimirum centum et quinque Cruciferi, reliqui vero quadringenti quatuor, singuli cruciferis centum, et septem valent) et quingenti septuaginta Taleri, qui valent octo, et sexaginta cruciferis
fiunt (3495. floren. 40. crucif.)

Item duplicatum poculum pondere marcarum duodecim, lotorum septem, quintae dimidiae, Marca decem, et quinque florenis, et quadraginta quinque cruciferis constante
proueniunt (196. flor. 1. crucifer.)

Item aliud pondere Viennensi marcarum decem, Loti dimidii. Marca viginti florenis aestimata
efficit (200 fl. 37. crucif. 2. d.)

Item Horologium valore centum, et sexaginta Rhenensium
Id est (160. floren)

Summa paratae pecuniae, et pretium Vasorum argenteorum, et Horologiorum comprehensum constituit nonaginta septem millia, trecentos, et viginti tres Rhenenses florenos, Cruciferos vero quinquaginta sex, et tres Denarios.

K.

QVERELAE

Ad Sacratissimam Romanorum Imperatoriam, ac Hungariae, et Bohemiae, etc. Regiam Maiestatem perlatae de variis iniuriis, ac violentiis, quae Subditis, atque Militibus Caesareae Maiestatis tempore praesentium Induciarum illatae fuisse, perhibentur. 1567.

Primum: Quod Turcici Praefecti variis in locis dicuntur extruere noua Castella in detrimentum, ac diminutionem Ditionis Caesareae suae Maiestatis, vtputa: in *Batyán*, *Zegesd*, et pluribus locis circa *Agriam*. Idem fertur, eos in animo habere de *Zabadtka* castello, per milites Sacratissimae Romanorum Imperatoriae Maiestatis combusto, et diruto, non obstante, quod iuxta conuentionem, et conclusionem vtriusque potentissimi Imperatoris sub praesentibus Induciis omnia in pristino statu manere, et tales innouationes minime fieri debeant.

Secundo: Deinde, quod Sanziacki, et Praefecti Turcici passim in Regno conantur ad deditionem, et solutionem censuum, ac seruitiorum cogere villas, quae illis nec tempore, quo praesentes Induciae initae sunt, nec antea tributariae fuerunt; sic nuper *Achyan* Bassa Kakathiensis Litteras dedit ad Possessiones arcis *Ghymes*, *Kolony*, et *Syrák* vocatas, quibus illas ad deditionem solicitat cum grauissima comminatione.

Tertio: Beghus autem Hathwaniensis mense praeterito villam *Tárkany* ad *Agriam* pertinentem, quamuis Turcis tributaria non sit, bis tamen inuasisse perhibetur.

Quarto: Idem Beghus Hathwaniensis euectionem vini Sacratissimae Romanorum Imperatoriae Maiestatis pro educillatione, et laborum ad *Agriam* praestationem omnibus villis circum *Hathwan* existentibus admodum serio interdixit.

Quinto: Idem ipse Beghus Hathwaniensis crudelitate sua Oppidum *Heves*, et Possessiones *Peel*, *Wezeken*, *Beö*, *Han*, ac alias complures desertas reddidit.

Sexto: Praeterea de Begho Zolnociensi allatum est, quod duos Seruitores Officialium Cumanorum pro falcatoribus missos in captiuitatem abduci fecerit, et omnibus Vltratibiscanis educillationem vinorum, et laborum ad *Agriam* praestationem interdixerit.

Septimo: Porro de *Hazambego* Strigoniensi Praefecto querimonia est, quod licentiam dederit Peditibus suis in ditionem Romanorum Imperatoriae Maiestatis excurrendi, qui quidem milites Strigonienses ad diem quintum huius mensis Augusti ex possessione *Pagrany*, *Nitriae* vicina, quinque pueros masculos *Strigonium* abduxerint.

Octauo: Alios Strigonienses milites indesinenter quoque prouocant milites Comaromienses ad Duellum, dicentes, id sibi a Spectabile, et Magnifico Bassa Budensi permissum esse.

Nono: Proxime praeteritis diebus Albenses filium *Christophori Mager*, militis Palothensis, ante portam arcis ceperunt, et abduxerunt.

Decimo: Et quidam *Iztram Kwrth*, Albensis, hisce diebus inter *Papam*, et *Vesprimium* prope *Eseghwar* duos Seruitores, et sex equos *Petri Ormandy*, Vice-Capitanei Palothensis, duasque mulieres ex insidiis adortus cepit, et captiuos abduxit.

Vndecimo: Begus Kopaniensis die 13-tia Augusti ex Letha dedititia possessione tredecim personas abduxisse fertur.

Duodecimo: Aiunt etiam apud fortalitium *Chyakan* adhuc frequentissimas fieri excursiones.

Decimotertio: Alibegh Zigethiensis Praefectus ad Comitem *Georgium de Zrinio*, et sub-

ditos eius Insulanos binas Litteras dedit, quibus eos ad deditionem solicitat.

Decimoquarto: Prohibent insuper Turcae Colonos vltra fluuium *Rymiae* habitantes Sacratissimae Romanorum Imperatoris Maiestati census praestare.

Decimoquinto: In Partibus Sclauoniae, et Croatiae similiter multa quotidie a Turcis contra Inducias fieri dicuntur, et in festo beatae Mariae Magdalenae numero mille Equitum, et amplius congregati sub *Gora* excursiōne facta, decem Personas, et septuaginta capita pecoris abduxerunt.

2.

RESPONSVM

Magnifici Simonis Forgách, Capitanei Agriensis super querelis, et grauaminibus Turcarum ipsi obiectis.

Fatetur se animaduertisse in quosdam coctores Salis nitri, sed iure id fecisse, quandoquidem noluerint, vt debebant, dimidiam nitri illius partem ad *Agriam* conuehere, quod si in posterum fuerint obsequentes, sicuti tenentur, eis ex *Agria* nihil periculi fore metuendum.

De Nazadae submersione, et octingentis pecoribus *Pestho* abactis, id sub Capitaneatu *Simonis Forgach* non accidisse.

Tabellarium Beghi Mohàchiensis per Agriensem interceptum esse, quia Begus Hathwaniensis ex non tributaria possessione *Ozthoros*, dimidio milliari ab *Agria* distante, decem, et nouem Personas, vnum agasonem cum aliquot militibus abduxerit.

3.

Aliae Querelae de 1. *Septembris anno* 1567.

In proxime praeterito mense Augusto ascenderunt Turcae per Danubium cum aliquot nauibus, animo opprimendi, et capiendi operarios Sacratissimae Caesareae Maiestatis in lapicidina quadam laborantes, sed propter milites, qui operarios custodierunt, non ausi sunt, institutum prosequi.

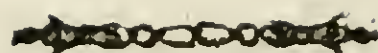
Eodem tempore alii quidem Turcae adepti nauiculam, sumtis pileis Hungaricis, ne pro Turcis agnoscerentur, insidias posuerunt nauigantibus in Danubio inter *Iaurinum*, et *Comaromium*, factoque impetu in nauim quamdam frumentariam, et occiso vno ex nautis, reliquos sex in suam nauiculam transposuerunt, atque captiuos abduxerunt, naui frumentaria deserta.

Ex partibus *Canysae* nunciatum est Maiestati suae, quod Turcae in iis locis pessime obseruarent Inducias, sed Fortalitia combusta, et desolata sedulo instaurare, ac Ditionem Maiestatis

statis suae vltro flumen *Rymiae* prorsus occludere conentur, quo possint tanto facilius opprimere insulam *Murae*, *Canysam*, et *Komáron*.

Praeterea vigesima quarta die Augusti duos Beghos, collecto circiter trium millium Equitum, et Peditum numero, excursionem fecisse sub *Cakan*, alios vero cum bombardis, falconetis, et magno impetu fortalitium *Sechen* vnam integram diem, ac noctem vehementer oppugnasse.

Ex partibus Sclauoniae nunciatum est suae Maiestati Caesareae, Turchas haud ita pridem similiter duas excursiones fecisse, vnam versus *Toppliz*, alteram ad *Kopreinitz*; e quorum excursorum numero captus quidam fassus est, excursores illos emissos fuisse a *Baly* Bego Posegiensi, sibique, et caeteris suis Commilitonibus de Pace nihil constare, neque ipsis tales excursiones, quod sciat, interdictas esse.

L.

RATIOCINIVM

Oratorum Caesareorum super dispensatione pecuniarum, et munerum honorariorum Constantinopoli.

Anno 1567. 28. Augusti.

Dati sunt Supremo Passae, Mehmeth	
Ducati aurei - - -	4000.
Cuppae dupplicatae -	4.
Horologium - - -	1.
Ianitori huius Passae dati sunt Taleri	40.
Eodem. dati sunt *Pertaw* Passae Tall.	2000.
Cuppae dupp. - -	2.
Horologium - - -	1.
Ianitori huius Tall. -	30.
Eodem. dati sunt *Ferhat* Passae Tall.	1500.
Cuppae dupp. - -	2.
Ianitori huius Tall. -	30.
Eodem. dati sunt *Ahmat* Passae Tall.	1000.
Cuppae dupp. - -	2.
Ianitori eius Tall. - -	25.

Die 29. August.

Dati sunt *Pialy* Passae Tall. - -	1000.
Cuppae dupp. - -	2.
Ianitori eius Tall. - -	25.
Eodem. dati sunt *Mahmuto* Passae Tall.	1000.
Cuppae dupp. - -	2.
Ianitori eius Tall. -	25.

Eodem. dati Magnifico Domino *Alberto* Collegae nostro de ordinatione Caesareae Maiestatis. Tall. - 5000.

Die 30. *August.*

Domino *Tychaie* Magnifico Domino *Mehmet* Passae dati sunt dono Tall. 150.
Cuppae dupp. - - - 1.

Eodem. Domino *Ibraimo* Interpreti dati sunt dono. Tall. - - - 750.

Eodem. Domino *Mahmutto* Interpreti dati sunt dono. Tall. - - 450.

Eodem. Quibusdam minoribus Ianitoribus Passae Supremi, qui eius nomine nobis attulerunt fructus, et pisces, dati sunt. Tall. - 12.

Eodem. *Chiaus* Passy Caesaris dati sunt pro vna veste de velato Carmesinae vlnae 12. Tall. - 75.

Eodem. Ciausis Caesareis viginti quinque, qui nobis obuiam venerunt extra Vrbem, dati sunt. Tall. - 25.

Eodem. Capitaneo Vlufegiarum, qui nobis obuiam extra Vrbem venit. Tall. - - - - 50.
Et militibus eius. Tall. - - 25.

Eodem. Ciausis Budensibus sex, et totidem Ianizeris, qui nos Constantinopolim deduxerunt. Tall. 100.

Eiusdem Aug. 28.

Agriensis exemit de voluntate Domini Collegae ex Talleris, qui sunt in sua capsa, qui Ianitoribus Passarum *Pertaw*, et *Ferhat* distributi sunt. Tall. - . 60.

Idem Agriensis ex iisdem Talleris exemit pro Ianitoribus Passarum *Mahmut*, *Ahmat*. et *Pialy*, similiter de voluntate Domini Collegae. Tall. - - - 75.

1. *Septembr.*

Distributi sunt Officialibus Aulae principalioribus, tempore nostrae primae apud Principem Audientiae. Tall. - - - - 280.

2. *Septembr.*

Secretario Passae *Mehmet* dati. Tall. - 100.
et Cuppa duplex valens 74. Tall. Asp. 23. qui Talleri 74. et Asp. 23. tunc soluti sunt pro Cuppa, quia paratae non habebantur, et eam emere oportuit.

Eodem. Abrahamo. Tall. - - - 60.

6. *Septembr.*

Defectum centum viginti Tallerorum repertum in vno sacco, iuxta Schedas alligatas, quas reserua-

uimus, ex aliis pecuniarum saccis suppleuimus, Tallerorum videlicet 120. defectum.

Eodem. Pro saccis coriaceis, quibus pecunia delata est ad Turcarum Principem, et ad alios Vesirios, dedimus. Tall. - - - 16.

Eodem. Donati Chiausio nostrae custodiae deputato. Tall. - - 32.

Eodem. Thihaiae Passae Budensis, qui Nos deduxit Constantinopolim. Tall. 50.

9. *Septembr.*

Alium defectum centum duodecim Tall. 112. inuenimus in quodam sacco, quem defectum suppleuimus ex aliis restantiis pecuniarum.

Eodem. Cuidam Amico nostro bene merito dedimus munus. Tall. - 150.

14. *Septembr.*

Numerati sunt duodecim certi alii sacci, in quorum altero repertus est defectus. Tall. - - - - 114.
In alio vero. Tall. - - - $102\frac{3}{4}$.

Eodem. Numeratus est vnus saccus, in quo defectus repertus est. Tall. $99\frac{1}{4}$.

16. *Septembr.*

Ego Agriensis excepi ex Aureis, qui sunt in mea capsa, *quinque*, et reposui. Tall. - - - - 7.

7. Octobris.

Expeditus est *Eduardus* ad Caesaream Maiestatem cum Litteris, eique dati sunt pro sumtibus ex sacco, qui erat in capsa Episcopi, pecunia suae Maiestatis de voluntate communi Dominorum Collegarum. Tall. - - - - 50.

Clauso vero, qui cum illo missus est. Tall. - - - 10.

20. Octobris.

Ex saccis, qui fuerunt in capsa Agriensis, dati sunt Dragomanis domesticis *Antonio*, et *Matthiae*. Tall. 150.

Eodem. Quod reliquum fuit eorum saccorum apud Agriensem, Aurei quadraginta duo. Idem Agriensis de consensu Dominorum Collegarum accepit mutuo, eosdem aureos restituendos. - - 42.

29. Decembr.

Conduximus hominem, qui Litteras nostras ad Caesaream Maiestatem datas deportauit *Sibenicum*, Aureis ducatis triginta sex, qui faciunt. Tall. - - - - 54.

Et hi desumti sunt ex pecunia suae Maiestatis, quae seruatur in corbe.

1508.

Die 16. *Ian.*

Ex eadem pecunia dati sunt Ciausis circiter viginti, qui nobis obuiam venerunt ex *Hadrianopoli.* Tall. 25.

Similiter vni Buliuk Passae, qui deduxit nos Constantinopoli Hadrianopolim, *Mehmet* Passae mandato. Tall. - - - - 15.

Et Ciausio nostro pro vna veste anni noui. Tall. - - - - 35.

Ex eadem Caesareae Maiestatis pecunia persolutae sunt tres vestes sericeae, quas adhuc initio aduentus nostri Ciausi videlicet *Muzt* eidem donauimus. Tall. - 75.

3. *Martii.*

Ex eadem pecunia Maiestatis Caesareae, quae fuit in capsa Episcopi, dati sunt Ciauspassi Ciausis, Aggae, Idufegziarum Tympanistis, ac Tubicinibus, et Zolakis, Seimenis, Turnagiis, Curciis, et Saloggiis, qui nobis associati sunt in valedictione Turcarum Imperatoris, eundo ad Curiam, et inde redeundo. Tall. - 108.
qui faciunt Ducatos in auro. 72.

9. *Martii.*

Ex eadem pecunia Caesareae Maiestatis dedimus quinque Ianizeris Episcopi, et Domini Teuffenpach ad vestes. ordinarii Tall. 38.
Asper. - - - - - - 30.

10. *Martii.*

Ex eadem pecunia Caesareae Maiestatis dedimus Cancellario ad duas vestes, qui scripsit in gratiam nostram, quantum fieri potuit, Ratificatorias Principis Turcarum. Tall. - - - - 55.

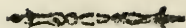
17. *Martii.*

Pro Aureis quadraginta, quos Agriensis de suo dedit, ad Officiales quosdam omnium Passarum in valedictione, qui faciunt. Tall. 60.
Eos excepit ex praefata pecunia Caesareae Maiestatis de voluntate Dominorum Collegarum, quae fuit in sua capsa. —

M.

Foedus Maximiliani cum Selymo ex Fragmento autographo Verantii.

Maximilianus Secundus, etc. Recognoscimus, et notum facimus tenore praesentium Vniuersis. Quod, quum Nos ab ineunte aetate nostra summa sedulitate, ac summo studio, imprimis salutem, et conseruationem, deinde quietem, et tranquillitatem non solum publicam, Diuina adiuti Bonitate, sed etiam afflicti, oppressi, et prope iam penitus euastati, redactique ad extrema Regni nostri Hungariae continuis bellorum aeque intestinorum, atque externorum calamitatibus procurauerimus, nec quidquam nunc etiam habeamus antiquius, magisque animo versemus, quam, vt et priuatis Regnis, ac Prouinciis nostris prodesse, et publicis Statibus totius Christianitatis, quoad sese extendunt nostrae vires, beneficio per omnem aetatem nostram more Maiorum nostrorum esse possemus. Sed interim, qua domesticarum, quaque publicarum discordiarum pertinacia impediti, ac distracti, factum est, ne ea consilia, atque conatus prosequeremur, quos non dubitaremus diuinae mentis ope accedente, fore omnibus proficuos, si vniuersaliter tota Respublica Christiana, magis de communi pace, vtilitate, atque concordia, inter sese concilian-

da, cogitaret. De his tamen vtcunque alii apud se opinabuntur, et studium super hoc ex aequo statuent, sibi esse suscipiendum. Nos nihilominus Imperiali nostro muneri tota mente interim intenti, eam quietis, tranquillitatisque, et salutis omnium illorum, ad quorum gubernationem vocati sumus, geremus curam, quae, et a conditione temporum haberi poterit, et ratio Christianorum Statuum, non ita inter sese, vt oparemus, cohaerentium. Itaque habita consideratione caussarum Pacis octennalis, quam Serenissimus quondam Princeps Dominus *Ferdinandus* Romanorum Imperator Augustae recordationis, Genitor noster charissimus, et obseruandissimus cum Serenissimo Principe, et Sultano *Solymanno*, Imperatore Turcarum, ac Asiae, Graecciae, etc. post multas, difficiles, et diuturnas bellorum concertationes, per varios similiter, et longos Tractatus, hinc inde Oratoribus destinatis, transegerat, sic temporibus illis exigentibus. Nos quoque iisdem moti, atque inducti caussis, quas pari ratione haec etiam praesentia tempora, nihil ab illis discrepantia, eadem via, et Hungariae, et caeteris Regnis, ac Prouinciis nostris p rospicere volentes, accidit, vt mox ab obitu eiusdem Serenissimi quondam Imperatoris, Domini Genitoris nostri charissimi, et obseruandissimi per Nobilem, fidelem, et dilectum *Albertum de Wyss*, Consiliarium, et Oratorem nostrum *Constantinopoli* residentem edoceremur, Serenissimum

Principem *Solymanum* Imperatorem Turcarum iam defunctum, ad amicitiam, et pacem Nobiscum faciendam, esse inclinatum; cupereque, vt ad felicem eius Portam Oratores nostros mitteremus, Nos quoque, vt eadem Regna, et Prouinciae nostrae, maxime vero ipsa Hungaria, quiete, tranquillitateque fuerentur, cessarentque aliquando in miseris earum populis depraedationes, captiuationes, caedes, et multiplices aliae Terrarum illarum vastitates, atque aerumnae, non dissimili voluntate animum induximus, sicuti eidem charissimo et Genitori nostro in Imperium, et in reliqua Regna, ac Prouincias Domus nostrae successimus, ita et in amicitiam, et pacem, quam idem et Genitor noster cum praenotato Serenissimo quondam Imperatore *Solymanno* tenuerat, succederemus, eamque sinceritatem, verumque ad finem constituti iam antea octennii sub iisdem conditionibus, quibus cum Serenissimo quondam et Genitore nostro inita fuerat, continuaremus. Eaque Transactione redintegrata, inter Nos paterna pacis confirmata, ac ratificata, mutuis, et authenticis Litteris, Nos haud dubio pro nostra parte clare comprobauimus, quod eandem Pacem, re ipsa aggressi, obseruare, optimo etiam, ac sincero animo iniueramus. Quia mox ab altera, nimirum hinc a *Ioannis* Regis filio, inde a Temesiensi Beglerbego perturbati, vexati, ac lacessiti bellicis tumultibus, et per duos annos sexagesimum

quartum, et sexagesimum quintum Bona nostra, ac eorum Praesidia cum armatis insectati, omnia, quae illis in Partibus nostri iuris sunt, hostilitate compleuerant, vicissim Nos quoque sic inopinate circumuenti, occupatique sollicitudine non exigua, etsi eo nunc necessitate compulsi arma caperemus, partim pro tuenda dignitate, vt existimationem nostram, cui deesse nec potuimus, nec debuimus, partim etiam ad inhibendam talium grassatorum in Ditiones nostras, memorata pace violata, irruptionem, illud tamen sedulo curauimus, vt Serenissimi Turcarum Principis, confoederati nostri nulla vsquam terrarum pars armis nostris, vel infestaretur, vel attingeretur hostiliter, verum, qui in nostras fecerunt impetum, propulsarentur, Nos illaesam Pacem seruauimus. Suscepta, interim pro diuino, et humano iure duntaxat defensione nostri Regni vim vi repellendam, nec cuiquam hostilitatis, aut inimicitiae ansa praebita. His caussis impedito cursu, et obseruantia pacis, latius eiusdem Transsiluani, et Themessiensis Beglerbeghi turbulentiis bellum contra Nos exarsit. Protestati quidem eorum, et ipsis duobus omnium huiusmodi turbarum authoribus, et Imperatori *Solymano* eorum Principi, Nos quoque coacti sumus, copias hostibus opponere, et eorum vim inhibere, tuerique, quantum potuimus, ne Terrae, ac Subditi nostri damnificarentur. Sic flagrante inter Nos hunc in modum bello, minime expectato, Nobisque non of-

fensiue, sed tantummodo defensiue arma agitantibus, et animis multorum hinc et inde acerbiora meditantibus, quos indignitas rei incenderat, Serenissimus idem Turcarum Imperator, quem hi motus non latuerant, et scripsit, et nunciauit Nobis, cupere se, vt vtrinque ab armis discederetur, et reuocarentur exercitus, inireturque ratio, vt controuersiae huiusmodi compositione sedarentur. Tunc quoque Nos Serenitati eius, cuius voluntatem semper magni fecimus, beneuolentèr gratificati sumus, esto, quod per eos tumultus pulcherrimas occasiones vlciscendi iniurias, a Transsiluano acceptas, illumque bona ex parte eorum, quod possidet, mulctandi, prudenter praetermisimus, vt eidem Serenissimo Imperatori *Solymano* declararemus, quo animo, et amicitiam eius, et foedus, quod Nobis cum eo intercedit, amplecteremur, nempe, et commoda nostra intermittendo, et ad tales iniurias, damnaque conniuendo. Dumque Nos omni constantia, et sinceritate Paci studemus, cauemusque, ne quid a nostris committatur, quo de Nobis queri posset, si vel arma deposita resumerentur, vel controuersiarum compositio, ad quam eramus inuitati, impediretur, haud quaquam Nobis pari studio, atque officio responsum est ab eodem Transiluano, cui, quum imperatum fuisset, mandatis eiusdem Principis, vt ipse quoque manus ab armis contineret, et sese controuersiis componendis accommodaret, conquiesceretque, non paruit,

sed potius neglectis, ac plane contemtis mandatis, atque imperio tanti Principis, denuo mox exercitu conscripto, Ditionem nostram, vltra Tibiscum sitam, aperto marte inuasit, et oppugnauit, plures eius Arces, quasdam vero etiam cepit, es solo aequauit. Atque eodem Transsiluano cum finitimis Turcarum copiis contra Nos, contra foedus Pacis, et contra Turcarum Principis Imperium, perpetrante huiusmodi conatu, quanto maximo potuit, Nos ne hic quoque recessimus a studio gratificandi eidem Prinpi, missoque ad eum per eosdem dies Egregio, fideli, et dilecto *Georgio Hozzwtothy*, Oratore nostro, nihil eorum praetermittentes, quae ad redintegrandam, solidandamque cum eodem tum pacem, tum amicitiam, ad edocendam, quod quantas iniurias, damnaque per eius Serenitatis indulgentiam sustinemus, qua et Transsiluanus, et Themesiensis Beglerbegus insolescebat, qui viribus suis Transsiluanum ipsum adiuuabat, et cum illo pari ferocia, ac fiducia audebat et Nos, et fines nostros populari, ac vastare, Locaque alia, atque alia oppugnare, et ad deditionem sollicitare, variis quoque accusationum figmentis excogitatis, ipsum insuper Imperatorem *Solymannum* contra Nos permouere conabantur, quo primum ea Pax inter Nos non coalesceret, deinde, vt armatus quoque Nos, et Regnum nostrum inuaderet. Vnde et factum est, quod ea nostra Legatio nec excepta, nec exaudita, neque etiam ha-

bita sit. quemadmodum merito debebat, quia sinceritatem animi nostri erga eundem Principem testabatur, nec omnino progressus memoratae Pacis successere, consequutaque in Hungaria expeditione anno sexagesimo sexto, cui ipsemet Princeps praefuit, et affecit Regnum nostrum vastitate prope extrema, prorsus tandem de spe eiusdem pacis continuatione actum est. Quia his bellorum difficultatibus, culpa Transsiluani suscitatis, et in medium productis, eadem Pax nec realem effectum vllum sortiri, atque obtinere, nec ipse etiam Turcarum Princeps ab aduersa parte nimis de his persuasus, quibus apud eundem deferebamur, ad aequitatem nostram vlla ratione conuerti potuit. Verum eodem videlicet Imperatore, in ea ipsa expeditione ad *Zigethum* rebus humanis exemto, et immediate ad Imperium eius Serenissimo filio suo Sulthano *Selymo* euecto, vtcunque ista sese habuerint, et fuerint Nobiscum agitata, illius Patre superstite, quae praeterierunt, et sic acciderunt, vt Diuinae visum est Maiestati. Nunc tamen, quum idem Sulthanus *Selymus* iam paternum arripuisset Imperium, et feliciter imperaret, seque promtum, paratumque esse ad ineundam, contrahendamque Nobiscum amicitiam, et Pacem declarasset, et quae est eius humanitas, etiam obtulisset, quatenus Oratores nostros ad Serenitatem eius misissemus. Nos etsi tam antiquarum, quam veterum, earumque etiam, quas iam enumerauimus, iniu-

riarum, damnorumque a Transsiluano, et a Themesiensi Beglerbego sub ista octennali Pace acceptorum, vel memoria ipsa turbabamur, tamen considerantes famam de illius virtutibus, quae iam latissime praedicantur, quam, quod ad hoc tempus cum eodem nihil vnquam rei, nihil inimicitiarum habuerimus, fidentesque propterea, quod Serenitas eius nec relationes commentitias admittet ad suas aures, nec vllo modo patietur, vt foedera, quae cum vicinis Principibus percusserit, a suis siue beneficiariis, siue subditis, quoad superstes fuerit, violentur, aut quouis modo, seu colore transgrediantur, vt non ita pridem concessimus, simul cum Serenissimis, et charissimis fratribus nostris *Ferdinando*, *Caroloque* Archiducibus beneuolenti animo in eandem voluntatem de Pace cum ipso Serenissimo Imperatore *Selymo* ineunda, et contrahenda, Nosque obtulimus, quod primo quoque tempore mitteremus Oratores nostros, ad eam tractandam in excelsa Porta eius, volentesque omnino promissis nostris satisfacere, die vigesima quinta mensis Iunii, anni praesentis millesimi quingentesimi sexagesimi septimi ex arce nostra Posoniensi ad eundem *Constantinopolim* misimus Reuerendum *Antonium Verantium*, Episcopum Agriensem, et Nobilem *Albertum de Wyss*, et *Christophorum a Teuffenpach in Mairhofen*, Consiliarios, et Oratores nostros, fideles Nobis dilectos, pleno, et sufficienti cum mandato, ad eandem Pacem

certo

certo, firmo, et constanti aliquo cum effectu tractandam, ineundam, et concludendam aequis, ac honestis conditionibus pro vtraque parte. His tamen attentis cautionibus, quas in Instructione praescriptas a Nobis acceperunt. Post itaque Tractatum longiorem aliquanto, quam sperabamus, ob quasdam difficultates grauiores hinc inde caussatas, quem iidem Oratores nostri cum Magnificis Passis, eiusdem Principis summis Consiliariis habuerant, Pacem quoque memoratam ad annos octo proxime sequentes, et a die, qua datae sunt patentes nostrae Litterae, partisque alterius confirmatoriae numerandos, sub certis quibusdam vtrique parti examinatis, approbatis, decretisque conditionibus, hic inferius expositis, perfecerunt. Nos vero eiusdem pacis conclusioni, et conditionibus suis visis, lectis, et consideratis, cupientesque, quantum a Deo datum est Nobis facultatis, securitati, quieti, et tranquillitati publicae, imprimis autem afflictissimi Regni nostri Hungariae, et Partium ei subiectarum, magnis, et continuis multorum annorum cladibus iam desolati, exhausti, ac pene funditus euersi, esse consultum, praenotatam pacem, et omnes ejus conditiones, atque Articulos per eosdem Oratores nostros cum dictis Magnificis, summis Passis, ac Veziriis nomine, et loco Serenissimi ipsorum Principis Sultani *Selymi* agitatam, et conclusiue tandem factam, firmatam, et constabilitam pro nostra, et Serenissimorum supra dictorum Fratrum no-

strorum parte ratam, gratamque habentes, his praesentibus Litteris nostris approbauimus, et confirmauimus, ac ipsum etiam Illustrissimum Dominum *Ioannem Sigismundum*, *Ioannis* quondam Regis filium cum Transsiluania comprehendi consensimus, prout per praesentes ex certa nostra scientia, animoque bene deliberato, et omni meliori modo, ac forma, quibus possumus, ratificamus, approbamus, et confirmamus, quatenus tamen idem quoque Serenissimus Imperator Turcarum *Selymus* Litteris suis confirmatoriis in eiusdem pacis negotio, nostris his per omnia similibus, et congruentibus Nobis respondebit, vt ipsa scilicet Pax, sic vltro, citroque datis, et acceptis memoratis Litteris confirmatoriis, fide, et verbo Imperatorio, ac Regio corroboratis, debitum eadem Pax vigorem, certumque, et realem obtineat effectum, declarantibus, et pollicentibus Nobis, quod non solum cum praefato Serenissimo Imperatore *Selymo*, sed etiam cum ipso Duce *Ioanne Sigismundo* bonam, et sinceram memoratam Pacem fouebimus, ac seruabimus, in quantum vicissim ipsi quoque Nobis mutua sinceritate, et integritate correspondebunt. Ita, vt quilibet nostrum aequaliter ad huius Pacis obseruationem adstrictus, et obligatus sit iuxta has Conditiones infrascriptas.

1567.

Primo: Imprimis decretum est, vt haec Pax inter Nos, ac Serenissimos Archiduces Au-

striae, *Ferdinandum*, et *Carolum*, Fratres nostros charissimos ab vna, et Potentissimum, ac Serenissimum Sulthanum *Selymum* Turcarum Imperatorem parte ab altera inita, facta, et conclusa in annos *octo* proxime sequentes. Per hoc totum tempus inter Nos videlicet, ac vtriusque Partis Regna, Prouincias, Principatus, Dominia, Vrbes, Terras, Oppida, ac loca tam terrestria, quam maritima, omnesque, et Subditos, et Milites eorum mutua, bona, vera, firma, constansque, et sincera esse debeat, eaque a Nobis iuxta conditiones suas infrascriptas vere, sancte, et inuiolabiliter colatur, et obseruetur. Videlicet, vt Nos statim a data, ab emanatione, et publicatione memoratorum Pacis, et eius transactionalibus Litteris mutuo confirmatis, iisdemque ab vtraque parte datis, et acceptis, vniuersis, et singulis Capitaneis, Praefectis, Officialibus, caeterisque omnibus Ordinum bellicorum Ductoribus, nec non Militibus, ac Subditis, et quibusque aliis finitimis nostris, serio, districte, et sub poena capitis mandamus, vt ipsi quoque Pacem hanc firmiter, sancte, et inuiolabiliter obseruent.

Similiter etiam, ne Passis, Beglerbeghis, Sangziachis, Vaiuodis, Praefectis, Officialibus, et quibuslibet aliis Capitaneis, Belliductoribus, Militibus, Ministris, ac Subditis cuiuscunque gradus, conditionisque fuerint, vel quocun

que nomine, seu titulo vocabuntur, quibus idem Turcarum Princeps dominatur.

Nec praeterea Illustrissimo Duci *Joanni* Sigismundo, ac Transsiluaniae, et caeteris bonis, quae vbiuis Locorum possideat, neque etiam Moldauiensi, ac Transsalpinensi Vaiuodis arma, vim, ac hostilitatem inferant, eosdemque lacessant, sed potius cum illis pacem, et bonam vicinitatem conseruent, vero secus fecerint, in tales iuxta iam promulgatum de obseruatione huius Pacis Decretum serio, et poena capitis animaduertemus.

Secundo: Vicissim decretum est, vt omnia Regna, Prouinciae, ac Dominia nostra, et quaecunque in Hungaria vltra, citraque Danubium, ac Tibiscum, et in Dalmatia, Croatia, Sclauonia, aliisque in pluribns partibus, simul cum eorundem Iuribus, Nos cum antedictis fratribus nostris charissimis, et etiam cum Subditis nostris habemus, possidemus, et nostrae sunt potestatis, ea in futurum quoque vigore punctis Pacis cum vniuersis suis pertinentiis, vrbibus, ciuitatibus, oppidis, arcibus, castellis, et locis vniuersis, tam terrestribus, quam maritimis, et aquaticis, cum eorundem prouentibus, censibus, decimis, seruitiis, aliisque omnibus similibus emolumentis, et quibuscunque bonis mobilibus, et immobilibus, Nobis, ac etiam Subditis nostris salua, libera, et prorsus ab omni tum ipsiusmet Principis Turcarum, quam etiam a Passarum, Beglerbeghorum, Zangziachorum,

Vaiuodarum, Praefectorum, Capitaneorum, Militum, Officialium, et ab vniuersorum denique suorum, quouis nomine, tituloque nuncupatorum hostilitate, molestia, vexationeque tuta, et pacifica esse debent.

Tertio: Item ne eisdem Imperatoris Turcarum Bassis, Beglerbeghis, caeterisque omnibus supra memoratis Praefectis, ac Subditis cuiuscunque gradus, status, ordinis, conditionisque extiterint, ac omnibus aliis, quibus imperat, Nos, et charissimos fratres nostros, ac etiam Subditos ad Nos pertinentes, in perceptione fructuum, ac redditum ex Possessionibus nostris, Subditorumque nostrorum, quouis modo turbare, et impedire, nec vllum ius sibi de iisdem Subditis nostris nouis aliquibus exactionibus, seu oneribus premendis, arrogare, et praetendere, multo etiam minus villis, pagis, et possessionibus, eorundemque subditorum nostrorum insidiari liceat, ac permissum esto, quin potius idem Turcarum Imperator supra nominatos suos Passas, Beglerbeghos, et exteros omnes, quibus demandatur, prohibeat, et realiter praecaueat, curetque, ne nostros Subditos vel per vim, vel quibusuis artibus, aut machinationibus, seu mortis, seu incendii, praedationumque, et captiuationum minis, et terriculis sollicitare ad deditionem, et in potestatem, ac ditionem suam redigere vllo modo audeant, et praesumant.

Quarto: Item quia proxima octennalis Pax a conclusione eius per totum tempus suum impedita fuerit inquietudine, et bellicis tumultibus Illustrissimi Domini *Ioannis Sigismundi* haec praesens, vt firmior, ac stabilior esse possit, nec eius cursus motibus, et machinationibus quibuspiam eiusdem Ducis impediatur, decretum est, vt imposterum a conclusione dictae Pacis in Transsiluania, et intra eius Prouinciae limites legitimos sese contineat, suosque etiam omnes, quos vel a consiliis, vel a rebus militaribus habet, penes se esse, manereque iubeat. Praeterea armorum quoque contra Nos, ac Ditiones nostras hostiliter exercendorum interim, quoad ista Pax octennalis durauerit, solito vsu, moreque deposito, ac etiam serendarum discordiarum inter Nos, et Imperatorem Turcarum Selymum, omisso studio, quo prius Principem quoque illius in Nos concitabat, extra Transsiluaniam nec ipse personaliter, nec per suas copias. ac Duces militares Ditiones nostras, Subditorumque nostrorum Bona debeat quibusuis damnis, atque iniuriis afficere, et hostiliter infestare.

Quinto: Item decretum est, vt si forte idem Dux quietis, pacisque impatiens, nec decretorum eiusdem pacis rationem habens, Nobis, ac Subditis nostris mouere hostilitatem, damnaque, et iniurias temere inferre non vereretur, Nosque, et eosdem Subditos nostros molestare, villas illorum diripere, et excursiones

in Ditionem nostram facere, arcesque, et castella nostra, ac Subditorum nostrorum pergeret oppugnare, vel alia noua in detrimentum cuiusuis Ditionis nostrae, Subditorumque nostrorum extruere inciperet, bonaque mobilia, et immobilia, Contributiones, Dicas, Decimas, et Prouentus qualiscunque generis, ad Nos, et ad eosdem Subditos nostros spectantes inuaderet, et sibi vendicaret, quae omnia, et singula, aliaque similia vniuersa Decreto pacis praesentis illi sunt prohibita, et interdicta, pro violatore huius Pacis ipsius habeatur, Nobisque liceat, tam Nosmet ipsos, quam Subditos nostros ab huiusmodi damnorum, iniuriarumque illatione defendere, hostilitatemque eiusdem Ducis propulsare. Nec idem Turcarum Imperator velit pati, si talia moliretur, et caussas turbis inter Nos mouendis daret, adeo palam, ac manifeste, sciensque, et volens tam mandata ipsius Imperatoris Turcarum praetereundo, quam decreta Pacis negligenter, qua tot miseri vtriusque partis populi ab infinitis malis, et grauissimis oppressionibus quieturi erant. Quapropter nunc etiam idem Turcarum Imperator serio, firmiterque, et sub punitione aliqua euidenti, Duci memorato iniungat, atque praecipiat, vt eandem pacem ipse quoque sancte, et inuiolabiliter obseruet, ac per suos etiam obseruare faciat. Quod ipsum Nos quoque ex parte nostra faciemus, curabimusque, vt etiam nostri id ipsum faciant, ac praestent.

Sexto: Item decretum est, vt quicunque Arcium, Castrorum, Oppidorum, Possessionumque, et aliorum bonorum, ac Locorum in ea parte Hungariae, quae est extra veros, et antiquos limites Transsiluaniae, intraque, et extra Tibiscum amnem, tam Nos, quam idem Dux possidemus, id deinceps quoque virtute Pacis praesentis, Decretique illius quilibet nostrum pacifice, et sine vlla controuersia possideat, teneat, et in potestate sua habeat.

Similiter omnes etiam Magnates, Nobiles, ac reliqui Subditi nostri, et cuiuscunque Status homines, qui per eundem Regni tractum ad fidelitatem, et obedientiam nostram reuersi sunt hactenus, et imposterum reuertentur, vsque ad illam diem, qua plane Nobis constabit, quod idem Dux Pacem hanc sub suis omnibus conditionibus, et capitulationibus acceptauerit, eamque pro partibus, quae illum concernunt, ratificauerit, seque obseruaturum illam authentiam professus fuerit, omnia eorum bona, res, arcesque, et iura quaecunque obtineant, et possideant, ipsi quoque pacifice ea retineant, in potestate sua habeant, et in illis permaneant.

Septimo: Item decretum quoque est, vt si forte in eadem Regni parte, quae videlicet a limitibus Transsiluaniae ad Tibiscum vsque protenditur, essent aliqua, seu Possessiones, seu Arces, Castella, Ciuitates, Oppida, aliaque id genus Bona, ac Iura, quae aut Nos ab eo, aut ipse a Nobis habere cuperet, liceat eidem Du-

ci Nobis cum vel permutatione, vel quauis alia conuentione transigere sic, vt aequaliter vtrique nostrum cedat, quod alter alteri concesserit, neuterque nostrum minus recipiat, quam dederit, vt dicta Conuentio, seu permutatio aequitate transigatur.

Hoc autem decretum est non alio consilio, quam, vt soluantur, et submoueantur omnes caussae rixarum, quae inter Nos, et ipsum Ducem suboriri possent, commeantibus nostris hominibus ad nostra Bona per Ditionem eius, et per nostram suis ad ea videlicet, quae ipse quoque propius Bona nostra obtineat. Nam, si huiusmodi Bona aequali permutatione maioris, certiorisque concordiae gratia ad suam quaelibet partem applicarentur, homines quoque vtriusque partis intra suas metas sese continerent, et negotiarentur sine alterutrius molestatione, huncque in modum Pax, et amicitia cum eodem Duce firmius seruaretur.

Octauo: Item, vt vniuersi tam nostri, quam praedicti Ducis, subditi cuiuscunque gradus, ordinis, et conditionis fuerint, qui in vtriusque nostrum fide, obedientia, potestateque constituti sunt, et per proxima bella, vel ob metum, vel ob aliam quamcunque caussam inter partes vacillassent, seque suspectos reddidissent, seu quouis modo aut Nos, aut ipsum Ducem offendissent, in hac Pace comprehendantur, et ita sint eius participes, vt in eos nulla vindicta, quouis colore quaesita, institui, omnisque vel

hinc, vel inde concepta indignatio vtrinque cessare debeat, sintque a persecutione securi.

Nono: Item, quia retroactis annis hinc eiusdem Ducis, inde aliorum, et finitimorum Beghorum opera plurimae, et calumniosae delationes variorum motuum contortae sunt in Nos apud Imperatorem quondam *Solymanum*, quae vt admodum fuerunt perniciosae miseris Regni Hungariae Snbditis, ac tranquillitati publicae, ita et Nobis et ipsi Imperatori *Solymano* magnae turbationis caussam praebuerunt, decretum est, vt imposterum, si vel ipse Dux, vel ante memorati Beghi, aut quicunque alii apud modernum quoque Serenissimum Imperatorem *Selymum* id mali moris prosequentur, illis idem Imperator, ac sui Passae confestim non credant, nec quicquam, quod ad hostilitatem pertineret, super his ante decernant, quam Nos de omnibus edoceant, et cognoscant, quid contra similes falsos criminatores de innocentia nostra responsi faciemus, vt sic tandem ambarum pártium rationibus perspectis, aequius decernatur, quidquid erat pro aequitate decernendum.

Decimo: Item quiduis in tam amplo regno tam diuturnis bellis afflicto, et attrito, magni sit negotii omnia praecauere, quae subinde in diuersis finium partibus inciderent, et pacem, quietemque publicam turbare soleant, nec praedones quoque, ac plagiarii, vagantesque, et errabundi homines protinus, quum velimus, coerceri possint, nisi, vt in eos seuerius, sup-

pliciisque animaduertatur, decretum est, vt vtrique parti liberum sit, et liceat sine vlla contradictionis alterutrius partis similes flagitiosos, et malefactores, quicunque ex Turcis in nostra Ditione, et ex nostris in Turcia deprehendentur, meritis de facto suppliciis afficere.

Si autem deprehendi nequirent, sciretur alioquin, et compertum haberetur, vbinam latitarent, Capitaneis, et Praefectis eorum mature ab altera parte indicetur, dictique Capitanei, et Praefecti sine mora tales curent capiendos, et pro qualitate sceleris puniendos, Turci Turcas, nostri vero Christianos.

Etsi forte Capitanei, ac Praefecti nostrae partis sedulo in his non fungentur suo officio, Nos de hac inobedientia illorum admoniti, in eosdem seueriter animaduertemus. Quod similiter Turcicus quoque Imperator sua ex parte de suis fieri curare debebit.

Vndecimo: Item, quia huiusmodi Praedonum, ac flagitiosorum hominum non esset tanta copia, neque etiam adeo effusa ad malefaciendum licentia, vti auderent, si plurium, partim eorumdem Capitaneorum, et Praefectorum, partim etiam priuatorum hominum vtriusque partis cura non intertenerentur, et fouerentur, quibus rapina placet, nec quicquam bonide publica tranquillitate, quietequecogitant, decretum est, vt in posterum a conclusione Pacis huius neutri partium, Nobis, ac nostris Vzkokos, Haidones, vagosque, et er-

rabundos homines, Imperatori vero *Selymo*, ac suis Leuentas, Martolossos, Haramias, et id genus alios gregarios intertenere, fouere, alereque non liceat, quicunque scilicet alterutrius Principis stipendio non sunt conducti, neque sub disciplina militari seruiunt, sed rapto, ac furtiuis praedis viuunt, vt promiscue in omnes pari studio exercerent latrocinia.

Contra quod Decretum memoratum, quicunque eos fouerint, aluerint, aut etiam tuebuntur, et protegent, ii, vti iam dictum est, aeque, ac ipsi malefactores, puniantur, Nos vero, vt huic decreto obseruando pro parte nostra assentimur, et morem geremus, ita par est, vt vicissim Turcarum quoque Imperator eidem assentiri, ac morem gerere debeat.

Duodecimo: Item, vt solidius adhuc temeritati improborum hominum occurratur, si forte Pacis huius tempore ab eiusdem Imperatoris Turcarum capitaneis, Praefectis, vel a quibuscunque aliis Superioritatis Subditis, et personis, ac Magistratibus suis primariis, ac etiam ab ipso Domino *Ioanne Sigismundo* Ciuitatem aliquam, vel Oppidum, vel Arcem, vel Castellum, vel Fortalitïum, vel etiam qualemcunque locum, aut partem terrarum nostrarum, quouis colore quaesito, seu per vim, et aperto marte, seu per largitionem obtineri, aut furtiue, et per artes clandestinas in potestatemaccipi contingeret.

Similiter a nostris quoque Capitaneis, Praefectis, et ab aliis quibuscunque similibus Prae-

sidiis, ac Subditis nostris, si ipsius Turcarum Imperatoris, Ducisque memorati, ac eorum, qui ad eos pertinent, Ciuitatem, Arcem, Castellum, Fortalitium, et demum quemuis locum alium viis, ac modis, superius iam expressis accideret intercipi, decretum est, vt omnia similia intercepta illico, et sine vlla tergiuersatione mutuo inter Nos sua cuique ab alterutra parte restituantur gratuito.

Si vero, per quos eaedem huiusmodi violentiae illatae fuerint, capite plectantur: cui Decreto et Nos obtemperabimus, ita et a parte altera debebit fieri.

Quum autem per haec disturbia Subditi nostri praecipue fuerunt afflicti, ac omne malum semper in eos recidere consueuit, aeque decretum est, vt modo loca similia, ac bona, quae immediate nostra sunt, sed etiam ea vniuersa tam bona, quam res, et arces, et castella, et oppida, omniaque huiusmodi alia, quae peculiariter ad eosdem Subditos nostros pertineant, siue illi sint fideles, siue rebelles, a memoratis violentiis sint illis tuta, ac libera, et omnibus commodis, atque immunitatibus eiusdem Decreti aeque, ac Nos gaudeant, ac fruantur.

Decimo tertio: Item, decretum est, vt quicunque nostri, vel ipsius Imperatoris Turcarum Duces bellici, milites, ministri, subditique cuiuscunque ordinis, status, conditionisque fuerint, post conclusionem huius Pacis ab

alterutra parte capientur, et in seruitium abducentur, ii confestim, et citra omnem difficultatem, pactationemque pretii redemtionis, et prorsus sine omni solutione, cuiuscunque, vel quorumcunque captiui fuerint, libertati restituantur, et in sua redire permittantur. Nec vllo modo, vllo colore, vel praetextu quaesito, detineantur, mancipentur, donentur, vendantur, aut interficiantur.

Decimo quarto: Item, quia saepe contingit, captiuos vinctos adhuc in carceribus, et compedibus, effractis, et vinculis, et carceribus libertatis caussa ex captiuitate effugere, atque ad suos euadere incolumes, decretum est, vt tales alterutra pars nullo pacto alteri cogatur restituere. Sed iidem captiui diuino beneficio liberati, secure, et sine vlla persecutione, litisque molestia apud suos adepta libertate gaudeant, et potiantur. Nempe Christiani apud Christianos, Turcae vero apud Turcas.

Decimo quinto: Item, de Transfugiis subditorum, Officialium, Praefectorum, Militum, aliorumque similium, sub ciuili, et militari fide degentium, merentiumque stipendiis, qui saepenumero fidei, integritatis, subiectionisque suae obliti, ad alteram partem transire, et desciscere soleant, puta: nostri ad Turcas, ad Transsiluanos, ad Moldauos, et ad Transalpinenses, ii vero ad Nos, decretum est, vt talium perfidia, atque inconstantia coerceatur,

nequaquam posthac inter Partes admittantur, quin potius eaedem partes firmiter sint obligatae ad talium non solum repulsionem, et reiectionem, sed etiam ad curandum pro alterius partis instantia, vt in eorum potestatem, ac manus veniant, in quibus transfugerint, sicque castigentur, et sine exemplo aliis. Qua ratione, et lege non solum religioni vtriusque partis satisfiet, sed etiam similes leues, inconstantes, perfidi, et flagitiosi homines iuri alieno adstricti facilius in officio continebuntur, et inhibebuntur a transfugiis.

Item, quia eorum Turcarum caussa, qui ex variis Prouinciis eius Magnitudinis, maxime vero ex Natoliae partibus veniunt, magno numero in Hungariam, ad emendos captiuos per omnia Confinia, magna iactura Ditiones non solum nostras, sed etiam Magnitudinis eius afficiunt, dum partim Beghi, ac Milites, partim vero alii Officiales finitimi per easdem vtriusque partis Ditiones tum Pacis, tum Induciarum tempore suffurantur omnis aetatis homines, maxime autem impuberes, eosque latenter, occulteque huiusmodi emtoribus, et nostra, et magnitudinis eius magna iactura, atque iniuria diuendunt, decretum est, vt imposterum similes emtores in Hungariae finibus non admittantur, nec ibidem liceat illis hominum mercaturam exercere. Quicunque autem deprehensi fuerint in dictorum captiuorum emtione, ii tales obligati sint in quaestione futuram

notitiam detegere, simulque et fures, et emtores meritis suppliciis afficiantur, omni pecunia amissa, et captiuis ereptis, restitutisque suae libertati.

Decimo sexto: Item, quia ex Duellis, quae singulari certamine depugnantur, saepenumero discordiae, et inimicitiae, insperatique, et grauisimi casus, et his casibus vero turbae, ac motus complurium locorum, virorumque militarium, et ipsorum etiam foederum periculo caussari soleant. Quod retroactis annis frequenti experientia didicimus, decretum est, vt, durante ista Pace, publicae quietis, ac tranquillitatis gratia prorsus memorata duella, et prouocationes, vel seriae in mortem, vel ludicrae (vti consuetum est finitimis) ad frangendas hastas, vtrique Parti sint illicitae, et prohibitae. Et quicunque alterutrius partis alium ad huiusmodi singulare certamen ausus fuerit prouocare, is a Praefecto suo grauissime puniatur.

Neue quis locus relinquatur cauillationi, hoc ipsum de his quoque, qui bini, trini, quaterni, et quouis alio maiore numero per eandem prouocationem militaris vsus vellent mutuo depugnare, intelligitur, et seruari debet, vt ex aequo omnia huiusmodi genera duellorum omnibus interdicta sint, et prohibita.

Decimo septimo: Item, vt imposterum omnium dissidiorum, turbarum, contentionumque inter partes ob nouarum munitionum erectiones

ctiones, et veterum reparationes tollantur, ac cessent omnes caussae, quáe superiorum annorum foederibus inter Diuum quondam Genitorem nostrum *Ferdinandum*, ac Serenissimum quondam Imperatorem *Solymanum* de pace habitis, multum quandoqne offecerunt, eaque a suo cursu turbauerunt, decretum est, vt vtrique parti liberum, ac licitum sit pro arbitrio, commodo, et necessitate sua quaeuis loca aedificare, reparare, munire, et fortificare, quae directe, immediate, et absque vlla controuersia in aedificantis Solo, Ditione, et Districtu sita esse dignoscentur. Neque ei in hoc ab altera quidquam impedimenti, contradictionis, siue negotii exhibeatur. In alieno vero Solo, Ditione, ac Districtu quemuis locum aedificare, reparare, munire, seu fortificare posthac, durante hac ipsa Pace, minime liberum sit, nec vlla ratione liceat.

Decimo octauo: Item, quia in tam amplo, ac dilacerato, et in multiplices partes distracto regno (vti superius etiam commemoratum est) difficulter potest praecaueri, vt interdum non exoriantur inter Partes aliquae differentiae, et discordiae, seu magnae, seu mediocres, et vltro, citroque damna, atque incommoda inferantur, estque summe necessarium, vt huiusmodi casibus tempestiue, et certa aliqua ratione occurratur, et prouideatur, ne tales scintillae differentiarum in maiores motus, turbasque excitentur, decretum est, vt, hac pace

conclusa, primo quoque tempore constituantur ex vtraque parte Commissarii pari numero, qui sint viri graues, probi, prudentes, pacis, aequitatisque amantes, et omnium Confiniorum periti, differentiaeque huiusmodi protinus, vbi exortae fuerint, ad eos referantur. Illi autem citra moram longiorem in opportuno loco sine exercitu partium, cum aequali tamen comitiua, et familiarium Personarum numero conueniant, omnesque, et singulas controuersias, quae in hunc modum emerserint, audiant, cognoscant, diiudicent, ac decidant, et amabiliter componant. Curent postremo ambae Partes, vt sui homines, ac subditi citra omnem tergiuersationem, et praetextum, ad firmam, sinceramque obseruationem pacis compellantur. Qui autem recusauerint, et ausu temerario huiusmodi Decretum transgredi praesumserint, poenis grauissimis puniantur.

Si vero tales differentiae, ac discordiae inciderent aliquando, quae pro sua Magnitudine ab eisdem Commissariis transigi, complanari, et componi non possent, decretum est, vt ad Turcarum Imperatoris Passam Budensem, et ad Supremum Capitaneum nostrum, quem tunc nominabimus, Virum primarium, et rerum gerendarum industria praeditum, tales similes differentiae a Commissariis transferantur, et per illos reuideantur, ac exequantur.

Si autem neque ab iis eaedem differentiae finiri possent, tunc demum ad Nos.,

et ad Imperatorem Turcarum remittantur, et per Nos ipsos tales aliquae rationes, et viae quaerantur, per quas memoratae differentiae componantur, et sedentur, vsusque armorum omnino auertatur.

Decimo nono: Item decretum est, vt homines nostri, quos imposterum, Pace hac conclusa, seruaturi sumus in Porta Turcarum Imperatoris, siue eos Oratores, siue Agentes, siue Procuratores, aut quouis alio titulo nominabimus, ii Oratorum libertate, ac priuilegiis, et immunitatibus citra cuiusque contradictionem fruantur, quemadmodum aliorum Principum Christianorum Oratores fruuntur, qui Magnitudini suae amici sunt confoederati, et apud eam similes Ministros seruant.

Vigesimo: Item, decretum est praeterea, vt iidem homines nostri habeant liberam potestatem conducendi, et tenendi Dragomanos, siue Interpretes, quos, et quot voluerint pro necessitate sua et negotiorum nostrorum, eisdemque non imponantur Chiausi, sed, si voluerint aliquem habere pro custodia suarum, ac Familiae suae personarum, et pro Imperatoria nostra dignitate, sit illis liberum talem conducere, et tenere, qui etiam placebit eis, et voluntati eorum parebit, neque in eos ius aliquod habebit, sed geret se ipsorum arbitratu.

Vigesimo primo: Item decretum est, vt eisdem hominibus nostris liceat, ac etiam li-

berum sit, Nuncios, siue Cursores suos cum Litteris sine contradictione mittere, quocunque tempore, et quacunque via voluerint. Similiter nostris quoque vel Nunciis, vel Tabellariis, quos ad eosdem quacunque pro exigentia rerum nostrarum destinabimus, eadem libertas, atque securitas conseruetur, neque impediantur ab altera parte, quin potius eosdem omni fauore prosequantur, et sint illis auxilio, ac defensioni, vt iter agant sine periculo, habeantque iidem nostri homines, hac tutela protecti crebrius aliquod a Nobis Informationis, vt certius, et maturius cum ipso supremo Domino Passa, et cum aliis Dominis Collegis eius de communibus rebus, quas interdum cum Imperatore Turcarum habituri simus, tractare possint.

Vigesimo secundo: Item, quum non solum tempore Diui Genitoris nostri, sed iam hoc etiam nostro accidit, vt in Confinibus nostris communibus Pace, seu Induciis vtrauis ex parte turbatis, iidem homines nostri in Porta residentes confestim correpti, variisque, ac multiplicibus etiam affecti fuerint iniuriis, retrusi quoque sunt in custodiam. Quae res, quum sit contra Ius Diuinum, et Humanum, cedit etiam in maximam contumeliam nostram. Quandoquidem quidquid iniuriarum, conuitiorumque in Principum Oratores coniicitur, in Principum suorum dedecus redundat. Quod nequaquam rite fit, nec omnino potest laudari, vt res non

admodum vindictae speciosae, atque praeclarae.

Ideo decretum est, vt posthac vel belli, vel pacis tempore iidem homines nostri non in publico Diuersorio, sed in liberis Domibus vel *Constantinopoli*, vel *Galatae*, vbi illis magis libuerit, habitent. Neque constante Pace, seu Induciis, pro tempore existentibus, aut eadem Pace, seu Induciis perturbatis, ex quacunque caussa afficiantur iniuriis, neque in custodiam publicam Diuersorii retrudantur, quum honoris, ac existimationis nostrae caussa, tum ob respectum diuini, atque humani Iuris, quod vtrumque iubet Oratores ab huiusmodi contumeliis liberos, ac immunes esse debere.

Vel, si forte res ad bellum deuenisset, ipsi Oratores, seu homines nostri potius ablegentur ad suos Principes, si praesentia illorum esset molesta, quam, vt detineantur in custodia, et incommodis, atque iniuriis cum pudore nostro affligantur; quum Oratores nec sint bellorum caussa, nec eorum auspiciis bella gerantur; multo etiam minus culpas suorum Principum subire debent.

Si autem Nobis aut Pacis, aut belli tempore, vel etiam quocunque alio eosdem Oratores, seu homines nostros placuisset ex felici Porta suae Magnitudinis ad Nos reuocare, nullo interim alio successore in locum eorum submisso, decretum est, vt absque omni difficultate, contradictione, retentione, et more di-

mittantur, secureque, et pacifice in Ditionem nostram deducantur, ibique Capitaneo nostro incolumes assignentur.

Vigesimo tertio: Quod vero attinet ad negotium de diuisione communium Colonorum, ac de positione limitum ad inhibendas excursiones militum, quorum duorum articulorum ratio praecipue versata est in contrauersia. Quum visum est partibus, nullo modo id rei alibi commode, vileque, et pro aequalitate vtriusque partis posse transigi (Pace interim ex toto inter Nos, et ipsum Imperatorem Turcarum per ipsos supra dictos Oratores nostros sub conditionibus, et Articulis in his Litteris transactionalibus complexis, ac descriptis, confecta, et publicata) nisi in ipsis Confiniis opera communium Commissariorum, superintendentibus Passa Budensi, et Supremo Capitaneo nostro ad hunc effectum peculiariter delegato, decretum est, vt hi duo Articuli transferantur in Hungariam ad communia partium Confinia, ibique modo, et forma superius instituta, ratio illorum libro quoque Magnitudinis suae adhibito, reuideatur, discutiatur, et demum ordinetur, ac concludatur cum aequitate, satisfactione, et ratificatione vtriusque partis, quemadmodum iam dictum est in praemissis.

Vigesimo quarto: Donec autem iidem duo Articuli, de communium videlicet Colonorum diuisione, ac de positione limitum pro voluntate, et satisfactione Partium transigentur, om

niaque singula alia, ad eos, statumque, et tranquillitatem publicam pertinentia, reuisa, atque ordine digesta fuerint sic, vt et Nos, et idem Imperator Turcarum contenti simus, pro stabilitate, ac firmitudine, punctis Pacis inter Nos initae, factae, conclusae, et ratificatae vtriusque nostrum chyrographis, decretum est, vt interim eorundem communium Colonorum tota ratio in eo ipso statu permaneat, in quo et antea fuerunt, et sunt etiam modo. Nec vlla partium eos ante tempus vel vsurpet sibi, vel ad quaepiam insolita compellat cum iniuria, et praeiudicio alterius Partis, sed vtrinque aequo animo, sedate, pacifice, amicabiliterque deliberatio Commissariorum exspectetur.

Vigesimo quinto: Pacis autem tempus decretum est in octennium, cuius initium a Dato Litterarum, Capitulationumque praesentium incipiet. Et hoc interim, donec eadem Pax inter Partes firma, sincera, constans, et inuiolata pesmanserit, Nos eundem Serenissimum Imperatorem Turcarum *Selymum* confoederatum nostrum, quotannis munere honorario triginta millium Ducatorum Hungaricalium per speciales homines nostros, prout ante factum est, circa vnius cuiusque anni finem inuisemus.

Eius tamen Serenitas firmiter, ac sedulo (vti supra dictum est) dabit amicam, et beneuolam operam, vt a suis finitimis in fines nostros excursiones non fiant. Quod Nos quoque vicissim curabimus, vt similiter nostri intra fi-

mites suos pacifice sese contineant, et mutuo amicabili vicinitate viuant.

Nec vllius Partis priuati homines iniurias priuatas conentur proprio, et peculiari marte vindicare, sed earundem reuisionem ad supra scriptos Commissarios primum, deinde, si res ita postulabit, ad Budensem Passam, et Supremum nostrum Capitaneum transferant, vti iam supra est constitutum. Sic demum Pax ipsa inter Nos firma consistet, et cursus eius sine impedimento ad suum finem deducetur.

Quibus taliter conclusis etc.

Explicit autographum Verantianum.

N.

Antonii Verantii Archiepiscopi Strigoniensis Oratio, qua nomine Ordinum, et Statuum Regni Hungariae, Rudolphum Archiducem Austriae, venientem Posonium ad ineundam Coronationem excepit anno Domini 1572. Die vero Septembris 21.

Si vnquam alias nos Hungari per haec nostra afflictissima, et multiplicibus aerumnis pressa tempora, quibus totus quoque Orbis grauissime conteritur, magnam aliquam in rebus nostris laetitiam habuimus, eam Serenissime, atque Augustissime Princeps, hoc praesenti sa-

ne habemus, cui parem diu iam nec sensimus, nec experti sumus: eaque multo etiam Nobis venit amplior, et cumulatior, quae olim Maiores nostros habuerat, quum hoc ipsum Inclitum Regnum Hungariae summa eorum virtute, ac fortitudine bellica sibi et nobis, Deo comite, fortunaque fauente, comparabant. — Audientes enim morum, ac virtutum tuarum, mere regalium, et quae semper in Prosapia tua felicissima floruerunt, amplissima praeconia, laudesque rarissimas, eo desiderio, atque ea etiam voluntate intenti sumus, vt Te omnino in Regem nostrum haberemus. — Sperantes, quod post Deum optimum maximum, ac Genitorem tuum, omnibus numeris absolutissimum Principem, neminem alium aptiorem Nobis Dominum essemus habituri, quam, quem huic fama publica commendaret. — Inde tot Ducum, Archiducum, Regum, Imperatorumque generis tui sanctissimi nobilitas, magnitudo, disciplinaque, et imagines, ac viua nomina ad recte, rite, iusteque regnandum instruerent, et adhortarentur.

Idque voluntatis, ac studii nostri ardentissimi contendentes ad effectum ipsum producere, quo superstite adhuc Sacratissimo Imperatore, Patre suo, diuina sane, et prudentia et prouidentia praedito, ac vt Caesarea, et Regia dignitate omnium, qui nunc in Orbe christiano rerum potiuntur, maxima, ita et summis sane virtutibus, atque animi dotibus, quibus est

vberrime ornatus, nulli secundo, talem nobis asciisceremus Regem, qui et paterna, et auita, totque aliorum Maiorum suorum in regendis populis peritia instructus, nobis de status nostri diuturnitate, firmitudine, securitate faceret, vltro curabimus, vt te nobis Sacra sua Caesarea, ac Regia Maiestas reuocaret ex Hispaniis, reuocatumque, ac reductum, vt primum aspeximus, et Te nobis alloqui licuit, eaque omnia, quae de Te tanto omnium consensae praedicata fuerant, agnouimus, in Regem etiam Nobis dari Comitiis proximis, omnium Ordinum, ac Statuum nostrorum suffragiis, nemine prorsus nostrum secus sentiente, postulauimus.

Qua postulatione nostra non frustrati, postquam vidimus, Te nobis a Caesarea, ac Regia Maiestate sua tam clementer esse concessum, vt quae semper magnis etiam interdum aliis curis suis sepositis, sedulo studuit gratias suas in Nos vberrime, ac benignissime effundere, et saluti nostrae mirabili quadam, et plus quam paterna sollicitudine prospicere, dici non potest, quanta nos laetitia habuerit, quantam spem quoque conceperimus, Te demum aliquando (sic rebus nostris dudum attenuatis, et prope accisis) cum ipsum *Rudolphum* Austrium Hungariae nostrae futurum assertorem, qui primus augustale fastigium in Prosapiam Tuam induxit, debellatisque, et suis, et Imperii hostibus, res quoque Germaniae, per quam intestini tumultus Imperiali Maiestate orbatam

latissime grassabantur, pacauit, et imperialem decorem per eam imposterum studiosissime colendum, obseruandumque docuit, atque effecit.

Quapropter iidem nos omnes Hungari Praelati nimirum, ac Barones, totaque Nobilitas, et ceteri Ordines, ac Status Regni sperantes, Te nobis Regem vt iustum, et clementem, ita et fortem, et libertatum nostrarum amatorem, conseruatoremque futurum, quotquot ad hanc felicissimae Coronationis tuae celebritatem, ex hoc desolatissimo Regno summa interim Confiniorum custodiendorum cura, ac ratione habita, conuenire potuimus, conuenimus, et hic (vt cernis) Augustissimo conspectui Tuo exhibentes nos, Te proni, ac venerabundi, singularique, et eo quidem certe omni cum affectu, qui fideles Subditos decet, excipimus, et salutamus, Tibique hodierna die Regnum hoc Hungariae nostrae, quod iam coelitus habes, liberis, et spontaneis suffragiis, pro vetere libertate nostra, ipso Diuino Numine consulto, atque inuocato, et Caesarea, ac Regia Maiestate, Patre tuo amplissimo annuente, vt decreuimus, ita et tradimus, ius, ac regimen nostri, lege, moreque Maiorum nostrorum deferimus.

Quod vt et Tu *Rudolphe* Serenissime feliciter ineas, diutissime obeas, sitque Tibi et ex Te propagandis diuturnum, firmum, ac stabile, et nos industria, virtute, ac prouidentia

tua a Turcico iugo iam tandem aliquando vindicemur, et in pristinum rerum nostrarum, ac fortunae nostrae statum restituamur, Deum altissimum, omnipotentemque obsecramus. Te vero vno ore omnes petimus, sume hanc in Te nostram et voluntatem et deuotionem ea animi Tui magnitudine, qua es vel in ista prima iuuentute Tua summa cum opinione, et amplitudine pulcherrimae laudis assecutus. Inque iam hoc Regnum tuum Hungariae desideratus succede, et Sacram eius Coronam Tibi tanto omnium nostrum consensu, Patris vero Tui et in Te, et in nos pientissimi voluntate concessam recipe, atque ea, quam maxime longaeuus, ac felix fruere.

Leges postremo, et iura, et libertates nostras iuxta veterum Diuorum Regum nostrorum instituta, oramus Te, oramus, inquam, complectaris, serues, tueare, et verbo Tuo Regio nobis robores, atque confirmes, Religionem quoque Catholicam iures nobis subleuandam, iuuandam, conseruandam, nobiscum item in Hungaria, sic iam certe Tua, vt magni Patris Tui, in qua Te sibi consortem cooptare pientissime voluit, maneas, ac resideas, eamque et Tibi et nobis sic regas, sic promoueas, vt peregrinis nos non subiicias, vt nostris, ac nostrae Gentis ministeriis, quum in domesticis Tuis, tum etiam in ciuilibus, ac militaribus rebus summa cum laude Tua, et satisfactione nostra vsus, merito Tu et sis, et dicaris Rex

Hungariae. Nos vero in spe, quam de ista Tua spectatissima indole, ac de praestantissimis Tuis virtutibus concepimus, confirmemur. — Ex tot quoque angustiis, quibus diu iam obsessi detinemur, resurgamus, Regumque nostrorum veterum, quos fortes, bonos, iustosque habuimus, memoria, ac desiderio posthac non sollicitemur. DIXI.

O.

Litterae Maximiliani Imperatoris de 2. Decemb. A. D. 1572. ad Gregorinm XIII. R. P. quibus Antonius Verancius Archiepiscopus Strigoniensis honore Cardinalis S. R. E. condecorandus commendatur.

Beatissime in Christo Pater, Domine Reuerendissime!

Post officiosissimam commendationem filialis obseruantiae continuum Documentum. — Etsi praeclaras virtutes, et eximias animi, atque ingenii dotes, quibus Reuerendissimus in Christo Pater *Anthonius Verantius* Archiepiscopus Strigoniensis, Locique eiusdem Comes, Primas Hungariae, Legatus natus, noster Consiliarius, ac summus per Regnum nostrum Hungariae Cancellarius, deuotus fidelis sincere nobis dilectus, praeditus, et conspicuus est, non

solum Nobis, qui ipsius operam, et singularem in rebus gerendis dexteritatem, summa cum prudentia, grauitate, atque eruditione coniunctam, in negotiis momenti longe maximi, ac tum ad nostrum, inclitaeque nostrae Domus Austriacae commodam, atque dignitatem, tum ad totius Reipublicae christianae salutem, et incolumitatem spectantibus saepenumero experti sumus, sed vniuerso etiam Terrarum Orbi iam dudum innotuisse: ideoque ipsum, vt magnis rebus tractandis natum, ita summis dignitatibus, aeque honoribus longe dignissimum, alicuius commendationis adminiculo minime indigere existimemus. Quia tamen nos ipsius qualitates prae caeteris cognitas, et perspectas habeamus; et quum arbitramur, vt non modo congruum de virtutibus, et meritis ipsius testimonium perhibeamus, sed promouendae eiusdem dignitati, quidquid possumus, studii benigne adhibeamus. Cum igitur constet in praefatum Reuerendissimum Strigoniensem Archiepiscopum omnia illa dona, quae ad summos quosque ornamentorum gradus aditum patefacere solent, affatim congesta, ipsumque praeterea de Inclito nostro Hungariae Regno, adeoque de vniuersa Republica christiana ita promeritum esse, vt singulare aliquod praemium eidem iure competere videatur. Vestrae autem Sanctitati omnis ipsius ornandi, et remunerandi ratio in manu sit. Idcirco freti spectato Sanctitatis Vestrae nobis per omnem occasionem gratificandi studio, eundem

maiorem in modum iterum, atque iterum rogamus, vt quemadmodum plurimis, ac iustissimis de caussis vniuerso terrarum orbi, nedum Sanctitati Vestrae notis, saepedictum Reuerendissimum Strigoniensem Archiepiscopum intime nobis commendatum habemus, et in ampliorem Dignitatis locum collocati summopere cupimus, ita Sanctitas Vestra, si vnquam alias gratificandum nobis duxit, voti hac in parte nostri haud grauatim nos compotes reddere, et hoc tam insigni argumento, quanti nos faciat, testari, ipsumque Strigoniensem Archiepiscopum primo etiam tempore eo dignitatis ornamento augere velit, quo Catholicae religioni deditos, Sanctaeque Sedi Apostolicae sincera fide, atque obseruantia addictos, ac de Christiana Republica optime promeritos afficere solet, ne venerandus ille Senex curis, et annis fractus, tot pro Republica laboribus, atque aerumnis perpessis, et exhaustis, debito meritis suis praemio destituatur, sed potius ea ipsius ratio habeatur, vt eum, quem tenet, cursum alacrius prosequi, et afflictis Christianae Reipublicae rebus deinceps maiore cum dignitate prodesse possit. — Id sane beneficii genus sicuti Sanctitas Vestra in hominem omnium amore atque fauore, ac tali gratia longe dignissimum collatura est, ita nos idipsum grato admodum animo accepturi, et mutuis filialis obseruantiae studiis. quouis loco, et tempore iugiter recompensaturi sumus. — Quod reliquum est, Sanctitatem Ve-

stram quam rectissime valere cupimus, eandemque nostro hoc loci desiderio non defuturam esse confidimus. — Datum in Ciuitate nostra *Vienna* die secunda Decembris Anno Domini M. D. L. XXII. Regnorum nostrorum Romani XI. Hungarici X. Bohemici vero vigesimo quarto.

Sanctitatis Vestrae

obsequens filius

Maximilianus Imperator m. p.

In Tergo:

Beatissimo in Christo Patri Domino *Gregorio XIII.* Diuina Prouidentia Sanctae Romanae, ac Vniuersalis Ecclesiae Summo Pontifici, Domino Reuerendissimo.

(L. S.) Romae.

P.

Litterae Rudolphi Regis de 2. Decembr. an. 1572. ad Eundem in eodem merito.

Beatissime in Christo Pater, ac Domine, Domine colendissime!

Post humilem nostram commendationem continuum filialis obseruantiae incrementum. Ea est nostra in Reuerendissimum in Christo Patrem

Patrem *Anthonium Verantium*, Archiepiscopum Strigoniensem, etc. animi propensio, vt quemadmodum ille de Nobis, Serenissimaque nostra Austriae Domo; et Inclito Hungariae Regno, adeoque de vniuersa Republica Christiana optime promeritus est, ita eundem, prout eximiae ipsius virtutes exigere videntur, summis honoribus auctum esse, summopere cupiamus. Quia vero omnis ipsius ornandi ratio ex mero Sanctitatis Vestrae arbitrio dependet, idcirco Sanctitatem Vestram maiore, quo possumus, affectu diligenter, et enixe admodum rogamus, vt cum praefati Reuerendissimi Strigoniensis Archiepiscopi amplificatio non tam ad priuatam, quam publicam Incliti Hungariae Regni dignitatem spectet, dignetur eundem huius nostrae intercessionis gratia eo honoris ornamento afficere, quo retroactis temporibus in Regno Hungariae complures floruisse constat, vt nostro beneficio Inclito illi Regno pristina dignitas quasi restituta videatur, praefatusque Reuerendissimus Strigoniensis Archiepiscopus nouo dignitatis ornamento conspicuus deinceps Ecclesiam, et Patriam magis ornet. — Et, vt illud eximium paternae Sanctitatis Vestrae in Nos beneuolentiae argumentum, Sanctitati Vestrae non minus laudis, quam Inclito Hungariae Regno ornamenti allaturum. — Quod reliquum est, Sanctitati Vestrae omnem felicitatem exoptantes, eidem Nos reuerentes commendamus. — Datum in Ciuitate *Vienna* Die

secunda mensis Decembris Anno Domini Millesimo Quingentesimo Septuagesimo Secundo, Regnorum nostrorum, Hungariae, et aliorum primo

Eiusdem Sanctitatis Vestrae

obsequentissimus filius

Rudolphus Rex m.p.

In Tergo:

Beatissimo in Christo Patri, ac Domino Domino *Gregorio XIII.* Diuina Prouidentia Sanctae Romanae, ac Vniuersalis Ecclesiae Pontifici Maximo, Domino colendissimo

(L. S.) Romae.

Q.

Litterae Cardinalis Philippi Boncompagni de 24. Decembris an. 1572. ad Rudolphum Regem, quibus pollicetur suam interpositionem apud Rom. Pontificem pro Antonio Verantio.

Serenissime Rex!

Domine obseruandissime!

Accepi humanissimas Maiestatis Vestrae Litteras, quibus eadem mihi notam esse voluit eximiam beneuolentiam suam erga Reuerendissimum Patrem Archiepiscopum Strigoniensem, et quanto simul desiderio teneatur, vt is a Summo Pontifice eo honoris gradu decoretur, quo alii ei similes Regni Hungariae Viri superioribus temporibus insigniti fuerunt. — Qua in re maximam ex eo cepi voluptatem, quod facile perspexi, Maiestatem Vestram sublimi isto loco, et clarissimo genere suo dignum animum habere, quae talium virorum virtuti, ac meritis tam enixe faueat. Itaque sicut persuasum habeo, Sanctitatem Suam, cognito Caesareae Maiestatis, et Vestrae desiderio, eam, quam par est, illius rationem opportuno tempore esse habituram: ita si, vllus locus precibus meis apud eundem Sanctissimum relatus fuerit, pol-

liceor Maiestati Vestrae me omni animi studio ipsius Archiepiscopi honori, et amplitudini praesto esse futurum.

Id, quod in caeteris rebus, etiam, quas illam velle cognouero, libentissime faciam. — Maiestatem Vestram optime valere, et Regnorum ipsius felici initio caetera, quae optari possunt, prospera incrementa a Deo Omnipotenti, precor, et opto, atque illius gratiae, et beneuolentiae me humillime commendo.

Romae die 24. Decembr. 1572.

Maiestatis Vestrae

Deuotissimus Seruus
Philippus Bonconpagnus m. p.
Cardinalis S. Sixti.

In Tergo:

Serenissimo Vngariae Regi, etc. Domino obseruandissimo

(L. S.)

Viennae Austriae.

R.

Litterae Sigismundi Poloniarum Regis de 19. Ianuar. 1570. ad Antonium Verantium Archiepiscopum Strigoniensem, quibus Georgium Fabry Archidiaconum Colocensem, apud Imperatorem Maximilianum, sinistre incusatum, protegi petit.

Sigismundus Augustus Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masouiae, Samosciae, etc. etc. Dominus et Haeres.

Reuerendissime in Christo Pater, sincere Nobis charissime!

Cognitam, et perspectam habentes virtutem, et probitatem Venerabilis *Georgii Fabri*, Archidiaconi Colocensis, et Canonici Lauretani, non dubitauimus illum tam Sanctissimo Domino nostro per Litteras, quam Caesareae ipsi Maiestati, Fratri, et Consanguineo nostro honorandissimo commendare. — Quoniam autem non ignoramus, quem locum Sinceritas Vestra apud Maiestatem illius teneat, postulamus, vt, si quid in Maiestate illius residere intellexerit, offensionis alicuius aduersus hunc Fabrum, quam offensionem struxisse illi dicuntur aduersarii eius, id ex animo Maiestatis illius eximat, et quantum potest, gratiam illi Maiestatis eius

conciliet, desumtis argumentis ex Litteris nostris ad Maiestatem ipsius, quarum Litterarum exemplum Sinceritati Vestrae mittimus. Bene valeat Sinceritas Vestra.

Datum *Varsouiae* decima nona Ianuarii Anno Domini Millesimo Quingentesimo Septuagesimo, Regni nostri Quarto.

Sigismundus Augustus Rex m. p.

In Tergo:

Reuerendissimo in Christo Patri, Domino *Antonio Werantio*, electo Archiepiscopo Strigoniensi, Legato nato, et Regni Hungariae Primati, et Cancellario sincere charissimo

(L. S.)

Posonii
in Hungaria.

NB. Documenta Litteralia, quae sub N. O. P. Q. et R. producuntur, exscripta sunt ex apographo vidimato Tabularii secretioris Vaticani.

Index chronologicus Epistolarum.

ANNI 1553.

Die 5. Decembris. Idem *mittit* Antonio Verantio, *et* Francisco Zay *duplicam Litterarum ad Turcarum Imperatorem quoad moram expeditioni Oratoris sui* Ioannis Mariae Maluezzii *interpositam.* V.

Die 5. Decembris. Idem *Oratoribus suis* Werantio, *et* Zay *insinuat* Maluezium *aduersae valetudinis caussa ad Imperatorem Turcarum expediri non* potuisse, Tarnoczium *vero ad Budensem Bassam fine obseruandarum Induciarum missum esse.* VI.

ANNI 1554.

Die 18. Februarii. Wolffgangus Dersffy *Arcis Szigethiensis Capitaneus inhibetur per* Ferdinandum *Regem ab inuasione Bonorum, quae ad* Antonium Verantium *Episcopum, caussa Legationis absentem, spectant.* VII.

Die 15. Aprilis. Ferdinandus *Rex Oratoribus suis* Antonio Verantio, *et* Francisco Zay *ad complures eorundem Litteras respondet, et res vsque aduentum* Maluezii *Constantinopoli exequendas committit.* VIII.

Die 21. Iunii. Idem *certiores facit* Antonium Verantium, *et* Franciscum Zay *de perceptis eorum Litteris, et de* Maluezio *tamdiu Comaromii mansuro, donec intentionem Imperatoris Turcarum quoad Transiluaniam intellexerit; commendat praeterea illis vltro etiam diligentiam in perficiendis ne-*

gotiis, miraturque nullas Oratoribus redditas esse Litteras. IX.

Die 2. Iulii. Idem Antonium Verantium, *et* Franciscum Zay *suos ad Portam Ottomannicam Oratores de subdola* Mahmuthi *apud Turcarum Imperatorem Interpretis consuetudine, et de modo posthac ad se mittendi Litteras edocet, significatque, dispositum esse, ne, quae scribunt, secretiora pandantur: probat praeterea ad Tractatum de Transiluania* Ibrahimum *Bassam muneribus pelliciendum, et* Mirandam *e captiuitate redemtum esse.* X.

Die 29. Augusti. Idem *laudat* Antonii Verantii, *et* Francisci Zay *in rebus agendis fidem, ac dexteritatem, eisdemque pollicetur, se facturum, quod postulant.* XI.

Die 26. Nouembris. Idem *Oratoribus suis* Antonio Verantio, *et* Francisco Zay *nunciat, se in locum valetudinarii* Maluezii *mittere* Augerium *a* Busbeck *cum Instructione, Litteris credentialibus, et Tributo Transiluanico.* XII.

ANNI 1555.

Die 21. Februarii. Idem *Oratoribus suis* Antonio Verantio, Francisco Zay, *et* Augerio Busbeck *committit, vt propter non obseruatas a Bassis Turcicis Inducias in Porta conquerantur, iisdemque ad quinque millia Duca-*

Num.

torum nomina faciendi, facultatem impertitur. XIII.

Die 29. Martii. Idem *Oratoribus suis* Verantio, Zay, *et* Busbeckio *ad Litteras mense Februario scriptas respondet, neue vanis rumoribus fidem adhibeant, commonet, contra violatas a Turcis Inducias conqueritur, Oratorumque acta, et gesta probat.* XIV.

Die 25. Octobris. Idem *Oratoribus suis* Antonio Verantio, *et* Francisco Zay *transmittit Litteras Imperatori Turcarum exhibendas: caetera a* Busbeckio *intellecturos significat.* XV.

Die 14. Nouembris. Idem *Oratoribus suis* Verantio, Zayo, *et* Busbeckio *Instructionem largitur in rebus Constantinopoli agendis.* XVI.

ANNO 1556.

Die 3. Februarii. Ferdinandus *Rex Oratores suos*, Verantium, Zayum, *et* Busbeckium *certiores facit de perceptis eorundem Litteris, molestiam iis per Tabellarium Venetum procuratam aegre fert, seque contentum esse industria, quam in rebus agendis adhibent, significat.* XVII.

Die 19. Martii. Idem *Oratoribus suis* Verantio, Zayo, *et* Busbeckio *nunciat sermonem cum Regina* Bona *de praetensionibus* Isabellae *habitum, defectioneque Transiluanorum: edocet praeterea eosdem de*

Num.

caussis, et modis seu Pacem, seu Inducias a Turcis efflagitandi. XVIII.

Die 27. Martii. Idem *Oratoribus suis* Verantio, Zayo, *et* Busbeckio *demandat proponendas in Porta Ottomannica querelas contra Bassas, qui Loca finitima infestare, et Inducias violare non desinunt.* XIX.

Die 27. Martii. Idem *Oratoribus suis* Verantio, Zayo, *et* Busbeckio *argumenta suppeditat pro impetranda a Turcis Pace, vel saltem ad longius tempus induciis.* XX.

Die 15. Iunii. Idem *Oratores suos* Verantium, Zayum, *et* Busbeckium *monet, ne in Tractatu aliquas Arces vltra fines Transiluaniae promittant: dat praeterea illis potestatem, Honoraria annua pro rerum circumstantiis augendi; neglectorum exsolutionem propter ereptas arces excusari vult, ac demum significat, se complures eorum Litteras percepisse.* XXI.

Die 15. Augusti. Idem *Oratores suos* Verantium, Zayum, *et* Busbeckium *informat de progressibus sui exercitus contra Turcas, et conditionibus, sub quibus Transiluaniam* Isabellae *resignandam velit.* XXII.

Die 9. Octobris. Idem *Oratoribus suis* Verantio, Zayo, *et* Busbeckio, *fidem, et diligentiam eorum remuneraturus, suadet agendum de acceleratione reditus, significatque, quid ductu* Ferdinandi *Archiducis filii sui contra Turcas gestum sit? sibi spem esse impetrandi suppetias ex Imperio Ro-*

mano - Germanico, irritam praeterea fuisse Legationem Episcopi Tinniensis, ac demum pecunias ab illis leuatas, Venetiis exsoluendas. XXIII.

ANNI 1557.

Die 3. Martii. Ferdinandus *Rex Oratoribus suis* Verantio, Zayo, *et* Busbeckio *nunciat ziffras, quibus hactenus vsi sunt; iusta de caussa mutandas, nihilque iisdem nunc rescribi, ne Litterae in alienas manus peruenirent.* XXIV.

Die 28. Septembris. Idem *redeuntibus ex Legatione Turcica* Verantio, *et* Zayo *demandat, vt Comaromium pertingentes aduentum suum Palatino Regni insinuent, iterque Viennam celeriter prosequantur.* XXV.

Die 16. Octobris. Idem *Oratoribus suis* Verantio, *et* Zayo *mandat, vt Turcas, qui eos comitantur, secum Viennam deducant.* XXVI.

ANNI 1559.

Die 29. Martii. Ferdinandus *Imperator Augustam Vindelicorum* Verantium *Episcopum Agriensem euocat.* XXVII.

ANNI 1567.

Die 17. Iunii. Maximilianus *Imperator, et Rex* Antonium Verantium, *et* Christophorum Teuffenbach, *Legatos ad*

Num.

Portam Ottomannicam destinátos Posonium euocat. XXVIII.

Die 23. Iunii. Idem *informat Oratores suos ad Turcarum Imperatorem mittendos*, Verantium, *et* Teuffenbachium *de negotiis cum Bassa Budensi pertractandis.* XXIX.

Die 23. Iunii. Idem *concedit Oratoribus suis*, Verantio, Wyssio, *et* Teuffenbachio *potestatem cum Imperatore Turcarum, eiusdemque Ministris tractandi, paciscendi, et concludendi.* XXX.

Die 25. Iunii. Idem *elargitur Oratoribus suis*, Verantio, Wyssio, *et* Teuffenbachio *Instructionem super modo rerum ad Portam Ottomannicam gerendarum.* XXXI.

Die 29. Iunii. Idem *pollicetur* Antonio Verantio, *Episcopo Agriensi per tempus suae in Legatione Constantinopolitana absentiae, omnem fratrum, et nepotum suorum curam, et protectionem, quam publicis Litteris confirmat.* XXXII.

Die 3. Iulii. Idem *committit Oratoribus suis* Verantio, *et* Teuffenbachio, *vt sinistros belli rumores Bassae Budensi referant, Turcarum Imperatori enarrandos, nisi homines suos ad quietem composuerit.* XXXIII.

Die 4. Iulii. Idem *iubet Oratores suos* Verantium, *et* Teuffenbachium *iter accelerare.* XXXIV.

Die 23. Iulii. Idem Verantii, *et* Teuffenbachii *facta probat, vtque Bassae Budensis in sua Statione mansionem*

Num.

vrgerent, commendat, et de Congregatione Capitaneorum, pone Papam habita, eosdem informat. XXXV.

Die 29. Augusti. Idem *Oratores suos* Verantium, Wyss, *et* Teuffenbach *certiores facit de perceptis eorum Litteris, et de Nuncio per Bassam Budensem ad se misso: tum vero iis significat, nec Transiluanos, nec etiam Turcas in Hungaria, Croatia, et Sclavonia obseruare Inducias, eaque de caussa eosdem ab Imperatore* Selymo *monendos cupit.* XXXVI.

Die 1. Septembris. Idem *insinuat Oratoribus suis*, Verantio, Wyssio, *et* Teuffenbachio, *Inducias a Turcis denuo violatas esse.* XXXVII.

Die 3. Septembris. Idem *dubius, an Oratores*, Verantius, Wyss, *et* Teuffenbach, *Litteras per* Kurth *Agam transmissas perceperint? easdem illis se alia via transposuisse, nunciat*, Alberti *vero de* Wyss *epistolam de* 11. *Iulii sibi redditam significat.* XXXVIII.

Die 9. Septembris. Idem *Oratores suos* Verantium, Wyssium, *et* Teuffenbachium, *informat de caede* Georgii Bethlen *per Equites Onodienses patrata, et interceptis in Oppido Thur nonnullis Ottomannis cum Chiaussio Imperatoris, quo Turcas coercerent, qui Inducias incessanter violare pergunt, nihilominus captiuos a se continuo dimissos esse: quod in Porta refe-*

Num.

rendum mandat, ne sinistris narrationibus maior fortassis fides habeatur. XXXIX.

Die 28. Septembris. Idem *iubet Oratores suos adlaborare, quo* Franciscus Doczy *e captiuitate Turcica eliberetur.* XL.

Die 4. Octobris. Idem *committit Oratoribus suis, cumprimis* Alberto *de* Wyss *redemtionem* Ladislai Gusith *e captiuitate Turcica, expensasque Tabellario persolutas esse annunciat.* XLI.

Die 4. Octobris. Idem *cupit per Oratores suos e captiuitate Turcica Iuuenem* Ioannem Gáll *liberari.* XLII.

Die 17. Nouembris. Idem *commendat Oratoribus suis eliberationem e captiuitate Turcica* Casparis Guspari, Lopecotan Caravayal. XLIII.

Die 22. Nouembris. Idem *responsurus Oratoribus suis ad eorum Relationes de progressu Legationis, vberiorem iisdem dat super singulis Punctis Instructionem.* XLIV.

Die 25. Nouembris. Idem *Oratoribus suis* Antonio Verantio, *Episcopo, et* Christophoro *a* Teuffenbach *significat, iisdem certam summam pecuniariam iam assignatam esse.* XLV.

Die 24. Decembris. Idem *iubet Oratores suos in Tractatu Pacis praecauere, ne Turcae demolitis hic arcibus, alias alibi extruant: monet praeterea, vt* Mehmetis *Bassae asperitatem caussa publicae salutis aequo ferant animo.* XLVI.

ANNI 1568.

Die 5. Ianuarii. Maximilianus *Imperator, et Rex Hung. notitiae dat Oratoribus suis falsos rumores de expugnanda arce Huszt, per* Sigismundum *Transsiluaniae Ducem inter Turcas sparsos, quos, vt refellere studeant, impense commendat.* XLVII.

Die 4. Martii. Idem *significat Secretario suo* Fausto Verantio, *quod fasciculum Litterarum ab Oratoribus Constantinopoli missarum perceperit, committitque eius dexteritati Responsum ad eosdem transponendum.* XLVIII.

Die 5. Aprilis. Idem *edocet reduces Constantinopoli Oratores suos* Antonium Verantium, *et* Christophorum Teuffenbach *de Turcarum Imperatoris Legato Viennam adducendo.* XLIX.

Die 4. Maii. Idem *demandat* Verantio, *et* Teuffenbachio, *vt Oratorem Turcicum ad Fischament deducant, ipsi vero Viennam festinent, caussa consultationis de excipiendo Legato.* L.

ANNI 1569.

Die 17. Octobris. Maximilianus *Imperator et Rex Hung.* Antonio Verantio, *Episcopo Agriensi confert Archiepiscopatum Strigoniensem.* LI.

Die 17. Octobris. Idem *indulget* Antonio Verantio *Archiepiscopo Strigoniensi exercitium Iuris Patronatus.* LII.

ANNI 1570.

Die 15. Aprilis. Maximilianus *Imperator, et Rex Hungariae filiae* Annae *Principissae cum* Philippo *Hispaniarum Rege copulationem* Antonio Verantio *Archiepiscopo Strigoniensi defert.* LIII.

Die 1. Septembris. Carolus *Archidux Austriae Archiepiscopi Strigoniensis* Antonii Verantii *consilium deposcit, quoad machinationes Turcarum secrete, et celeriter resciendas.* LIV.

ANNI 1572.

Die 24. Iunii. Maximilianus *Imperator, et Rex Hungariae Strigoniensem Archiepiscopum* Antonium Verantium, *Locumtenentem Regium in Hungaria constituit.* LV.

Die 16. Decembris. Idem Antonio Verantio *Archiepiscopo Strigoniensi, Primati, et Locumtenenti Hungariae respondet ad transmissum nuncium de rebus Turcicis, petitque vltro informari de modo reprimendi hostium conatus.* ILV.

S E R I E S

Documentorum, quae in AVCTARIO continentur.

et Bassas per Dominum Agriensem Episcopum, et Dominum de Teuffenbach *ferendorum, ac discrete Turcarum Imperatori, et Bassis per eosdem Legatos administrandorum A. D.* 1567.

I.

Consignatio

Pecuniae paratae, Vasorum argenteorum, et Horologiorum Reuerendissimo Domino Antonio Verantio, *Episcopo Agriensi, atque Nobili, strenuoque Domino* Christophoro *a* Teuffenbach, *ambobus Consiliariis Sacratissimae Caesareae Maiestatis, ex eiusdem Decreto, et Commissione ad institutam in Turcicum Imperium Legationem per me* Antonium Schnätterl *Solutionum bellicarum, Hungariae Regnum attinentium, Magistrum administratorum, et traditorum. Actum Posonii* 28. *die Iunii Anno* 1567.

K.

Querelae

Ad Sacratissimum Romanorum Imperatoriam, ac Hungariae, et Bohemiae, etc. Regiam Maiestatem perlatae de variis iniuriis, ac violentiis, quae Subditis, atque Mi-

litibns Caesareae Maiestatis tempore praesentium Induciarum, illatae fuisse perhibentur 1567.

L.

Ratiocinium

Oratorum Caesareorum super dispensatione pecuniarum, et munerum honorariorum Constantinopoli.

M.

Foedus

Maximiliani *Imp. et Regis cum* Selymo *Turcarum Sulthano. Ex Fragmento autographo* Verantii.

N.

Oratio

Antonii Verantii, *Archiepiscopi Strigoniensis, qua nomine Ordinum, et Statuum Regni Hungariae,* Rudolphum *Archiducem Austriae venientem Posonium ad ineundam Coronationem excepit Anno Domini* 1572. *Die vero Septembris* 21.

O.

Litterae

Maximiliani *Imperatoris, et Regis d.* 2. *Decembris An. Dom.* 1572. *ad* Gre-

gorium XIII. R. P. *quibus* Antonius Verancius *Archiepiscopus Strigoniensis honore Cardinalis S. R. E. condecorandus commendatur.*

P.

Litterae

Rudolphi *Hungariae Regis d.* 2. *Decembris anno* 1572. *ad Eundem in eodem merito.*

Q.

Litterae

Cardinalis Philippi Boncompagni *de* 24. *Decembris an.* 1572. *ad* Rudolphum *Regem, quibus pollicetur suam interpositionem apud Rom. Pontificem pro* Antonio Verantio.

R.

Litterae

Sigismundi *Poloniarum Regis de* 19. *Ian.* 1570. *ad* Antonium Verantium *Archiepiscopum Strigoniensem, quibus* Georgium Fabiy *Archidiaconum Colocensem, apud Imperatorem* Maximilianum, *sinistre incusatum, protegi petit.*

Errata Corrigenda

Pag.	Linea.	Loco.	Lege.
22	27	fraudulanter	fraudulenter
51	5	fideiiter	fideliter
53	21	maximo	maxime
76	28	scripte	scripta
85	12	humillime	humillimae
94	7	alata	allata
101	16	promouere	permouere
107	8	conditionis	conditiones
186	6	sarciendae	sanciendae
187	18	iucundam	iucundum
199	12	attingerit	attigerit
202	30	Probabilibus	Probabilius
265	20	vispectaredebitur	spectare videbitur
279	14	clemeti	clementia
289	5	vetra	vestra
352	7	Comiti	Comite
382	13	jelente te	jelentete
391	4	oopertum	coopertum
401	20	sciat	sciant
410	10	oparemus	optaremus

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 09 19 01 14 002 4